

КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА **ПОЛТАВА 2030**

ПОЛТАВА 2018

ПОЛТАВА 2030

ІНТЕГРОВАНИЙ РОЗВИТОК МІСТА

МОЯ ПОЛТАВА – МОЄ МАЙБУТНЄ

НАД КОНЦЕПЦІЄЮ ПРАЦЮВАЛИ

ВИДАВЕЦЬ:

Полтавська міська рада

КО «Інститут розвитку міста» під керівництвом Юрія Левченка
у співпраці з німецькою урядовою компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH»

ПРОЕКТНА ГРУПА:

Брижань Ірина, д.е.н., керівник офісу проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» у м. Полтава
Ельгер Matias, ментор проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні»
Георгі Катаріна, радник проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні»
Денисенко Наталя, радник проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні»
Єременко Наталія, радник проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні»
Пивовар Ірина, асистент проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні»

ЕКСПЕРТНА ГРУПА:

Ароян Артур, кандидат архітектури, ГО «City Lab»
Вадімов Вадим, доктор архітектури, професор, КО «Інститут розвитку міста»
Вєрховкін Дмитро, ГО «City Lab»
Григорьєва Олесся, к.с.н. доцент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Гончаренко Альона, ГО «Полтавська платформа»
Імляш Оксана, к.т.н., доцент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Козиренко Дмитро, ГО «City Lab»
Кулай Павло, Полтавський будівельний технікум транспортного будівництва
Левчченко Юрій, КО «Інститут розвитку міста»
Муха Тетяна, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Печененко Олександр, ПП «Урбаністика»
Руденко Тарас, кандидат архітектури, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Свистун Людмила, к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Скрильник Андрій, к.е.н., доцент, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Чевганова Віра, к.е.н., професор, Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка
Черкун Роман, КО «Інститут розвитку міста»

МАКЕТ:

Катерина Денисенко

КОНТАКТИ:

Проект «Інтегрований розвиток міст в Україні»
Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
Вул. Небесної Сотні 1\23, 2й поверх, кім. 7. Полтава
Тел.: +38 0532 64 14 01
Email: info@2030.poltava.ua

Концепцію розроблено в рамках проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» за фінансової підтримки Урядів Федерації Німеччини та Швейцарської Конфедерації

Виконавець:
giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale Zusammenarbeit

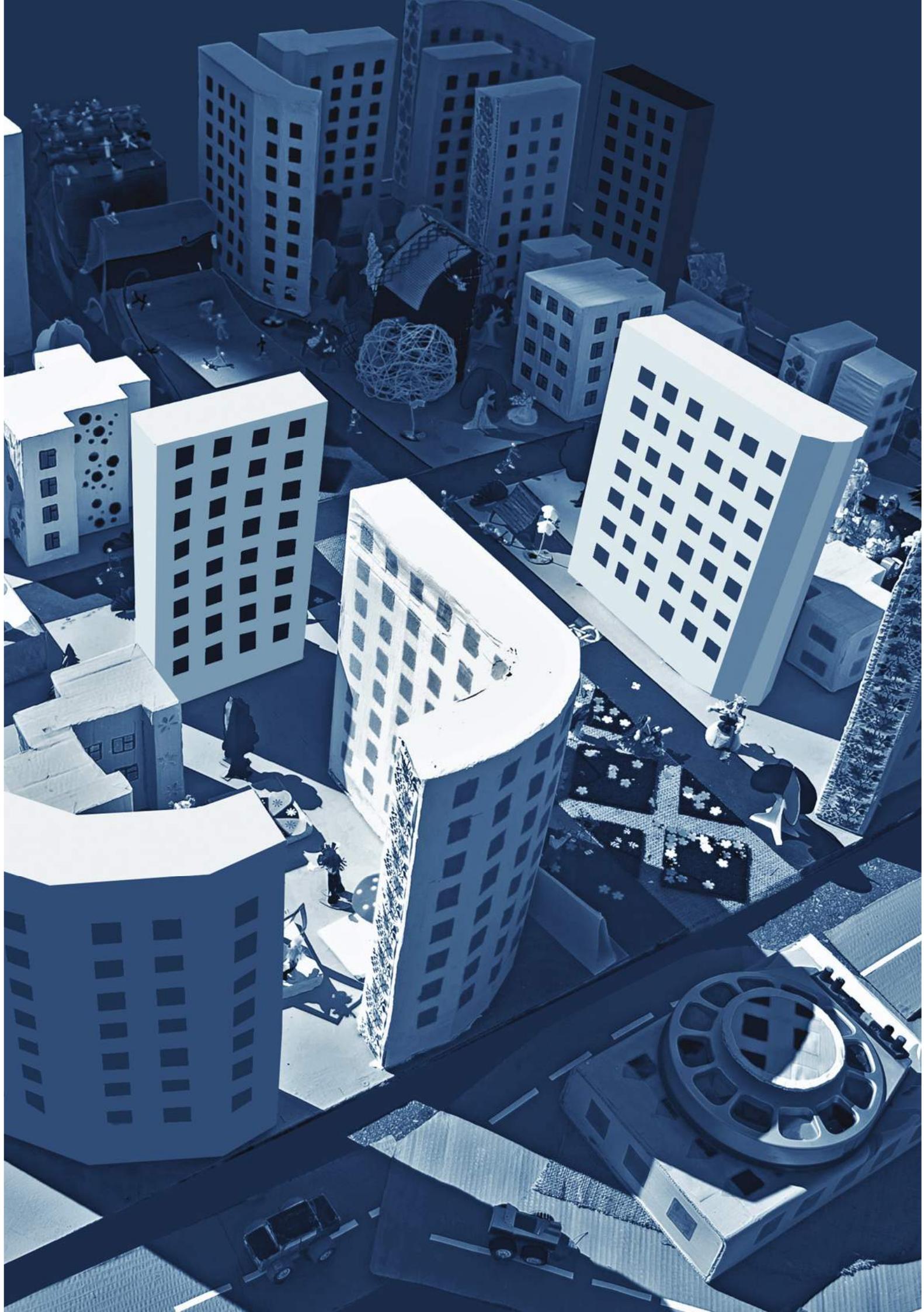
Swiss Federal Institute for
Geosciences and
Natural Resources
Confédération suisse
für Erdwissenschaften und
Naturressourcen
Confederazione Svizzera
per le Scienze della Terra e
le Risorse Naturali

ІНСТИТУТ
РОЗВИТКУ МІСТА
ПОЛТАВА

ЗМІСТ

1 КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА: ПІДХОДИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ	4 СФЕРИ РОЗВИТКУ
<p>7 Чому саме Концепція інтегрованого розвитку міста? Функції Концепції інтегрованого розвитку міста Рамкові умови Підхід та методологія Спільній процес розробки та постійний діалог</p>	<p>81 Опис сфер розвитку 85 Концепція сфери розвитку «Диверсифікація економіки» 88 Ціль розвитку 1.1: Ревіталізація територій та інтеграція в структуру міста. 93 Ціль розвитку 1.2: Стимулювання економічного розвитку. 98 Ціль розвитку 1.3: Прогулянки та розвиток диверсіонованого, сколопічного виробництва. 104 Ціль розвитку 1.4: Просування та розвиток та економіки знань, зокрема, креативних індустрій. 109 Ціль розвитку 1.5: Встановлення постійних та ефективних зв'язків між наукою, виробництвом та владою.</p>
2 СТАТУС-КВО. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА	<p>117 Концепція сфери розвитку «Посилення статусу Полтави як регіонального центру» 120 Ціль розвитку 2.1: Створення чіткої ієархії центрів. 133 Ціль розвитку 2.2: Підвищення притягливості міста. 138 Ціль розвитку 2.3: Закріплення статусу Полтави як історичного міста (міста культурної спадщини) зі жвавим історичним центром. 147 Концепція сфери розвитку «Житло та житлова інфраструктура» 150 Ціль розвитку 3.1: Забезпечення всіх перспектив населення доступним житлом. 162 Ціль розвитку 3.2: Забезпечення комфортоного середовища проживання та життедіяльності, зручної доступності соціальних послуг.</p>
<p>13 2.1. Розташування в регіоні Місто і область Приналежність місця</p> <p>16 2.2. Історичний розвиток Архітектурна спадщина</p> <p>20 2.3. Демографія Теперішня демографічна ситуація Демографічний прогноз</p> <p>24 2.4. Економічний розвиток Структура економіки Ринок праці</p> <p>32 2.5. Житловий фонд Структура житлового фонду Цілюватрії та наявність житла Щільність населення Прибудинкові території Прогнозований розвиток та попит на житло</p> <p>38 2.6. Використання землі Земельний фонд Центри та підцентри міста Зелені зони і громадські простори</p> <p>46 2.7. Культура та туризм Інфраструктура закладів та об'єктів культури Туристична інфраструктура</p> <p>52 2.8. Транспорт і мобільність Транспортне сполучення міста Транспортна система та рух Безпека руху</p> <p>58 2.9. Соціальна інфраструктура Інфраструктура медичних закладів Заклади освіти</p> <p>64 2.10. Технічна інфраструктура Видобуток та споживання питної води Утилізація стічних вод Утворення побутових відходів та поводження з ними Інтернет, зв'язок</p> <p>68 2.11. Стан навколошнього середовища та природні ресурси Клімат та гідрохемогенічні особливості міста Природно-заповідний фонд. Стан ґрунтів Стан наземних вод Стан атмосферного повітря</p> <p>72 2.12. SWOT-аналіз Обґрунтування та підхід Процес Головні результати SWOT-аналізу</p>	<p>171 Концепція сфери розвитку «Туризм та культура» 175 Ціль розвитку 4.1: Розвиток перспективних видів туризму. 179 Ціль розвитку 4.2: Використання переваг історико-культурної спадщини. 183 Ціль розвитку 4.3: Забезпечення доступних та привабливих місць для якісного відпочинку і заняття спортом. 188 Ціль розвитку 4.4: Організація регулярних заходів регіонального та національного рівня. 189 Ціль розвитку 4.5: Розвиток взаємородного туризму та послуг реабілітації.</p> <p>195 Концепція сфери розвитку «Довкілля та розвиток зелених зон» 198 Ціль розвитку 5.1: Створення інформаційно-аналітичної системи екологічного моніторингу та управління в місті. 202 Ціль розвитку 5.2: Збереження та розвиток зелених насаджень, водохоронних та природно-рекреаційних зон міста та їх елементів. 207 Ціль розвитку 5.3: Розвиток системи збирання, сортування, перероблення та запобігання утворенню твердих відходів. 211 Ціль розвитку 5.4: Розвиток екологічної просвіти та підвищення рівня екологічної культури населення міста.</p> <p>217 Концепція сфери розвитку «Поліпшення мобільності» 221 Ціль розвитку 6.1: Підвищення доступності до соціально важливих об'єктів. 225 Ціль розвитку 6.2: Підвищення якості громадського транспорту.</p> <p>229 Ціль розвитку 6.3: Створення умов для всіх форм мобільності. 231 Ціль розвитку 6.4: Екологізація транспортної інфраструктури.</p>
3 ВІЗІЯ ТА СИСТЕМА ЦІЛЕЙ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ МІСТА	5 РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА
<p>77 Візія міста</p> <p>78 Система цілей</p>	<p>237 Впровадження концепції</p>
	6 ДОДАТКИ
	<p>240 Додаток 1</p>

МІСТО – ЦЕ ВИ

Перша редакція Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» готова. Ця Концепція розроблена жителями Полтави в тісній співпраці з міською владою. Близько 20 місцевих і міжнародних експертів та понад дев'ять тисяч мешканців під час більше ніж 60 заходів різного формату (круглих столів, фестивалів, форумів та робочих засідань) працювали над нею, щоб обрати найкращий шлях майбутнього розвитку Полтави та перетворити її на потужний регіональний центр.

У Західній Європі є багато прикладів, коли міста, які переживали часи повного занепаду, змогли повністю відновитись саме завдяки застосуванню підходів інтегрованого розвитку. Такими містами є також Цюрих та Лейпциг, і зараз вони активно розвиваються та зростають. А тепер Концепція інтегрованого міського розвитку готова працювати на нашу країну та створювати тут комфортні міста. На відміну від минулодії практики міського планування в Україні, яке здебільшого здійснювалося централизовано кількома фахівцями, при чому основна увага приділялася аспектам архітектури й технічної інфраструктури, проект «Інтегрований розвиток міст в Україні» зосереджується на всіх важливих сферах життя в Полтаві, серед яких: охорона й утримання зелених насаджень, освіта, переробка відходів, економіка, соціальна сфера, мобільність тощо. Команда проекту дослідила можливості міста, зібрала й проаналізувала вихідні дані та створила дорожню карту розвитку міста із застосуванням інструментів партисипації разом з великою кількістю містян і активістів - представників бізнесу та громадянського суспільства. Концепція інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» – це дорожня карта на майбутні 12 років. Будь ласка, долучайтесь до формування майбутнього Вашого рідного міста, піклуйтесь про своє місто. Тому що місто – це Ви.

Робота над Концепцією здійснювалася в співпраці з Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за фінансування Урядів Німеччини та Швейцарії, які дуже зацікавлені в успіху та сталості демократичних реформ в Україні. Сильне місцеве самоврядування з активним громадянським суспільством є запорукою демократії. А вільна, демократична та економічно розвинута Україна зробить свій внесок у стабільність і процвітання Європи. Це – наш спільний інтерес. І саме Концепція інтегрованого розвитку міста робить все це можливим.

Висловлюємо щиру подяку працівникам Полтавської міської ради. Дякуємо всім активістам і партнерам, а особливо пану Юрію Левченко та команді КО «Інститут розвитку міста». за надані під час розробки Концепції підтримку, активність, дружелюбність і безмежну відданість своїй справі.

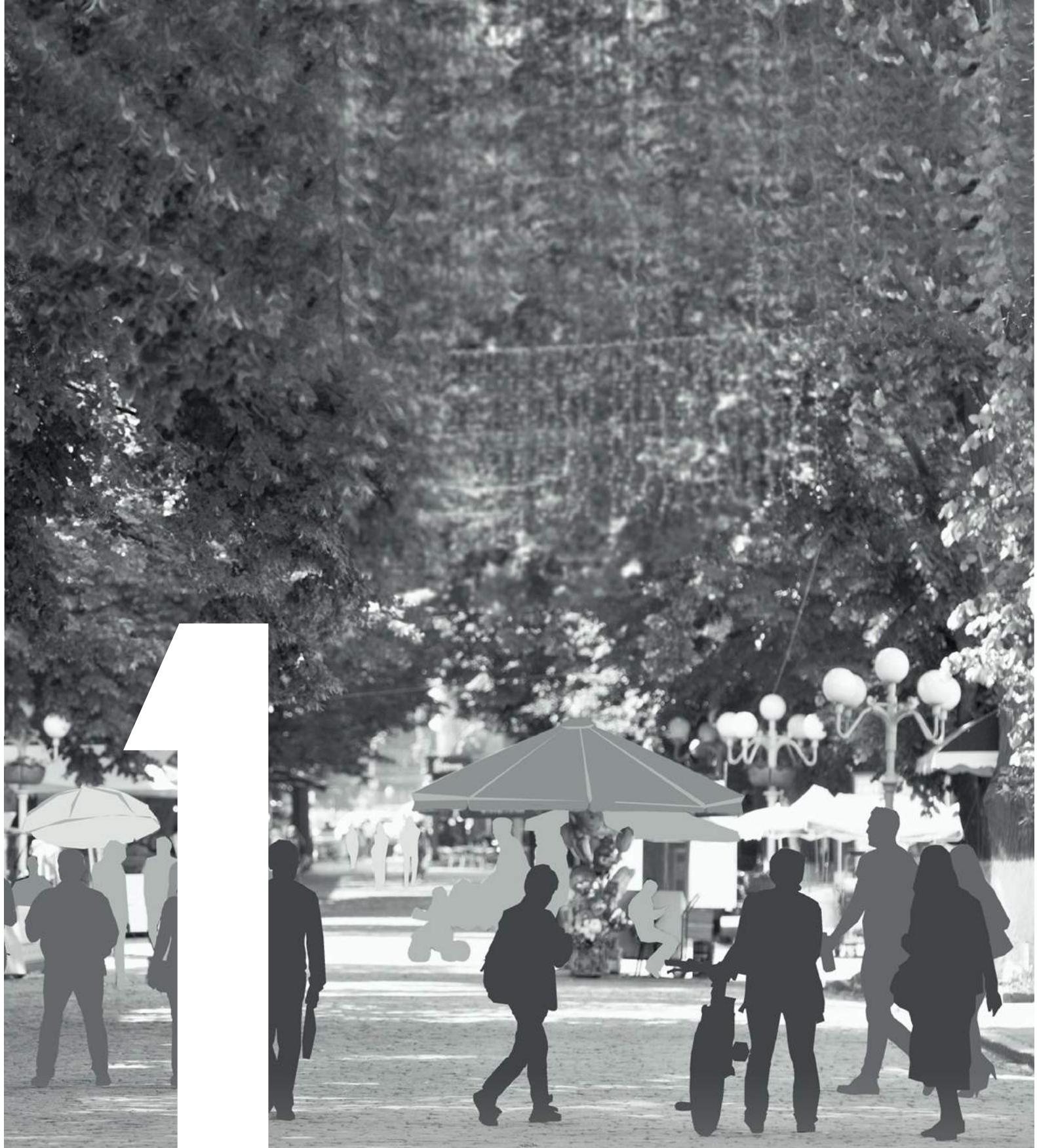
Директор проекту

«Інтегрований розвиток міст в Україні»

Matias Brandt

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Вересень 2018 р.

КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА: ПІДХОДИ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

1.1

КОНЦЕПЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Полтава є одним з перших пілотних міст України, які починають застосовувати в міському плануванні сучасні стратегічні підходи інтегрованого розвитку відповідно до європейських принципів і цінностей, викладених у Лейпцизькій хартії сталого європейського міста, Порядку денному ООН у галузі сталого розвитку на період до 2030 року та Новій програмі розвитку міст, прийнятій на Конференції ООН з житла і сталого міського розвитку (Хабітат III).

Проект «Інтегрований розвиток міст в Україні»¹ підтримує Полтаву та інші міста (Житомир, Вінниця, Чернівці, Львів та Київ (Подільський район) у розробці концепції інтегрованого розвитку міста (далі - КІРМ) та сприяє передачі сучасних знань і навичок якісного врядування державним управлінням. Оскільки кожне з пілотних міст проекту має свою історію розвитку та свої передумови, при розробці КІРМ для кожного з них було застосовано індивідуальний підхід, що найкращим чином відповідає місцевим вимогам.

Чому саме Концепція інтегрованого розвитку міста?

В умовах світу, що стрімко змінюється, міста зіштовхуються з потребою одночасного вирішення цілого ряду проблем: економічних, екологічних, демографічних та соціально-просторових. Від того, наскільки гнучко місто може відреагувати на нові виклики та запланувати довгострокові рішення, які забезпечать йому сталість, залежить успішність його розвитку та процвітання в майбутньому. Отже, містам потрібен комплексний підхід, який передбачає вирішення нових завдань та найактуальніших проблем, розглядає потреби та вимоги всіх секторів на засадах рівноправності і заличує до цих процесів політиків, бізнесменів, інвесторів, громадянське суспільство і жителів.

Концепція інтегрованого міського розвитку є саме таким гнучким інструментом, який, у разі потреби, може бути адаптований до нових ситуацій. При розробці КІРМ застосовується інтегрований підхід, тобто розглядається взаємоз'язок та взаємозалежність між різними сферами. Завдяки цьому забезпечується знаходження та прийняття чітко сфокусованих оптимальних планувальних рішень для довгострокового міського розвитку, їх узгодження з програмами та стратегіями вищого рівня.

¹ Проект «Інтегрований розвиток міст в Україні» виконується підміською урядовою компанією «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH». У ньому беруть участь Львів, Чернівці, Вінниця, Житомир. Полтава та Подільський район Кислава. Уряд Німеччини фінансує проект у розмірі 7,25 млн євро. Уряд Швейцарії надає 1,85 млн євро.

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH підтримує Уряд Німеччини в досягненні цілей у сфері міжнародного співробітництва заради сталого розвитку. Пріоритетними напрямами співпраці Німеччини з Україною є: демократія, громадянське суспільство, державне управління, децентралізація, енергетика та стабільний економічний розвиток. окрім цього, в межах спінінга з Німеччиною здійснюються підтримка в подоланні кризових ситуацій на Сході України, а також співробітництво у сфері запобігання ВІЛ/СНІД.

« У країнах ЄС планування інтегрованого розвитку міста вважається доволі звичним явищем, нещодавно його почали активно впроваджувати інші країни світу. Незважаючи на варіативність структури економіки та демографії населення в різних регіонах, модель просторово компактного, поліфункціонального, соціально та культурно інтегруючого європейського міста найкращим чином відповідає вимогам сталого міського розвитку. «Лейпцизька хартія сталого європейського міста», прийнята в травні 2007 року, визначає, що сталий розвиток міст має гарантувати економічне процвітання, соціальну рівновагу і здорове навколоінше середовище. Згідно з рекомендаціями Хартії, впровадження політики інтегрованого розвитку дозволить містам ефективно використовувати обмежені ресурси та приділяти особливу увагу територіям, що перебувають у несприятливому становищі та потребують першочергового розвитку. Використання підходів інтегрованого розвитку сприяє дослідництву цільої Порядку денної ООН у галузі сталого розвитку на період до 2030 р., що стоять наразі перед країнами світу як найважливіші орієнтири на майбутні роки. **»**

Концепція інтегрованого міського розвитку є основним елементом забезпечення сталості розвитку міст і невід'ємною частиною щоденної роботи посадових осіб місцевого самоврядування. Це дієвий інструмент неформального міського планування, що дозволяє у порівняно короткий час визначити головні проблеми міста та знайти можливі ключові рішення, які мають імпульсний вплив на економічний та просторовий розвиток певних районів та кварталів міста. Швидкість знаходження таких рішень залежить від наявності та доступності якісної аналітики, базових даних та іншої належної інформації. Аналітичний етап дуже важливий для визначення першопричин проблем, які, зазвичай, багатогранні та потребують саме інтегрованих рішень. Такий підхід дозволяє оптимально використовувати наявний потенціал з точки зору отримання максимального ефекту від синергії міжсекторальної взаємодії.

На відміну від доволі статичного формального планування, неформальне планування не тільки зберігає час, але й має сильний динамічний ефект для міста. Підготовка стратегічних концепцій у неформальному плануванні на основі досліджень та вивчення тенденцій розвитку ринків, економіки, нових технологій, соціології, досягнень науки тощо дозволяє містам реагувати на зміни зовнішнього середовища, підвищувати свою конкурентоспроможність та досягати значного прогресу на місцевому, національному і міжнародному рівні.

Функції Концепції інтегрованого розвитку міста

Концепція інтегрованого розвитку міста є сучасним гнучким інструментом неформального планування, що враховує головні виклики й потреби міста, та, у разі потреби, може бути адаптований до нових ситуацій. Це – довгостроковий орієнтир для міста, міської влади, громади та бізнесу, який дозволяє:

- сприяти трансформації міста, знайти новий шлях розвитку, заснований на його особливостях та принципах партнерства;
- всеосяжно та комплексно охоплювати потреби міста;
- обрати стратегічні напрями дій в умовах мінливого зовнішнього середовища та обмежених ресурсів;
- фокусуватися на пріоритетних темах та сферах, що вимагають термінових змін і розвитку, гармонізувати дії розвитку;
- узгоджувати дії різних установ, організацій, підприємств для досягнення загальних цілей розвитку міста;
- зробити зрозумілими і прозорими для мешканців проекти та процеси планування;
- створити важливу базу для залучення фінансування національних та міжнародних програм і допомоги;
- створити рамкові умови, що дозволяють місту стати більш привабливим для життя.

Рамкові умови

Починаючи з березня 2016 року, міська влада, експертна спільнота, представники бізнес-структур, громадських інституцій та жителі міста спільно працюють над Концепцією інтегрованого розвитку «Полтава 2030» і разом обирають курс розвитку на майбутнє десятиліття. Для того, щоб реалізувати такий складний та комплексний підхід до планування розвитку міста відповідно до принципів партисипативності, проектом було реалізовано декілька підготовчих етапів:

- **представники різних зацікавлених сторін** були детально ознайомлені з підходами інтегрованого розвитку;
- основним партнером для реалізації проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» в Полтаві стала **комунальна організація «Інститут розвитку міста»** Полтавської міської ради, яка координує роботу міста над Концепцією та надає експертну, логістичну й організаційну підтримку;
- для загального координування процесу в березні 2016 року створена **міждисциплінарна робоча група**, до складу якої входять: секретар міської ради та заступники міського голови, представники профільних виконавчих органів міської ради та громадських організацій (див. Додаток 1);
- сформовано групу підтримки у складі місцевих експертів, представників місцевої наукової спільноти, громадських організацій та **тематичні групи** у складі профільних фахівців та представників громади, які напрацьовували можливі рішення під час відповідних заходів, регулярно організованих за підтримки проекту;
- створено **інформаційний центр інтегрованого розвитку "Полтава 2030"**, який виступає майданчиком для об'єднання зусиль небайдужих громадян міста;
- створено **інтернет-сторінку** <http://2030.poltava.ua>, що містить всю інформацію про процес розробки Концепції інтегрованого розвитку міста "Полтава 2030" та регулярно знайомить місцеву громаду з новинами.

Підхід та методологія

Оскільки в Полтаві не було наявної достовірної аналітичної бази, бралися детальної технічної, та соціально-економічної, статистичної інформації та необхідних досліджень, було обрано **консервативний підхід** до розробки Концепції інтегрованого розвитку міста, в якому велику частку процесу займає підготовчий аналітичний етап (рис. 1.1).

Перед тим як визначитись якою має бути Полтава у майбутньому, як місто повинно розвиватися, проведена ґрунтовна робота з експертною спільнотою та громадськістю. Експерти групи підтримки провели **поглиблений аналіз** всіх компонентів життєдіяльності міста, таких як: місцевонаходження, демографія, розвиток та структура економіки, технічна, транспортна та соціальна інфраструктури, міське планування та містобудування, навколо-лише середовище тощо.²

² Матеріали аналітичної роботи, проведеної в рамках підготовки Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030», представлені в повному обсязі в Паспорті міста, що розміщений за посиланням:

<http://www.2030.poltava.ua/ua/pasport-mista-poltava>

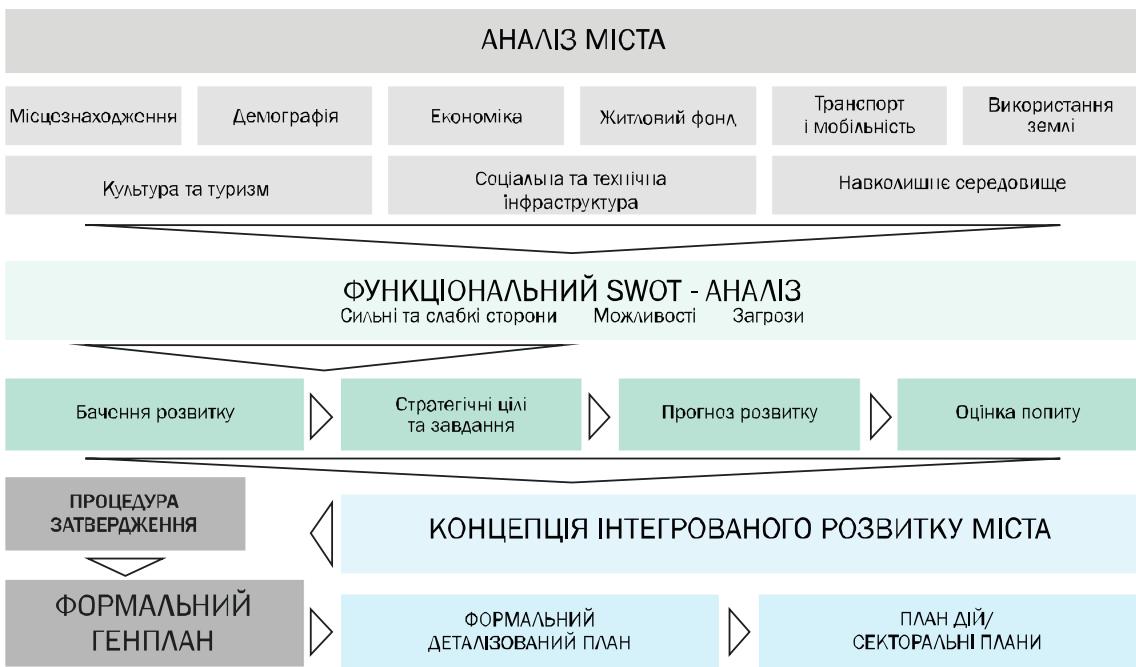

Рис. 1.1. Підхід до інтегрованого розвитку міста

На основі результатів аналізу було зроблено повномасштабний **функціональний SWOT-аналіз**, який дозволив виявити сильні та слабкі сторони, наявні переваги всіх секторів та сфер розвитку Полтави, обмеження та ризики, що ускладнюють розвиток, а також ті сфери, над якими потрібно працювати владі та громаді міста.

За результатами роботи фахівців, тематичних груп та громадян міста, залучених до процесу розробки Концепції, було сформульоване **спільне бачення** того, якою Полтава хоче бути, чого і як місто повинно досягти до 2030 року, визначені відповідні стратегічні, операційні цілі та завдання для реалізації цього бачення.

Для досягнення кількісних показників розвитку було підготовлено **демографічні прогнози** з різними сценаріями розвитку для розрахунку майбутнього попиту на соціальну, екологічну, технічну та економічну інфраструктуру.

Результати всіх попередніх етапів дозволили ідентифікувати сфери, що потребують першочергової трансформації на шляху до процвітання та сталого розвитку Полтави. Визначені **сфери розвитку** відображають інтегрований підхід, оскільки вони узгоджені (гармонізовані) між собою, а кожна з них містить компоненти, що доповнюють, підсилюють та підтримують інші.

У рамках кожної з сфер розвитку було:

- визначено **проблемні зони**;
- запропоновано можливі трансформації;
- сформульовано **керівні принципи** та відповідні цілі розвитку, так звані «перехресні» цілі;
- визначено, що, як і де потрібно зробити для досягнення цих цілей;
- обрано можливі заходи та проекти.

Проекти та заходи розглядалися в просторовому вимірі за визначеними критеріями, такими як: реалістичність, обґрутованість на фактах, відповідність принципам інтегрованого розвитку, оптимізація синергічного ефекту, високий рівень ефективності, зона впливу (охоплення, перетин декількох сфер). З переліку всіх запропонованих ідей відбирались ключові, рушійні ініціативи, які максимально можуть вплинути на якісні перетворення в Полтаві в довгостроковій перспективі.

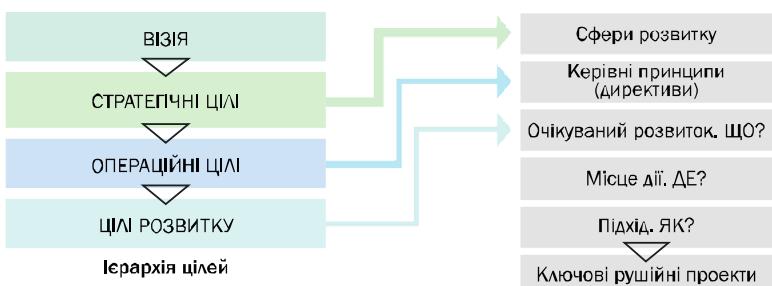

Рис. 1.2. Алгоритм визначення цілей розвитку за сферами та розробки дій для їх досягнення

В Каталозі проектних ідей представлені відібрані заходи та проекти для досягнення цілей, закріплених у Концепції. Залежно від ситуації, проекти та заходи можуть корегуватись відповідно до нагальних пріоритетних проблем. У майбутньому можуть бути додані нові проекти або вилучені ті, які втратили актуальність. Каталог проектних ідей є «посібником можливих сталих рішень», це - важлива допомога Полтавській міській раді та громаді в довгостроковому і короткостроковому плануванні з огляду на інтереси та потреби мешканців міста (вони можуть мати характер підпрограм або галузевих концепцій та програм дій). Концепція інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» стане дієвим інструментом для ведення постійного діалогу з потенційними донорами та інвесторами щодо можливостей реалізації на території Полтави.

Спільний процес розробки та постійний діалог

Концепції інтегрованого розвитку міста розробляються міською владою разом із різними муніципальними інституціями, місцевими фахівцями та громадськістю. Партиципативний підхід є передумовою для сприйняття трансформацій, які пропонують концепції інтегрованого розвитку міста, а отже, і є основою для їхньої успішної реалізації. Залучення всіх потенційних зацікавлених сторін на етапі планування в процес пошуку можливих рішень сприяє знаходженню майбутніх партнерів, які можуть взяти на себе відповідальність за реалізацію відповідних проєктів, які будуть їм цікавими. Розбудова діалогу влади з громадою і бізнес-спільнотою спонукає до консенсусу заради спільногомайбутнього та робить процеси планування зрозумілими й прозорими для всіх. Відкритий та всебічний обмін інтересами і думками допомагає знаходити оптимальні рішення у кожному окремому випадку. Постійний діалог з громадою в процесі розробки ініціє створення мереж потенційних партнерів, дійових осіб інтегрованого розвитку.

Дуже важливим для успішного впровадження інтегрованих підходів у міському плануванні є процес внутрішньої комунікації в межах органу місцевого самоврядування. Інформованість та обізнаність посадовців, зацікавленість у реалізації запланованих довгострокових змін є важелями успішності концепцій інтегрованого розвитку міста, які передбачають у своїй основі синергію взаємодії. А успішність дій, безумовно, пов'язана з вдало налагодженими комунікаціями між усіма учасниками процесу.

Саме тому на всіх етапах розробки Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» зацікавленим сторонам та мешканцям Полтави було запропоновано активно висловлювати власні думки з приводу майбутнього розвитку, вносити свої ідеї та побажання. Для цього існувало безліч можливостей, зокрема, проведено форуми інтегрованого розвитку, численні круглі столи, воркшопи, інформаційні зустрічі в мікрорайонах міста, започатковано урбаністичний фестиваль «Майстерня міста» тощо.

2

СТАТУС-КВО.
АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА

2.1

РОЗТАШУВАННЯ В РЕГОНІ

Офіційна назва: Полтава;
 Статус: місто обласного значення, центр Полтавської області;
 Загальна площа: 103,5 км²;
 Кількість жителів: 294 020 осіб;
 Густота населення: 2832 осіб/км²;
 Координати: 49° 35' 22" пн. ш., 34° 33' 04" сх. д.;
 Часовий пояс: UTC/GMT+2 (+3 для літнього часу);
 Поштовий індекс: 36000;
 Телефонний код: +380532(2);
 Офіційна сторінка Полтавської міської ради:
<http://www.rada-poltava.gov.ua/>

Місто і область

Полтава – обласний центр одноіменної області і найбільше місто в регіоні. Це затишне місто з великою кількістю зелених зон та вуличного озеленення, сприятливим екологічним середовищем, тисячолітньою історією та багатою культурною спадщиною, що створює значний потенціал м'яких факторів розташування та сприяє привабливості міста.

Місто відрізняється вдалим географічним розташуванням, оскільки знаходиться у відносній близькості до найбільших українських міст та регіональних ринків на перетині транспортних шляхів. Полтавська область межує із сімома областями України: Чернігівською, Сумською, Дніпропетровською, Кіровоградською, Харківською, Київською, Черкаською.

Полтавська область розташована в центральній частині України в лісостепової зоні. Із загальної площи 28,75 тис. км² (4,6% площи України) 9,6% складають ліси та інші лісовікриті площини, 5,2% займають поверхневі водойми, 75,8% території – сільгоспугіддя, з них рілля – 61,2%.

Клімат – помірно-континентальний; основна частина території області належить до недостатньо вологої, теплої зони, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Кількість днів з грозами в середньому за рік дорівнює 13, з градом – 5, зі снігом – 59, річна норма опадів – 569 мм.

Полтава знаходиться між трьома найбільш потужними економічними, промисловими і науковими центрами – Києвом, Харковом та Дніпром, що створює ідеальні умови для розвитку широкого спектру різних видів економічної діяльності, таких як: креативні індустрії, економіка знань, різні види туризму, екологічно чисте виробництво та сфера логістики, вантажних перевезень, тим більше, що в останній час зростає вагомість транспортного сполучення М-03 Київ-Харків-Довжанський і основних залізничних ліній.

Природно-ресурсний та економічний потенціал, економіко-географічне положення, орієнтація на природничі та гуманітарні науки, унікальне оточення Полтави формують особливі перспективи розвитку міста.

Полтавська область – це:

- 25 районів
- 10 об'єднаних територіальних громад
- 15 міст (6 обласного та 9 районного значення)
- 5 районів у містах
- 21 селище міського типу
- 1805 сільських поселень
(II місце в Україні)

Населення Полтавської області складає 1438,9 тис. осіб, у тому числі міське населення – 891,7 тис. осіб (62,0%), сільське – 547,2 тис. осіб (38,0%).

Середня щільність населення в області складає 50 осіб на км².

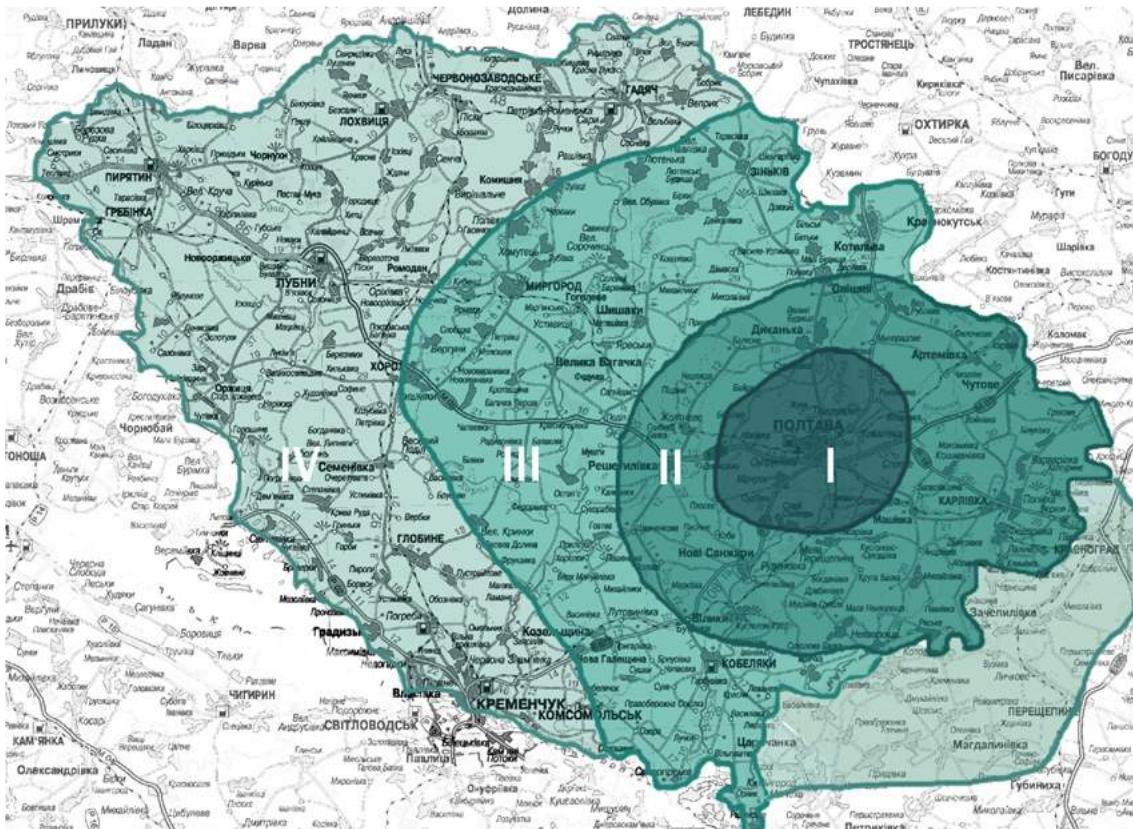

Рис. 2.1. Зонування прилеглих районів Полтави

Прилеглі райони міста

Дослідження потенціалу прилеглих територій міста було проведено в рамках розробки Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтави 2030». Результати аналізу статистичної інформації, опитування відвідувачів ринків і торгових центрів; інтер'ю з власниками та керівниками медичних закладів і т.п. показали велику соціально-економічну значимість розвитку прилеглих територій Полтави. За результатами дослідження прилеглі території міста можуть бути розділені на 4 зони відповідно до інтенсивності відвідування Полтави населенням цих територій.

Перша зона обмежена 30 хвилинами доступності до центру міста і відповідає приміській зоні Полтави. У ній проживає 74,1 тис. осіб (додатково до населення міста). Перша зона займає площею близько 2,8 тис. км² і включає внутрішні та зовнішні пояси навколо обласного центру (Рис. 2.2).

До другої зони віднесені прилеглі райони, розміщені на відстані не більше 60 хвилин доступності до Полтави. Ця зона відповідає Полтавській міжрайонній системі розселення і включає 6 адміністративних районів, населення яких складає 148,8 тис. осіб.

До третьої зони відносяться населені пункти, які розміщені на відстані від 60 до 100 км. Зона розташована на захід, північ та південь від Полтави. Адміністративно до цієї зони належать населені пункти 8 районів, у яких проживає 267,3 тис. осіб. Зазначені райони знаходяться під значним впливом декількох міст України (Києва, Дніпра), проте в більшості випадків Полтава має менший вплив на ці міста.

У четверту зону входять населені пункти Полтавської області, розміщені на відстані понад 100 км від Полтави, а також Магдалинівський і Царичанський райони Дніпропетровської області та Красноградський район Харківської області. У цій зоні проживає 755,3 тис. осіб. Тут розміщені всі великі міста обласного підпорядкування (Кременчук, Горішні Плавні, Лубни, Пирятин, Гадяч).

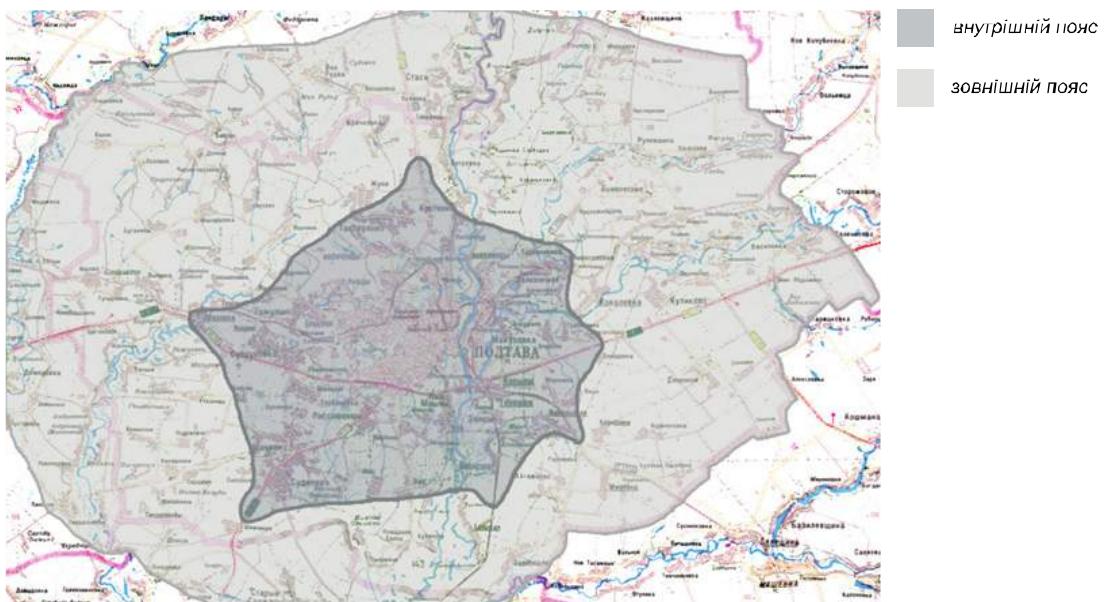

Рис. 2.2. Внутрішній та зовнішній пояси приміської зони Полтави

Внутрішній пояс першої (приміської) зони – це сільські населені пункти, які знаходяться на відстані не більше 15 хвилин доступності від центральної частини міста і, в більшості випадків, примикають безпосередньо до меж міста. До цієї зони відносяться 23 населені пункти 7 сільських рад з населенням 33,7 тис. осіб і площею 350 км². Трудові відносини населення внутрішнього поясу мають, як правило, доцентрову спрямованість: виникає значна маятникова міграція між містом та приміськими населеними пунктами. Відповідно до проведеного в 2016 році дослідження, 47,4% повнолітнього населення внутрішнього поясу, (близько 13,5 тис. осіб), щоденно їздять на роботу у Полтаву, а 15,4% населення - два рази на тиждень. Щодня 20,5% дорослого населення приїжджає у Полтаву для торгівлі на ринках міста, а 39,7% здійснюють пойїзди на навчання або відвозить дітей до навчальних закладів, у тому числі в місті проживає 1,5 тис. студентів.

Зовнішній пояс першої зони має 30-кілометровий радіус від центру Полтави. Він повністю охоплює територію Полтавського району, а також деякі населені пункти Решетилівського, Новосанжарського, Диканського районів. У таких межах зовнішній пояс приміської зони Полтави займає площину близько 2,4 тис. км², на якій проживає 40,4 тис. осіб. Щільність населення зовнішнього поясу значно поступається внутрішньому передмістю. Жителі зовнішнього поясу рідше бувають у місті у зв'язку з роботою: 22,6% дорослого населення вказали, що бувають у Полтаві щоденно (приблизно 7,5 тис. осіб). Зокрема, щоденно їздять у Полтаву для торгівлі на ринку 8,1%, закладами освіти користуються 9,7% жителів (2,8 тис. осіб). Загальна середня кількість людей, яка щоденно відвідує Полтаву, становить 10 тис. осіб.

За результатами дослідження, середня кількість людей, які щоденно відвідують місто, становить 30 тис. осіб, у тому числі: з першої (приміської) зони приїжджає 25 тис. осіб, з другої – 3 тис. осіб, з третьої – 1,5 тис. осіб, з четвертої – 0,5 тис. осіб.

Розподілення населення за днями тижня відбувається нерівномірно: в будні більше відвідує Полтаву жителів першої та четвертої зон, у вихідні – другої та третьої зон. Маятникова міграція має сезонні коливання: влітку – 28,9% від загальної кількості візитів, восени і навесні – 24,3%, взимку – 22,5%. Жителі цих зон відвідують місто здебільшого для отримання послуг адміністративного, медичного, юридичного та торгівельного характеру, а також приїжджають на різні заходи.

Основні місця в Полтаві, куди приїздить іноземне населення:

обласні органи влади, яким підпорядковані районні, селищні та сільські установи (учась у нарадах, тренінгах, сесіях тощо);

медичні заклади (для стаціонарного та амбулаторного лікування);

заклади освіти (середні/спеціалізовані освітні заклади, технікуми, коледжі, академії, університети тощо);

державні та приватні установи (за адміністративними послугами, що потребують присутності особисто);

торговельні об'єкти (на ринок, у торговельні центри, магазини, на ярмарки);

центральні офіси організацій, що надають послуги («Полтаваобленерго», «Полтавагаз», інші);

промислові підприємства (маятникова міграція);

культурно-просвітницькі та спортивні заклади (на туристичні об'єкти, у заклади культури, театри, для участі в конкурсах, відвідування спортивних змагань);

заклади громадського харчування (для проведення вільного часу, вілоччинку).

2.2

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК

Історико-культурна спадщина міста представлена 249 об'єктами, серед яких:

71 об'єкт архітектури і містобудування;

7 археологічних об'єктів;

95 історичних об'єктів;

31 об'єкт монументального мистецтва;

10 об'єктів природи і парково-садового мистецтва;

7 об'єктів науки та військової техніки.

Полтава, що вперше згадується в 1174 році, була історично відомим містом-фортецею (укріплене поселення на горі). З 1648 року відзначається як повноцінне місто – військово-адміністративний центр Полтавського полку в складі Гетьманської України (з 1648 по 1775 роки).

Остаточного розквіту в якості міста і центру регіону Полтава набула на початку XIX століття, ставши центром одніменної губернії Російської імперії. Важливу роль у формуванні планувальної структури міста на той час мав генеральний план 1803 року, в якому було чітко визначено територіально-планувальний розвиток населеного пункту, квартальну планувальну структуру з радіальними напрямками основних вулиць та нове місце для центру міста – архітектурний ансамбль «Кругла площа». На плані 1811 року Полтава розвивалась територіально у західному та східному напрямках. На кінець 1848 року в місті проживало близько

15 тис. мешканців, а у 1865 році кількість містян становила 30984 осіб. На той час житлових будинків у місті було 3664, із них лише 390 були кам'яні.

Під час Другої світової війни Полтаву було фактично зруйновано, тому після визволення міста у 1943 році розроблено схему нового генплану та першочергові заходи з відбудови міста, а в 1949 році складено генплан, що передбачав розвиток міста на 20 років. Це було обумовлено тим, що на початку 1944 року в населеному пункті проживало всього 62 тис. осіб, а у зв'язку з інтенсивними роботами з його відбудови чисельність мешканців Полтави на листопад 1949 року становила близько 112 тис. осіб. У той час була відтворена квартальна планувальна структура центральної частини міста, яка створює певний «полтавський колорит» людського масштабу міського простору до теперішнього часу.

Починаючи з середини ХХ століття Полтава активно розбудовувалася згідно з радянськими генпланами переважно за принципом мікрорайонної забудови, а також, у меншій мірі, за рахунок садибної низько-поверхової забудови низької щільності.

За часів незалежності України принципи забудови збереглися, проводилося точкове уцільнення центру міста, а також розширилися його межі. Сучасну Полтаву можна охарактеризувати як місто з низькою щільністю населення і достатніми вільними територіями в межах міста. Досі значна частина території належить до комунальної власності.

За останні 25 років житлова забудова в Полтаві також якісно не змінилася. Незважаючи на зростаючий рівень автомобілізації населення і принципово нові економічні відносини, житловий фонд зводиться за застарілими нормами, не враховується реальне навантаження на оточуючу інфраструктуру. Постійно зростає частка житлового фонду, що потребує ремонту та відновлення.

Архітектурна спадщина

Найстаріші будівлі, які збереглися до наших днів, з'явилися в кінці XVII та на початку XVIII ст. Серед збережених будівель цього періоду – це, в основному, об'єкти релігійного призначення в стилі бароко і раннього класицизму. Уже з того часу простежується сучасний містобудівний контекст у сформованих променях двох центральних вулиць і трасуванні зруйнованих фортифікаційних споруд.

На першу половину XIX ст. припадає період наймасштабніших перетворень Полтави, який заклав основи подальшого її розвитку. Це класицистичне розпланування міської тканини і класицизм у стилістиці будівель та споруд.

Рис. 2.3. Візуалізація розвитку історичного центру Полтави за періодами

Період активного розвитку торгівлі та виробництва у другій половині XIX ст. дав поштовх до подальшої активної розбудови міста із появою нових центрів будівництва.

Початок ХХ ст. стилістично виражений історичними репліками, модерном (Полтава є першим містом, де збудовано об'єкт в стилістиці українського архітектурного стилю – будинок губернського земства) і в менший мірі неокласицизмом. Період відзначається активним впровадженням нових технологій (електрифікація, механізація) і матеріалів (сталь, залізобетон), розвитком транспортної інфраструктури, що потребувало реконструкції вуличної мережі та покращення благоустрою.

Довоєнна Полтава визначена доктринами соціалістичного суспільства, які вплинули на проєктування практично всіх типів будівель. Стилістично забудова цього періоду тяжіє до поєднання конструктивізму (модернізму) з неокласицизмом, а традиції периметральної забудови продовжуються. У той же час зводяться перші значні промислові об'єкти і штучно руйнуються ряд релігійних будівель.

У післявоєнний період Полтава зазнала масштабного розширення за рахунок утворення нових мікрорайонів навколо історично усталеного міста. Ранній етап відзначається частковою відбудовою центральної частини міста, зруйнованої під час війни, пізніший – безпрецедентно масовим житловим будівництвом, та зведенням великої кількості значних промислових об'єктів і комплексів.

Сучасний період розбудови обласного центру диктується новими соціально-економічними відносинами і, водночас, продовжує деякі традиції попередніх періодів щодо принципів і типології забудови. Відбувається точкова забудова та реконструкція центральної частини міста, яка спочатку здебільшого вирішувалася у формах лаконічного постмодернізму, а тепер набула форми історичної стилізації. Територія розширюється, а нові райони утворюються за рахунок садибної, переважно, мікрорайонної забудови.

На цей час ядро міста переважно складається із історичних будівель, які об'єднані в унікальний привабливий архітектурний ансамбль. Їх збереження має велике значення не тільки для охорони історичної та культурної спадщини, але й із економічної точки зору.

Зокрема, це важливо для:

- розвитку всіх видів туризму;
- забезпечення м'яких факторів розташування;
- привабливості міста;
- збільшення частоти відвідувань Полтави населенням з прилеглих територій.

Наявність історичної забудови її значної частини архітектурної спадщини породжує ряд питань щодо її збереження, догляду і правильного позиціонування. Нижче виділені основні групи проблем, які потребують першочергового вирішення.

- Нездадівський, подекуди близький до критичного, стан окремих пам'яток архітектурної спадщини. Помітна сутева різниця у підходах до збереження пам'яток залежно від форми власності.
- Відсутній контроль за зовнішнім виглядом історичної фонової забудови, станом архітектурних пам'яток і окремих елементів історично цінних будівель. Це проявляється в нагромадженні зайвих елементів на історичних вулицях (тимчасових споруд, занадто масивних літніх майданчиків, інших малих архітектурних форм), у надмірній експлуатації фасадів будівель «візуальним сміттям» (виїзками і реклами) та самовільному благоустрої (неоднорідному фарбуванні, оздобленню балконів, накопиченню кондиціонерів, заміні віконних прорізів), неналежному утриманні оригінальних вікон, дверей, огорожень, елементів оздоблення.
- Недотримання, псування історичного фону вулиць в історичному центрі міста. Методи ущільнення історичної забудови часто приводять до розриву фронту вулиць та значного перевищення висотності оточуючого середовища. Окремі ділянки вулиць, які мають цілісне історичне середовище, втрачають його у зв'язку з новим будівництвом, яке часто не враховує масштаб оточуючої забудови.
- При реконструкції пам'яток культурної спадщини нерідко використовують метод повного або часткового зносу об'єкту з подальшою відбудовою із сучасних матеріалів. Якість виконання цих робіт суттєво відрізняється від деталізації оригінальних елементів. Імітації історичної архітектури створюють псевдо-історичне середовище, яке помітно різниеться від оригінального контексту і знецінює значення автентичної забудови.

Відповідно до інформації з Державного реєстру нерухомих пам'яток України, в Полтаві знаходяться:

- 30 пам'яток національного значення, серед яких:
18 об'єктів містобудування і архітектури,
8 – історії,
3 – монументального мистецтва,
1 – археології;
- 219 пам'яток місцевого значення, серед яких:
125 об'єктів архітектури,
87 – історії,
7 – монументального мистецтва.

2.3

ДЕМОГРАФІЯ

Населення: 294 962 осіб (станом на 01.01.2017 року);

Постійне населення: 284 942 осіб (станом на 01.01.2017 року);

Адміністративні райони:

Шевченківський - 138 829 осіб;

Київський - 105 987 осіб;

Подільський - 44 728 осіб.

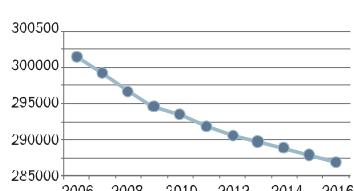

Рис. 2.4. Динаміка постійного населення Полтави

Рис. 2.5. Природний рух населення Полтави

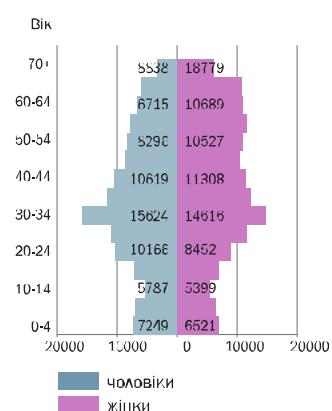

Рис. 2.6. Статево-вікова піраміда населення Полтави. 2017 рік

Полтава – середнє за кількістю населення місто, входить до 20 найбільших міст України. Основні демографічні тенденції в місті типові для країни: зменшення та старіння населення. Зменшення відбувається за рахунок природного скорочення. Міграційні процеси показали незначний приріст за останні роки. Постійне старіння населення у перспективі буде мати негативні економічні наслідки, адже зменшується частка економічно активного населення і зростатиме податкове навантаження на працюючих.

Безпрецедентний за роки незалежності України вплив на демографічну ситуацію у місті мав приток внутрішньо переміщених осіб, вимушених переселенців зі сходу країни, який за неточними оцінками склав понад 4% від усього населення міста. Завдяки статусу обласного центру велика частина населення з прилеглих до Полтави районів регулярно відвідує місто, працює в ньому, є соціально активною в його межах.

Теперішня демографічна ситуація

Станом на початок 2017 року загальна кількість населення Полтави становила 294 962 особи, із них 284 942 особи проживають у місті постійно. Чисельність постійного населення складала 0,67% від загальної кількості жителів України і 19,67% від населення області. На Полтавщині спостерігається стабільний процес урбанізації: росте відсоток населення Полтави відносно населення області: 19,36% (у 2006 році) проти 19,67% (у 2016 році).

У період з 2006 по 2017 роки кількість жителів зменшилась на 15 тис. осіб, що приблизно дорівнює 6% від усього населення міста. Скорочення населення відбувається, головним чином, за рахунок від'ємного природного приrostу: народжуваність стабільно менша за смертність (негативне річне сальдо в середньому перевищує тисячу осіб). За незмінних умов природне скорочення і старіння населення буде продовжуватися найближчі десятки років.

З початку 90-их років минулого століття постійно знижувався коефіцієнт народжуваності (кількість народжених дітей у співвідношенні до однієї жінки), досягнувши мінімуму (1,004) у 2001 році (дані щодо Полтавської області), потім почав поступово рости, досягнувши піку (1,452) в 2014 році.

Незначний відтік населення Полтави з 2006 по 2017 роки відбувався у результаті міграційних процесів, хоча з 2011 року тенденція змінилась на позитивну – більше людей приїжджає жити до міста, аніж виїжджає з нього. Область показує кращі показники, у тому числі, за рахунок жителів Полтави, які змінили місце проживання в межах регіону.

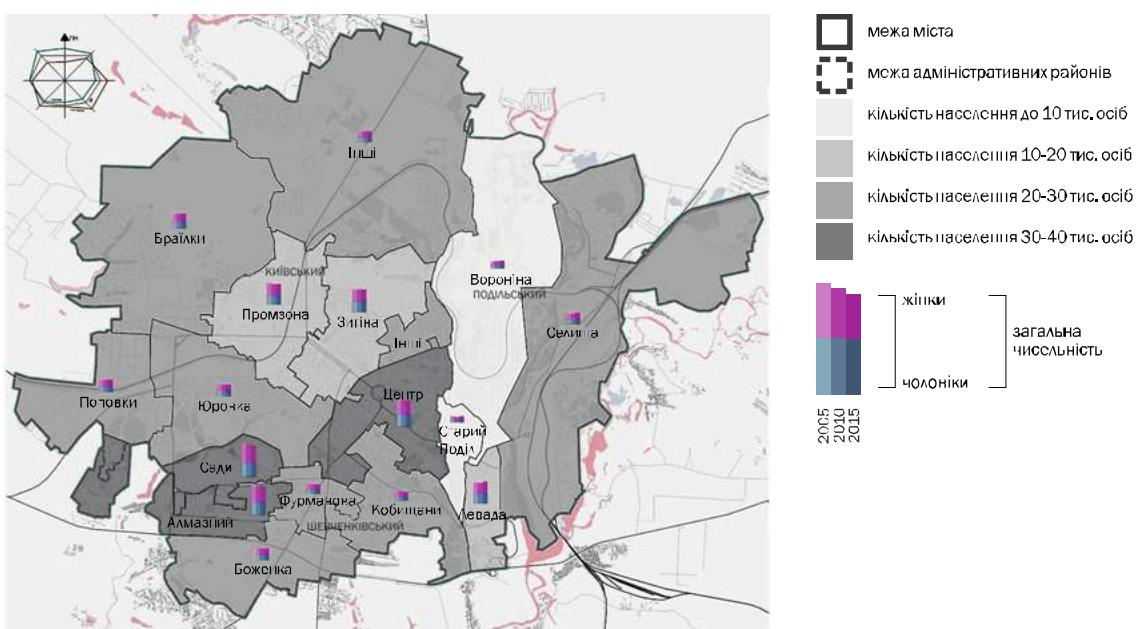

Рис. 2.7. Населення мікрорайонів Полтави

Але відносно стабільні кількісні показники міграції не характеризують населений пункт ані як депресивне, ані як особливо привабливе для життя місто. Негативним фактом є те, що значна частина виїжджаючих – це молоді, економічно активні люди.

Внаслідок надзвичайної ситуації на сході країни населення міста значно виросло за рахунок внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Станом на другу половину 2016 р. в Полтаві налічувалися 12 434 ВПО. Серед них більше половини – соціально вразливі верстви населення: діти (18,95%), пенсіонери (35,84%), люди з інвалідністю (3,98%). Із них працездатного населення 41,23%.

Важливою є не лише кількість населення. Суттєву роль відіграють також середній вік та вікова структура мешканців. Від них значною мірою залежить навантаження на пенсійну та соціальну системи, а також завантаження шкіл та дитячих садочків.

Із 1996 по 2017 рр. кількість працездатного населення Полтавської області у загальній його чисельності зменшилась на 4%. Зниження частки дітей та молодих осіб говорить про те, що при стаїх показниках народжуваності старіння населення продовжиться і далі.

За результатами аналізу, в місті і країні в цілому наявний високий відсоток людей, які мають вищу освіту. На цей процес, крім суто економічних мотивів, впливають і соціальні: суспільна «необхідність» мати вищу освіту, достатня кількість вищих навчальних закладів у місті.

Полтава має 3 адміністративні райони, населення яких розділено нерівномірно (станом на 01.01.2017). Така нерівномірність продиктована, головним чином, історичним розвитком міста (зокрема, наявністю вільних територій та спеціальних зон), багатоповерховою та садибною забудовою, особливостями рельєфу, концентрацією інфраструктури і нежитлових функцій. Водночас якість життя у розрізі районів у середньому не відрізняється і не є визначальним фактором розселення людей.

Місто також має неофіційний розподіл на мікрорайони, який наочніше демонструє ситуацію із розселенням по місту. Аналіз динаміки населення мікрорайонами у період із 2006 по 2017 рр. показує відносно рівномірну структуру і відсутність особливо депресивних районів. Зростання кількості населення в деяких мікрорайонах, зокрема на Леваді, у першу чергу, пояснюється активною багатоповерховою забудовою.

■ Шевченківський район:

138 829 осіб
47% населення міста
20% площи міста
6208 ос./км² щільність;

■ Київський район:

105 987 осіб
37% населення
50% площи
1983 ос./км² щільність;

■ Подільський район:

44 728 осіб
15% населення
30% площи
1794 ос./км² щільність.

Демографічний прогноз

У рамках підготовки Концепції інтегрованого розвитку міста експертами розроблено прогноз чисельності населення до 2050 року за трьома сценаріями:

- пессимістичний (базовий) сценарій на основі показників природного руху населення міста;
- оптимістичний сценарій розвитку 1, який враховує збереження існуючої структури і тенденцій розвитку економіки, а також очікувані тенденції припливу населення з сільських територій, у т.ч. молоді;
- оптимістичний сценарій розвитку 2, що передбачає врахування структурних змін в економіці у напрямі реалізації візії міста як центру освіти, науки, інноваційної економіки та розвитку креативного сектора.

Базовий сценарій розвитку ґрунтуються на поєднанні трьох основних компонентів, які визначають динаміку населення: народжуваність, смертність, міграція. Середній рівень народжуваності та коефіцієнти фертильності визначено, виходячи з гіпотез збереження їх значень періоду 2010-2015 років. Коефіцієнти смертності вікових груп (ймовірності дожити) спрогнозовані Інститутом демографії та соціальних досліджень НАН України. Вплив міграційних процесів визначено експертним шляхом. Перерахунок постійної чисельності населення у наявну здійснюється на основі аналізу співвідношення цих двох показників у динаміці.

Оптимістичні демографічні прогнози для міста ґрунтуються на гіпотезі зростання у майбутньому економічної активності і зайнятості як на національному, так і місцевому рівнях. Такі припущення наведені з огляду на тренди окремих економічних показників та зайнятості, очікуваних рівнів зайнятості в існуючих галузях економіки та можливостей подальшого розвитку у Полтаві її третинного та четвертинного секторів. Розробка оптимістичних прогнозів населення міста проводилася на базі поєднання методу компоненту з урахуванням показників чистої міграції, методу оцінок майбутньої зайнятості та методу аналогії (співвідношення). В розрахунку міграції враховувалися зміни, які відбулися у попередніх періодах та які, ймовірно, відбудуться в умовах реалізації сприятливих і несприятливих факторів, що впливають на міграцію в місті.

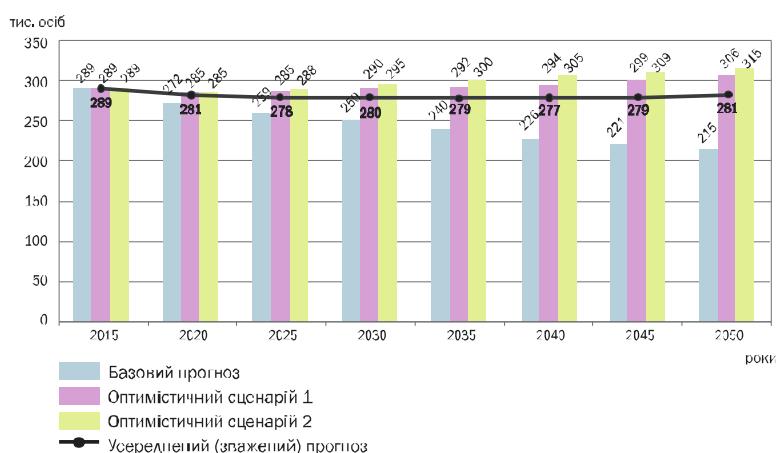

Рис 2.8. Порівняння прогнозних показників чисельності населення м. Полтава на період до 2050 року за різними сценаріями розвитку

За пессимістичним сценарієм розвитку населення міста буде з року в рік скорочуватись і до 2030 року може скласти близько 250 тис. осіб (або скратитися на 13% у 2030 році та на 25% у 2050 році у порівнянні з чисельністю населення 2015 року).

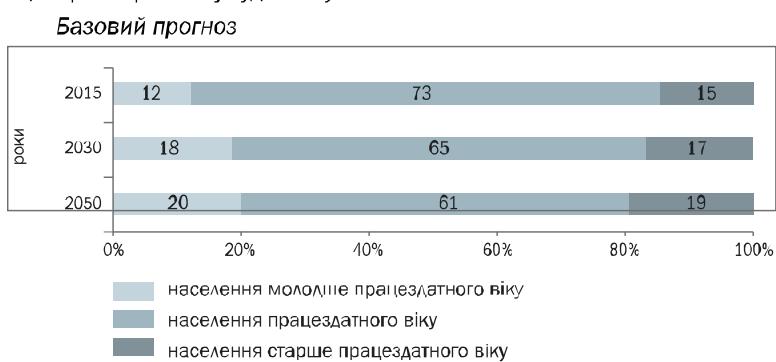
За оптимістичним сценарієм 1 спостерігається уповільнення падіння чисельності населення і зростання його після 2030 року завдяки процесам міграції та продовження тривалості життя. Проте структура населення буде змінюватися якісно у бік скорочення працездатної частини та зростання народжуваності, а також населення у молодшому за працездатний вік.

Оптимістичний сценарій 2 передбачає врахування у прогнозі населення змін у структурі економіки в напрямі розвитку інновацій, креативних індустрій і можливостей приросту населення з наступним коригуванням показників народжуваності та тривалості життя.

За сценарієм 2 структурні зміни в економіці мають привести до перелому негативних демографічних тенденцій у період з 2020 по 2030 рр.

У 2030 році передбачається зростання населення до 295,1 тис. осіб.

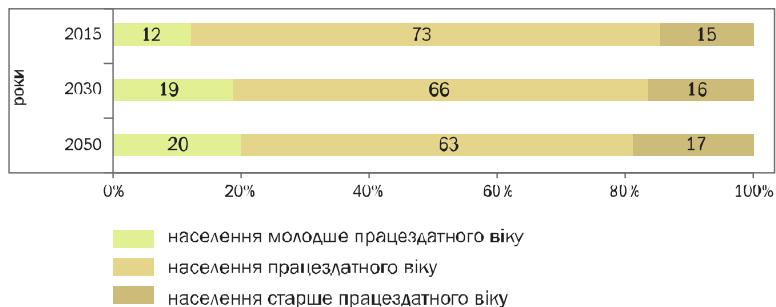
Прогнозна структура населення за критерієм працездатності за різними сценаріями розвитку буде наступною:

Сценарій 1 - збереження структури економіки міста та покращення соціальної сфери

Сценарій 2 - з урахуванням структурних змін в економіці на користь креативного сектору

Найоптимістичніший прогноз чисельності населення Полтави побудований з урахуванням структурних змін в економіці, усіх можливих факторів міграції, зростання народжуваності й зниження смертності населення. Цей сценарій передбачає зростання постійного населення до значення 295,1 тис. осіб у 2030 році й до 314,9 тис. осіб у 2050 році, тобто зростання чисельності населення на 2,5% у 2030 р. порівняно з 2015 р.

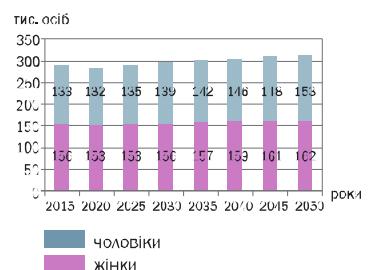

Рис. 2.9. Структурна динаміка чисельності постійного населення м. Полтава за сценарієм 2

2.4

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Кількість зареєстрованих підприємств: 7279

Кількість зареєстрованих підприємств відповідно до районів

міста: Шевченківський – 3626,

Київський – 2884, Подільський – 769

Кількість зареєстрованих підприємств у розрахунку на 10 тисяч наявного населення: 248

Кількість економічно активних підприємств: 3484

Малі підприємства: 3328

Середні підприємства: 150

Великі підприємства: 6

Полтава досі залишається містом перехідної економіки. Великі промислові підприємства машинобудування та легкої промисловості, що залишилися місту в спадок від радянських часів, практично повністю занепали, хоча окрім об'єкті змогли трансформуватися і адаптуватися під потреби ринкової економіки і відносно ефективно працюють у харчовій промисловості, а також у агропромисловому і нафтогазовому комплексі. Розвиток останнього обумовлений розташуванням міста в регіоні, багатому на вуглеводневі ресурси. Через об'єктивні причини міцними залишаються природні монополії – підприємства енергетики та газо-, тепло-, водопостачання. Монопольне положення дозволяє їм працювати не завжди ефективно та без фатальних ризиків для себе.

Традиційно для сучасного світу в Полтаві з кожним роком збільшується частка сервісної економіки та розвивається сфера послуг. Додатково сприяють цьому статус міста як обласного та регіонального центру, велика кількість вищих навчальних закладів, локалізаційні фактори та фактори історичного розвитку. Через широкий географічний спектр споживачів, до яких відноситься значна частина населення з прилеглих територій, в місті розвинена оптова та роздрібна торгівля. Товарна структура експорту є відносно диверсифікованою. У географічному плані споживачами продукції, виробленої в місті, переважно є інші регіони країни. Частка іноземного експорту є невеликою.

Структура економіки

На початок 2017 року в Полтаві було зареєстровано 7279 підприємств, 518 філій та представництв, 14578 фізичних осіб-підприємців. Частка зареєстрованих підприємств складала 33,7% від загальної кількості в області і 0,9% від усіх українських підприємств. У місті простежується негативна тенденція переміщення центрів зосередження бізнесу з Полтави до великих міст України.

Значна кількість підприємств міста є економічно неактивними і перебуває у так званому «сплячому» стані. Так, станом на 2015 рік їх частка складала 52,1% від загальної кількості, хоча така ситуація характерна в цілому для країни, де в середньому було аж 57,7% неактивних підприємств.

Основні показники діяльності підприємств Полтави за 2005-2016 роки

Рік	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) у діючих цінах, млн. грн.	Кількість найманних працівників, осіб	Частка підприємств, які одержали збиток, %	Середній рівень рентабельності, %
2005	8634,5	84817	32,7	8,5
2006	11074,6	82577	30,0	10,9
2007	22310,1	82195	28,5	10,2
2008	17983,7	79313	32,0	8,5
2009	17739,8	71418	36,1	11,2
2010	26017,7	67217	40,9	10,1
2011	23302,4	66379	37,8	9,8
2012	24761,2	68136	35,2	9,6
2013	26211,7	68383	35,7	8,4
2014	30806,4	68519	33,9	3,0
2015	41081,4	66343	27,2	2,8
2016	52037,8	76799	26,9	12,1

Кількість найманних працівників на підприємствах Полтави у 2005-2015 роках переважно зменшувалася. Загальне скорочення найманних працівників становило 21,7%. Значна частина підприємств у 2014-2015 рр. мінімально покривала доходами своєї операційні витрати або була збитковою. Але у порівнянні з іншими схожими за кількістю населення обласними центрами України у Полтаві частка збиткових підприємств за останні роки була дещо нижчою, що опосередковано вказує на кращу економічну ситуацію в місті.

На початок 2016 р. в Полтаві було зареєстровано 18182 фізичні особи – підприємці, що дорівнює 618 одиницям на 10 тис. осіб. Протягом 2014 р. кількість ФОПів у місті зменшилась майже на 20%, що характерно для країни в цілому і відображає загальну економічну ситуацію.

Промисловість. Промислове виробництво залішається базовою сферою економічної діяльності міста. Основні сфери промисловості: добування нафти і газу, енергетика, харчова та переробна промисловість, машинобудування. Частка промислової продукції у загальних обсягах реалізації підприємств у 2015 році складала 73%, а обсяг реалізованої промислової продукції на 1 особу – 104,4 тис. грн. Підприємства Полтави забезпечують 1,7% загальних обсягів реалізованої промислової продукції в Україні та 31,5% реалізованої промислової продукції в Полтавській області.

Рис. 2.10. Обсяги реалізованої продукції Полтави за 2005-2016 рр.

Роки незалежності держави супроводжувалися зниженням промислового потенціалу міста та закриттям значної кількості підприємств. Відтак, майже втрачено легку промисловість, виробництво неметалевої продукції, меблів. Високі темпи приросту обсягів промислової продукції в 2015 році, насамперед, можна пояснити зростанням рівня інфляції. Прогноз свідчить, що у найближчі роки темпи зростання обсягів промислової продукції значно сповільняться.

Загальна частка прибуткових промислових підприємств у 2016 р. склала 73,1% від їх загальної кількості та постійно зростає. Даний показник для Полтави протягом 2005-2016 рр. євищим на 2-4%, ніж середній у країні.

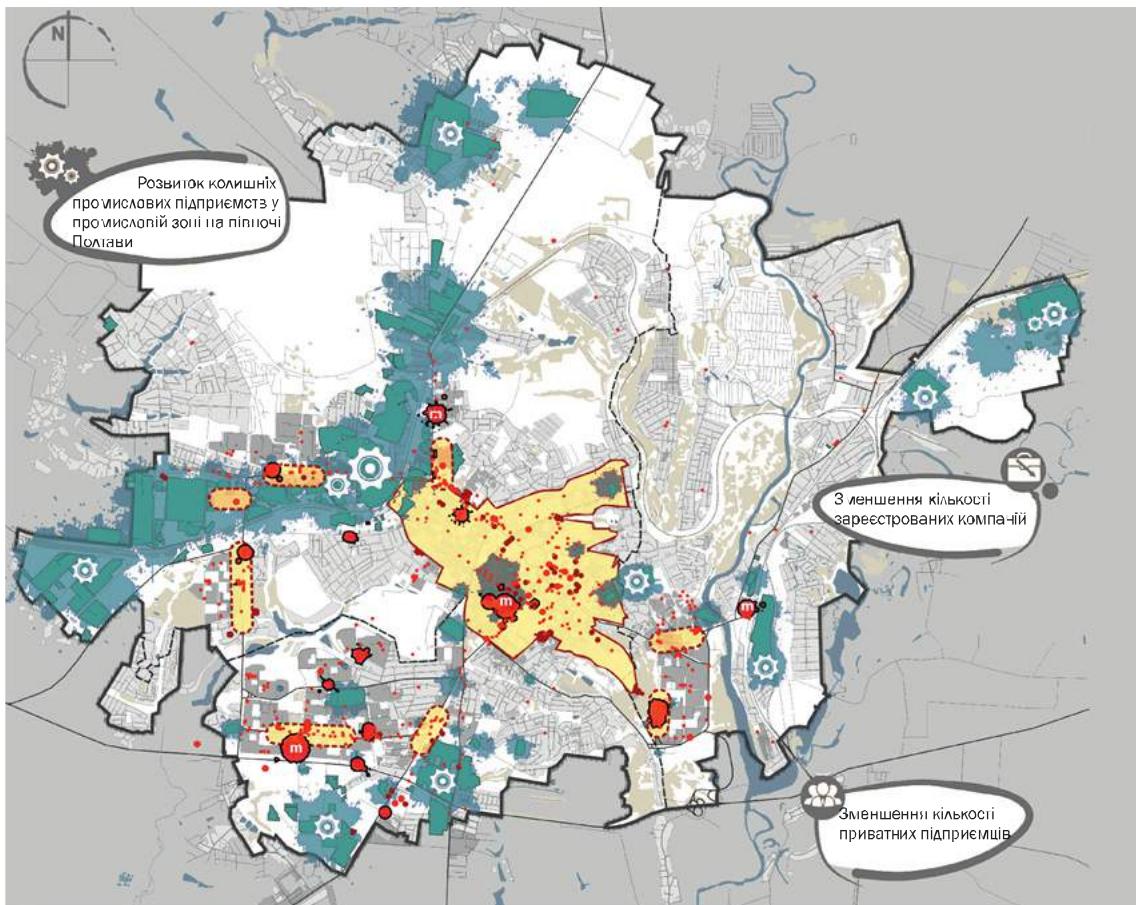

Рис. 2.11. Результати SWOT-аналізу. Економіка міста - слабкі сторони.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- ( ) межа міста
- ( ) межі адміністративних районів
- ( ) території садової забудови
- ( ) території багатоквартирної забудови
- ( ) первинний центр міста
- ( ) пілігентри районів
- ( ) промислові підприємства
- ( ) ринки та ринкові комплекси
- ( ) офісні центри та бізнес-офіси
- ( ) торгові центри, магазини

Територіально найбільша концентрація промислових зон у Київському районі міста вздовж залізничного полотна. Промислова зона Шевченківського району сконцентрована поблизу траси М-03 Київ-Харків-Довжанський.

На початок 2017 року до найбільших роботодавців Полтави (з чисельністю працюючих понад 1 тис. осіб) входили 6 підприємств, разом вони формували 19,7% від зайнятих у промисловості міста робітників.

Капітальні інвестиції та експорт. Загальний обсяг капітальних інвестицій у Полтаві в 2016 році був найвищим і становив 4998 млн грн, що у розрахунку на одну особу дорівнює 17477 грн. Це становить 32,7% від усього обсягу капітальних інвестицій в області і 0,8% від загального обсягу в Україні.

За останні 10 років найбільші обсяги інвестицій у Полтаві спостерігалися в 2007-2008 рр. За виключенням цих років загальні обсяги щорічних вкладень коливалися в межах 1,5-2 млрд грн. Проте за 2016 рік обсяг інвестицій у місті зросі у 2,4 рази.

У структурі капітальних інвестицій стабільно високими є вкладення в галузі промисловості і будівництва, а починаючи з 2013 р. вдвічі виросла частка вкладень у транспортну і логістичну сферу. Помітними також є деякі галузі обслуговуючої економіки: торгівля, операції з нерухомістю, наукова та технічна діяльність, адміністративні та інші послуги. На жаль, мізерними залишаються інвестиції у галузі освіти та охорони здоров'я.

У розрізі промисловості найбільш вагомими є харчова і переробна (73,9%) та добувна (21,2%) промисловість. У 2016 р. відбулася кардинальна переорієнтація інвестицій з добувної промисловості на користь харчової і переробної. Вкладення у машини, обладнання та інвентар є найбільшими за обсягами. З 2010 р. їх частка у загальному підсумку вкладень у Полтавській обл. зросла з 29,8 % до 41,7% у 2016 р.

Аналіз співвідношення між обсягами інвестицій, оновленням основних засобів, чисельністю персоналу та вкладом у обсяги валового обсягу реалізації промислової продукції показує, що лише незначна кількість промислових підприємств має позитивну динаміку щодо оновлення виробничої бази, підвищення продуктивності праці й оптимізації чисельності персоналу.

Практично всі підприємства (за виключенням (ПАТ «Полтаваобленерго», НГВДУ «Полтаванафтогаз», ТДВ «Ворскла». ПрАТ «Полтавпиво», ПАТ «Полтавське ХХП») демонструють зменшення частки у обсягах реалізації промислової продукції м. Полтава, незважаючи на зростання обсягів реалізації у абсолютній сумі. Це пов'язано зі значними інфляційними процесами в економіці у 2014-2016 роках.

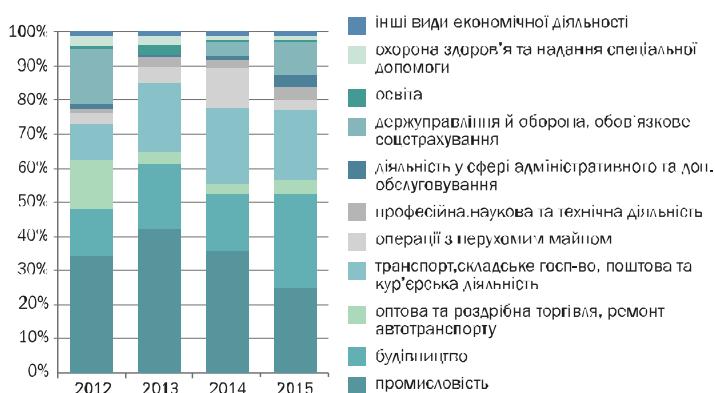

Рис. 2.12. Структура капітальних інвестицій у 2012-2015 роках

Полтавський експорт залишається орієнтованим на внутрішній ринок країни та області. За кордон постачається менше третини продукції, при цьому більша частина – для країн колишнього СНД. Найбільшими експортерами у Полтаві є: ПрАТ «Полтавський олійноекстракційний завод – Кернел Груп», ПАТ «Полтавакондитер», ПАТ «Полтавський турбомеханічний завод», ТЗВ «Полтавська Фірма «Ворскла», ПАТ «Полтавхіммаш», ПАТ «Полтавський автоагрегатний завод», ПАТ «Полтавський завод медичного скла».

Торгівля та послуги. Всього у Полтаві в 2016 році у сфері оптово-роздрібної торгівлі було зайнято близько 6,4 тис. осіб, і їх кількість стабільно зменшується протягом останніх років у середньому на 7,2% щорічно. Проте, за розрахунками нормативної чисельності працівників підприємств торгівлі, для виконання фактичного товарообігу в місті потрібна більша кількість працюючих у даній сфері, що свідчить про значну тіньову зайнятість, яка може складати понад 24,6 тис. осіб.

На підприємства міста припадало відповідно 69,7% обсягу оптового товарообігу області (даний показник складав у 2005 році лише 35%). Частка оптової торгівлі товарами, які вироблені на території України, становила 65,8% загального обсягу оптового продажу, з них непродовольчих товарів – 58,5%, продовольчих товарів – 94,6%.

Обсяг роздрібного товарообігу підприємств, які здійснювали діяльність із роздрібної торгівлі, становив 7699,6 млн грн. У структурі роздрібного товарообігу в Полтаві переважала частка продажу непродовольчих товарів – 61,5% проти 38,5 % продажу продовольчих товарів.

Обсяг роздрібного товарообігу на одного мешканця Полтави в 2017 році склав 26481 грн, що більше ніж вдвічі за аналогічний показник для Полтавської області – 11740 грн. Суттєве перевищення даного показника свідчить, що місто має значний приток покупців з прилеглих територій.

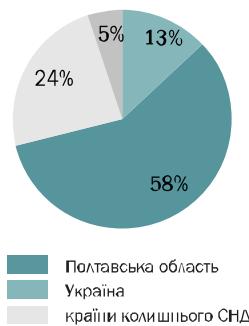

Рис. 2.13. Географічна структура експорту пролукції полтавських підприємств у 2016 році

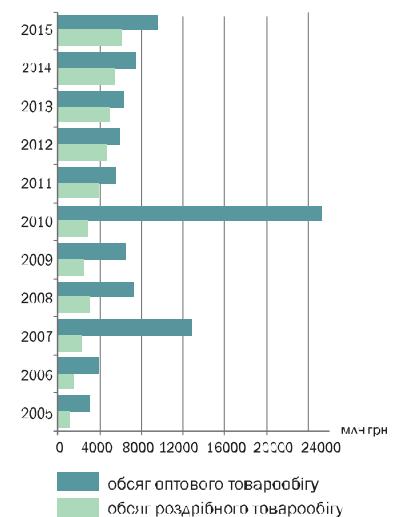

Рис. 2.14. Динаміка обсягів оптового та роздрібного товарообігу у Полтаві

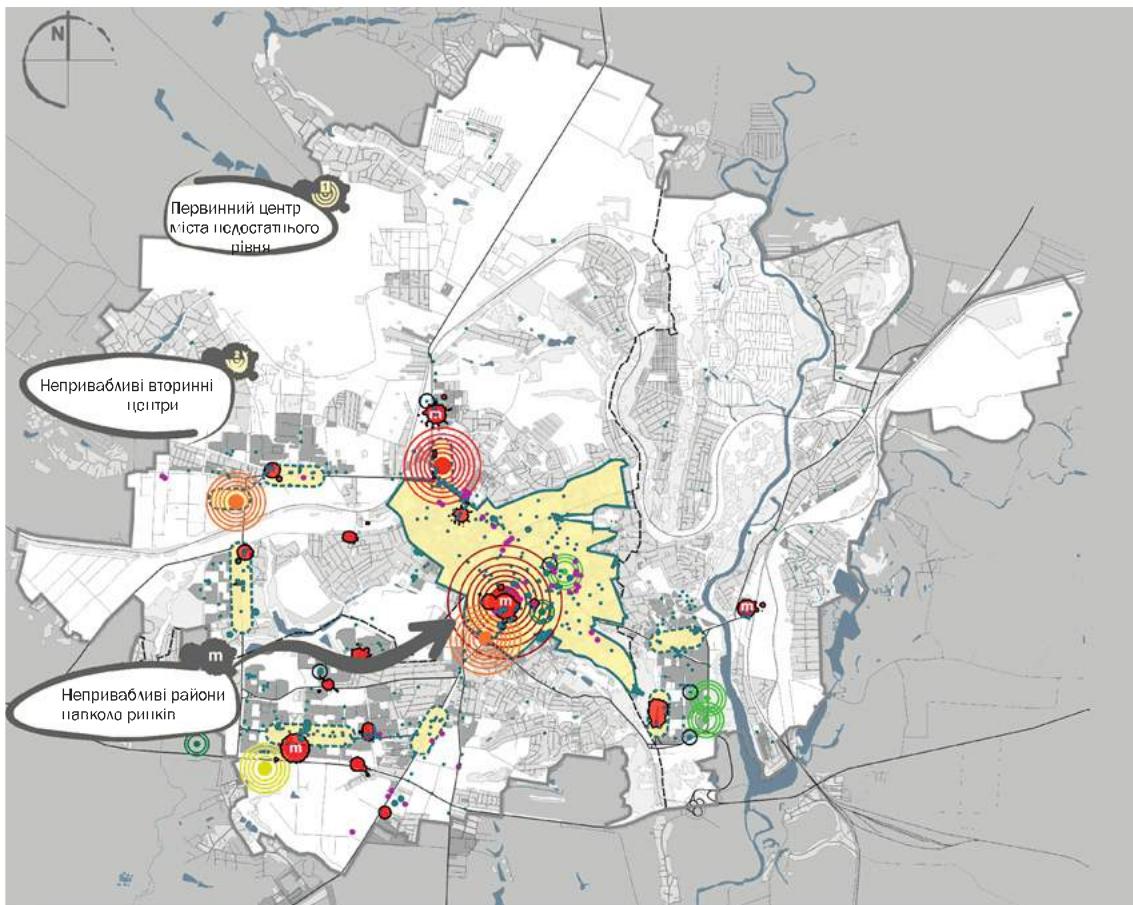

Рис. 2.15. Результати SWOT-аналізу. Торгівля, послуги - слабкі сторони.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- (1) межа міста
- (2) межі адміністративних районів
- (3) території садибної забудови
- (4) території багатоквартирної забудови
- (5) первинний центр міста
- (6) підцентри районів
- (7) ринки та ринкові комплекси
- (8) офісні центри та бізнес-офіси
- (9) торгові центри, магазини
- (10) популярність торгівельних об'єктів серед жителів прилеглих територій

У 2016 році в Полтаві працювало 529 об'єктів роздрібної торгівлі, з них 468 – магазини (322 непродовольчі, 146 продовольчі), що становить 88.46% від загальної кількості об'єктів роздрібної мережі.

Сукупна торгова площа магазинів постійно збільшувалася протягом останніх років і зараз становить 126511 м². Останніми роками серед об'єктів роздрібної торгівлі значного розвитку набули торгові центри, яких у 2016 р. в Полтаві налічувалося 29 одиниць. За період 2005-2016 рр. кількість комерційних центрів збільшилася вдвічі, а обсяг торгівельних площ – майже в 2.5 рази.

Станом на кінець 2016 року видано 744 діючих дозволів на розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності сукупною площею 24 770 м².

Значними суб'єктами роздрібної торгівлі в місті є ринки. На даний час – це, насамперед, місця роздрібного продажу продовольчих та інших товарів, що переважно виробляються в межах області. Станом на кінець 2016 року 33% усіх ринків Полтавської області були сконцентровані в Полтаві: 26 ринків у межах міста, з яких 15 є комунальними. Середня наповненість торгівельних площ ринків міста складає 86%.

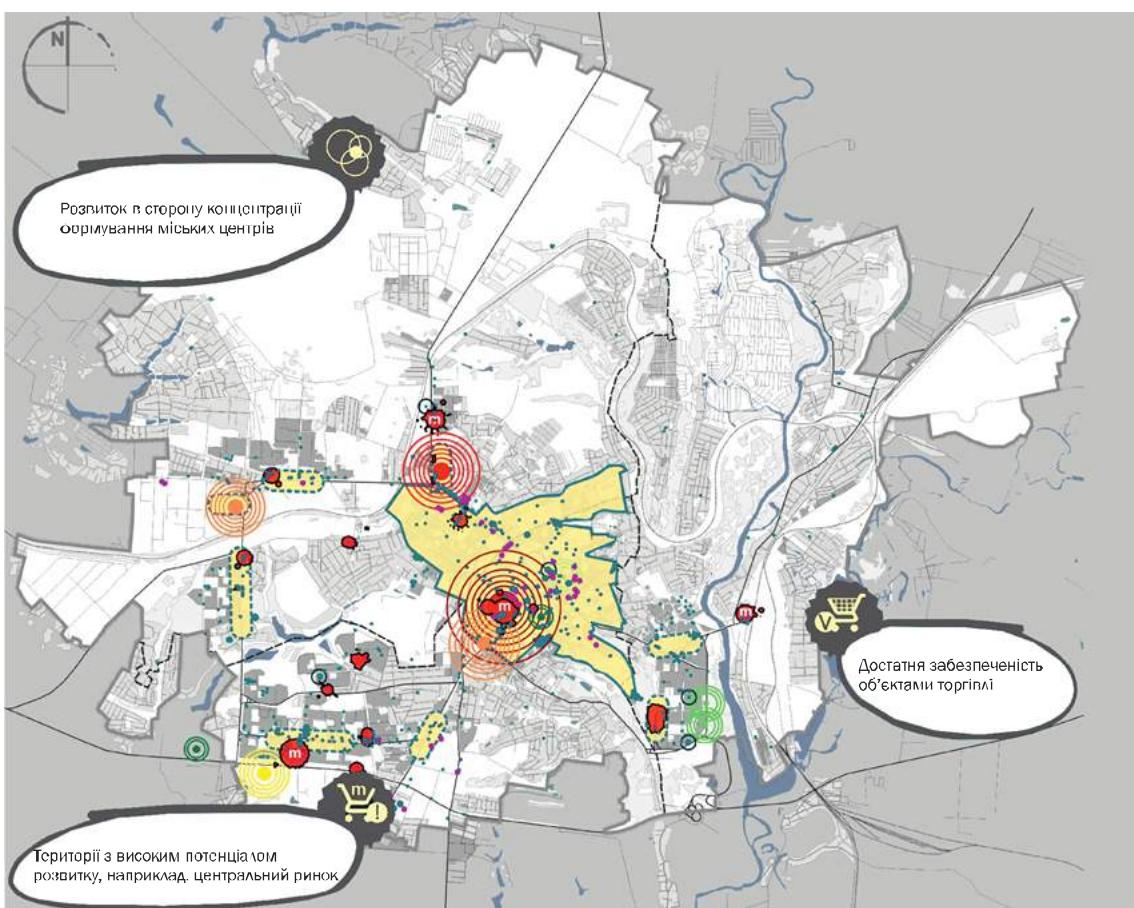

Рис. 2.16. Результати SWOT-аналізу. Торгівля, послуги - сильні сторони.

Приватні послуги. У 2017 році загальний обсяг послуг, реалізованих споживачам суб'єктами підприємницької діяльності сфери послуг, становив 9669,26 млн грн, що склало 71,24% обсягу реалізованих послуг Полтавської області. Частка послуг, наданих населенню Полтави, становила 1390,5 млн грн, що складає 14,38% від загального обсягу реалізованих послуг. Найбільшу частку в загальному обсязі реалізованих послуг займали послуги підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності, послуги, пов'язані з інформацією та телекомуникаціями, діяльністю у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, професійною, науковою та технічною діяльністю, операціями з нерухомим майном, освітою.

У структурі обсягу реалізованих послуг за видами економічної діяльності (2017 рік) значну частку (62,4%) займали послуги підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності. Частка послуг, реалізованих підприємствами сфери інформації та телекомуникацій, склала 10,6%, професійної, наукової та технічної діяльності – 7,9%, адміністративного та допоміжного обслуговування – 6,7%.

Переважна частина всіх суб'єктів з надання приватних послуг знаходитьться в Шевченківському районі міста і складає близько 65%. Така тенденція зумовлена високою концентрацією активних перших поверхів, бізнес-центрів та офісних приміщень у цьому районі.

У 2016 році в місті налічувалося 14 офісних центрів із середньою площею одного центру 4500 м^2 , їх наповнюваність у середньому складала 79%.

Рис. 2.17. Структура сфери послуг Полтави у 2016 р.

Ринок праці

У 2015 році у Полтаві нарахувалось 132,7 тис. осіб економічно активного населення, що складало 61,9% від усього населення віком 15-70 років, і 120,6 тис. осіб зайнятого населення (55,4% населення міста). У середньому в Полтаві спостерігаються значно нижчі темпи скорочення чисельності зайнятих у цьому віці за усіма статусами зайнятості, ніж в Україні в цілому. В місті за 2013-2015 рр. кількість зайнятого населення скоротилася на 9 тис. осіб (темп зниження – 8,3%). Серед економічно активного населення стабільно переважають чоловіки (у середньому на 12%). Коефіцієнт навантаження на одного працюючого в Полтаві складає 1,4, тобто на одного зайнятого приходиться 1,4 незайнятих особи.

Шляхом проведення соціального опитування виокремлено кількість зайнятих за видами економічної діяльності в Полтаві та її районах. Це дозволило виявити структурні пропорції зайнятих за видами економічної діяльності, серед яких переважає кількість зайнятих в оптовій та роздрібній торгівлі, промисловості та будівництві. Їх структура практично співпадає у всіх районах міста Полтава.

В Полтаві спостерігається незначне зростання частки населення, яке зайняте у малому бізнесі, у фізичних осіб-підприємців та є самозайнятими (у середньому за 2013-2015 роки це близько 12%).

Рівень середньомісячної номінальної заробітної плати штатних працівників міста за 2005-2015 роки збільшився у 4,6 рази і у 2015 році становив 3906 грн. Але таке підвищення пояснюється переважно інфляційними процесами і девальвацією національної валюти. Так, у 2015 році спостерігалось значне зниження реальної заробітної плати, її індекс становив 78,8%.

У Полтаві кількість офіційно безробітних у 2015 році складала 12,1 тис. осіб - 11,1% до загальної кількості економічно активного населення.

З 2013 по 2015 роки кількість безробітних віком 15-70 років зросла на 2 тис. осіб та на 19,8% відповідно. Це зростання пояснюється міграційним приливом внутрішньо переміщених осіб (вимушених переселенців). Більше половини зареєстрованих безробітних мають повну вищу освіту. Найбільша кількість зареєстрованих безробітних спостерігається у сferах промисловості. У той же час, у 2015 році рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних знизився з 26,2% до 17,1%.

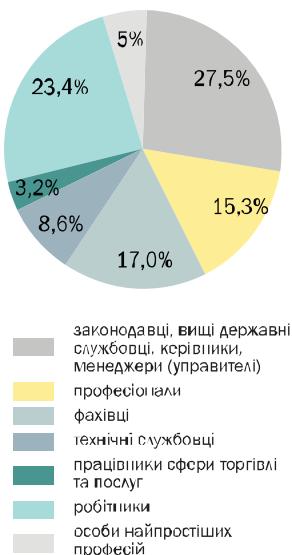
У 2016 році кількість зареєстрованих безробітних складала 2343 особи, 50% яких зареєстровано у віці від 25 до 39 років. 60% зареєстрованих безробітних – жінки.

Середня тривалість безробіття у Полтаві складала 4 місяці у 2016 році. Відсоток працевлаштування по місту складав 14,1%.

Навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) в 2015 році становило 6 осіб. Серед заявлених вакансій у 40% розмір заробітної плати не перевищував середній розмір допомоги з безробіття.

За той самий період адміністративні дані державної служби зайнятості показали рівень безробіття у 3% у місті з середньою тривалістю періоду пошуку роботи 4 місяці. Показник зареєстрованого безробіття стосується лише категорії населення, що звертається за допомогою в пошуках роботи й в отриманні соціальних послуг до державної служби зайнятості. Рівень тіньового (прихованого) безробіття населення, який не реєструється державною службою зайнятості, у 2015 році збільшився з 5% до 8% економічно активного населення. Близько 13% від середньооблікової кількості штатних працівників перебували в умовах вимушеної неповної зайнятості.

За професійними групами зареєстровані безробітні міста розподілялися наступним чином:

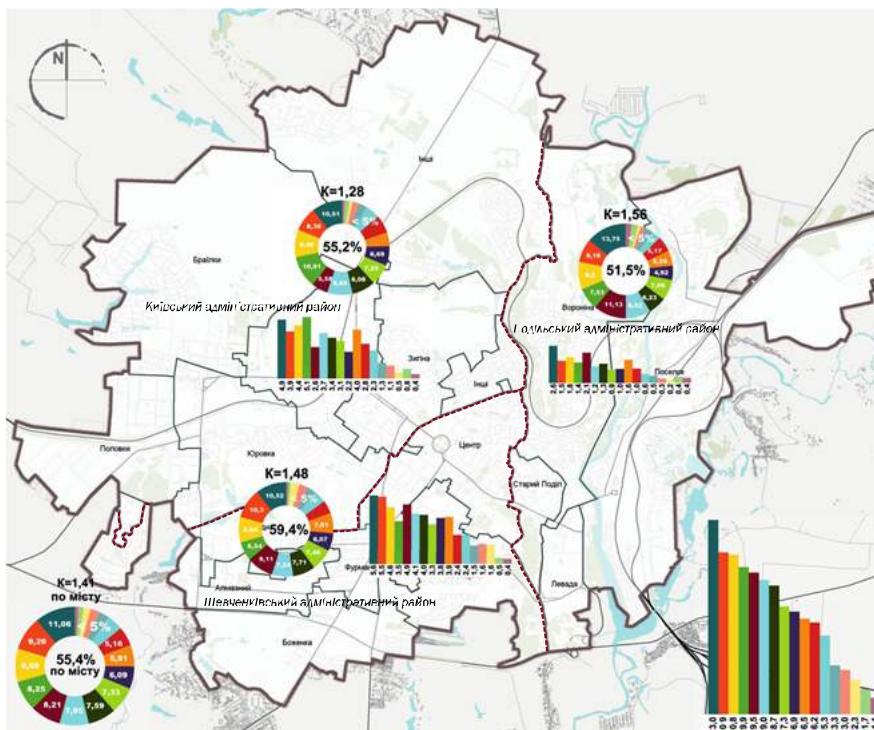

Рис. 2.18. Кількість зайнятих за видами економічної діяльності у районах м. Полтава

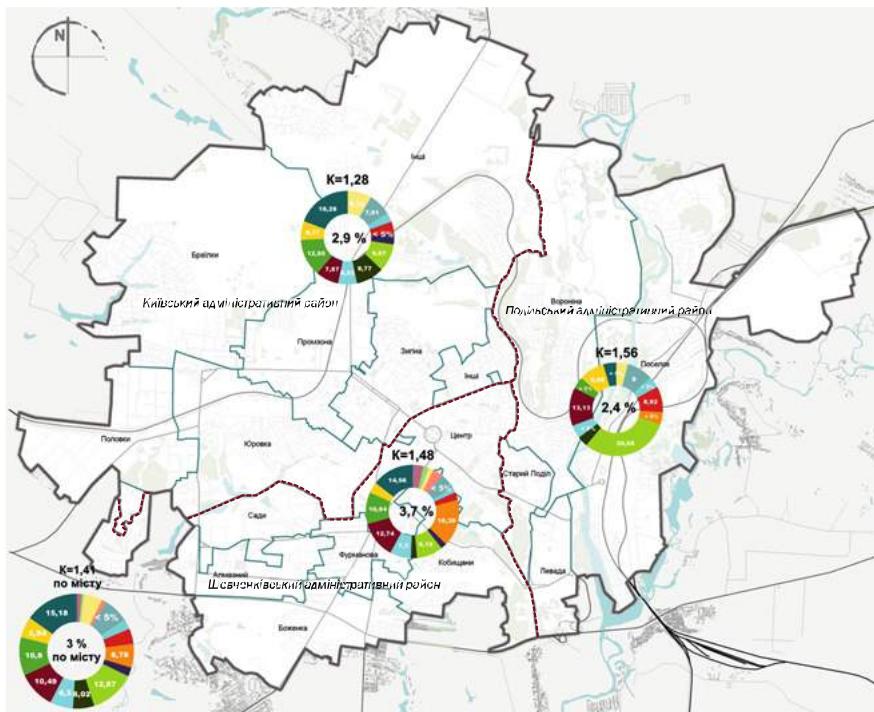

Рис. 2.19. Кількість зареєстрованих безробітних за видами економічної діяльності у районах м. Полтава

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межі адміністративних районів
- межі умовних районів
- будівництво
- приватне підприємництво

- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
- промисловість
- освіта
- операція з недропобутом
- охорона здоров'я та надання соціальної допомоги

- фінансова та страхова діяльність
- діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслугов.
- тимчасове розміщення і організація харчування
- держуправлінній обов'язкове соцстрахування
- інформація та телекомуникації

- K=** коефіцієнт залежності від одного зайнятого
- мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
  - сільське, лісове та рибне господарство
  - інші види економічної діяльності
  - операції з нерухомим майном
  - професійна наукова та технічна діяльність

25

ЖИТЛОВИЙ ФОНД

Типи забудови:

багатоквартирна - 78%

садибна - 22%

Середня щільність населення - 2832 осіб/1 км²

У 2014-2015 роках у Полтаві спостерігалаась активна позитивна динаміка житлового будівництва. Незважаючи на цей факт, житлова проблема залишається однією з найгостріших. Так, показник середньої житлової забезпеченості на одного мешканця в Полтаві є нижчим нормативу середнього значення в Україні та гіршим за показники інших міст обласного значення. Більшість домогосподарств із середнім рівнем доходів не можуть дозволити собі придбання житла. З кожним роком загострюється проблема відновлення та реконструкції існуючого житлового фонду, особливо забудови 60-70 их років.

Житло у місті за своїми параметрами, в основному, відноситься до категорії соціального. В Полтаві превалює багатоквартирний тип житла, але останнім часом співвідношення двох основних типів житлового фонду стало поступово змінюватись на користь садибного. Наявний просторово-планувальний потенціал міста сприятиме збереженню цієї тенденції. Якісного поліпшення потребує житлове середовище. Проведений аналіз ігорих спортивних майданчиків та спортивних зон у місті свідчить про їх недостатню кількість і нагальну потребу в їх модернізації та розвитку. Прибудинкові ігорі спортивні майданчики потребують значних об'ємів реконструкції та принципового оновлення.

Структура житлового фонду

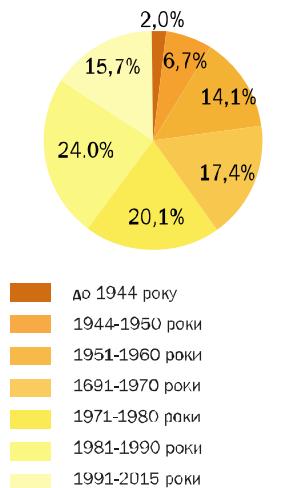

Рис. 2.20. Житловий фонд Полтави за періодами забудови у 2015 р.

Загальна кількість житлового фонду станом на 2015 рік складала 66689,5 тис. м². Основними типами житла для міста Полтава є багатоквартирне (5178,5 тис. м²) та садибне (1511 тис. м²). Території, що формуються багатоквартирною забудовою, займають площу 7 км², а садибною - 23,766 км².

За 2005-2015 роки в Полтаві введено в експлуатацію 884,5 тис. м² нового житлового фонду, з них 273,3 тис. м² (30,2%) – садибна забудова, 613,3 тис. м² (69,8%) – багатоквартирний житловий фонд, у якому соціальне житло складає 44,3 тис. м². Показник введення в експлуатацію нового житла помітно знизився порівняно з 90-ми роками минулого століття, коли щорічний приріст житлового багатоквартирного фонду був у межах 140-150 тис. м².

Станом на 2009 рік багатоквартирний житловий фонд Полтави мав 21445 будинків або 133857 квартир, з яких 83,2% квартир знаходяться у приватній власності, 2,8% – у державній, а 14% – у комунальній. Структура житлового фонду має наступний вигляд (із загального числа квартир):

- однокімнатні – 25,2%;
- двокімнатні – 44,3%;
- трикімнатні (та більше) – 27,3%.

Рис. 2.21. Результати SWOT-аналізу. Житлова сфера - сильні сторони

Існуючий житловий фонд Полтави інтенсивно старіє. Вже зараз близько 60% житлових будівель потребують санації конструктивних елементів та заміни заморожованої інженерно-технічної інфраструктури. При наявних темпах оновлення частка застарілого фонду зростатиме.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межі адміністративних районів
- водні об'єкти
- об'єкти зеленого фонду
- території садибної забудови
- території багатоквартирної забудови
- території садівничих топаристів

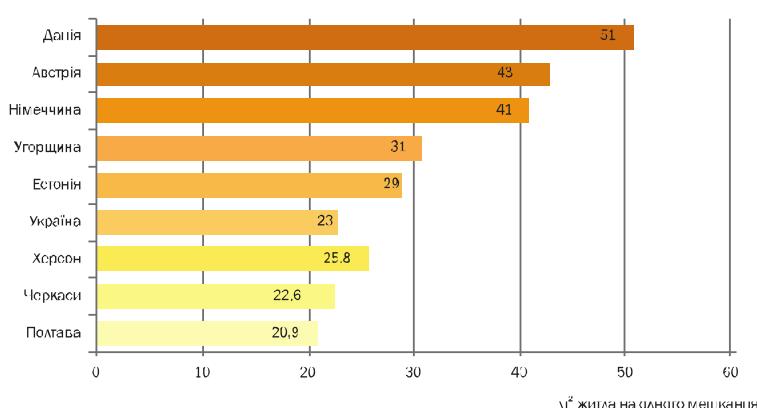

Рис. 2.22. Показник забезпеченості житлом в інших містах та країнах

У 2009 році показник середньої житлової забезпеченості на одного мешканця міста складав 20.9 м^2 , для багатоквартирного житлового фонду – 19.5 м^2 , для садибного – 27.9 м^2 . Це показник нижчий за середньоукраїнський рівень (21.6 м^2) і значно нижче рекомендованих в країні (25 м^2 на одного мешканця). Варто зауважити, що показник усереднений, і для багатоквартирної забудови, де проживає більшість населення міста, він ще нижчий.

Ціноутворення на ринку житла

У 2005-2015 роках вартість квадратного метра житла в Полтаві постійно зростала (для багатоповерхового житла з 3116 грн до 14193 грн за один м², для садибного – з 3890 грн до 18794 грн за один м²). За останні роки значне підвищення його вартості пояснюється несприятливими економічними процесами: інфляцією та девальвацією національної валюти.

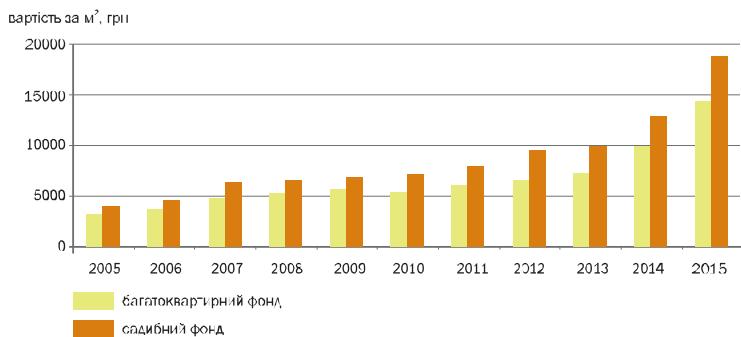

Рис. 2.23. Динаміка вартісної оцінки житла за типом

Зростання цін на житло відобразилося і на вартості оренди, хоча вона зростала повільніше: з 34 грн за один м² у 2005 році до 83 грн за один м² у 2015 році (у 2,4 рази, проти 4,5 разів для купівлі-продажу за аналогічний період).

Показники опосередкованої вартості спорудження одного квадратного метра житла, що розроблені Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України і є орієнтиром при обґрунтуванні вартості соціального житла, становили для Полтави 4696 грн у 2012 році проти 7115 грн у 2016 році. Повільніший темп зростання цього показника (151% проти 239% для реальної вартості житла) може свідчити про наявність спекулятивної складової при формуванні цін на багатоквартирний тип житла.

Щільність населення

Наявність територіальних ресурсів у місті опосередковано показує порівняльний аналіз щільності міського населення щодо міст-аналогів, які приблизно за чисельністю населення є близькими до Полтави. Наприклад, Житомир має щільність 4454,9 осіб/км², Вінниця - 5277,4 осіб/км². Для Полтави цей показник становить 2832,3 осіб/км² і в середньому нижчий для міського населення в Україні.

Аналіз структури щільності населення міста був проведений на основі районування міської території на виборчі дільниці (всього 42 підрайони), наявної територіально-планувальної містобудівної структури, а також деяких демографічних чинників. Такий аналіз є відносно точним, але має певні похибки і усереднені значення в межах окремо взятих виборчих дільниць.

Найбільша щільність населення спостерігається на територіях багатоквартирного житлового фонду, зокрема в мікрорайонах Алмазний, Левада, Сади-1, Сади-2, Огнівка, а також в центрі, якому історично притаманна забудова, наближена до квартальної. Такі райони як Левада, вже маючи найвищу щільність у місті, продовжують розбудовуватися, у той час як відносно незаселені території розвиваються з меншою інтенсивністю.

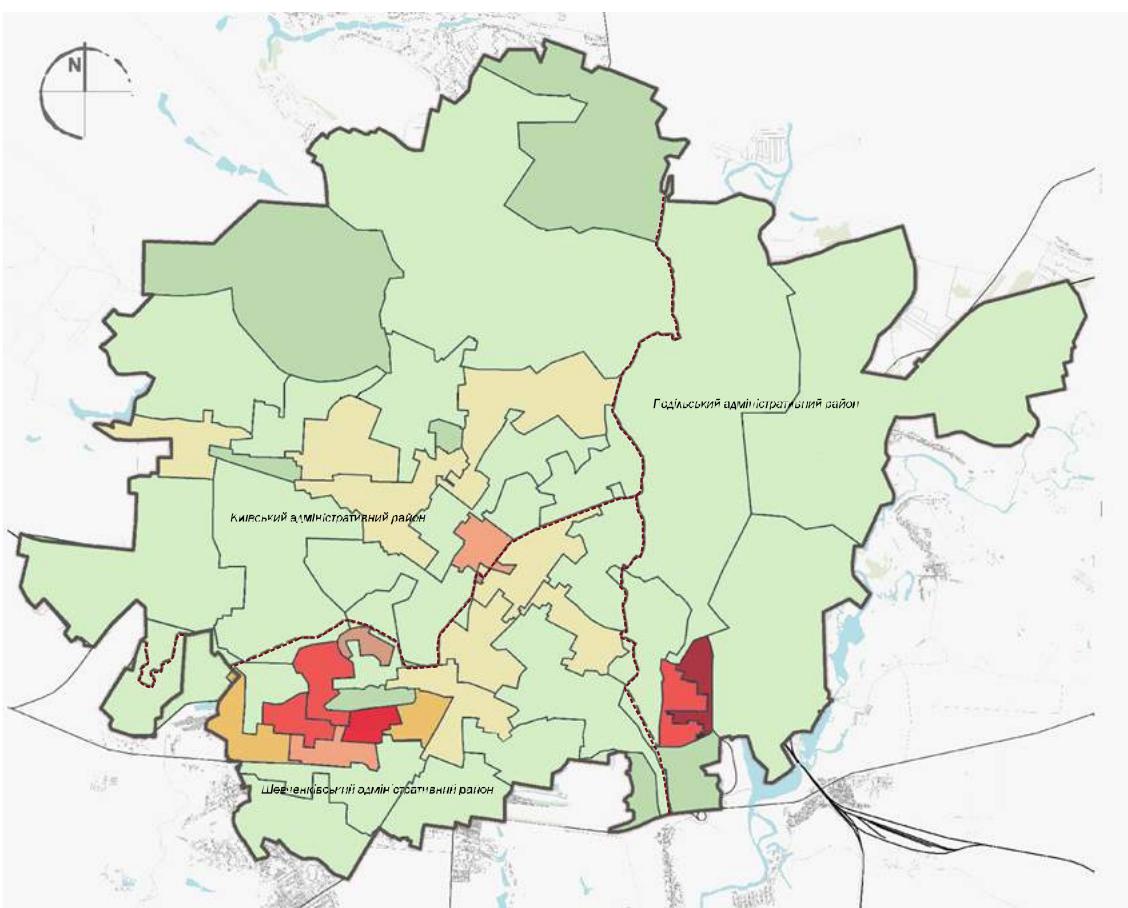

Рис. 2.24. Щільність населення Полтави за підрайонами

Прибудинкові території

Кількісні показники озеленення житлових районів міста відповідають нормативним та дорівнюють $6,7 \text{ м}^2$ на одну особу, але при цьому їхня якісна складова не завжди доведена до належного рівня. Дуже часто нове житлове будівництво у місті супроводжується лише формальним дотриманням норм соціальної інфраструктури прибудинкових територій, через що знижена якість життя у новобудовах. Замість повноцінних громадських просторів (дворів) люди отримують двори-парковки, захаращені ділянки, а інколи взагалі нові житлові будинки не мають відповідних прибудинкових територій. У меншій мірі це стосується й існуючих дворів, де через постійно зростаючий рівень автомобілізації населення і застарілі норми у всьому місті спостерігається стихійне захоплення частин прибудинкових територій під парковки, за рахунок зон благоустрою та озеленення. Подекуди ігноруються питання доступності прибудинкових територій для маломобільних груп населення. Оновлення і догляду потребують дитячі та інші майданчики для дозвілля. Ігрові зони та спортивні споруди загальноміського і районного значень займають всього 21,5 га, при нормативній потребі в 211 га, тобто відсоток забезпеченості складає лише 10,2%. У житлових дворах приблизно 58% обладнання дитячих майданчиків потребує ремонту 121% – заміни.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста
	межі адміністративних районів
	щільність населення району: 0 осіб/га
	щільність населення району: 0-50 осіб/га
	щільність населення району: 50-100 осіб/га
	щільність населення району: 100-150 осіб/га
	щільність населення району: 150-200 осіб/га
	щільність населення району: 200-250 осіб/га
	щільність населення району: більше 300 осіб/га

Прогнозований розвиток та попит на житло

Розрахунки прогнозованої потреби щодо забезпечення мешканців міста житловим фондом (багатоквартирне будівництво) на період до 2050 року базуються на наступних положеннях:

- перспективне населення у 2030 р. орієнтовно складе 280 тис. осіб (при коефіцієнті сімейності – 2,5);
- для населення, яке перебуває на квартирному обліку і потребує поліпшення житлових умов (8138 сімей та одинаків) потрібно передбачати будівництво багатоквартирного житла категорії «соціальне житло» з середнім розміром квартири у 50 m^2 загальної площині: $8138 \text{ родин} \times 50\text{ m}^2 = 406,9 \text{ тис. m}^2$ загальної площині;
- відселення мешканців з ветхого житлового фонду: 3611 осіб х $25\text{ m}^2/\text{людину}$ - $90,3 \text{ тис. m}^2$ загальної площині;
- фактичне забезпечення житловим фондом становить $19,5\text{ m}^2$ на одного мешканця, що потребує покращення.

Нові обсяги багатоквартирної забудови

Виходячи із розрахунків, нові обсяги багатоквартирної забудови на розрахунковий термін будуть розміщені на площі біля 222,5 га (включаючи поняття «навколожитловий простір»). Із них передбачається розмістити на вільних територіях – 99,6 га (44,7 %), 96,2 га (43,2 %) розмістити на територіях, що потребують виносу об'єктів і 26,7 га (12%) освоїти за рахунок територій, що потребують реконструкції. В них включені і промислові території, які втратили економічну доцільність використання за своїм попереднім функціональним призначенням. У розрахунки територій включено і показник «брутто».

Загальний обсяг нового багатоквартирного будівництва орієнтовно на 2030 рік становитиме $801,2 \text{ тис. m}^2$ загальної площині.

Нові обсяги садибної забудови

Існуюча кількість родин та одинаків (включно з учасниками АТО), які подали заяви на індивідуальне садибне будівництво орієнтовно складатиме:

- $1400 \text{ ділянок} \times 130\text{ m}^2 = 182,0 \text{ тис. m}^2$ загальної площині;
- 1,06 тис. сімей з урахуванням перспективного населення міста;
- $1060 \text{ ділянок} \times 130\text{ m}^2 = 137,8 \text{ тис. m}^2$ загальної площині.

Площа території, необхідної для розміщення садибного будівництва (при нормативі 0,10 га на одну садибу), буде складати 246 га. При цьому необхідно додатково врахувати показник «брутто», тобто додатково 8-10% площи на соціальну інфраструктуру, що разом буде становити 265,7 га.

Таким чином, загальна потреба в новому житловому фонді (на 2030 рік) складатиме $801,2 \text{ тис. m}^2$ загальної площині у новому багатоквартирному житловому фонді і $319,8 \text{ тис. m}^2$ загальної площині садибної забудови. Загалом – 1121 тис. m^2 .

Існуючий стан (населення 287,1 тис. осіб)

**Перспективний стан на 2030 рік
(населення 280,0 тис. осіб)**

Населення (тис. осіб)	Територія (га)	Факт. розмір житлового забезпечення на одного меш. (кв. м.)	Загальна кількість житлового фонду (тис. кв. м.)	Населення (тис. осіб)	Територія (га)	Середня норма житлового забезпечення (кв. м.)	Загальна кількість житлового фонду (тис. кв. м.)
Багатоквартирне будівництво							
238,1	700,3	19,5	5178,5	238,0	922,5	24,6	5979,7
Садибне житлове будівництво							
49,0	2376,2	27,9	1511,0	42,0	2622,2	30,3	1830,8

2.6

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЛІ

Офіційно визначена територія міста: **103,81 км²**

Площа забудованої території: **66,01 км²**

Сучасну Полтаву можна характеризувати як місто з відносно низькою щільністю населення із наявними вільними територіями, значна частина яких має спеціальне призначення або потребує додаткових затрат для освоєння. Досі значна частина території належить до комунальної власності міста.

Земельний фонд

Офіційно визначена територія міста становить 103,81 км², з них забудовані території складають близько 66,01 км² (63%). При цьому в трьох адміністративних районах міста забудовані території поділяються наступним чином: Київський район загальною площею 5316 га, з яких 3199 га забудовані; Подільський район загальною площею 2988 га, з яких 1821 га забудовані; Шевченківський район загальною площею 2077 га, з яких 1582 га забудовані.

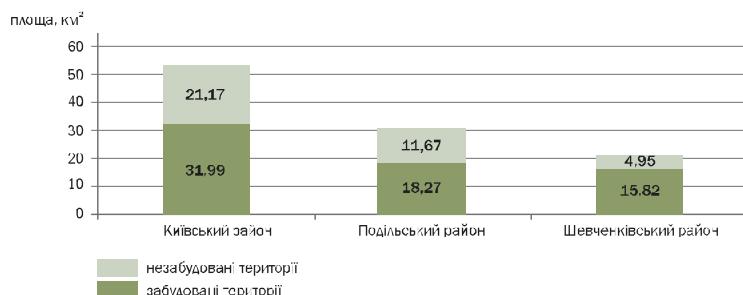

Рис. 2.25. Забудова Полтави за районами у 2016 році

У межах міста досі залишились значні пустуючі території, серед яких: навколо колишньої агрофірми ім. Шевченка (у мікрорайоні Половки); території колишніх артилерійських складів; мікрорайон Левада-2. Проте на більшості із перелічених територій уже заплановане зведення переважно житлового фонду.

Структура землі міста за функціональним призначенням і характером використання поділяється на сельську, виробничо-комунальну, зовнішнього транспорту, ландшафтно-рекреаційну, спеціального призначення та інші.

Унаслідок трансформаційних процесів у економіці України з часів незалежності, неналежної роботи, змін прав власності, глобальних економічних процесів у місті досі частина територій промислових зон використовується неефективно, занедбана або пустує. Це складає приблизно 18-20% від загальної площи міста.

Після проведення функціональної реструктуризації та санації, ці території мають бути повернуті до ефективного використання, тобто освоєні відповідно до сучасних потреб міста.

Також значні площи займають спеціальні території (Міністерства оборони України, сільськогосподарські угіддя «Еліта», землі державного заповідника «Поле Полтавської битви» та інші).

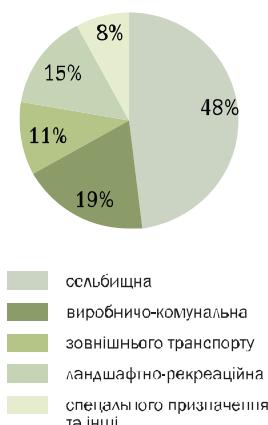

Рис. 2.26. Функціональне призначення за зонами використання землі

Міські території за формою власності поділяються на три типи: приватна, комунальна і державна. Загальна тенденція за останні роки – збільшення земель приватної форми власності, в основному, за рахунок комунальної землі. Так, на території багатоповерхової забудови закріплюється приватна форма власності під об'єктами нерухомості, що пройшли процедуру приватизації, встановлюється площа прибудинкових територій багатоквартирних житлових будинків за створення ОСББ. Значна частина комунальної власності землі знаходитьться у межах «червоних ліній» під вулицями, дорогами, магістралями. На балансі комунального підприємства «Декоративні культури» знаходиться землі під зеленими насадженнями. Також значні території знаходяться на балансі інших комунальних організацій та підприємств.

Значна частина земель міста відноситься до несприятливих для освоєння за інженерно-геологічними умовами – 38,582 км² (36% від загальної площин міста) і потребує певних затрат для рекультивації та покращення їхнього стану. Серед них більша частина – це підтоплені землі (з рівнем ґрунтових вод менше 3 м) – 70% та затоплені паводком – 18,7%.

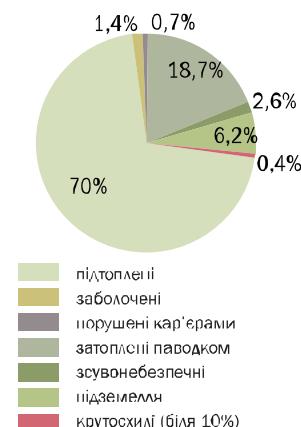

Рис. 2.28. Несприятливі для освоєння за інженерно-геологічними умовами території в межах міста Полтави, га

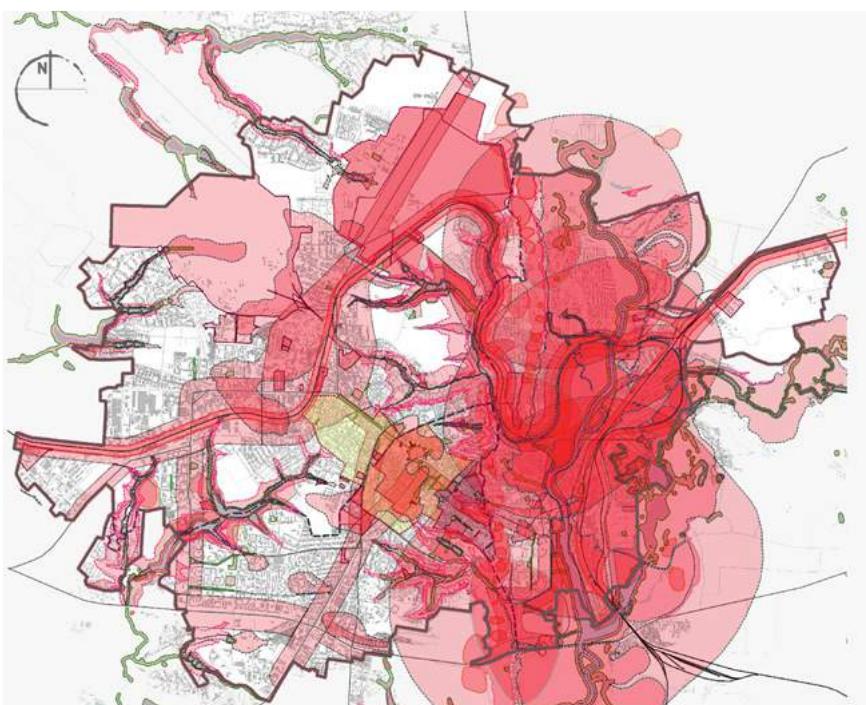

Рис. 2.27. Кarta планувальних обмежень Полтави

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста		зона регулювання забудови		малосприянливий рельєф для будівництва - схил 8-15%		санітарно-захисна зона залізниці
	місці адміністративних районів		зона охорони археологічного культурну		несприянливий рельєф для будівництва - схил від 15%		зона шум. забруднення від залізниці, магістралі
	зона охорони культурного шару		окремі пам'ятки (архітектури)		діючі зсуви		об'єкти природо-захисного фонду
	історико-культурна заповідна територія міста		спеціальні території		зона підтоплення грунтовими водами		зона сан.охорони підземних джерел і осн.-питного постачання

Значною адміністративною проблемою в місті залишається відносно низький рівень інвентаризації землі. Станом на 2016 рік проведена інвентаризація лише 42,42 км² міських територій, що становить 40,9% від загальної площин міста Полтави. Це призводить до різного роду конфліктів та непорозумінь у сфері прав власності і не дозволяє чітко регулювати соціально-економічні відносини в місті.

Центр і підцентри міста

Основний центр міста. Полтава – моноцентричне місто, центр якого сформований під впливом історичних факторів, типології забудови, а також особливостей рельєфу. Межі основного центру не чіткі, а територія, яку він займає, є відносно значною.

Основний центр міста має ряд типологічних ознак і особливостей, а саме:

- 1) у центрі акумульовано найбільше комерційних, ділових і громадських функцій порівняно із іншими районами, найвища концентрація активних перших поверхів: у центральній зоні сконцентровані офісні, адміністративні будівлі, заклади культури і дозвілля, знаходяться декілька університетів. Перші поверхи забудови зі сторони вулиці зазвичай виконують комерційно-гromадські функції, а не житлові – в них розміщені заклади обслуговування і торгівлі непродовольчими товарами;
- 2) зосередження історичної забудови: у даній частині міста знаходитьться значна частина кількість об'єктів культурної спадщини, цінної фонової історичної забудови, а також історичні частини вулиць;
- 3) вища концентрація облаштованих зелених зон і громадських просторів порівняно із іншими частинами міста: більшість облаштованих і доглянутих парків, скверів, бульварів знаходиться у центральній частині міста.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	територія реального центру міста
	житлова забудова середньої шільноти
	житлова забудова низької шільноти
	промислові території
	територія значних перепадів рельєфу
	можливі структури згідно з містобудівною документацією

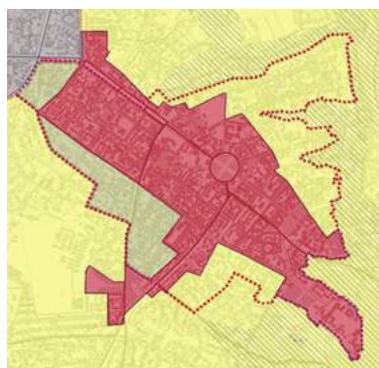

Рис. 2.29. Схема центральної частини міста

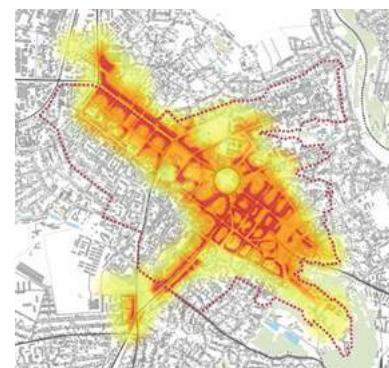

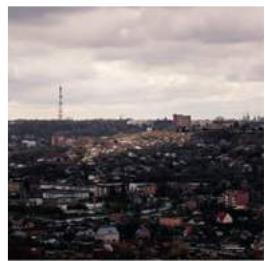
Рис. 2.30. Схема активності перших і других поверхів, адміністративних іофісних центрів у центральній частині міста

Історично в центральній частині міста закладений квартальний тип забудови (на відміну від інших районів міста, які мають у своїй основі мікрорайонну або низькоповерхову садибну забудову).

Рис. 2.31. Монохромна порівняльна схема забудови центру міста і мікрорайону Алмазний

Найчіткіше квартальна забудова проявляється в ядрі і за мірою віддалення переходить до змішаного типу забудови. Зони малоповерхової і середньо-поверхової забудови перемішані і межують одна з одною – поліфункціональність центральної частини. Точкова забудова в історичних районах відобразилася у більш подробленій поверховості порівняно з іншими районами міста.

Основні загрози розвитку центру. На даний час розвиток центру має ряд питань і небезпечних тенденцій, які негативно впливають на його просторову організацію.

Збереження архітектурної спадщини при гармонійному сучасному розвитку центру міста. Ряд обмежень у розвитку центральної частини міста накладає наявність значної кількості історичної забудови й об'єктів архітектурної спадщини. Вирішення цього питання полягає у знаходженні балансу між збереженням історичної складової на території, її правильним позиціонуванням серед сучасної забудови, забезпеченням необхідної інфраструктури і високого функціонального навантаження.

Неоптимальний рівень щільності, нерівномірний розвиток і навантаження на міську тканину. Надмірне розташування нецільових функцій, відсутність спеціального зонування. Дві проблеми тісно взаємопов'язані і мають єдиний опис проблематики.

Відповідно до типології забудови можна побачити, що щільність площі забудови центру в середньому перевищує щільність площі забудови мікрорайонів міста. Тут переважає низько- і середньоповерхова забудова. Сучасні процеси урбанізації і принцип компактного міста передбачають максимальне ущільнення центру міста за умови збереження якісно сталого рівня навколошнього середовища (масштабу забудови, забезпечення громадськими і пішохідними просторами, транспортної доступності, сприятливої екологічної ситуації тощо).

Проблемою є те, що нова забудова ведеться переважно точковими методами без розрахунку необхідної інфраструктури. Переважна більшість об'єктів, побудованих у центрі міста за останні роки, зведені на пустих місцях або на місці забудови низької щільності (одно- та двоповерхової), що означає збільшення навантаження на існуючу інфраструктуру, в тому числі на соціальну. Водночас нові об'єкти соціальної інфраструктури за останні роки в центральній частині міста практично не зводилися. Основне ж навантаження припадає на транспортну інфраструктуру: за зростаючої автомобілізації міста і збільшення кількості приватних авто появі нової висотної житлової забудови, офісних і комерційних об'єктів вимагає збільшення площ доріг та місць для зберігання автомобілів. Неконтрольований процес буде мати суттєвий негативний вплив на якість міського життя.

Одним із найяскравіших проявів нецільового використання землі в центральній частині міста є розташування ринку, так званого «базару». Ринок обслуговує значну частину жителів міста і околиць. Характер його функціонування і розташування створює ряд просторових та інфраструктурних проблем, серед яких: транспортна завантаженість дороги; нездовільний стан цінної історичної забудови; загальна засміченість території як побутовим сміттям, так і візуальним; порівняно низький міський дохід від експлуатації і здачі території в оренду; несанкціонована торгівля; майже повне затишання на території у другій половині дня.

Рис. 2.32. Первинний центр та підцентри Полтави

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межі адміністративних районів
- міський центр Полтави
- підцентри районів
- локальні центри периферійних районів

Підцентри міста і прилеглі до центру райони. На відміну від центру міста вся інша його частина характеризується мікрорайонною або садибною забудовою. Разом вони утворюють великі монофункціональні житлові і промислові райони, які історично склалися на основі жорсткого підходу до зонування переважно в другій половині минулого століття. У більшості районів житлова функція є основною, до якої додаються всі інші. Останні два десятиліття вільні міські території забудовуються точково. І хоч в основі забудови формально лежить генеральний план, але реально не приділяється достатньої уваги супутній інфраструктурі й функціональному навантаженню на оточуючий простір.

Полтава має відносно розгалужену систему підцентрів, хоч всі вони в тій чи іншій мірі недорозвинені. У підцентрів існує своя внутрішня ієархія: основний центр, центри прилеглих до нього районів і центри периферійних територій. Їх розвиток часом носить конкуруючий, а не взаємодоповнюючий характер. Це проявляється в тому, що соціальна інфраструктура була закладена переважно ще за радянських часів і розподілена відносно рівномірно, а об'єкти комерційного призначення стали розвиватися пізніше і більш хаотично. Небезпечною тенденцією є будівництво великих об'єктів торгівлі та торгових центрів на околицях міста, віддалених від інших районів і місць проживання людей, що призводить до зайвих переміщень територією, необхідності пере-суватися виключно власним авто, додаткового забруднення навколо-лишнього середовища.

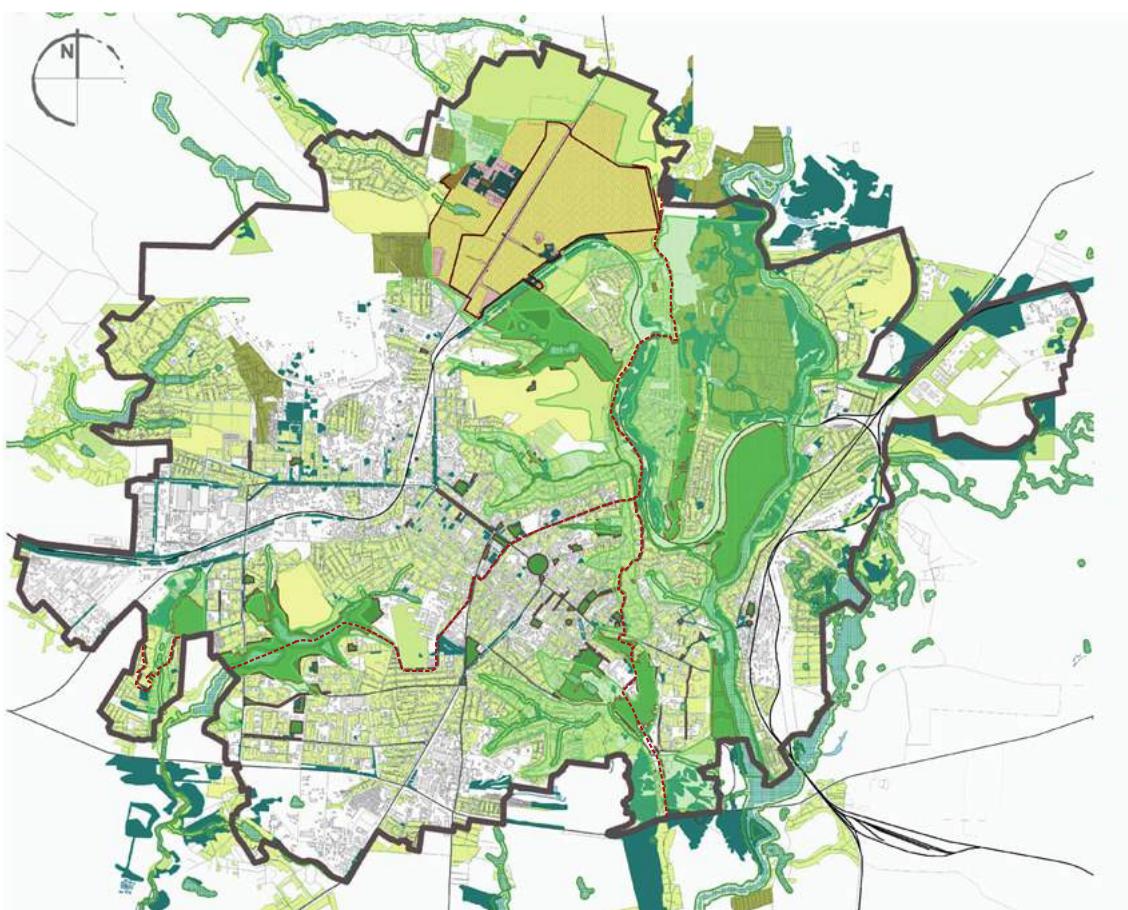

Рис. 2.33. Кarta зелених зон і громадських просторів Полтави на основі офіційного переліку і картографічного сканування

Зелені зони і громадські простори

Полтава має репутацію «зеленого» міста, принаймні серед самих жителів. Мешканці також оцінюють дану якість як одну із головних переваг і особливостей міста. Причиною такої оцінки є достатньо щільне та рівномірне розміщення зелених насаджень, які оперізують все місто, а також широкі профілі вулиць зі значною «зеленою» частиною. Фактичний рівень озеленення становить $12,47 \text{ m}^2$ на одну людину і є середнім серед інших обласних центрів України. Але останнім часом в місті спостерігається небезпечна тенденція інтенсивного зменшення озеленення. Так, із 2012 по 2016 роки кількість видалених комунальними службами зелених насаджень на 15% перевищила кількість висаджених (5275 видалених відносно 4489 посаджених).

Площа загальнодоступних зелених насаджень становить 360,77 га. Фонд зелених насаджень Полтави налічує 35 природно-заповідних об'єктів, серед яких один об'єкт загальнодержавного значення – Полтавський міський парк (Дендропарк). Офіційний перелік зелених зон у місті налічує: 20 парків, 30 скверів, 12 бульварів, 6 зелених зон.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

□	межа міста
□	межі адміністративних районів
□	об'єкти природно-заповідного фонду(зел.зони)
□	зона охорони заповідника Поле Полтавської битви
□	зона ландшафту, що охороняється
□	зелені насадження загального користування
□	озеленені території житлових районів
□	території дачних та садибничих товариств
□	землі сільгосппризначення
□	інші озеленені території
□	прибрежнозахисна смуга

Театральний майдан

Соборний майдан

Міський парк «Перемога»

Корпусний сад

У межах міста розташовані три великі зелені зони, які могли б задовільнити потребу жителів міста в рекреації та активному відпочинку на свіжому повітрі. Однак ці зони освоюються нерівномірно. У порівнянно кращому стані знаходиться Полтавський міський парк (Дендропарк), а Прирічковий парк (Набережна) – занедбаний, розвивається стихійно, комплекс Пушкарівської балки і Пушкарівського лісу під загрозою забудови новим житловим районом й інтенсивною транспортною інфраструктурою.

Територіальною проблемою є те, що переважна більшість облагороджених зелених зон знаходиться в центрі міста, а у спальнích районах та на периферії спостерігається брак подібних впорядкованих об'єктів. До того ж, не всі офіційно визначені зелені зони сприймаються жителями як такі через відсутність відповідного благоустрою або пріоритету інших функцій на даних територіях. Зокрема, це стосується більшості бульварів, які частково або повністю втратили свої рекреаційні властивості через переважання на них транспортної функції.

Через відсутність поняття «громадський простір» (привабливий для перебування на вулиці простір, місце для комунікації людей, вуличної активності) у широкому вжитку, значна частина громадських просторів у місті є складовою зелених зон і входить до їхнього переліку. Абсолютна більшість формальних зелених зон і громадських просторів сформовані ще за радянських часів, а тому здебільшого мають застарілу інфраструктуру й типово є схожими.

У Полтаві спостерігається брак відкритих площ. До основних площ міста можна віднести: Театральний та Соборний майдани. Ці дві площа переважно використовують для культурно-свяtkових активностей, а площа перед приміщенням Полтавської обласної державної адміністрації переважно використовується для суспільно-політичних активностей. У певній мірі функції площ (місце для масових зібраний людей і проведення масових заходів) виконують міські парки – «Корпусний сад» і парк культури та відпочинку «Перемога».

Позитивною особливістю Полтави порівняно із багатьма іншими українськими містами є наявність пішохідної зони на одній із центральних і головних вулиць міста. Протяжність пішохідної частини вулиці Соборності становить всього 330 м. На цій і прилеглій до неї території спостерігається підвищена вулична активність і концентрація громадських закладів, що дозволяє позиціонувати всю територію як публічний простір. Через активний розвиток і сприятливу оточуючу містобудівну ситуацію пішохідна частина має потенціал для розширення.

2.7

КУЛЬТУРА ТА ТУРИЗМ

Пам'ятки культурної спадщини: 249 об'єктів.

Кількість готелів та готельних комплексів: 19 із номерним фондом 574.

Кількість конференц-залів: 8 із загальною потужністю понад 100 місць.

Полтава – культурний центр всього регіону завдяки, значною мірою, обласному статусу і відносно великому розміру прилеглих населених пунктів. Структура комунальних і державних культурних закладів переважно була сформована ще за радянських часів, має занизьке фінансування (зазвичай лише із єдиного джерела – бюджету), що проявляється у повільніших темпах модернізації, відсутності мотивації у працівників сфери, застарілій матеріально-технічній базі. Приватні культурні заклади міста в основному зорієнтовані на індустрії дозвілля та розваг, на масову культуру.

Значний пласт культурної активності в місті утворюється в результаті низових ініціатив: самоорганізації населення, разових подій, організованих як бізнесом, так і активною громадою міста, проте ця активність на статистичному рівні жодним чином не відслідковується.

Полтава має значний туристичний потенціал, зумовлений такими факторами:

- розташування (близькість до великих міст, рівновіддаленість від них);
- локалізація в центрі країни;
- навколоішнє середовище (помірний клімат, привабливе природно-ландшафтне оточення);
- історико-культурне середовище (пов'язані з містом історичні події та особистості, відносно багата культурна спадщина, комфортний масштаб).

Але попри наявність значного потенціалу місто не може похвалитися розвиненою туристичною інфраструктурою та претендувати на звання «туристичного», тому сучасна Полтава є привабливою, перш за все, для «туристів вихідного дня».

Мало уваги приділяється сфері розвитку туризму та підвищенню привабливості міста для відвідувачів: не ведеться комплексний облік туристичного потоку, через що важко визначити навіть точну щорічну кількість відвідувачів, немає туристично-інформаційних центрів, майже відсутня туристична навігація та наочна інформація про туристичні об'єкти, слабко розвинена сувенірна база. Місто на даний час не має жодного масштабного періодичного фестивалю.

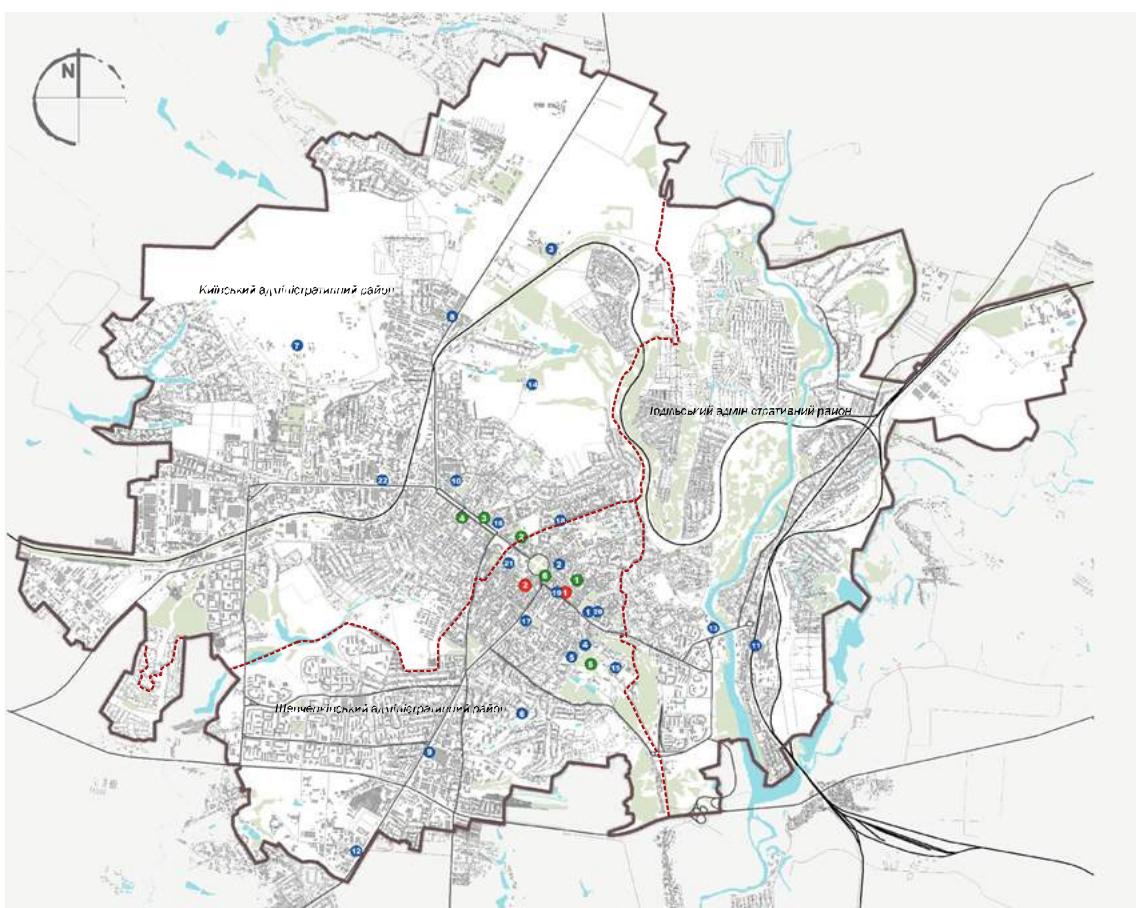

Рис. 2.34. Театри, музеї та концертні зали Полтави.

Інфраструктура закладів та об'єктів культури

Полтава – місто з історією, яке пережило ряд визначних історичних подій і з яким пов'язані імена та долі прославлених особистостей. Ця історія різними епохами накладена на сучасне місто і відображена порівняно багатою архітектурною спадщиною.

В місті зареєстровано 335 об'єктів культурної спадщини, серед яких:

- 71 об'єкт архітектури і містобудування;
- 7 археологічних об'єктів;
- 109 історичних об'єктів;
- 31 об'єкт монументального мистецтва;
- 10 об'єктів природи і парково-садового мистецтва;
- 7 об'єктів науки та військової техніки.

У 2016 році в місті функціонувало 67 закладів культури відпочинку та мистецтва різної форми власності та галузей культури, серед них: 7 музейних закладів базової мережі та 14 музеїв у складі підприємств та навчальних закладів, 6 закладів естетичного виховання, Міський Будинок культури, КП «Палац дозвілля», парк відпочинку та культури «Перемога», 17 бібліотек, 4 кінотеатри, 2 театри обласного значення, 4 галереї, Полтавська Обласна філармонія, 7 торгівельно-розважальних центрів сімейного типу, 5 нічних клубів.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста
	межі адміністративних районів
	театри
	музей
	концертні зали

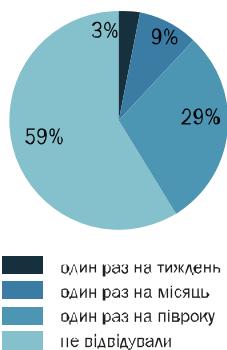

Рис. 2.35. Відвідуваність театрів за результатами опитування

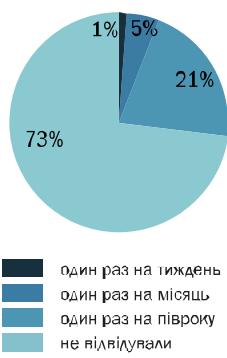

Рис. 2.36. Відвідуваність музеїв за результатами опитування.

У центрі міста розташовані два театри – Полтавський академічний обласний український музично-драматичний театр ім. М.В. Гоголя (541 місце) та Полтавський академічний обласний театр ляльок (340 місць). У 2015 році у місті відбулося 896 театральних заходів, які відвідали 135 тис. осіб. Кількість відвідувачів, як і кількість заходів, протягом 2005-2015 років постійно збільшувалася. Особливо різке підвищення відбулося у 2015 році (на 32%).

У місті діє 7 муzejних закладів базової мережі закладів культури. Загальна кількість відвідувачів у 2015 році склала 321,7 тис. осіб. Кількість відвідувань полтавських музеїв знизилась на 35% порівняно з 2008 роком. Із великим відривом найпопулярнішим серед місцевих музеїв є Полтавський краєзнавчий музей ім. В. Кричевського, заснований у 1891 році. Цінність цього музею не лише в його експозиціях, але й у будівлі, де він розміщується (музей побудований у стилі українського архітектурного модерну).

У центрі міста розташовані чотири концертні залі. Лише дві із них (Полтавський Міський Будинок культури і КП «Палац дозвілля») активно використовувалися в 2016 році. Загальна кількість місць – 1881. Всього за 2015 рік в цих закладах було проведено 563 заходи, які відвідали 208,4 тис. осіб. У місті також є приватні кіноконцертні заклади (Villa Крокодила та Versal Concert Hall) загальною потужністю понад 400 сидячих місць.

У місті практично відсутні відкриті концертні майданчики. Єдиний спеціально призначений об'єкт - «Співоче поле ім. Марусі Чурай» знаходитьться у незадовільному технічному стані. Іноді масштабні заходи проводяться в інших місцях, зокрема, на футбольному стадіоні «Ворскла» ім. О.Бутовського. Також у місті функціонує 4 приватні кінотеатри на 1610 глядацьких місць.

У Полтаві станом на кінець 2015 року діяли 4 стадіони, 14 футбольних полів, 2 веслувальні бази, 4 тенісні корти, 3 стрілецькі тири, 4 басейни, 3 «жабники» (дитячий басейн з глибиною до 0,7 м та температурою води 30-32° С), 10 вуличних тренажерів, 3 ковзанки, 434 прибудинкові дитячі та 198 спортивні майданчики. Основними проблемами громадських спортивних майданчиків, полів та інших закладів спорту є застарілій фізичний стан. Оновлення потребує більше 70% наявної інфраструктури. Альтернативою громадським спортивним закладам є приватні. Всього в Полтаві функціонує 44 приватні спортивні заклади фізкультурно-оздоровчого напрямку.

У передмісті Полтави розташовані два гірськолижні комплекси: «Сорочин Яр» (с. Петрівка, 14 км від Полтави) та база «Корчак» (с. Стасі, 22 км від Полтави), які працюють лише в зимовий період.

Підготовкою фахівців у галузі культури Полтави займається один вищий навчальний заклад – Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка (спеціальності «Культурологія» та «Хореографія») та Полтавське музичне училище ім. М.В. Лисенка (спеціальності «Акторська майстерність», «Музична майстерність»). Передпрофесійну підготовку в сфері культури надають 3 дитячі музичні школи, Полтавська міська школа мистецтв «Мала академія мистецтв», Полтавська дитяча художня школа та Міський Будинок культури.

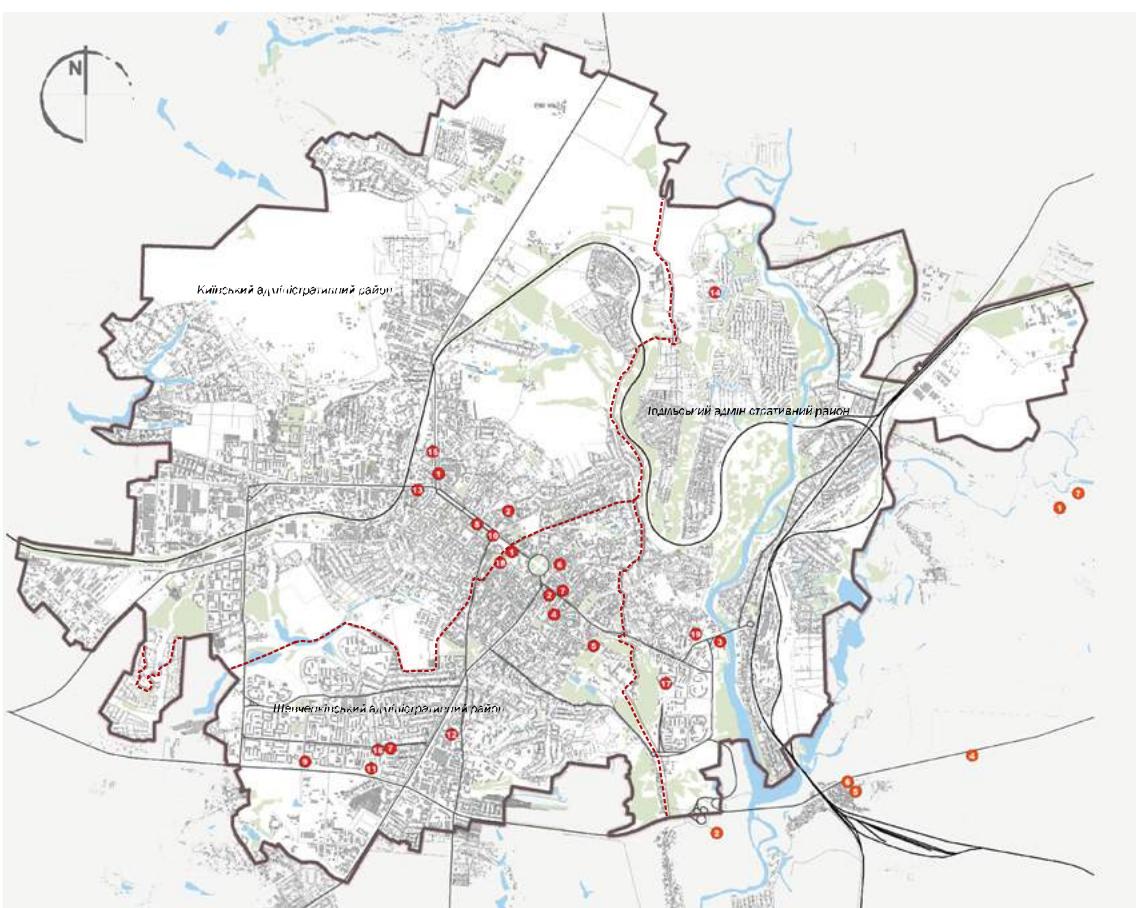

Рис. 2.37. Готелі та інші місця розташування туристів у Полтаві та передмісті

Туристична інфраструктура

Готельна інфраструктура. У 2016 році в Полтаві працювало 19 готелів, номерний фонд яких складав 574 номери, загальною кількістю 1141 місце. Середня заповнюваність готелів протягом року – 60%.

У 2015 році у готелях та аналогічних закладах розміщення було прийнято більше 79 тис. осіб. Даний показник за останні роки стабільно зростав (за винятком післякризових 2009-2010 років). Враховуючи стабільно високий відсоток наповнюваності готелів, можна стверджувати, що потік відвідувачів міста постійно зростає, особливо за рахунок розвитку ділового туризму.

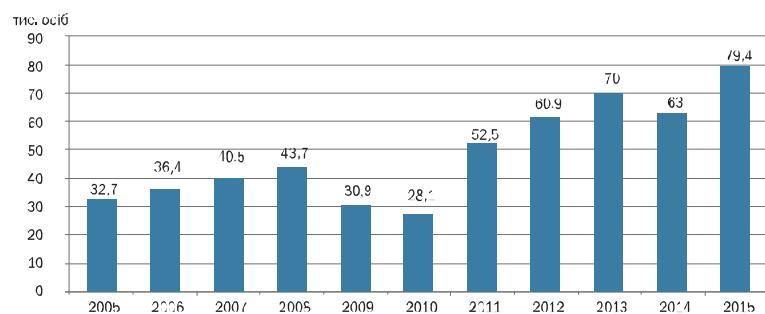

Рис. 2.38. Кількість обслугованих клієнтів у готелях та аналогічних закладах Полтави

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межі адміністративних районів
- готелі

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межа адміністративних районів
- ресторани
- кафе-бари
- їдальні
- ▲ піцерії
- нічні клуби

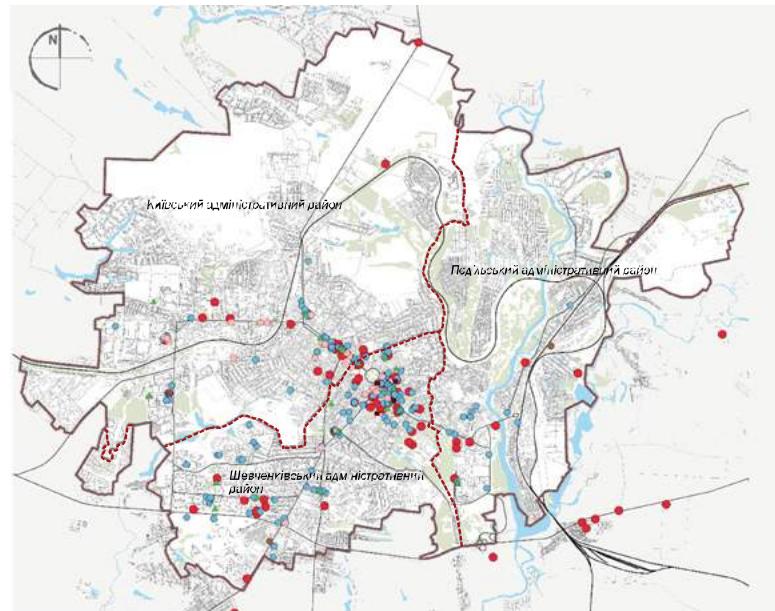

Рис. 2.39. Заклади громадського харчування в Полтаві та передмісті

Заклади громадського харчування. У 2016 році в Полтаві налічувалось понад 200 закладів громадського харчування. Розташовані вони переважно у центральній частині міста, найщільніше – вздовж вулиць Соборності та Європейської. Більше половини з них – кав'ярні та кафе-бари, кількість яких за останні роки значно збільшилась.

Рис. 2.40. Заклади громадського харчування міста

Конференц-сервіс. У Полтаві в 2016 році діяли 8 конференц-залів місткістю від 30 місць із загальною потужністю понад 1000 місць. Попит на конференц-зали у місті значно перевищує пропозицію, а зали, як правило, зарезервовані наперед за один або декілька тижнів. Завдяки вдалому з логістичної точки зору розташуванню міста відносно сусідніх мегаполісів Києва, Харкова та Дніпра, тут зручно проводити міжміські бізнес-конференції, семінари, форуми та тренінги.

Санаторії та інші заклади рекреації й оздоровлення. На території міста функціонує один заклад санаторно-курортного типу - Полтавський обласний санаторій для дітей з порушенням опорно-рухового апарату.

У передмісті Полтави знаходяться спа-комплекс Verholly (у с. Соснівка Полтавського району) і 5 баз відпочинку, які надають відвідувачам широкий спектр послуг (готельні, ресторанні, спортивні та інші рекреаційні, конференц-послуги) і є надзвичайно привабливими місцями, які притягають до себе тисячі жителів та гостей міста.

Місця призначення туристів. Полтава має ряд локацій та багато об'єктів, які фактично або потенційно привабливі для туристів. У результаті проведеного соціологічного опитування респондентами були названі об'єкти, які на даний час є найбільш туристично привабливі та виконують функцію «місць-магнітів». Частина з них розташована близько один до одного. Відтак, можна виділити 4 основні туристичні локації, 3 з яких у пішохідній доступності одна від одної:

- I Локація Білої Алтанки, Соборний майдан, яка включає об'єкти: Ротонду Дружби народів, Свято-Успенський Собор, садибу-музей Івана Петровича Котляревського, пам'ятник полтавській галушці, пам'ятник Івану Мазепі;
- II Локація пішохідної частини вулиці Соборності та Краєзнавчого музею ім. В. Кричевського, в якій сконцентровані популярні заклади громадського харчування, два парки, а також об'єкти: краєзнавчий музей ім. В. Кричевського, Спаська церква, пам'ятник Тарасу Шевченку, Полтавський академічний обласний музично-драматичний театр ім. М. В. Гоголя;
- III Локація Круглої Площі, що включає сам архітектурний ансамбль Круглої Площі, а також Корпусний парк;
- IV Локація Поля Полтавської битви, на якій розташовані об'єкти безпосередньо пов'язані з подією включно із державним історико-культурним заповідником «Поле Полтавської битви».

Серед інших об'єктів, які виділили респонденти, були:

- Хрестовоздвиженський монастир
- філія Національного військово-історичного музею України – Музей важкої бомбардувальної авіації
- літературно-меморіальний музей В. Короленка
- музей авіації та космонавтики ім. Юрія Кондратюка
- спа-комплекс Verholы.

2.8

ТРАНСПОРТ І МОБІЛЬНІСТЬ

Громадський транспорт: тролейбусний, автобусний

Пішохідна вулиця: частина вул. Соборності

Полтава має достатньо розгалужену систему автотранспортного сполучення з іншими регіонами, зокрема, через/або поблизу Полтави проходить 4 дороги державного значення, а також залізничне сполучення – у місті функціонують 2 вокзали. Це дозволяє місту бути транзитним центром, але негативно позначається на комфорті жителів, адже частина потужних автошляхів і важкого транзитного транспорту проходить безпосередньо міськими вулицями.

Полтава – місто, яке розвивається за принципом автомобілекентричності, бо основний пріоритет надається приватному авто. І хоч зараз рівень автомобілізації населення порівняно невеликий, з року в рік він стрімко зростає. Через високий пріоритет розвитку автомобільного руху подекуди недостатньо уваги приділяється пішохідному руху, що проявляється у низькій якості тротуарів, нездовільному благоустрої. Незважаючи на значний потенціал, спричинений форматом міста і достатньо широкими вулицями, велосипедний рух у місті розвинений дуже слабо, процес розбудови велоінфраструктури знаходиться на початковому етапі і просувається повільно. Поки що їздити велосипедом вулицями міста некомфортно, а іноді страшно й небезпечно.

Громадський транспорт є найпопулярнішим способом пересування для горожан і покриває практично все місто, але на даний час нездатен запропонувати реальної альтернативи приватному автомобілю з точки зору комфорту, і є, скоріше, вимушеним для тих, хто не має власного авто.

Транспортне сполучення міста

У межах міста та передмістя Полтави пролягають 4 дороги державного значення:

- 1) міжнародна автодорога М-03 Київ – Харків – Довжанський, I технічної категорії, інтенсивність руху автотранспорту – 13,6 тис. од./добу;
- 2) міжнародна автодорога М-22 Полтава – Кременчук – Олександрія, II технічної категорії, інтенсивність руху автотранспорту – 3,8 тис. од./добу;
- 3) національна автодорога Н-12 Суми – Охтирка – Котельва – Полтава, II технічної категорії, інтенсивність руху автотранспорту – 6,2 тис. од./добу;
- 4) регіональна автодорога Р-11 Полтава – Красноград, III технічної категорії, інтенсивність руху автотранспорту – 2,9 тис. од./добу.

Відсутність об'їзної дороги змушує транзитний автотранспорт рухатися дорогами міста, а 20,1 км вулиць міста суміщені з ділянками автошляхів державного значення.

Полтава, яка знаходиться на шляху комунікації між Києвом та Харковом, є найбільшим транзитним пунктом між цими містами.

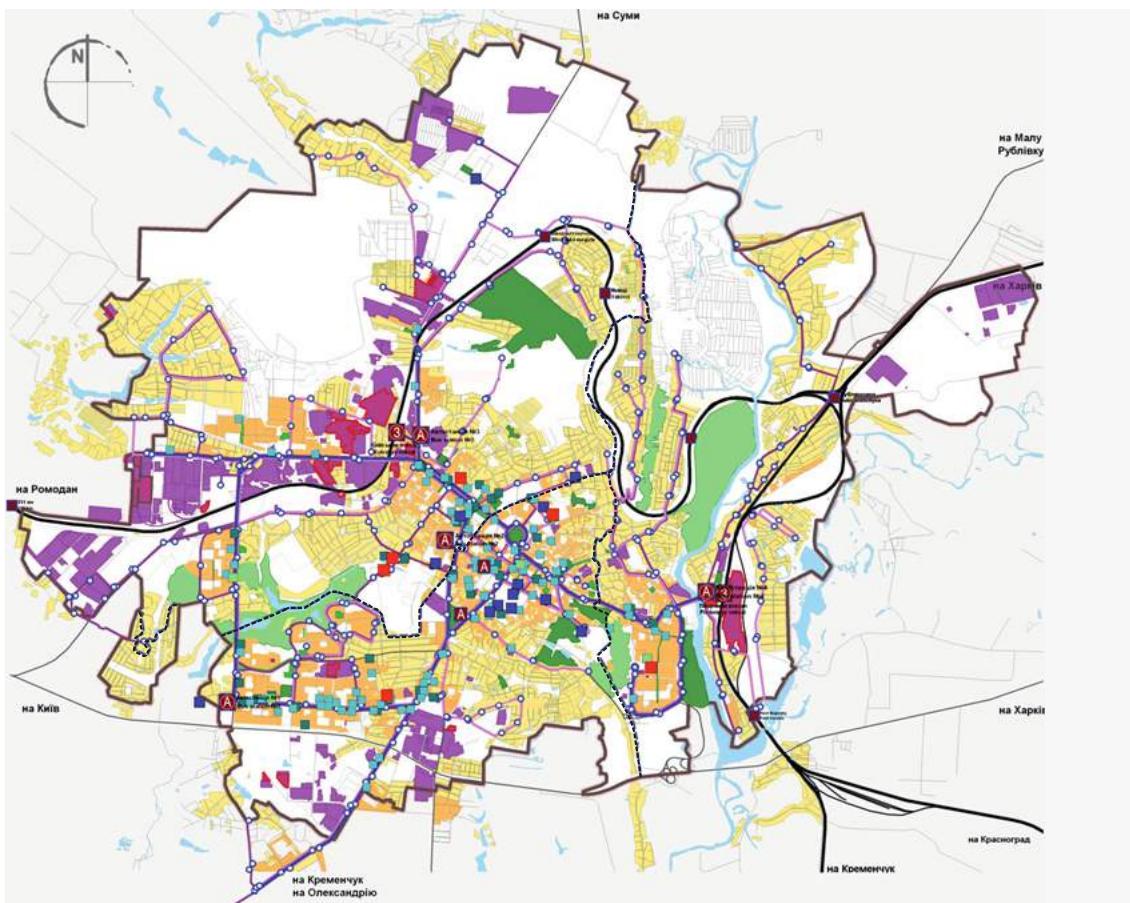

Рис. 2.41. Транспортна мережа Полтави

Не виключенням є і залізничне сполучення. У Полтаві знаходяться два пасажирські залізничні вокзали: Полтава-Південна та Полтава-Київська. Загальний пасажиропотік на Полтаві-Південній у 2015 році становив 1020 осіб за добу, на Полтаві-Київській – 822 особи за добу.

Структура маршрутів залізничних вокзалів Полтави

Вокзал	Міжнародні маршрути	Міжміські маршрути	Приміські маршрути
Полтава-Південна	3,6%	25,5%	70,9%
Полтава-Київська	—	58%	42%

Поряд із містом знаходитьться міжнародний аеропорт «Полтава».

На території обласного центру діють 7 автостанцій: центральний автовокзал АС-1, що сполучає Полтаву з іншими областями України, а також містами Європи, та декілька автостанцій регіонального сполучення. Від СРСР місто отримало в спадок автостанцію по вулиці Новий Базар (Центральний ринок) та автостанцію АС-2 по вул. Шевченка. З метою розвантаження центральної частини міста від приміського та транзитного автотранспорту Полтавською міською радою було прийнято рішення щодо створення на околицях міста двох нових автостанцій для обслуговування приміського та міжміського сполучення. Так, для обслуговування пасажирів, що прямують у напрямку смт Котельва працює автостанція на площі залізничного вокзалу Полтава-Південна; для обслуговування пасажирів, що прямують у напрямку Диканьки, Опішні, Зінькова, Лохвиці та Гадяча працює автостанція на вул. Зіньківська, 6б.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межі адміністративних районів
- території багатоквартирної забудови
- території садибної забудови
- території промислових підприємств
- території проміанідриємств у кризовому стані або ліквідації
- парки/сквери
- бульвари
- зелені насадження
- місцеві клінічні лікарні
- амбулаторно-поліклінічні заклади
- обласні клінічні лікарні
- стоматологічні клініки
- приватні клініки
- ③ ■ залізничний вокзал
- залізнична зупинка
- (A) ■ автовокзал
- автобусна площа
- тролейбусне сполучення
- автобусне сполучення
- маршрутні таксі
- зупинки громадського транспорту

З метою детінізації ринку міжміських автоперевезень міською владою надано дозвіл на створення автостанції «Київська» для двох автоперевізників «Зелений слон» та «Владислав», які здійснюють перевезення в напрямках м. Київ та м. Харків. У місті також є незареєстрована автостанція біля ТРЦ «Конкорд», з якої здійснюються перевезення до м. Кременчук.

Транспортна система та рух

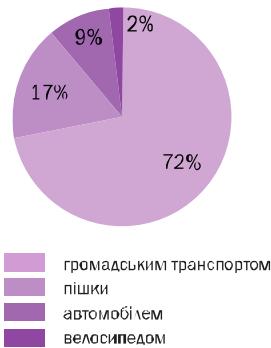

Рис. 2.42. Переважний спосіб пересування жителів Полтави. 2016 рік

У Полтаві налічується 1010 вулиць загальною площею 7541,5 тис. м² та протяжністю 496 км, у тому числі 78,3 км з твердим покриттям, 327,4 км з удосконаленим покриттям, 1,9 км з бруківкою, 88,4 км з ґрунтовим покриттям. Довжина магістральних доріг міста становить 210 км. вулиць містоформуючого значення - 190 км, вулиць районного значення - 80 км. Відповідно до діючого генерального плану міста, розширення вулично-дорожньої мережі відбувається за рахунок прокладання нових вулиць та інтенсивного використання пішохідних частин вулиць і зони благоустрою.

Основні способи пересування містом: громадський транспорт (тролейбус, автобус, маршрутне таксі), індивідуальний автомобільний транспорт (легковий автомобіль та вантажівка), велосипедний рух і пішохідний рух. У Полтаві відсутні точні дані щодо мобільності полтавців і розподілу їх поїздок за видами пересування. За результатами опитування переважним видом пересування містом для більшості полтавців є громадський транспорт.

Мережа міського пасажирського транспорту охоплює всі райони міста і складається з 14 тролейбусних маршрутів загальною довжиною 73,16 км тролейбусних ліній та 66 автобусних маршрутів загальною довжиною понад 250 км, а також 407 зупинок громадського транспорту. Щоденно, для здійснення пасажирських перевезень громадським транспортом, залишається 48 тролейбусів та 300 автобусів і маршрутних таксі, зокрема, 49 автобусів великої місткості.

Громадський транспорт у Полтаві

Рік	2004	2008	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість маршрутів тролейбусу	14	15	14	14	14	14	10
Кількість маршрутів автобусів	86	88	66	66	66	66	66
Кількість тролейбусів	122	93	62	62	62	67	48
Кількість автобусів:							290
великої місткості	100						54
середньої місткості							103
малої місткості	365						132
надзвичайно малої місткості							1
Інтервал руху в «години-пік», хв	2-8		2-5				4-30
Щодня залишається для перевезень пасажирів:							
тролейбусів	82	70	50	50	50	48	48
автобусів:							290
великої місткості	75	40	49	49	49	49	54
середньої місткості		350	159				103
малої місткості			140		251	251	132
надзвичайно малої місткості	160	179	12				1

У 2016 році в місті на маршрутах громадського транспорту працювали 20 автоперевізників. Серед них одне комунальне підприємство «Полтаваелектроавтотранс», яке виконує перевезення електротранспортом (тролейбусами), а також має 17 автобусів для міських перевезень.

У Полтаві курсують 76 (28 з пандусами) спеціалізованих автобусів з низьким рівнем підлоги на 20 міських автобусних маршрутах (30% від усіх маршрутів). На 98 автобусах (33%) та 16 тролейбусах встановлено GPS-обладнання (із них на 40 автобусах установлена система для звукового інформування пасажирів про найменування зупинок на маршруті).

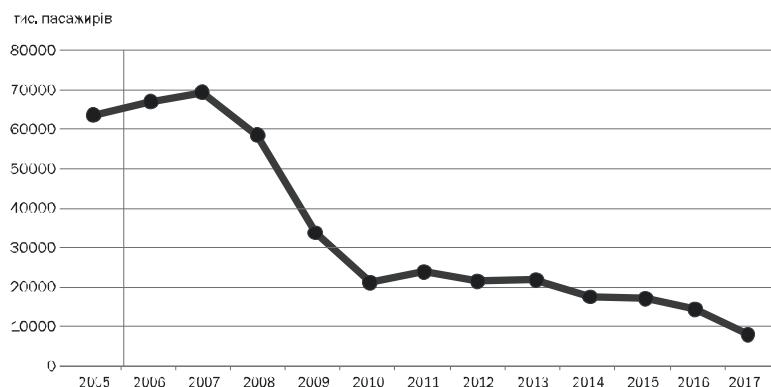

Рис. 2.43. Пасажирські перевезення містом автобусами різної місткості за 2005-2017 роки

З 2008 року оперативним управлінням роботи громадським транспортом на міських маршрутах, координацією і взаємодією усіх його видів займається комунальне підприємство «Центральна диспетчерська служба міських пасажирських перевезень». Для контролю за виконанням перевізниками транспортного законодавства та договірних умов у місті функціонує ТОВ «Трек Сервіс Контроль». Підприємство займається організацією та координацією руху автобусів на міських автобусних маршрутах, забезпечує роботу інтернет-порталу громадського транспорту міста «CityBus» (citybus.pl.ua).

Пішохідний та велосипедний рух. Полтава має значний потенціал для поліпшення рівня пішохідної доступності: відносна компактність міста, переважно рівнинний рельєф, відносно широкі тротуари і профілі вулиць, а також велика кількість парків та скверів сприяють пішохідному руху та прогулянкам. Постійно або переважно пішки містом пересувається 17% полтавців. На кінець 2016 року в місті облаштовано 2,019 млн м² пішохідних тротуарів, значна частина яких знаходитьться у поганому стані та зменшує привабливість піших прогулянок. Не сприяють такому пересуванню і бар'єри у вигляді підземних переходів, відсутність з'їздів та пандусів на тротуарах, запаркованість приватними авто, калюжі після дощу у теплий період року, ожеледиця на тротуарах взимку та інші проблеми.

Фактори, що обумовлюють потенціал для розвитку пішохідного руху, є актуальними і для розвитку велосипедного руху, зокрема, масштаб Полтави, який теоретично дозволяє в короткий проміжок часу дістатися на велосипеді в будь-яку точку міста. На даний час процес побудови велоінфраструктури на початковому етапі. Станом на початок 2016 року в місті існувала лише одна велосмуга протяжністю 1,2 км по вулиці Яківчанській. Дані щодо кількості велосипедистів у місті зібрані на основі польових підрахунків. Згідно з проведеними дослідженнями, навесні та восени 2015 року за 2 години спостережень на 16 перехрестях міста було зафіксовано до 2 тис. велосипедистів у будній день і до 1,5 тис. – у вихідний. Основні точки відправлення велосипедистів – густозаселені спальні райони (мікрорайони Алмазний, Левада, Поділ, Сади, Половки, Брайлки, Інститут зв'язку). Точки призначення – Центр, площа Зигіна, парк «Перемога», залізничний вокзал Полтава-Південна, Дендропарк, приміські зелені зони та дачні населені пункти (с. Нижні Млинни, с. Вакуленці, с. Вороніна, с. Дублянщина, Дендропарк).

У 2016 році затверджено Концепцію розвитку велосипедної інфраструктури міста Полтави. Даний стратегічний документ здебільшого має декларативний характер і демонструє наміри міської влади цілеспрямовано розробляти велосипедну інфраструктуру міста. У Концепції міститься схема рекомендованого розміщення основних велосипедних шляхів.

Індивідуальний автомобільний транспорт. За рівнем автомобілізації Полтава знаходиться нижче середнього показника в Україні і значно нижче, ніж західноєвропейські міста та країни. Станом на 2016 рік у Полтаві було зареєстровано понад 42,5 тис. автотранспортних засобів. Щороку кількість приватних авто збільшується на 500-1500 одиниць. Можна стверджувати, що і надалі кількість транспортних засобів у місті буде зростати. Це збільшить навантаження на існуючу вулично-дорожню мережу, а також надасть можливість розмістити більшу кількість автостоянок. Більше 90% забруднення атмосферного повітря у Полтаві від пересувних засобів, тобто автотранспорту.

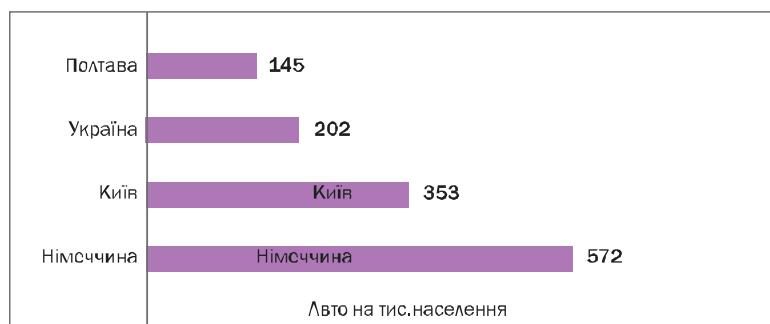

Рис. 2.44. Рівень автомобілізації Полтави у порівнянні з столицею України. 2016 рік

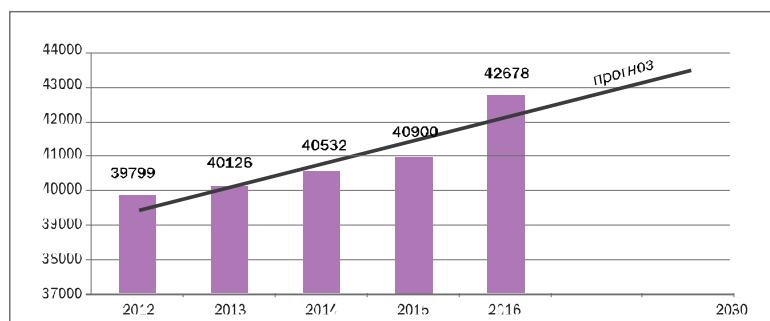

Рис. 2.45. Тенденція зміни кількості транспортних засобів і лінійний прогноз

Безпека руху

Протягом 2011-2016 років у місті щорічно траплялися від 1 тис. до 1.5 тис. дорожньо-транспортних пригод (ДТП), 14-17% з яких з постраждалими. Більше половини усіх ДТП у місті – це зіткнення транспортних засобів, ще третина – наїзд на статичні перешкоди, зокрема, стоячі транспортні засоби. За участю пішоходів та велосипедистів у місті відбувається 6-10% аварій, при цьому майже у 100% є постраждалі.

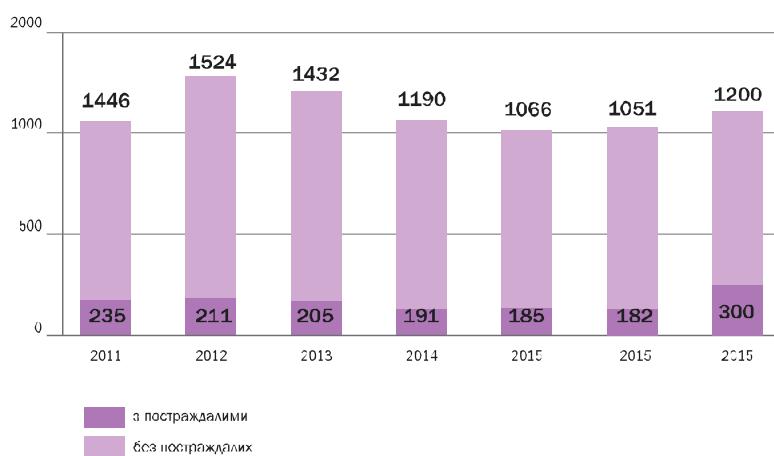

Рис. 2.46. Кількість ДТП з постраждалими у Полтаві

Щороку у місті в результаті ДТП гине майже два десятки людей (1,2 особи на 100 ДТП у 2016 році), травмується – до 300 (21,6 травмованих на 100 ДТП). Найбільша кількість смертей та травм спричинена саме наїздом на пішоходів, а також через перехід пішоходів у невстановленому місці або неочікуваний вихід на проїзну частину. Високою є смертність та травмування на дорогах через перевищення безпечної швидкості. У середньому на кожне ДТП припадає 1,3 травмованих людей, що свідчить про те, що зазвичай страждають не лише винуватці аварії. Зокрема, у кожному ДТП, яке спричинено кермуючим у нетверезому стані, страждає 1,5 особи. Щороку близько 60 зафікованих ДТП спричинені керуванням транспортним засобом у нетверезому стані, у 24% з них є постраждалі.

Безперечним лідером серед причин ДТП є порушення правил маневрування (від третини до половини усіх аварій). У кожній десятій з них є постраждалі. Друге і четверте місця у цьому рейтингу прямо пов'язані зі швидкісним режимом на дорогах – недотримання дистанції і перевищення безпечної швидкості відповідно. Також дуже розповсюдженою причиною є порушення правил переїзду перехрестя. Постраждалі є в 1/4 від усіх ДТП даного типу.

У місті 20% від усіх ДТП трапляються із причин, які, у значній мірі, залежать від конкретних особливостей проектування і дизайну простору для учасників дорожнього руху. При цьому приблизно половина з них – із постраждалими (водночас ДТП із постраждалими становлять 20% від загальної кількості), а отже, можуть бути нівелювані шляхом просторової реорганізації руху та конкретних ділянок.

За даними управління патрульної поліції протягом 2011-2016 років у Полтаві налічувалось декілька точок концентрації ДТП. Всі вони є перехрестями вулиць, зокрема, з насиченим та відносно швидкісним рухом:

- пл. Зигіна, перехрестя вул. Шолома -Алейхема – Панянки;
- вул. Сінна – Пушкіна, вул. Європейська – Небесної Сотні, вул. Героїв АТО – Матвієнка, вул. Київське шосе – 23 Вересня, вул. Європейська – Кагамлика – Р.Кириченко, Київського шосе – Харківського шосе;
- вул. Маршала Бірюзова – Ковпака, вул. Маршала Бірюзова – Тевелєва, вул. Соборності – Сінна, вул. Європейська – О.Вишні – Патріарха Мстислава.

2.9

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА

Дошкільні навчальні заклади: 54

Загальноосвітні навчальні заклади: 54

Вищі навчальні заклади: 19, із них: 11 ВНЗ ІІ рівня акредитації та 8 ВНЗ ІІІ-ІV рівня акредитації,

Кількість міських лікарень та поліклінік: 24 (обласного та міського підпорядкування).

Медична галузь міста включає державні (обласного підпорядкування), комунальні (міського підпорядкування), а також приватні заклади. Стосовно забезпечення медичною інфраструктурою, Полтава виділяється, в першу чергу, як обласний і регіональний центр для обслуговування не лише населення міста, а й мешканців із прилеглих територій, зокрема, всієї Полтавської області. Сильною стороною міста є наявність вищого навчального закладу медичного напрямку, який щороку випускає близько 800 лікарів різного профілю. Загалом стан державної і комунальної медичної галузі Полтави не відрізняється від інших регіонів і в цілому відображає нездовільнну ситуацію у країні: низька якість послуг, застаріла матеріально-технічна база, корупція.

Останнім часом у місті активно розвивається приватний сектор медицини, зокрема, через нездовільнну якість надання медичних послуг у державних та комунальних закладах. Ще однією особливістю міста є висока концентрація приватних стоматологічних клінік, що пояснюється наявністю потужного стоматологічного факультету у медичному вищому навчальному закладі (ВНЗ), а також значним попитом не лише в масштабі міста, а й за його межами.

Інфраструктура освітньої галузі в місті представлена закладами дошкільної, середньої, професійно-технічної та вищої освіти. На цей час у Полтаві критично не вистачає закладів дошкільної освіти, і хоч показник охоплення дошкільним вихованням дітей вищий, ніж у середньому в Україні, заповнюваність існуючих дитячих садків може досягати 200%. Загальноосвітні навчальні заклади, з огляду на охоплення і заповнюваність, відповідають нормам майже у всьому місті, за виключенням центральної частини. Практично для всіх ланок сфери освіти Полтави характерні загальнонаціональні проблеми: недостатність фінансування, застаріла матеріально-технічна база, недостатня увага заходам інклюзії. Заклади професійно-технічної освіти є одними із найпроблемніших у місті. Вони стрімко втрачають свою популярність і з кожним роком приваблюють все менше учнів.

Полтава по праву може називатися «містом студентів», маючи близько 40 тис. студентів, 5 великих вищих навчальних закладів ІІІ-ІV рівня акредитації та майже півтора десятка ВНЗ ІІ рівня акредитації або місцевих філій іногородніх вишів. Окрім підготовки спеціалістів за розповсюдженими і популярними фахами, місцеві ВНЗ можуть похва-литися деякими унікальними факультетами і напрямами, а також чималою кількістю іноземних студентів.

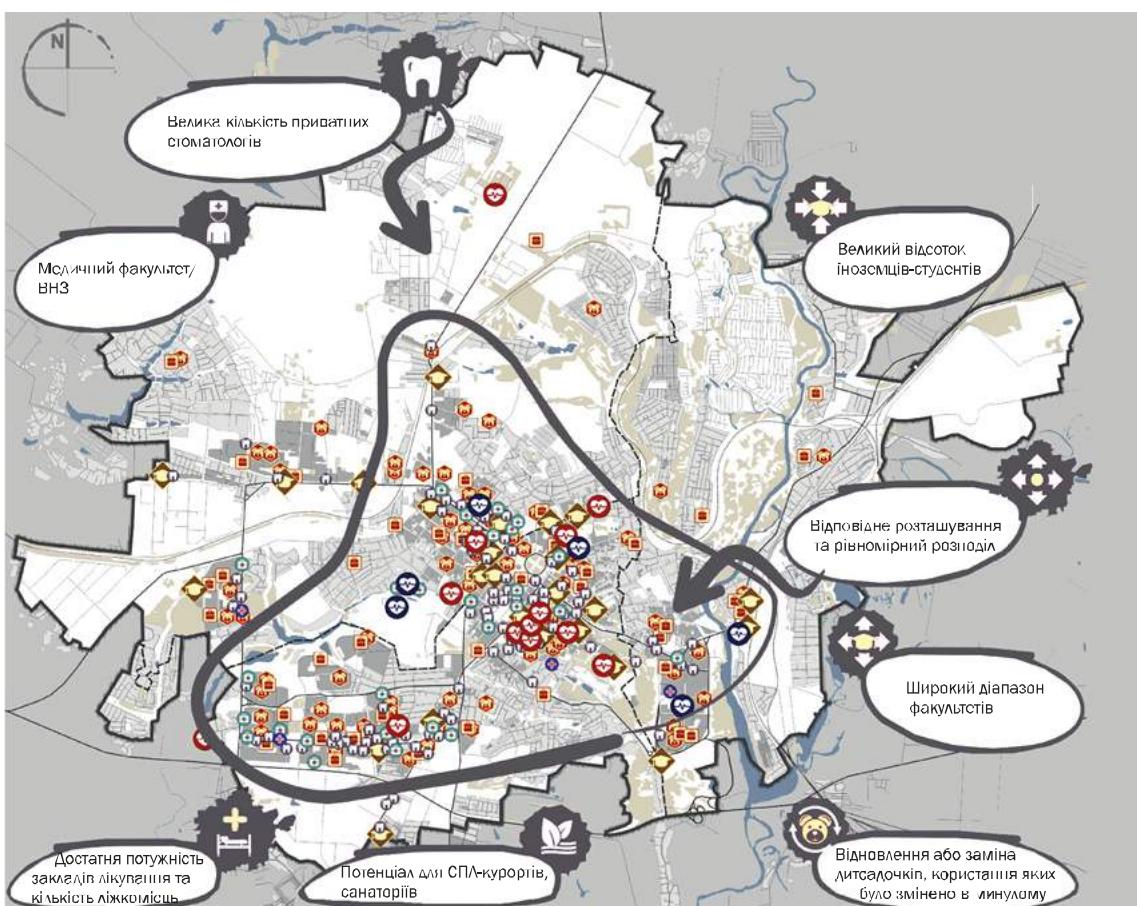

рис. 2.47. Результати SWOT аналізу: соціальна інфраструктура - сильні сторони м. Полтава

Інфраструктура медичних закладів

Державні і комунальні медичні заклади. За результатами соціологічного опитування мешканців, станом на 2016 рік більшість містян (59%) вважає, що наявної кількості діючих лікарняних закладів достатньо для забезпечення медичних послуг у місті.

Так, у Полтаві в 2016 році функціонувало 13 державних та 11 комунальних закладів охорони здоров'я загальною місткістю 4722 лікарняних ліжок. У міському підпорядкуванні знаходиться 7 міських клінічних лікарень та 4 заклади амбулаторно-поліклінічного типу. Всього у клінічних лікарнях міського підпорядкування працюють 2145 осіб медичного персоналу, що обслуговують 1477 лікарняних ліжок.

Ланка первинної медицини міста представлена трьома центрами первинної медичної допомоги (ЦПМСД № 1, № 2, № 3) та дитячою міською стоматологічною поліклінікою. За кожним ЦПМСД закріплені вулиці, що формують зони обслуговування закладу. Центри включають у своє підпорядкування амбулаторії загальної практики сімейної медицини, які розташовані за територіальним принципом у зоні обслуговування відповідного центру. Всього у Полтаві розташовано 25 амбулаторій загальної практики сімейної медицини.

У Полтаві функціонує один заклад санаторно-курортного типу – Полтавський обласний санаторій для дітей з порушенням опорно-рухового апарату. Місто обслуговує один будинок для літніх людей, розташований за його межами – Горбанівський геріатричний пансіонат для ветеранів війни та праці на 315 місць.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста
	межі адміністративних районів
	театри
	музеї
	концертні зали

За 10 років кількість лікарів у Полтаві зменшилася на 15% (із 1224 у 2005 році до 1041 у 2015 році), а кількість середнього медичного персоналу – на 9,3% (із 2006 у 2005 році до 1819 у 2015 році). Слід враховувати, що мешканців міста обслуговують не тільки міські лікарні, але і Полтавська обласна клінічна лікарня ім. М.В. Скліфосовського, а також велика кількість лікарень диспансерного типу. Заклади обласного підпорядкування переважно мають профільне обслуговування, загальна місткість цих закладів 3245 лікарняних ліжок. У державному підпорядкуванні функціонують:

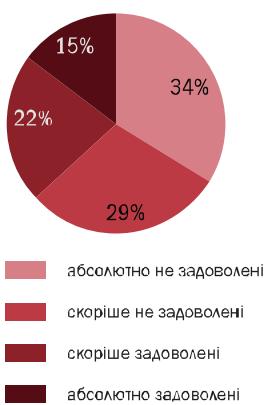

Рис. 2.48. Задоволеність жителів міста якістю надання медичних послуг у лежавших і комунальних закладах

- 5 обласних клінічних лікарень: Полтавська обласна клінічна лікарня ім. М.В. Скліфосовського, Полтавська обласна клінічна лікарня відновного лікування та діагностики з обласними центрами планування сім'ї та репродукції людини, медичної генетики, Полтавська обласна дитяча клінічна лікарня, Полтавська обласна клінічна психіатрична лікарня ім. О.Ф. Мальцева, Полтавська обласна клінічна інфекційна лікарня;
- 6 диспансерів: Полтавський обласний наркологічний диспансер, Полтавський обласний клінічний протитуберкульозний диспансер, Полтавський обласний психоневрологічний диспансер, Полтавський обласний клінічний кардіологічний диспансер, Полтавський обласний клінічний шкірно-венерологічний диспансер, Полтавський обласний клінічний онкологічний диспансер Полтавської обласної ради;
- 2 спеціалізовані медичні заклади: госпіталь для ветеранів війни та центр профілактики ВІЛ-інфекції та боротьби зі СНІДом.

За даними Департаменту охорони здоров'я Полтавської обласної державної адміністрації в 2015 році у лікарнях обласного підпорядкування пройшли курс лікування понад 26 тис. мешканців міста, що складає 9% від всього населення міста.

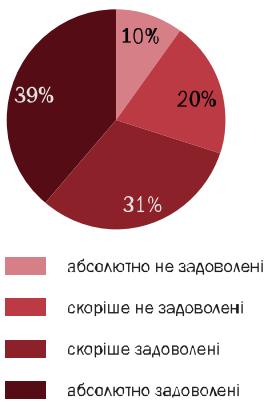

Рис. 2.49. Задоволеність жителів міста якістю надання медичних послуг у приватних медичних закладах. 2016 рік

Приватні медичні заклади. У Полтаві діє 35 приватних медичних лікарень та кабінетів, у яких працює 168 лікарів. Приватні медичні заклади надають широкий спектр послуг, включаючи діагностичні та лікувальні. За результатами соціологічного опитування, 50% мешканців міста протягом останнього року хоча б один раз зверталися до приватних медичних закладів, а 78% опитаних вважає, що кількості приватних медичних клінік та кабінетів у місті достатньо для задоволення попиту. За результатами опитування, якість надання медичних послуг приватних клінік та кабінетів значно переважає якість надання медичних послуг державними та комунальними закладами.

Стоматологічні заклади. Полтава має значний потенціал для розвитку сфери стоматологічних послуг. Завдяки наявності вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія», який готує висококваліфікованих фахівців, у місті діє 90 приватних стоматологічних кабінетів. Показник кількості приватних стоматологічних кабінетів на 1 тис. населення складає 0,31 (для порівняння, у Херсоні аналогічний показник складає 0,09). Результатом високого рівня концентрації стоматологічних кабінетів є високий попит на стоматологічні послуги не лише з боку містян, а й відвідувачів міста, які приїжджають у тому числі з конкретною метою лікування зубів. Це створює гарне підґрунтя для подальшого розвитку цієї сфери.

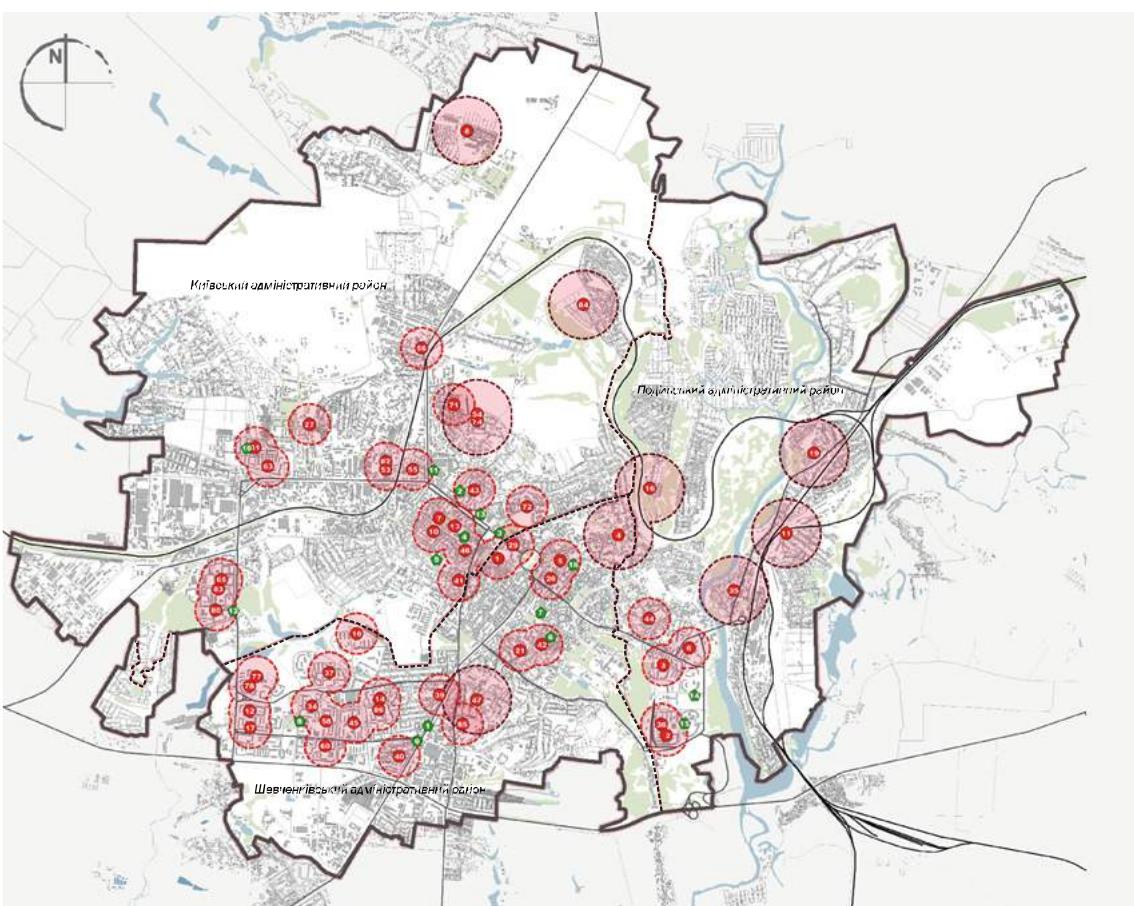

Рис. 2.50. Дошкільні навчальні заклади та школи раннього розвитку Полтави

Заклади освіти

Дошкільні дитячі заклади (ДНЗ). У Полтаві налічується 54 дошкільні навчальні заклади, кількість яких залишається незмінною з 2011 р. Кількість місць у дошкільних навчальних закладах – 7216. Дошкільні навчальні заклади розташовані у місті нерівномірно, радіуси обслуговування покривають лише 16% території міста. Систему ДНЗ міста складають:

- 37 дошкільних навчальних закладів;
- 6 спеціалізованих навчально-виховних комплексів «ясла-садок – початкова школа»;
- 2 ДНЗ компенсуючого типу (з урахуванням стану здоров'я, розумового, фізичного і психічного розвитку дітей);
- 5 ДНЗ комбінованого типу (з урахуванням стану здоров'я, розумового, фізичного і психічного розвитку дітей);
- 2 навчально-виховних комплексів;
- 2 ДНЗ приватної форми власності.

Дошкільні навчальні заклади Полтави відповідно до районів міста. 2016-2017 роки

Район міста	Кількість ДНЗ		Кількість дітей		Нормативна наповненість		Заповненість, %	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Київський	21	21	4355	4177	3037	3017	143	138
Шевченківський	22	22	5219	1785	3568	3528	117	135
Подільський	9	9	2230	2063	1344	1324	165	155

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- межа міста
- межі адміністративних районів
- радіус зони обслуговування 300 м
- радіус зони обслуговування 500 м
- дошкільні навчальні заклади
- центри раннього розвитку

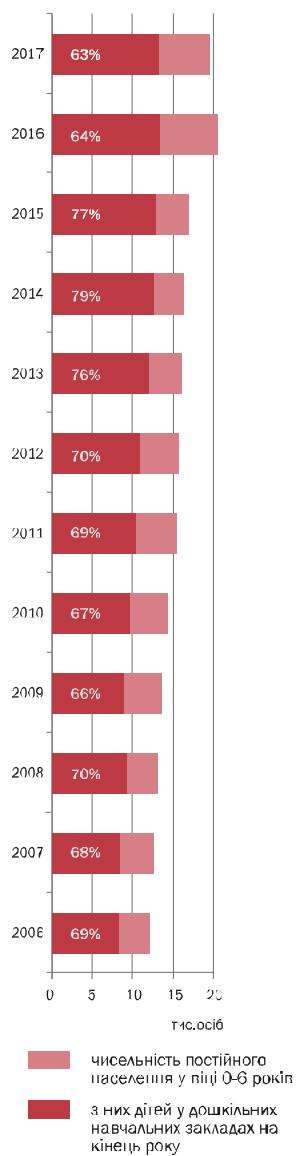

Рис. 2.51. Кількість дітей у ДНЗ Полтави

У Полтаві спостерігається значне збільшення кількості дітей у дошкільних навчальних закладах при майже незмінній кількості самих закладів. Їх завантаженість станом на 2015 рік становила 179 дітей на 100 місць. На кінець 2016 року в Полтаві не вистачало 29 дитячих садків (щонайменше по 200 місць кожен).

Загальноосвітні навчальні заклади. Кількість загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) у Полтаві зменшилась з 58 в 2005 році до 54 в 2016 році – на 6,8%. Станом на вересень 2016 року в Полтаві діяло: 24 середні загальноосвітні школи, 2 навчально-виховні комплекси (ЗНЗ-ДНЗ), 2 школи І-ІІ ступенів, 1 вечірня школа, 1 спеціалізована школа, 6 спеціалізованих навчально-виховних комплексів (шкільний підрозділ), 8 гімназій, 1 ліцеї, 2 спеціальні загальноосвітні школи, 3 приватні заклади освіти, 4 спеціалізованих школи-інтернати (підпорядковані Полтавській обласній держадміністрації).

Загальна потужність загальноосвітніх навчальних закладів Полтави складає 36187 місць, загальна кількість учнів – 27098 осіб, кількість класів – 955, а з урахуванням шкіл-інтернатів – 996. Середня кількість учнів у класі – 28. При цьому, в 11 із 50 (22%) шкіл середня кількість учнів у класі складає 30 або більше дітей, у 15 (30%) школах спостерігається перевищення нормативної місткості. Станом на 2015/2016 навчальний рік у місті було лише 8 шкіл з інклюзивними класами, в яких навчався 51 учень. При нормі 140 місць загальноосвітніх навчальних закладів на 1 тис. населення, у Полтаві цей показник дорівнює 121 місце на 1 тис. населення (2015 рік). Радіуси обслуговування шкіл покривають всі житлові масиви міста, а переповнені школи знаходяться у центральній частині міста.

Кількість викладачів станом на 2015/2016 навчальний рік складала 1791 осіб. За період 2005-2015 роки кількість вчителів у загальноосвітніх навчальних закладах Полтави зменшилась майже на 20%. Кількість учнів у співвідношенні до одного вчителя – 15, що майже вдвічі більше за середній показник в Україні – 8,5, більше, ніж у Херсоні (12,2) чи Вінниці (13,6).

Професійно-технічні навчальні заклади. У Полтаві функціонують 11 професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). За період із 2005 по 2015 рр. кількість учнів у професійно-технічних навчальних закладах міста зменшилась на 35%, що відповідає загальноукраїнським тенденціям. Кількість учнів у цих закладах на одну тисячу населення в Полтаві складає 11,6 (для порівняння: у Херсоні – 14,6). Співвідношення кількості учнів до кількості вчителів також зменшилось із 33 учнів на вчителя у 2005 році до 20 у 2015 р. У 2016 році у Полтаві на одного викладача припадало 20 учнів професійно-технічних навчальних закладів (для порівняння: у Херсоні – 9).

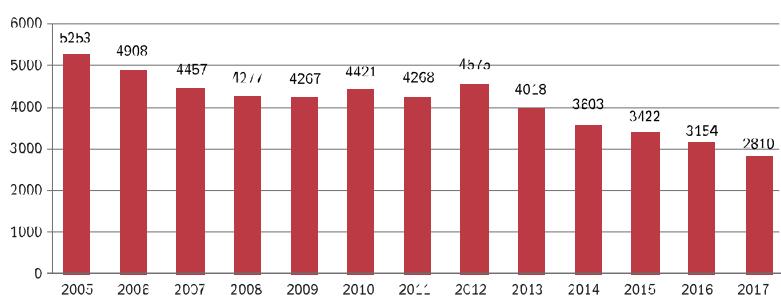

Рис. 2.52. Динаміка зміни кількості учнів у ПТНЗ Полтави

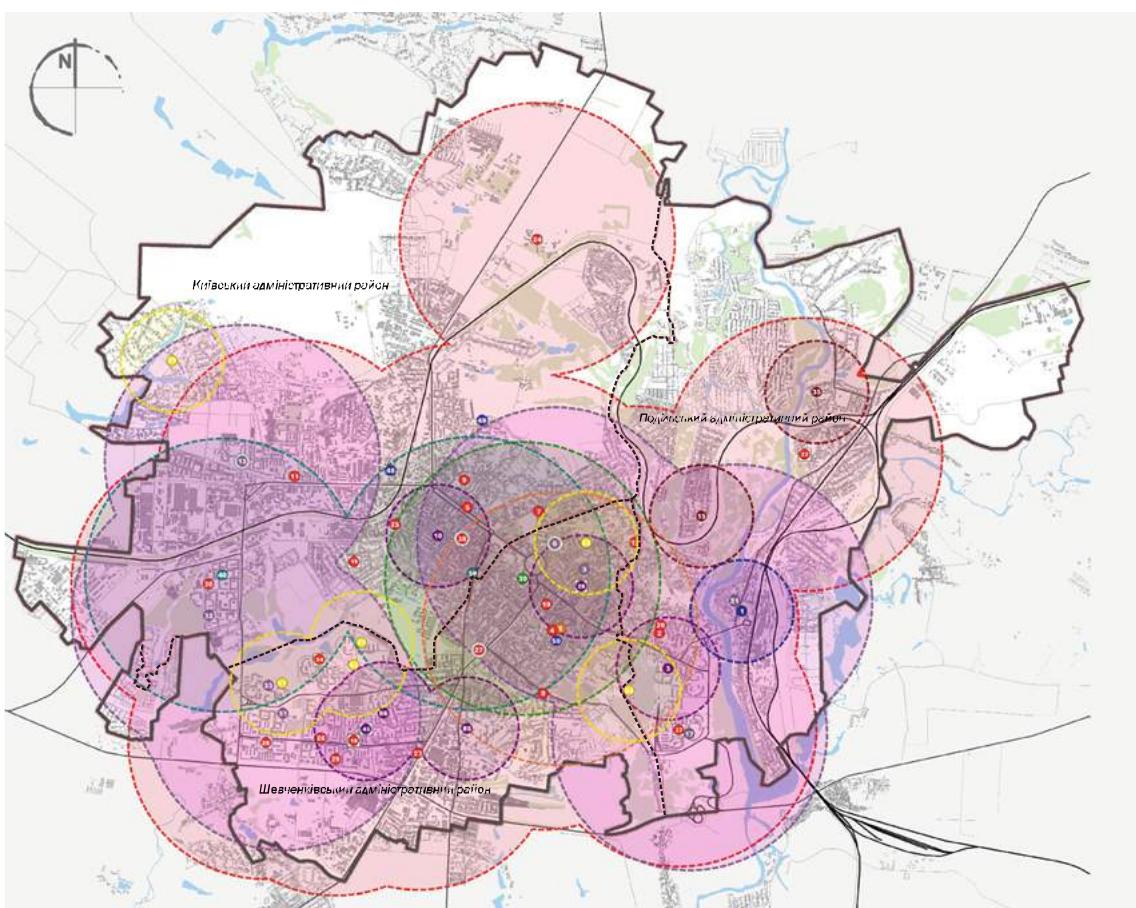

Рис. 2.53. Загальноосвітні навчальні заклади Полтави

Вищі навчальні заклади. Згідно з даними управління статистики, загальна кількість вищих навчальних закладів Полтави складає 11 (6 ВНЗ ІІ рівня акредитації та 5 ВНЗ ІІІ-ІV рівня акредитації), хоча фактично у місті працює 19 вищих навчальних закладів (11 ВНЗ ІІ рівня акредитації та 8 ВНЗ ІІІ-ІV рівня акредитації). З восьми вищих навчальних закладів ІІІ-ІV рівня акредитації 5 місцевого значення і 3 філії. Загальна кількість студентів у 2015 році становила 38 365 осіб, що на 25% менше порівняно із 2005 роком. Починаючи з 2008 року, загальна кількість студентів у Полтаві щорічно зменшувалася на 4-5%. Найбільше зниження вказаного показника відбувалось у 2009 році (на 10,8%) та у 2012 році (на 16,2%). Однією з причин зменшення кількості студентів є те, що останні роки все більше майбутніх полтавських абітурієнтів виїжджають на навчання за кордон.

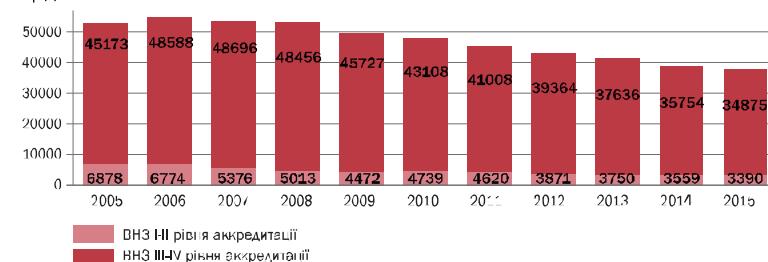

Рис. 2.54. Динаміка зміни кількості студентів у ВНЗ Полтави

Порівняння Полтави із іншими містами подібного масштабу дозволяє зробити висновок, що місто по праву може називатися «містом студентів». Показник кількості студентів ВНЗ ІІІ-ІV рівня акредитації на тисячу населення у Полтаві складає 118 студентів (студентів ВНЗ ІІ рівня акредитації лише десята частина), у Херсоні – 76, Вінниці – 88.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста
	загальноосвітні середні школи І-ІІ ступенів
	R зони обслуговування 750 м
	загальноосвітні середні школи
	R зони обслуговування 2000 м
	навчально-виховні ко мілекої
	R зони обслуговування 2000 м
	гімназії
	R зони обслуговування 2000 м
	спеціалізовані школи
	R зони обслуговування 2000 м
	спеціальні загальноосвітні школи
	R зони обслуговування 2000 м
	ліцеї
	R зони обслуговування 2000 м
	спеціальні навчально-виховні комплекси
	R зони обслуговування 750 м
	вочірні (змінні) школи
	приватні школи
	школи з інклюзивними класами
	школи з двома змінами

2.10

ТЕХНІЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

Рівень охоплення населення послугами централізованого водопостачання: 93%;

Рівень охоплення населення послугами централізованого водовідведення: 79%;

Загальна протяжність водопровідних мереж: 657,49 км;

Об'єми утворення твердих відходів: 160 тис. тон/рік;

Покриття мережею інтернет: 100% території міста.

Технічна інфраструктура Полтави у сфері водопостачання, водовідведення та водоочистки має задовільний стан, але характеризується значним відсотком зношенності, а також застарілими технологіями, що впливає на ефективність роботи та енергозатрати. Обслуговуючі потужності потребують оновлення і модернізації. Перевагою міста є артезіанська питна вода високої якості.

Головною екологічною проблемою міста є побутове сміття. На цей час воно практично не сортуються на низовому рівні та вивозиться на єдине міське звалище, яке уже тривалий час переповнене. У недалекій перспективі така ситуація може привести до екологічної та гуманітарної катастрофи.

Видобуток та споживання питної води

Полтава у списку п'яти обласних центрів України, які беруть воду з підземних джерел. Забір води здійснюється 18 діючими артезіанськими свердловинами з водоносних горизонтів на глибинах від 400 до 800 м. Чисельність водозаборів у місті 5, їх загальна проектна потужність складає 44,5 млн м³/рік. Водопостачання здійснює комунальне підприємство «Полтававодоканал» Полтавської обласної ради. Проблемою системи водопостачання міста є те, що зараз понад 80% труб мають зношенність понад 45%, а із загальної протяжності водопровідних мереж у 657,49 км аварійними є 200,33 км (30%).

Рівень охоплення населення послугами централізованого водопостачання на початок 2015 року складав 93%. У місті забезпечено цілодобовий режим подачі питної води. Тип води - хлоридно-гідрокарбонатна натрієва, мінералізація не перевищує 0,8-0,9 г/дм³, жорсткість 0,6-0,8 ммоль/дм³. Однією з проблем є те, що Полтава відноситься до найзабруднішої фтором – четвертої водоносної провінції України. Вміст фтору складає понад 1,5-3,0 мг/л. Динаміка показників вмісту фтору у питній воді є нестабільною, на деяких свердловинах спостерігається перевищення нормативів.

У результаті водопідготовки та проходження води міською водопровідною мережею вода втрачає свої властивості. Найгірша ситуація спостерігається у джерелах децентралізованого водопостачання, де кількість проб, які не відповідають стандартам, досягає 74%. У наслідок застаріlostі водопровідних мереж та потрапляння до них різноманітних забруднень проводиться дезінфекційне хлорування води.

Рівень втрат води з водопровідних мереж міста складає майже 28%.

Динаміка розподілу обсягів води за окремими етапами

Найменування показника	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Підніято води, тис. м ³ /рік	27142,3	26551,0	26866,6	24720,3	24356,0
Подано у мережу, тис. м ³ /рік	27092,0	26485,2	26717,5	24466,1	24107,2
усім споживачам	18100,6	17841,7	17584,7	18252,3	17605,3
населенню міста	15037,0	14862,1	14645,7	15483,8	13914,8
Витрати, витоки та втрати води, тис. м ³ /рік	9041,7	8709,1	9281,9	6467,96	6750,67
втрати при підйомі	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
технологічні витрати в мережі	0,6	1,5	1,8	492,7	448,6
втрати в мережі	9041,1	8707,6	9280,1	5975,3	6302,1
Середньодобова подача питної води, тис. м ³ /добу	74,2	72,5	73,0	67,03	66,76
усім споживачам	74,2	72,5	73,0	67,03	66,76
населенню міста	61,8	60,4	60,8	55,83	55,60

Утилізація стічних вод

Каналізаційні самопливні мережі Полтави почали будувати ще у 1925 році і мали один басейн каналізування. З розвитком міста, розбудовою мікрорайонів та промислових зон виникла необхідність у будівництві нових очисних споруд, які були побудовані у с. Затурино, а згодом і у с. Супрунівка. На даний час КП «Полтававодоканал» Полтавської обласної ради експлуатує дві очисні споруди з повним біологічним очищеннем стоків: у с. Затурино (фактична потужність 21,0 тис. м³/добу) і у с. Супрунівка (фактична потужність 40,0-45,0 тис. м³/добу). Проектна потужність двох каналізаційних очисних споруд становить 47,5 млн. м³/рік, при цьому їх фактична потужність у період 2010-2014 років коливалась у діапазоні 22,62-24,06 млн м³/рік, тобто на теперішній час задіяна половина наявних потужностей. Протяжність каналізаційних мереж за останні 5 років зросла з 355,1 км до 366,72 км, але цього недостатньо для повного забезпечення міста. У структурі каналізаційних мереж основна частина припадає на вуличні мережі (158,23 км, 43%) та внутрішньоквартальні мережі (150,44 км, 41%). на головні колектори – 16% (58,05 км).

Полтава не повністю забезпечена каналізаційною мережею. Чисельність населення, охопленого послугами централізованого водовідведення за останні 5 років зросла з 223,9 до 245,2 тис. осіб (від 74% до 79%). Технічний стан каналізаційних мереж є незадовільним. Станом на кінець 2014 року потребує заміни 101,3 км (28% від загальної кількості), а понад 84% труб мають зношеність понад 50%. Загальна кількість аварій на каналізаційних мережах протягом останніх років знизилась (у 2010 році було зафіксовано 73 аварії, у 2014 році – 57), але об'єми аварійних робіт збільшилися. Показник аварійності зменшився з 0,21 до 0,13 аварій на один км мережі. Протягом останніх десятиліть у місті інтенсивно руйнувались магістральні колектори із залізобетонних труб, значна кількість яких побудована 35-50 років тому і мають глибину залягання 8-10 м у районах щільної міської забудови.

Морфологічний склад твердих побутових відходів у Полтаві

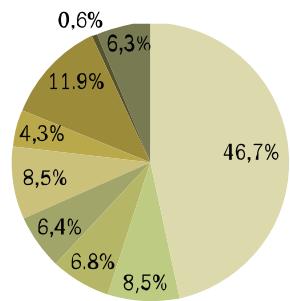

Рис. 2.55. У багатоквартирних будинках

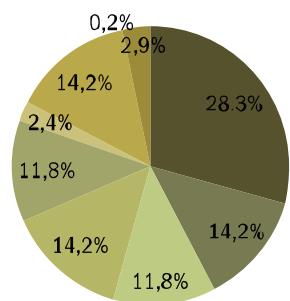

Рис. 2.56. У будинках приватного сектору

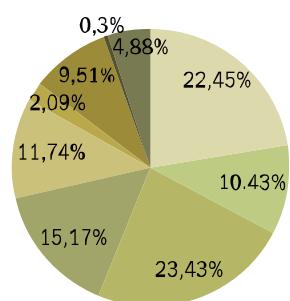

Рис. 2.57. На підприємствах невиробничої сфери

- харчові відходи
- папір
- картон
- полімерні відходи
- скло
- метал
- горючі та садові відходи
- небезпечні відходи
- інші

Кількість каналізаційних насосних станцій збільшилась з 12 в 2004 році до 19 через десять років. Проектна потужність каналізаційних насосних станцій у 2012 році складала 192,3 млн. м³/рік, але їх фактична потужність у цей період – 31,4 млн. м³/рік. Відтак задіяно лише близько 16% наявних потужностей. Частина насосного та електричного обладнання, встановленого ще у 60-90-их роках минулого століття, застаріла і не відповідає сучасним вимогам енергоефективності, що призводить до значної частки затрат електроенергії у собівартості послуг із водовідведення.

Утворення побутових відходів та поводження з ними

Проблема твердих побутових відходів (ТПВ) є однією із найбільш важливих та актуальних у місті. На даний час використовується єдиний метод поводження із зібраними ТПВ – ліквідаційний (вивезення на міське звалище). Щорічно мешканці міста утворюють близько 600 тис. м³ сміття, яке вивозиться на звалище, а обсяг якого перевищує 3 млн. тон. Фактичне вивезення відходів у місті на 40-50% перевищує передбачені норми. Спостерігається тенденція до зростання загального об'єму ТПВ, а також їх об'єму на одного мешканця.

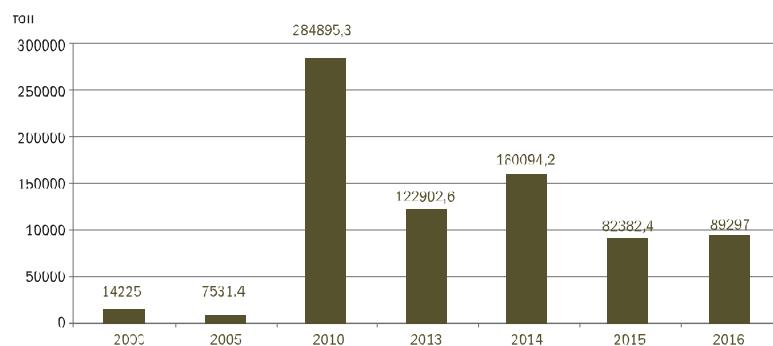

Рис. 2.58. Динаміка обсягу утворення ТПВ у Полтаві

Сміття не лише суттєво впливає на стан навколошнього природного середовища, а й може бути джерелом вторинних матеріальних та енергетичних ресурсів. Більшість із ресурсоцінних матеріалів, що входять до складу ТПВ, вивозяться на міське звалище міста й лише частково окремі із них відсортовуються. Обсяги вивезення ресурсоцінних компонентів ТПВ не контролюються. Сортування відходів на міському звалищі не є централізованим та здійснюється вручну із зачлененням сторонніх фізичних осіб – підприємців на договірній основі.

У 2013 році рівень використання вторинної сировини в Полтаві за даними статистичної звітності склав лише 10,4% – з утворених 197,4 тис. тон ТПВ використано 20,5 тис. тон. У порівнянні з 2012 роком значно зросли обсяги утворення вторинної сировини (у 1,3 рази), але у той же час зменшився обсяг її використання (блізько 30% від рівня 2012 року). Не переробляється 57-88% макулатури, а вивозиться на звалища й полігони області.

Міське звалище утворене стихійно на місці відпрацьованого піщаного кар'єру в 1953 році за 750 м від с. Макухівка. Існуюче звалище було створене та експлуатувалося без належного інженерного забезпечення. Його площа складає 17,4 га, з них 16,9 га відведено безпосередньо під «тіло» звалища.

Звалище не впорядковане, його можливості щодо приймання та знешкодження ТПВ повністю використані. Орієнтовна товща відсипаних відходів складає 30 метрів. Співвідношення обсягів видалених на звалищі промислових відходів до побутових – 1 : 7. Оцінка рівня його екологічної небезпеки показала, що зараз звалище характеризується надзвичайно небезпечним рівнем та потребує обов'язкових заходів щодо захисту, моніторингу та припинення експлуатації. Міське звалище ТПВ у 2016 році за своїм екологічним станом уже не повинно приймати відходи.

З 2007 року в місті впроваджено контейнерний спосіб збирання відходів. Станом на 2016 рік у місті встановлено 1936 євроконтейнерів місткістю 1,1 м³ та 1087 контейнерів місткістю 0,65-0,75 м³. Все населення міста охоплено послугами зі збирання та вивезення сміття. Послуги забезпечує комунальне підприємство «КАТП-1628» Полтавської міської ради.

Інтернет, зв'язок

Аналіз забезпечення населення стаціонарним зв'язком показує, що, починаючи з 2009 року, постійно знижується кількість стаціонарних телефонів у Полтаві. Така ситуація пояснюється, в першу чергу, значними темпами розвитку мобільного зв'язку, його доступністю та якістю. Враховуючи цю тенденцію, можна передбачити, що й в подальшому кількість абонентів стаціонарного телефонного зв'язку також буде скорочуватися.

Забезпеченість міського населення стаціонарними телефонними апаратами на 100 сімей

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Забезпеченість міського населення домашніми телефонними апаратами на 100 сімей									
75	78	77	76	72	68	64	58	45	38
Кількість стаціонарних телефонних апаратів									
329347	343216	339206	332296	314851	300655	283304	260079	201450	180220

Послуги телефонного зв'язку на території Полтави надають такі компанії: ПФ ПАТ «Укртелеком», ПТУ ПрАТ «МТС Україна», ТОВ «Лайфселл» (Life), ПрАТ «Київстар», ТОВ «Інтертелеком» та ПрАТ «Телесистеми України» (Peoplenet).

Інше спостерігається на ринку інтернет послуг, де кожного року відбувається збільшення споживачів цих послуг і, відповідно, зростання доходів інтернет-провайдерів. Так, у Полтаві доходи від надання послуг інтернет-зв'язку за січень-вересень 2017 року становили 162,2 млн грн (2,55% від загального обсягу наданих послуг підприємствами Полтави за той же період). Основними надавачами послуг інтернет-зв'язку у місті є: ПФ ПАТ «Укртелеком», ПТУ ПрАТ «МТС Україна», ТОВ «Лайфселл», ПрАТ «Київстар», ТОВ «Інтертелеком», ПрАТ «Телесистеми України» (Peoplenet) та ТОВ «ПТК – Системи» (Triolan).

Всі мешканці м. Полтава (незалежно від району проживання) мають необмежений доступ до інтернету. Покриття інтернет послугами охоплює 100% території міста, переважно оптоволоконними каналами. Провайдери міста надають інтернет послуги з мінімальною швидкістю 100 мегабіт/сек. Можливим є також використання «виокремлених ліній» доступу до інтернету, дротовий інтернет за технологією GEOPON, телефонія та цифрові потоки PRI, SIP, використання інтерактивного телебачення.

2.11

СТАН НАВКОЛИШЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ

Небезпечні природні явища: зсуви, підтоплення;

Небезпечні антропогенні та техногенні явища: забруднення річок стічними водами та прибережно-захисних смуг відходами, критичний стан полігону твердих побутових відходів, забруднення

атмосферного повітря промисловими підприємствами;

Кількість об'єктів природно-заповідного фонду: 35.

Полтава має сприятливе для комфорtnого життя розміщення як географічно (місто розташоване на березі річки із переважно рівнинним рельєфом за винятком декількох плосковерхих виступів і прирічкових схилів), так і кліматично (при помірно континентальному кліматі місто має яскраво виражену сезонність – жарке літо і холодну зиму, позбавлене значних стихійних катаклізмів).

Екологічна ситуація в місті є задовільною, а за сукупністю показників Полтава вважається одним із найчистіших серед схожих і більших за масштабом міст України. Цьому сприяє відсутність шкідливого виробництва на території міста та відносно невелика кількість стаціонарних забруднювачів. Основним забруднювачем атмосфери є автомобільний транспорт. Місто та його прилегле оточення має багатий та різноманітний природно-заповідний фонд, що наочно проявляється в насиченому озелененні міста.

Клімат та гідрогеологічні особливості міста

Полтава лежить у межах великої Східноєвропейської рівнини в Дніпровсько-Донецькій западині на рівнинному Полтавському плато і його крутому прирічковому схилі. Більша, західна частина міста лежить на порівняно високому (150–159 м над рівнем моря) вододільному плато, розчленованому біля долини річки Ворскли досить глибокими балками на ряд плосковерхих виступів (Монастирський, Інститутський, Кобищанський, Іванова гора). Менша, східна частина міста (Поділ, Левада, Дублянщина) розміщена на заплаві і частково першій терасі річки Ворскла. Тут переважають абсолютні висоти від 78 м до 100 м над рівнем моря. Із сходу місто обмежене долиною річки Коломак поблизу її гирла.

Клімат у місті помірно-континентальний. Середня температура повітря в липні складає +20,5 °C, у січні -7,0 °C. Середньорічна кількість опадів на території міста в межах 460–560 мм, що відповідає 1 дм³/м² або 1 т/га площині. Влітку інтенсивність опадів вища, ніж взимку. Трива́лість безмозного періоду 174 дні.

Полтава розташована на кількох геоморфологічних елементах: більша частина міста – на Полтавському лісовому плато (центр, мікрорайон Алмазний, Браїлки, Половки, вул. Європейська та ін.), частково – на схилах розгалуженої долино-балочної мережі, що розчленовує плато (переважно ділянки приватної забудови), а також на терасах Ворскли, Коломака та в їхній поймі (м-н Левада, селища Залізничне, Герівка, Лісок та ін.), що визначає потенційну підтоплюваність територій.

Із півночі, заходу та півдня плато розрізано багаточисельними балками, ярами, які виконують роль природних дренажних систем та своїми верхів'ями входять до міської території.

За останні 30 років рівень ґрунтових вод у Полтаві місцями піднявся на 8-10 метрів. Особливості страждає від підтоплення центральна частина міста.

Більшість схилів території Полтави відносяться до зсуви небезпечних. Водночас, зсуви в Полтаві мають локальний характер, їх розміри рідко досягають 100 метрів.

Природно-заповідний фонд. Стан ґрунтів

Місто має 360,77 га зелених насаджень загального користування. Унікальність Полтави у тому, що зелені насадження розміщені достатньо щільно, опоясуючи місто й формуючи так званий «зелений пояс», який пронизує усе місто у декількох напрямках.

При нормі озеленення $11 \text{ м}^2/\text{особу}$ для населених пунктів з чисельністю населення понад 100 тисяч, фактичний рівень озеленення Полтави становить $12,47 \text{ м}^2/\text{особу}$.

Фонд зелених насаджень Полтави налічує 35 об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) загальною площею 207,36 га. У місті розташований один природоохоронний об'єкт державного значення – міський ландшафтний парк (Дендропарк), заснований у 1962 році. Парк площею 124,5 га, розташований на північно-західній околиці міста (с. Яківці), має зібрану унікальну колекцію рослинного світу.

Відношення площі природоохоронних територій у місті до загальної площині міста становить $0,018 \text{ км}^2/\text{км}^2$.

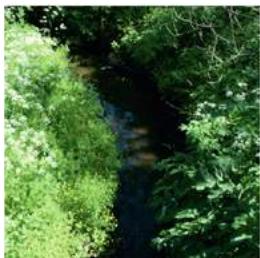
Для міста забруднення ґрунтів розглядається, перш за все, як джерело вторинного забруднення атмосферного повітря. Останній раз дослідження проб ґрунту на бактеріологічні та хімічні показники проводилися Полтавською міською санітарно-епідеміологічною станцією у 2001-2010 роках. Проб, що не відповідають санітарним нормам та гігієнічним нормативам, виявлено не було.

Перевищення гранично допустимої концентрації (ГДК) солей важких металів відмічалось за наступними інгредієнтами:

- мідь (ГДК – 3,0 мг/кг) на території: Полтавського турбомеханічного заводу – 3,47-3,53 мг/кг, Полтавського автоагрегатного заводу – 4,45 мг/кг, підприємства «Полтавамаш» – 5,47 мг/кг, підприємства «Електромотор» – 3,6 мг/кг, заводу газорозрядних ламп – 6,12 мг/кг;
- цинк (ГДК – 23,0 мг/кг) на території колишніх Полтавського турбомеханічного заводу – 26,0 мг/кг та заводу «Знамено» – 28,2 мг/кг.

З 2010 року дослідження геохімічного моніторингу ґрунтів не проводяться.

Стан наземних вод

На території Полтави налічуються понад 100 водних об'єктів, із них 76 ставків (загальною площею 846700 м²), три річки: Ворскла, Коломак, Тарапунька, а також понад 20 струмків загальною протяжністю 15,3 км. Екологічний моніторинг показує, що місцеві річки замулились, заросли болотною рослинністю і втратили своє природне значення.

Для аналізу поверхневих вод у місті відокремлено 14 створів відбору проб: 11 - рибогосподарського призначення і 3 - культурно-побутового. За гігієнічними вимогами показники якості води в більшості об'єктів (колір, прозорість, мутність, запах) знаходяться в межах гранично допустимих концентрацій (далі - ГДК). Вміст нітратів, хлоридів, сульфатів, іонів кальцію, хрому та нікелю знаходиться в межах норми.

Але, в ході досліджень, виявлено чисельні перевищення нормативних вимог щодо якості води у водоймах. Важоме перевищення зависить речовин (до 100 ГДК) спостерігається фактично у кожному створі. Зважені тверді речовини складаються з часток глини, піску, мулу, супендованих органічних і неорганічних речовин, планктону і різних мікроорганізмів. Майже у всіх створах знайдено значне перевищення фосфат - іонів (до 20 ГДК). Вода в таких водоймищах стає непридатною для споживання населенням та небезпечною для здоров'я і життя людини. Надлишок іонів заліза теж виявлений у створах. Залізо зв'язує розчинений у воді кисень, призводячи до загибелі риб. Високий вміст заліза у воді призводить до несприятливої дії на шкіру, може негативно позначитися на морфологічному складі крові, сприяє виникненню алергічних реакцій, може стати причиною хвороби крові та печінки (гемохроматоз).

Для створів характерне перевищення нітрат-іонів. Підвищений вміст нітрату вказує на посилення процесів розкладання органічних речовин в умовах повільнішого окислення NO₂- в NO₃-, що вказує на свіже забруднення водного об'єкту, тобто є важливим санітарним показником. Також нітрат може застосовуватися в промисловості як консервант. Інгібітор корозії із стічними водами може потрапляти у відкриті водотоки. Нітрати є високотоксичними з'єднаннями, небезпечнішими за нітрати, що володіють мутагенною і канцерогенною дією на організм людини.

У контрольних точках відзначено значне перевищення біохімічної потреби в кисні за 20 діб (БПК20) (до 22 ГДК). БПК20 визначає міру забруднення води органічними сполуками. Коливання цих величин залежить від вихідної концентрації розчиненого кисню та від міри забрудненості водоймищ. Величини БПК5 і БПК20 використовуються під час контролю ефективності роботи очисних споруд і визначають кількість кисню, необхідну для розкладання органічних забруднюючих речовин.

Перевищення за ХПК (біхроматна окислюваність) також характерне для контрольних створів (до 20 ГДК). У водоймищах і водостоках, де здійснювався значний вплив сильної дії господарської діяльності людини, надмірна зміна окислюваності є характеристикою, що відображає режим скиду стічних вод.

У створах також виявлено перевищення вмісту аміаку (іонів амонію). При забрудненні водоймищ аміачними стічними водами настає пряме отруєння риби аміаком, який є типовою нервовою отрутою з гемолітичною і локальною дією. При цьому спостерігається збудження, судоми, риба кидається у воді і виплигує на поверхню. Токсичність амонію зростає з підвищенням pH середовища, яка в деяких точках контролю перевищує нормативне значення. Перевищення нормативів для вмісту нафтопродуктів, фенолів та АПАР не зафіксоване.

Стан атмосферного повітря

За станом атмосферного повітря Полтава вважається одним із найчисливіших міст України. Водночас, забруднення атмосферного повітря залишається серйозною проблемою міста. У 2014 році викиди від перевезвих джерел (автомобільного транспорту) склали 93%, від стаціонарних джерел (підприємств) – 7%. Викиди забруднюючих речовин за останні роки стабілізувались.

рис. 2.59. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферу Полтави

Атмосферне повітря Полтави має підвищений вміст 5-и домішок: формальдегіду, завислих речовин (пилу), діоксиду азоту, оксиду вуглецю та оксиду азоту. Середньомісячні концентрації оксиду вуглецю – 0,7 ГДК с.д. Вміст в атмосферному повітрі важких металів (кадмію, заліза, марганцю, міді, нікелю, свинцю, хрому, цинку) не перевищує відповідні гранично допустимі концентрації (ГДК). Результати спостережень середньорічних концентрацій у динаміці за 2009-2014 роки свідчать про стабілізацію вмісту в повітрі більшості забруднюючих речовин.

Характеристика основних забруднюючих речовин повітря Полтави. 2014 р.

Забруднююча речовина	ГДК, мг/м ³	Середня концентрація	Максимальна концентрація зразкових концентрацій
Пил	0,15	1,4	2,2
Діоксид сірки	0,05	0,076	0,04
Оксид вуглецю	3,0	0,633	1,8
Діоксид азоту	0,04	0,896	0,95
Оксид азоту	0,06	0,45	0,35
Аміак	0,04	0,271	0,45
Формальдегід	0,003	1,158	2,2
Фтористий водень	0,005	0,292	0,9
Хлористий водень	0,2	0,094	0,55

Атмосферне повітря кожного з районів і міста загалом можна назвати умовно чистим. Індекс забруднення атмосферного повітря становить від 1,3 до 2,61, що значно менше граничної норми – 5.

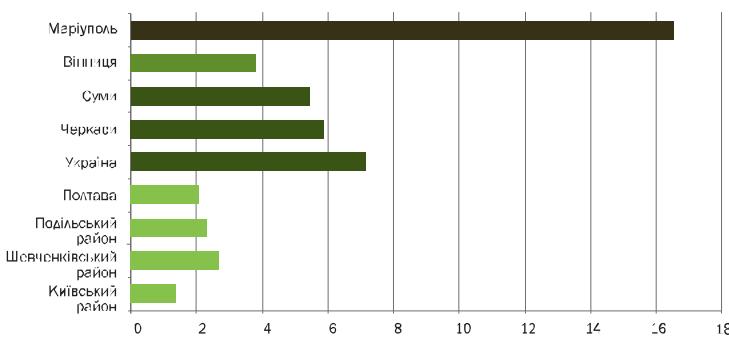

рис. 2.60. Індекс забруднення атмосфери районів Полтави та ін.українських міст, 2014 р.

Обґрунтування та підхід

Функціональний SWOT-аналіз є найважливішим кроком у розробці Концепції інтегрованого розвитку, який дозволяє провести критичний аналіз поточного стану та визначити потенційні напрямки розвитку міста, спираючись на виявлені сильні та слабкі сторони як внутрішні чинники, визначені можливості і загрози як зовнішні чинники. Ця методика також має на меті аналіз та оцінку взаємодії і взаємозалежності між різними параметрами для виявлення корінних причин, які безпосередньо впливають на соціальний, економічний та просторовий розвиток міста. Такий аналіз дозволяє знайти найефективніші підходи та ініціативи для розвитку – такі, що впливають не на наслідки, а на першопричини проблем.

Метою проведення SWOT-аналізу Полтави було визначення найвагоміших чинників, які впливають на розвиток міста, а саме:

- позитивних внутрішніх ключових факторів та особливостей міста, які можуть бути оптимізовані задля забезпечення економічного зростання та підвищення рівня зайнятості, добробуту та якості життя полтавців (Сильні сторони);
- негативних внутрішніх факторів, які можуть стати на заваді або обмежити розвиток міста (Слабкі сторони);
- зовнішніх ключових потенційних можливостей, пов'язаних з навколо-лишнім середовищем, законодавством, сприятливими умовами розвитку на регіональному та національному рівні, які можуть забезпечити покращення ситуації (Можливості);
- тенденцій або зовнішніх обставин, які можуть погіршити або навіть поставити під загрозу майбутній розвиток міста (Загрози).

Отже, в Полтаві було проведено комплексну оцінку міста з точки зору складових SWOT з урахуванням широкого спектру економічних, просторових, соціальних та демографічних показників, отриманих у рамках попереднього етапу аналізу основних сфер життєдіяльності міста. В першу чергу аналізу підлягали: розташування в регіоні, рівень зайнятості, доходи населення, демографія, історико-культурна спадщина, якість життя, транспорт, економіка міста, інфраструктура, комунальні і приватні послуги та заклади, містобудування і міське планування. Такий підхід дозволив отримати комплексну (інтегровану) картину «фізичного», соціально-економічного та екологічного стану Полтави.

Процес

Компоненти SWOT-аналізу були визначені на основі результатів різних секторальних і тематичних досліджень та узагальнені за основними складовими «Сильні сторони», «Слабкі сторони», «Можливості», «Загрози», що стосувалися міста Полтава в цілому.

Ранжування сильних та слабких сторін за всіма сферами життєдіяльності міста дозволило обрати найвагоміші чинники в кожній сфері та визначити головні пріоритети майбутнього розвитку Полтави. Аналітичне підґрунтя дозволило сформулювати стратегічну візію майбутнього розвитку міста, що базується на фактичних даних, та забезпечити інструментарій для розробки системи стратегічних та відповідних операційних цілей, направлених на використання та/або оптимізацію існуючих потенціалів та мінімізацію негативних наслідків. Схожі результати за компонентами детального SWOT-аналізу, характерні для окремих секторів, були згруповані та віднесені до різних тематичних сфер, з яких, у свою чергу, було виведено стратегічні цілі (рис. 2.61).

Рис. 2.61. Взаємозв'язок функціонального SWOT-аналізу з формуванням візії та стратегічних цілей майбутнього розвитку

Між результатами SWOT-аналізу та визначеннями стратегічними напрямами розвитку Полтави були деталізовані взаємозв'язки, які підтвердили обґрунтованість вибору пріоритетів розвитку міста (рис. 2.62).

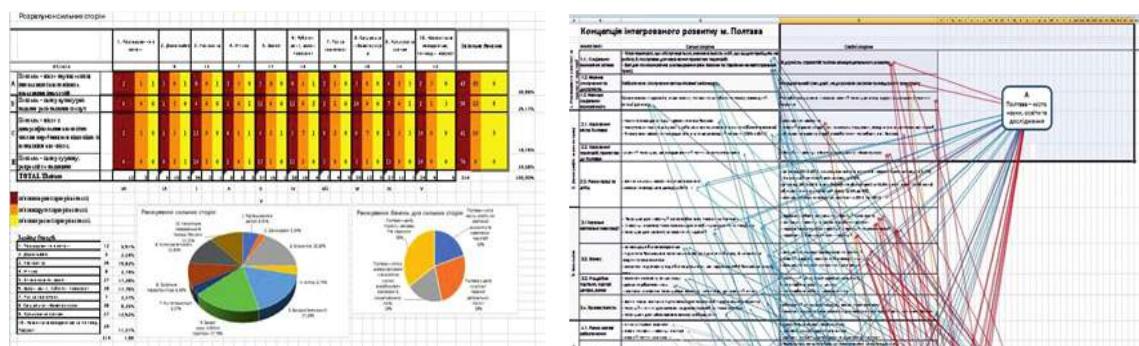

Рис. 2.62. Визначення стратегічних пріоритетів розвитку Полтави

У результаті комбінації компонентів SWOT-аналізу, стратегічних цілей та просторових умов визначено сфери, які потребують першочергового розвитку. Це - комплексні сфери впливу, що відображають різноманітні потреби і, отже, є орієнтованими не на окремі сектори, а на якісний розвиток міста в цілому, і є сферами інтегрованого розвитку. Для кожної з обраzenих сфер розвитку також визначено відповідні сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (див. Розділ 4).

Головні результати SWOT-аналізу

До найзначніших та найважливіших параметрів SWOT-аналізу відносяться ті, які є загальнозначущими для Полтави, а, отже, присутні безпосередньо або опосередковано в усіх сферах розвитку.

Основні компоненти SWOT-аналізу міста Полтава (добірка найважливіших чинників з результатів детального SWOT-аналізу)

Сильні сторони

- Зручне географічне розташування в центрі України між трьома містами-мегаполісами, розгалужений автомагістральний та залізничний зв'язок.
- Зелене затишне місто з вражуючою кількістю зелених зон та територій для відпочинку та рекреації.
- Сприятлива екологічна ситуація, висока якість повітря та питної води в порівнянні з іншими містами України.
- Самобутній, привабливий історичний центр міста.
- Тисячолітня історична та культурна спадщина.
- Наявність багатьох м'яких факторів розміщення.
- Значний ресурсний потенціал для розвитку диверсифікованого туризму.
- Потенціал розвитку інноваційних, еко-дружніх галузей промисловості.
- Наявність земель для можливого ущільнення в межах житлової забудови.
- Наявність кваліфікованих кадрів у традиційних сferах економіки та закладів професійної освіти; потенціал розвитку нової економіки.
- Приємне для проживання середовище.
- Великий щоденний притік населення прилеглих територій з різними потребами (робота, відпочинок, послуги, дозвілля).

Слабкі сторони

- Занепад основних містоутворюючих підприємств. Однобока орієнтація на «традиційну економіку».
- Некоординований розвиток індустріальних зон. Велика кількість промислових зон, що не використовуються.
- Високо-енергоємні виробництва із застарілим обладнанням та технологіями.
- Низький рівень капіталізації промисловості.
- Відтік високоосвіченої молоді з міста.
- Недостатня підтримка інвестицій на місцевому рівні.
- Незадовільний стан технічної інфраструктури та недостатній рівень її утримання.
- Слабке забезпечення дотримання існуючих норм та правил забудови міста.
- Незадовільний стан і відокремленість зелених зон.
- Руйнування або погіршення стану історичних будівель.
- Відсутність маркетингу та брендінгу міста.
- Нестача кваліфікованого спеціалізованого персоналу.
- Недостатній рівень моніторингу стану навколошнього середовища.
- Значний відсоток житлового фонду, що потребує заміни і капітального ремонту.
- Недосконала система транспорту та низька мобільність.

Можливості

- Поліпшення міжрегіональних зв'язків. Децентралізація.
- Гармонізація та поліпшення законодавчої бази.
- Підтримка розвитку перспективних напрямів з боку міжнародних та національних фондів (в тому числі донорських структур та ЄС).
- Покращення кон'юнктури ринку та асоціація з ЄС.
- Великий попит на конференції та ін. ділові заходи.
- Стрімкий розвиток та попит на «нову економіку».

Загрози

- Нестабільність державної політики розвитку та відсутність стимулювання з боку держави.
- Висока конкуренція щодо імпортних товарів.
- Монополізація.
- Відсутність узгоджених стратегій розвитку на національному, регіональному та місцевому рівнях.
- Закритість процедур передачі землі.
- Несприятливий бізнес-клімат в Україні. Висока вартість кредитних ресурсів.

Визначені сильні сторони Полтави, які можна прирівняти до потенційних можливостей, є вражаючими й найбільш перспективними для подальшого розвитку. Саме вони становлять основу вибору основних пріоритетів для першочергового розвитку/якісних трансформацій у місті, які описані нижче.

Колапс економічної системи у країнах Східної Європи, який пережили зокрема всі країни колишнього Радянського Союзу, відбився на всіх сферах життя громадян і мав негативні наслідки для подальшого економічного розвитку та, відповідно, добробуту населення. В той же час, це стало колосальною можливістю трансформувати соціально-економічну систему в напрямку нової економіки, орієнтованої на нові ринки, та долучитися до світової спільноти. Але для цього потрібно відмовитись від старих неефективних рішень. Для Полтави це означає потребу в грунтовній диверсифікації економіки, щоб зробити її більш стійкою, залучати інвестиції в перспективні галузі, розвивати бізнес відповідно до вимог сьогодення та створювати нові робочі місця.

Географічне розташування Полтави між великими мегаполісами Києвом, Дніпром та Харковом надає унікальні можливості для розвитку різних видів економічної діяльності. Тільки в цих трьох великих містах з прилеглими територіями, розташованих на належній відстані із зручним залізничним та магістральним сполученням, за скромними підрахунками мешкає понад 5 мільйонів жителів. Отже, ці міста можуть бути ринком збути не тільки еко-дружніх продуктів і товарів, але й послуг і технологій «нової економіки», а також дають можливість активно розвивати конгресно-виставкову діяльність. Для розвитку подібних видів діяльності необхідні особливі умови, що дозволяють Полтаві бути привабливою – по-перше, це широкий спектр м'яких факторів, а також підготовлена економічна та технічна інфраструктури. Полтава може в повній мірі задовольнити обидва критерії, однак, для цього потрібно докласти значних зусиль, щоб покращити ці фактори та, що найважливіше, зберігати та підтримувати їх задля забезпечення сталого розвитку міста.

Те саме стосується туристичного потенціалу. Туризм має широкий спектр видів і напрямків; деякі з них розвиваються в Полтаві та є найбільш привабливими з економічної точки зору. Окрім короткострокового дозвілля та відпочинку, високий потенціал завдяки факторам розміщення, згаданим вище, має діловий туризм. Також, за умови покращення та підтримки відповідних факторів розміщення, в Полтаві є сприятливі передумови для розвитку культурного, оздоровчого туризму та туризму для літніх людей.

Всі зазначені вище можливості дозволяють задовольнити потреби місцевого населення, яке має збільшитися за умов реалізації передбачених заходів. Зокрема, м'які фактори, такі як чисте навколишнє середовище, біорозмаїття, збережена історична спадщина, привабливий та упорядкований центр міста, значна кількість зелених зон та парків тощо, дозволяють поліпшити якість життя та привабливість міста.

Відповіді на те, як реалізувати цей потенціал, як його використовувати та які кроки потрібні для цього саме й дає Концепція інтегрованого розвитку «Полтава 2030».

3

**ВІЗІЯ ТА СИСТЕМА ЦІЛЕЙ:
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ
РОЗВИТКУ МІСТА**

Візія та система цілей є ядром Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030». Вони розроблені на основі попереднього аналізу різноманітних сфер життєдіяльності міста, його особливостей та визначають характер і спрямованість подальших дій щодо розвитку Полтави.

Візія дає опис бажаного стану розвитку міста, якою Полтава хоче бути в 2030 році, та слугує основою для подальшого розвитку. Стратегічні цілі інтерпретують формулювання візії, відображають те, як цього досягти, які стратегічні напрямки розвитку треба обрати. А сфери розвитку, до яких інтегровано відповідні оперативні цілі та цілі розвитку, описують, що саме треба зробити, щоб реалізувати візію, які дії, підходи, проекти, заходи треба впровадити.

Візія міста

Візія Полтави є спільним, узгодженим на основі консенсусу баченням того, як місто має виглядати в 2030 році. Вона представляє яскравий прообраз бажаного майбутнього та ключові цінності, які розділяють жителі, підприємці, великий бізнес, громадськість, місцева влада, та визначає унікальний характер Полтави. Це не просто мрія. Візія Полтави розроблена на основі результатів масштабного аналізу всіх сфер життедіяльності міста, вона узагальнює можливості посилення існуючих потенціалів та наміри міста щодо майбутніх перетворень у бажаному напрямку.

Протягом 2017-2018 років візія міста була узгоджена з усіма цільовими групами під час різноманітних заходів, серед яких: численні форуми, воркшопи, міждисциплінарні робочі групи та тематичні групи, презентації тощо.

ВІЗІЯ ПОЛТАВА 2030

Полтава 2030 – зелене, затишне та гостинне місто зі значним економічним потенціалом на березі річки Ворскли. Еко-еталон України з унікальними землями, свіжим повітрям та чистою водою.

В 2030 році Полтава прагне стати потужним регіональним центром, інтегрованим у національну та глобальну економіку. Диверсифікована, екологічно орієнтована економіка міста, яка використовує сучасні наукові знання, креативні ідеї та інновації, забезпечить мешканцям високу якість життя та можливість розвитку, отримання ґрутової освіти та реалізацію власного бізнес-потенціалу на ринку праці.

Полтава буде визнаною національною платформою збереження української культурної спадщини та розвитку сучасного мистецтва, привабливим туристичним напрямом з широким спектром пропозицій на будь-який смак: від гастрономічних забаганок до комплексного оздоровлення всієї сім'ї, від ділових зустрічей до змістового дозвілля.

Полтава – місто здорового способу життя, дружнє до молоді, де цінують та підтримують літніх людей.

Це толерантне й безпечне місто з сильною соціальною відповідальною громадою.

Місто, в якому хочеться народжувати дітей та гідно зустріти старість!

Система цілей

Відповідно до бачення розвитку Полтави, особливих характеристик міста, визначених слабких і сильних сторін були сформульовані стратегічні цілі, зміст яких відповідає візії та описує наступні напрямки розвитку міста:

- місто з диверсифікованим екологічно чистим виробництвом;
- місто прикладних наук, освіти, економіки знань та креативних індустрій;
- потужний регіональний центр і осередок української культури;
- привабливий туристичний напрямок, центр рекреації та реабілітації;
- місто для комфорного життя.

Стратегічні цілі є відправною точкою для подальшого визначення операційних цілей та очікуваного розвитку (цілей розвитку), які відрізняються різноманітністю, але відповідають візії, з одного боку, та ґрунтуються на об'єктивних факторах та тенденціях, виявлених у ході аналізу, з іншого. Алгоритм взаємозв'язку системи цілей з результатами функціонального комплексного SWOT-аналізу описаний вище (див. Розділ 2.12).

Перехресні операційні цілі інтегровані у відповідні сфери розвитку та є основою визначення очікуваного розвитку в рамках обраних сфер (див. Розділ 4).

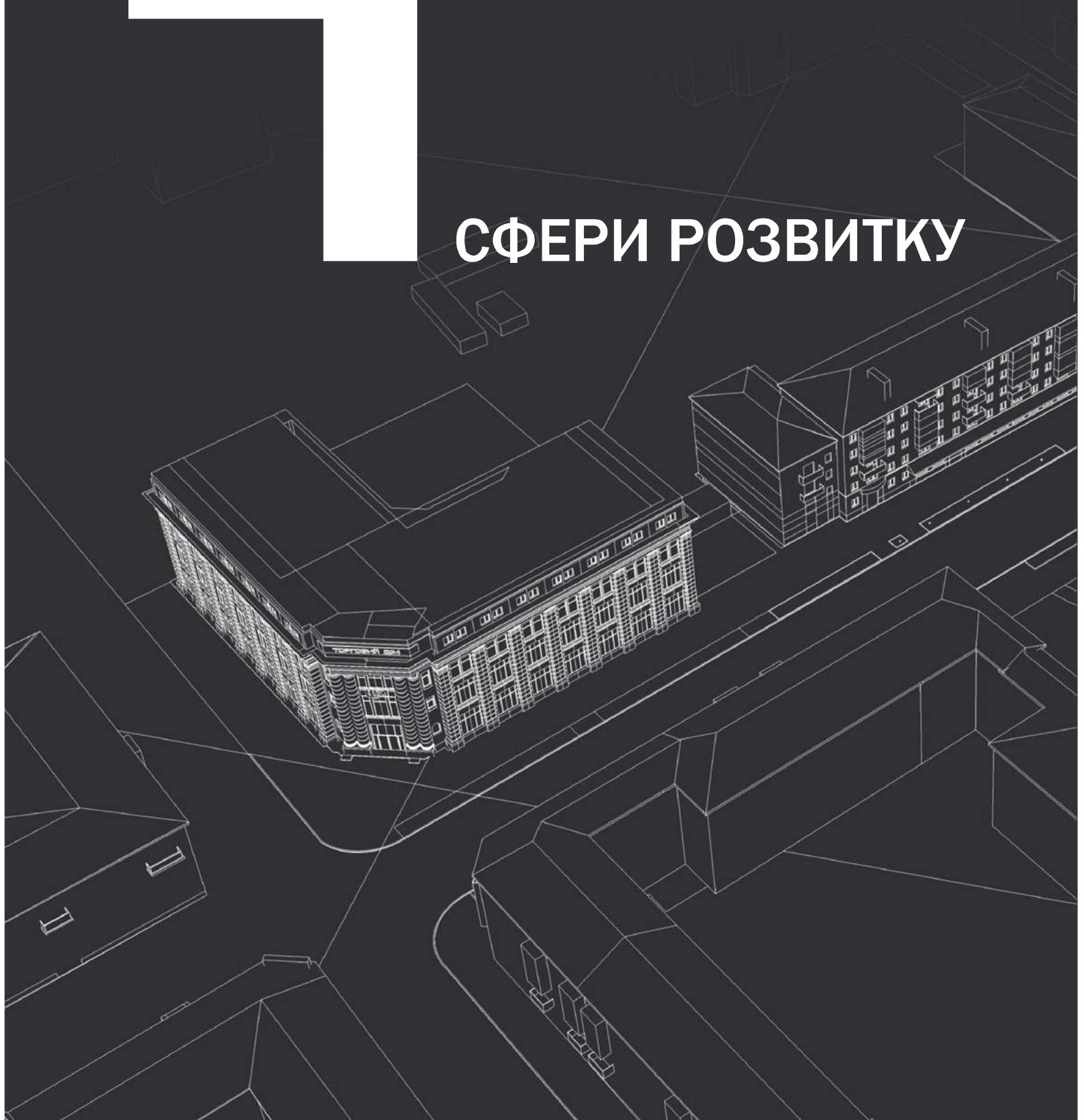
Стратегічні цілі

Оперативні цілі

A. Місто з диверсифікованим екологічно чистим виробництвом	A1. Розвиток сталої економіки	A2. Запровадження засад екологічно орієнтованого виробництва та споживання	A3. Модернізація та розширення інфраструктури	A4. Редевелопмент та ревіталізація міських територій
Б. Місто прикладних наук, освіти, економіки знань та креативних індустрій	Б1. Розвиток прикладних наук, їх зв'язок та впровадження в економіку міста	Б2. Посилення та промоція просвіти	Б3. Створення умов для розвитку і просування креативних індустрій та економіки знань	
В. Потужний регіональний центр і осередок української культури	В1. Створення особливого центру міста	В2. Розвиток та реалізація культурного потенціалу	В3. Забезпечення оптимального задоволення потреб населення прилеглих територій	
Г. Привабливий туристичний напрямок, центр рекреації та реабілітації	Г1. Розвиток диверсифікованого туризму як важливої складової економіки міста	Г2. Активний розвиток послуг реабілітації та оздоровчого туризму відповідно до існуючих трендів	Г3. Покращення та розвиток територій і об'єктів рекреації та відпочинку	
Д. Місто для комфорного життя	Д1. Належне забезпечення житлом	Д2. Створення привабливих підцентрів міста	Д3. Уdosконалення зелених зон та впорядкування публічних просторів, доступних для всіх жителів	
	Д4. Покращення мобільності	Д5. Поліпшення екологічної ситуації	Д6. Рівномірне забезпечення послугами та інфраструктурою	

СФЕРИ РОЗВИТКУ

ОПИС СФЕР РОЗВИТКУ

Полтава 2030 – це місто, в якому ми прагнемо жити. Сучасне, стало місто, де раціонально використовують ресурси, мешканці мають доступ до роботи, різних послуг, спілкування, відпочинку та наслоди природою. Це місто, в якому міське середовище є живим та доступним для всіх незалежно від соціальних умов, віку чи стану здоров'я. Концепція інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» описує, як використовувати потенціал міста і його унікальні особливості для подальшого створення такого сприятливого середовища життєдіяльності полтавців та гостей міста.

На підставі даних, описаних у розділах 2 і 3, визначено шість ключових сфер діяльності, які пропонують підходи, що дозволять найкраще задовільнити потреби нинішніх та майбутніх мешканців у комфорному та безпечному проживанні, пересуванні, забезпечені роботою, здоровому та привабливому середовищі, свіжому повітрі та чистій воді, повноцінному відпочинку тощо, а саме:

1. Диверсифікація економіки.
2. Посилення статусу Полтави як регіонального центру.
3. Житло та житлова інфраструктура.
4. Розвиток культури та туризму.
5. Довкілля та розвиток зелених зон.
6. Поліпшення мобільності.

Ці фокусні сфери трансформацій, які матимуть пріоритет у майбутньому розвитку Полтави, були визначені та розроблені групою експертів за підтримки учасників тематичних груп під час робочих зустрічей, широких дискусій, воркшопів, форумів. Вони враховують синергію наявних ресурсів та сильних сторін Полтави, коли різносторонні напрямки та проекти посилюють один одного за рахунок інтеграції.

Для кожної сфери було визначено відповідні цілі розвитку та побудовані логічні ланцюжки, які в зрозумілій формі демонструють послідовність процесу знаходження правильних рішень: від зведені результів SWOT-аналізу за сферою до ключових рушійних проектів та заходів, що матимуть найкращий ефект для декількох сфер розвитку одночасно.

Рис. 4.1. Логіка розробки сфери розвитку

1

Диверсифікація економіки

Щоб забезпечити сталість міста під час економічних криз та протистояти демографічним викликам, Полтава повинна зосередитись на створенні нових робочих місць, пошуку нових перспективних видів економічної діяльності, тобто на диверсифікації місцевої економіки. Основні потенційні види діяльності, для яких Полтава має запропонувати вигідні та привабливі умови, стосуються економіки знань, зокрема, креативних індустрій, що можуть розвиватися на оновлених територіях раніше занедбаних промислових підприємств у північній частині міста (Київський район), за рахунок чого ці частини міста можуть більше інтегруватися у міськотканину. Рекомендована диверсифікація економіки включає також розміщення у Полтаві інноваційних екологічно безпечних виробництв.

2

Посилення статусу Полтави як регіонального центру

Для того, щоб посилити конкурентну позицію Полтави в порівнянні з містами-сусідами та успішно конкурувати за людей, ресурси, інвестиції, відвідувачів та жителів, потрібно планувати заходи з посилення її статусу як регіонального центру. Необхідно створити чітку ієархію центрів з визначеним фізично розвинутим первинним центром. Всі існуючі центри та підцентри мають стати привабливішими, в тому числі за рахунок упорядкування зелених зон, відновлення вигляду міста, реставрації, збереження та належного розвитку історичного центру.

3

Житло та житлова інфраструктура

Житлова сфера є важливою складовою, яка, в свою чергу, суттєво впливає на розвиток усіх галузей економіки і є однією з ключових сфер життя містян. Вона потребує розвитку з урахуванням потреб сьогодення та покращення з огляду на майбутнє міста. Аналіз нинішнього стану вихідної ситуації, прогноз майбутнього з урахуванням демографічного аналізу надають можливість висунути припущення, що основними стратегіями міста на майбутні десятиліття будуть ущільнення в межах існуючих територіальних ресурсів, що підвищить ефективність використання міських земель, та концентрація зусиль на створенні комфорного, гідного житлового середовища.

Розвиток туризму та культури

Ч

Для того, щоб туризм та культура стали складовою місцевої економіки, відігравали все більше значення для її розвитку, Полтаві слід вивчати успішний світовий досвід та тренди, «приміряти» та розвивати сучасні популярні види туризму. Це потребує розвитку відповідної комфортної та професійної туристичної інфраструктури, актуалізації культурно-історичної спадщини міста, покращення просторів. Потрібно мати гармонійний мікс традиційних та альтернативних видів туризму, не покладатися занадто на окремі з них. Полтава повинна розглядати можливість впровадження тих напрямків, які зараз не здаються пріоритетними, бути проактивною та відкритою для того, щоб, коли прийде час, бути готовою та спроможною задовольнити потреби нових цільових груп.

5

Довкілля та розвиток зелених зон

Екологічний потенціал міста є сприятливим для покращення розвитку територій, удосконалення об'єктів рекреації та зелених зон, впорядкування публічних просторів, доступних для всіх жителів, запровадження зasad екологічно орієнтованого виробництва та споживання, покращення мобільності. Для збереження наявного природного потенціалу та покращення навколошнього середовища Полтава повинна мати інформаційну систему контролю за екологічним станом міста, виділити пріоритетні екологічні цілі та інтегрувати їх у соціальну та економічну складову розвитку міста, формувати базис для розробки місцевих екологічних планів дій, підвищувати рівень якості екологічного менеджменту та екологічної свідомості мешканців.

6

Поліпшення мобільності

Покращення якості життя неможливе без вирішення питань мобільності. Стабільний розвиток Полтави потребує більш раціонального планування мобільності на користь нинішніх мешканців без негативних наслідків для нащадків. Потрібно пікуватися про зменшення шкідливих викидів від автомобілів, звільнитися від їх присутності в місцях, призначених для відпочинку або безпечної перебування дітей. Для цього треба забезпечити зручний громадський транспорт, дороги без заторів, розвивати велосипедний рух, упорядкувати громадський простір та забезпечити його безбар'єрність. Питання поліпшення мобільності відображені в секторальному плані сталої мобільності для міста Полтава, яка розробляється за підтримки міжнародної консалтингової компанії Dornier.

КОНЦЕПЦІЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ «ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЕКОНОМІКИ»

Полтава на даний час є привабливим містом зі значним економічним потенціалом та сприятливим географічним розташуванням між трьома великими містами – Київ, Харків та Дніпро. Проте Полтава недостатньо використовує існуючі можливості, оскільки попередній розвиток міста відбувався без використання інструментів стратегічного планування. Впровадження Концепції інтегрованого розвитку дозволить місту повністю використовувати існуючий потенціал та створити умови для сталого розвитку.

Для досягнення запланованого бачення розвитку Полтави міська влада повинна докласти численних зусиль для того, щоб використати наявний потенціал міста та відновити його економічну значимість. Існуюча економічна структура Полтави сформувалась під впливом економічної політики минулых часів, яка не відповідає новим викликам глобалізації. Щоб забезпечити стійкість міста під час економічних криз та протистояти демографічним викликам, необхідно зосередитись на створенні нових робочих місць, пошуку нових перспективних видів економічної діяльності, тобто на диверсифікації місцевої економіки. Диверсифікувати економіку міста дозволить поступове впровадження даної Концепції інтегрованого розвитку міста "Полтава 2030" з урахуванням Плану дій, передбаченого в Стратегії економічного розвитку міста Полтава на період до 2027 року¹.

Вирішити існуючі економічні проблеми та досягти поставлених цілей можливо за рахунок розвитку обраних перспективних видів економічної діяльності в різних сферах, які базуються на визначених потенційних можливостях міста та його розташуванні в регіоні.

Оскільки на даний час інвестиції більше не підпорядковуються принципам командної економіки, як це було раніше, то місто має створити сприятливі передумови для інвестицій, а саме: підсилити фактори привабливості та забезпечити оптимальні умови для розташування нових бізнесів. Таким чином, головним завданням місцевої влади стає визначення та розвиток земельних ділянок з відповідним місцем розташування для нових суб'єктів господарювання та видів діяльності, що передбачені Концепцією, а також посилення м'яких факторів розташування, таких як: культура, відпочинок, належне навколоишнє середовище, дизайн та вигляд міста.

Основні потенційні види діяльності, для яких Полтава має запропонувати вигідні та привабливі умови, стосуються економіки знань, зокрема, креативних індустрій, що можуть розвиватися на оновлених територіях раніше занедбаних промислових підприємств у північній частині Полтави (Київський район). За рахунок чого ця частина міста може більше інтегруватися у міську тканину. Рекомендована диверсифікація економіки включає також розміщення у Полтаві інноваційних екологічно безпечних виробництв, що попередньо визначені в аналізі міста.

Ще один життєво необхідний напрямок для розвитку економіки міста – це створення конгрес-холу та сучасного багатофункціонального виставкового центру, для розміщення якого Полтава має винятково вдале географічне розташування та зелене, приемне і спокійне оточення.

¹ Стратегія економічного розвитку міста Полтава на період до 2027 року розроблена за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку місії» (проект «ПРОМІС»)

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони

Розміщення в регіоні, зручний автомагістральний та залізничний зв'язок із Києвом, Харковом та Дніпром.

Великі прилеглі території, що мають потенціал для розвитку.

Кваліфікований персонал.

Широкий діапазон напрямків та спеціальностей вищих навчальних закладів.

Значна частина населення з вищою освітою.

Значна частина працездатного населення.

Низькі витрати на оплату праці.

Значні обсяги сільськогосподарського виробництва в прилеглих територіях.

Потенціал для розвитку агропромислового та деревообробного виробництва.

Концентрація оптового товарообігу в місті.

Вдале географічне положення для розташування підприємств сфери економіки знань та креативних індустрій/інвестицій у нематеріальний сектор.

Можливості для розвитку сфери послуг та обладнання для нафтогазовидобувної галузі.

Потенціал для реалізації енергозберігаючих програм та проектів.

Потенціал для розвитку конференц (бізнес)-туризму.

Потенціал для впровадження систем переробки сміття та економіки замкнутого циклу;

Наявність браунфілдів, придатних для розвитку.

Слабкі сторони

Застаріле обладнання та технології виробництва.

Висока енергоємність виробництва.

Малий рівень капіталізації існуючих виробничих сфер.

Відтік робочої сили.

Зменшення кількості населення.

Проблеми виходу на міжнародні ринки.

Нестача фінансових ресурсів для розвитку.

Недостатні обсяги капітальних інвестицій та інвестицій у невиробничий сектор.

Постійне зменшення кількості промислових підприємств та приватних підприємців.

Високий відсоток неактивних бізнес-одиниць.

Підприємства сфери торгівлі не забезпечують зростання зайнятості в м. Полтава.

Низький рівень пропозиції післядипломної освіти та подальшого навчання.

Недостатня підтримка на місцевому та регіональному рівнях інвесторів та економічного розвитку.

Незахищеність інвестицій.

Поганий стан регіональної та міжрегіональної інфраструктури (твірді фактори розміщення).

Можливості

Кліматичні умови, природне середовище та географічне розташування сприяють прискоренному розвитку міста;

Можливості для диверсифікації та вертикальної інтеграції, діяльності у стійких галузях економіки;

Залучення іноземних інвесторів;

Відкритий доступ до ринків та торгових площ;

Зростання обсягів електронної торгівлі та сервісу «обслуговування та підтримки клієнтів»;

Швидкий розвиток та попит на високотехнологічні сектори економіки;

Підтримка розвитку креативних та культурних індустрій, програм енергоефективності та просування зеленої економіки міжнародними фондами.

Загрози

Постійні або зростаючі проблеми для інвесторів/інвестиційного процесу.

Висока конкуренція з боку імпорту.

Постійний відтік висококваліфікованих кадрів з країни.

Монополізація ринків продовольчої і непродовольчої продукції торгівельними корпораціями України.

Постійне зменшення купівельної спроможності населення.

Недосконалість місцевого, регіонального та державного законодавства.

Підвищення вартості кредитів, нестабільні інвестиційні умови.

На основі результатів SWOT-аналізу розроблені стратегічні та операційні цілі, а з них виокремлені **основні цілі розвитку** для сфери розвитку "Диверсифікація економіки":

Ціль розвитку 1.1: Ревіталізація територій та інтеграція в структуру міста.

Ціль розвитку 1.2: Стимулювання економічного розвитку.

Ціль розвитку 1.3: Просування та розвиток диверсифікованого екологічного виробництва.

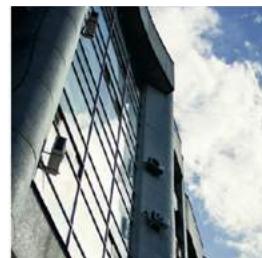
Ціль розвитку 1.4: Просування та розвиток економіки знань, зокрема, креативних індустрій.

Ціль розвитку 1.5: Встановлення постійних та ефективних зв'язків між наукою, виробництвом та владою.

Керівні принципи

Щоб відновити економічну потужність, Полтава має диверсифікувати місцеву економіку за рахунок нових сталих видів економічної діяльності з дотриманням наступних принципів:

1. Сприяння підприємництву.
2. Створення ланцюгів доданої вартості (виробничо-збутові ланцюги).
3. Взаємозв'язок економічного зростання з екологічною та соціальною стійкістю.
4. Зосередження на забезпеченні передумов для залучення інвестицій у заплановані економічні сфери.
5. Створення та підтримка прозорого інвестиційного ринку.
6. Використання наявних браунфілдів для розташування виробничих підприємств, а також підприємств сфері економіки знань, творчих галузей, приватних послуг, торгівлі тощо.
7. Сприяння синергії шляхом взаємозв'язку діяльності вищих навчальних закладів (науки та технологій) з економікою.
8. Адаптація цільового використання землі відповідно до сучасних стандартів містобудування.
9. Забезпечення зростання населення міста.
10. Створення та зміцнення іміджу Полтави як місця розташування третинних секторів економіки.
11. Розвиток та зміцнення кваліфікації вищих навчальних закладів.
12. Створення робочих місць для людей з особливими потребами (інклюзивна економіка).

Ціль розвитку 1.1: Ревіталізація територій та інтеграція в структурі міста

Огляд та обґрунтування

На даний час територія Полтави напівоточена промисловими зонами. На північному сході Київського району промислові території займають приблизно 850 га, серед яких дуже велика частка занедбаних або просто вільних земельних ділянок. На сході міста - на лівому березі річки Вorskла розташовані колишній тепловозоремонтний завод та промислова ділянка турбомеханічного заводу в Затуринському промисловому районі. На півдні Полтави індустріальна зона вдовж дороги Київ-Харків складає близько 250 га з можливістю розширення на захід, яка теж має помітну частку браунфілдів (Рис.4.1.1).

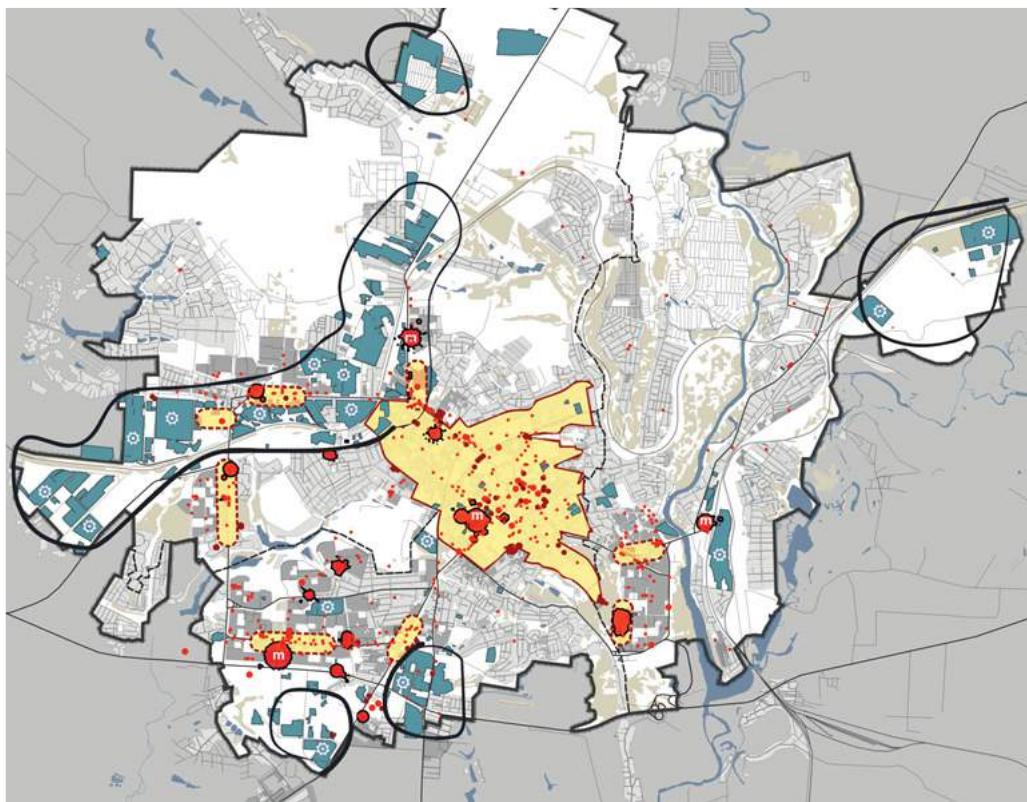

Рис. 4.1.1. Розташування промислових зон на території Полтави

Планування промислових районів відбувалося відповідно до промислової політики минулих часів. Такі великомасштабні виробництва за типами та структурою більше не потрібні, а економіка нового типу потребує для себе нових видів формування та цільового використання земельних ділянок. Оскільки території у промислових зонах знаходяться переважно у приватній власності, а зміна цільового призначення кожної ділянки окремо не тільки не ефективна, але й суперечить вимогам гармонійного розвитку. Така ситуація є серйозною загрозою для правильного використання та розвитку.

В місті вже є факти забудови вільних, незайнятих територій міста з комерційною або виробничою метою замість того, щоб заново використовувати або змінювати території браунфілдів та значною мірою недовикористані існуючі промислові зони. На території міста, особливо на півдні Полтави, з'являються нові невеликі промислові підприємства, які створюють несприятливий вплив на навколишнє середовище. Поява таких підприємств викликає конфлікти з цільовим призначенням землеокристування на сусідніх територіях.

Як зазначено вище, існуюча інфраструктура Полтави не може забезпечити реалізацію потенціалу економічного розвитку міста та створити належне майбутнє. Інфраструктура міста вимагає створення нових об'єктів для задоволення функціональних потреб третинного, четвертинного та п'ятинного секторів економіки Полтави, які будуть переважати у 2030 році.

Очікуваний розвиток

До базових принципів сучасного міського планування належить оптимізація повторного використання земель, що не використовуються наразі відповідно до призначення, та браунфілдів. Завдяки цьому міська влада може:

- зекономити кошти на витратах на розбудову нових незайманих територій та утримання територій, що не використовуються, включаючи інженерні комунікації, приєднані до них, громадський дорожньо-транспортний зв'язок тощо;
- зменшити транспортні відстані і, таким чином, запобігти негативному впливу на навколишнє середовище;
- зберегти природний характер земель;
- надати привабливі земельні ділянки для економічної діяльності поруч з центром міста.

Тому Концепцію наполегливо рекомендується, щоб міська влада використала східну частину промислової зони Київського району до 2030 року для розвитку підприємств нової стадії економіки. Ця територія складає приблизно 270 га та включає в себе численні браунфілди або недовикористані території з невизначеними видами діяльності, декілька активно освоєних ділянок та житлову забудову.

Пам'ятаючи про те, що більша частина браунфілдів більше не знадобиться для виробничих цілей, органи місцевого самоврядування повинні змінити цільове призначення визначених територій та підготувати їх до цілей, орієнтованих на майбутнє. Для цього треба застосовувати схеми розвитку, які вже використовуються в інших країнах, і в рівній мірі враховують інтереси всіх зачучених сторін.

На заново сформованих та розвинутих територіях функціональне наповнення має бути обмежене діяльністю підприємств, що відносяться до тих секторів, які описані у цілях розвитку 1.2 – 1.4, і переважно включати наступні:

- діяльність суб'єктів економіки знань (без промислового виробництва та шкідливого впливу на довкілля);
- діяльність суб'єктів креативних індустрій (без промислового виробництва та шкідливого впливу на довкілля);
- офіси/інші види бізнесу;
- конгрес-хол та торгово-виставковий комплекс (як альтернатива);
- житло;
- готелі та подібні види бізнесу;
- торгівля (у спеціально відведеніх місцях);
- послуги харчування.

Рекомендації розвитку

Рис. 4.1.2. Східна частина промислової зони Київського району

Дотримуючись принципів міського планування, рекомендується змінити цільове призначення земель промисловості на території перспективної містобудівної реконструкції, що дозволяє разом використовувати території з різними, але неконфліктними між собою функціями (без шкідливих викидів у повітря, шуму та запахів тощо). Оскільки інше землекористування потребує зовсім інакшого містобудівного планування, вся територія повинна бути заново запроектована та освоєна. Це, однак, можливе лише за умови застосування вищезазначених схем, в яких власники землі рівною мірою залучені до процесу. Практично цей підхід має на меті об'єднати всю територію та внести спочатку зміни до генерального плану міста, а потім – у детальні плани для всієї території, визначененої для зміни землекористування. Відповідно до детальних планів території, кожен власник ділянки має отримати заново ділянку того ж розміру, яку він мав до змін, але за мінусом пропорційної частки, що має бути використана для створення інфраструктури (дороги для проїзду, озеленення, басейнів для утримання дощової води тощо). Крім того, кожен власник земельної ділянки бере пропорційну участь у покритті витрат на розвиток території та має дотримуватись запропонованих умов землекористування. В рамках цього підходу можливо декілька варіантів рекомендацій щодо розвитку.

У разі, якщо цей підхід не може бути досягнутий за певний проміжок часу, необхідно визначити кластери вільних ділянок, для яких можуть бути застосовані описані вище процедури. Оскільки в цьому випадку буде розвинуто лише деякі частини передбачуваної території, таке рішення залишається незадовільним.

Планування та розбудова нового мікрорайону (визначені території) обов'язково повинні враховувати існуючі будівлі, особливо житлову забудову, а реалізація їх повинна відбуватися згідно з чинним законодавством. Оскільки новий мікрорайон буде розташований на певній відстані від історичного центру Полтави, можна розглянути можливість високоповерхової забудови. Проте необхідно враховувати обмеження, що пов'язані із розташуванням поруч звійськовим аеропортом.

Після 2030 року проведення нового аналізу має чітко визначити дії, які мають бути застосовані до західної частини промислових територій Київського району, якщо до того часу міська влада не отримає на рахунок цих територій короткострокові інвестиційні пропозиції.

У південній частині міста Полтава виробничі підприємства, які несприятливо впливають на навколо них середовище, поступово мають зміститися в південну промислову зону, а компанії, що закриваються або будуть мати бажання змінити вид виробництва, не повинні отримувати нових дозволів.

Створення сучасної інформаційно-аналітичної системи управління містом (на основі GIS-технологій) з відповідними сервісами доступу для всіх суб'єктів управління містом, фізичних та юридичних осіб сфери господарювання, мешканців сприятиме більш ефективному функціональному використанню земельних ресурсів міста, забезпечить прозорість процесу надбання прав користування земельними ділянками, всеобщий моніторинг використання земель та об'єктів нерухомості. Це, в свою чергу, полегшить прийняття рішень стосовно інвестицій, сприятиме зростанню інтересу з боку інвесторів та відкриє нові можливості для залучення інвестицій в економіку Полтави.

Проекти/Заходи

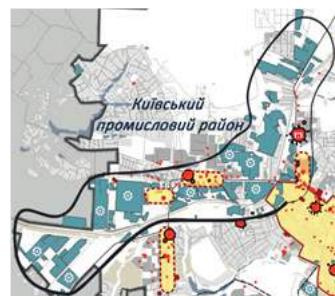
1. Зміна цільового призначення земель східної частини промислових територій Київського району відповідно до чинного законодавства

Завдання:

- визначення меж нового мікрорайону (території) для зміни цільового призначення земель промисловості на території перспективної містобудівної реконструкції та розподіл функцій;
- забезпечення участі всіх зацікавлених сторін (обласна адміністрація, відповідні відомства Міністерства оборони України, торгово-промислова палата, громадські організації тощо);
- відкрите інформування громадськості;
- закріплення на законодавчому рівні необхідності дотримання нового цільового землекористування шляхом внесення змін до генерального плану та плану міста зонування території.

Очікуваний результат:

- нові варіанти забудови;
- відповідія розвитку промислових територій, які використовувалися не за призначнням;
- можливості працевлаштування;
- стабільний економічний розвиток.

2. Планування та ініціювання забудови нового мікрорайону в східній частині промислової зони Київського району

Завдання:

- внесення змін до генерального плану міста;
- визначення кластеру вільних територій;
- розробка детальних планів територій з урахуванням змішаного цільового використання та необхідних передумов;
- забезпечення відповідного дорожнього доступу та комунікацій;
- реалізація забудови відповідно до обраної моделі змішаного функціонального та цільового використання;
- налагодження діалогу з власниками земельних ділянок та іншими зацікавленими сторонами;
- вибір правильного підходу до процесу забудови залежно від характеру участі/внеску зацікавлених сторін;
- адаптація дослідних планів територій відповідно до обраної моделі забудови;
- забудова усієї території або її частини залежно від участі у цьому процесі власників земельних ділянок.

Очікуваний результат:

- забезпечення гарантій реалізації планів розвитку міста (міського планування);
- функціональна оптимізація;
- створення привабливості для інвесторів;
- надання можливостей для здійснення забудови;
- залучення інвестицій;
- економічний розвиток;
- мультиплікаційний ефект розвитку.

3. Вирішення земельних конфліктів у структурі міста

Завдання:

- створення реєстру підприємств, діяльність яких заважає іншим;
- індивідуальна оцінка негативного впливу та визначення пріоритетів;
- індивідуальні перемовини з власниками компаній;
- переміщення розкиданих промислових майданчиків до єдиної промислової зони²;
- розробка програми та плану реабілітації.

Очікуваний результат:

- поліпшення структури міста;
- підвищення вартості землі;
- поліпшення внутрішньоміського середовища.

4. Створення міської інформаційно-аналітичної системи управління містом Полтава з використанням GIS-технологій

Завдання:

- створення міської інформаційно-аналітичної системи (GIS-технології) з відповідними сервісами доступу для суб'єктів управління містом, фізичних та юридичних осіб сфери господарювання, мешканців, включаючи, але не обмежуючись:

  - створення інформаційної системи та відповідних інформаційних ресурсів для відображення інженерних мереж, які знаходяться на території міста.
  - оснащення міської служби містобудівного кадастру сучасними геоінформаційними (GIS) програмними засобами,
  - розробка реєстру вільних земельних ділянок та браунфілдів,
  - створення бази даних нерухомості для бізнесу (інформаційно-аналітичний портал «Бізнес-ресурс»).

- створення інформаційного порталу, що поєднує вілтонідну інформацію за основними сферами життєдіяльності міста.

Очікуваний результат:

- створення умов та забезпечення прозорості процесу надбання прав користування земельними ділянками у місті;
- підвищення ефективності функціонального використання земель у місті та цільності використання території та об'єктів нерухомості;
- зменшення додаткових витрат на проведення інвестиційних проскіпів у будівельній сфері, поліпшення умов ведення бізнесу;
- наповнення міського бюджету за рахунок всебічного моніторингу використання міських земель.

²Див. розділ 4, Ціль розвитку – 1.2: Стимулювання економічного розвитку

Ціль розвитку 1.2: Стимулювання економічного розвитку

Огляд та обґрунтування

Протягом років незалежності економіка України переживала важкі часи криз. Спад економіки став особливо відчутним в останні деякі роки, і процес занепаду, на жаль, продовжується. Так само переживає складний період і економіка Полтави. Більш того, місту бракує чіткої економічної орієнтації, що закріплена відповідною політикою економічного розвитку. З огляду на це, існує велика кількість браунфілдів, які не використовуються взагалі або використовуються недостатньо. Зараз ситуація складається таким чином, що Полтаві необхідно самостійно створювати привабливі умови для залучення підприємців, а для цього місто має бути конкурентоспроможним на міжрегіональному рівні. Отже, місто має докладати багато зусиль, щоб залучати невеликі, середні та великі інвестиції.

Управління економічних питань виконавчого комітету Полтавської міської ради є відносно невеликим за чисельністю структурним підрозділом уstanovi. До того ж планами діяльності не передбачено значного фінансування та форми заоочення для створення сприятливих умов для інвестицій. Оскільки стимулювання економіки – це процес, що не може протікати відокремлено або незалежно від інших, то зусилля, пов'язані з розвитком міста, мають розглядатися як гра оркестру, в якому різні управління та відділи, змінюючи одне одного, мають координувати свою співпрацю. Та, на жаль, такий підхід не використовується в Полтаві. Якщо так буде тривати й надалі, то місто не зможе відновити місцеву економіку, що буде стримувати загальний розвиток.

Настав час змінити зневажливе ставлення до планування економічного майбутнього Полтави, бо інакше місто потрапить у спадаючу спіраль зниження кількості робочих місць, еміграції, падіння купівельної спроможності, зменшення кількості державних та приватних послуг, втрати привабливості тощо. Чим довше триватиме такий процес, тим складніше буде розірвати це замкнуте коло.

Однією з ключових проблем економічного розвитку міста є відсутність капіталу для інвестицій. У країні взагалі відсутнє спеціальне інвестиційне кредитування за розумними ставками, що зумовлено низьким рівнем взаємодії виробничих секторів економіки. Оскільки ця проблема не може бути вирішена на місцевому рівні, то подальших рекомендацій з її вирішення не буде.

Очікуваний розвиток

Основним наміром для забезпечення економічного зростання міста є застосування та розміщення економічних інвестицій відповідно до можливостей та переваг місця розташування, які пропонує Полтава. Це вимагає наявності економічної стратегії розвитку, яка б містила дорожню карту для успішного економічного зростання.

Реалізація економічної стратегії потребує сильного професійного менеджменту, центральну роль в якому відіграє управління з економічних питань, забезпечене широким спектром інструментів для роботи з підприємствами малого, середнього та великого бізнесів. Потужний висококваліфікований структурний підрозділ органу місцевої влади повинен бути окремим виконавчим органом, забезпеченим відповідним річним бюджетом, який дозволяє реалізувати стратегію та забезпечити економічний розвиток.

Така робота включає підтримку заходів щодо ідентифікації та визначення земельних ділянок, які потенційно будуть цікавими для нових видів бізнесу. Важливо, щоб для таких ділянок відповідне цільове призначення було зазначене закріпленим на місцевому рівні (генеральним планом міста). Таким чином ці території мають бути зарезервовані для визначеного цільового використання наперед. Для вибору тих видів економічної активності, які мають найбільший потенціал та переваги розташування у Полтаві, мають бути проведені відповідні маркетингові дослідження, що дозволять:

- визначити ідеальні цільові групи;
- використовувати отриману інформацію для маркетингу;
- розробити якісні плани щодо забезпечення необхідних передумов розвитку.

Таке завдання може виконуватися лише у співпраці з іншими профільними управліннями та відділами Полтавської міської ради та, можливо, з іншими державними чи приватними структурами.

У Полтаві вже зараз відбувається значна кількість міжрегіональних конференцій та фахових заходів. Географічне розташування та присутність атмосфера, в якій домінують елементи природи, роблять Полтаву ідеальним «конференц-містом». Щоб активізувати та розширити цей сектор, необхідно запланувати та створити відповідний конференц-центр (конгрес-центр), який би поєднувався з виставковим комплексом. Такий центр матиме значний економічний ефект не тільки для розвитку міста, але й водночас зможе грاثи роль своєрідної вітрини для поточної та майбутньої презентації можливостей Полтави у різних сферах.

Рекомендації розвитку

Відповідно до зазначеного вище, необхідно значно посилити задіяні у даному напрямку управління, зокрема, управління економічних питань виконавчого комітету Полтавської міської ради, з точки зору збільшення штатної чисельності, забезпечення додатковим висококваліфікованим персоналом, розширенням повноважень та відповідним бюджетом. Обрані цілі економічного розвитку можуть бути досягнуті за умов чіткого визначення відповідних завдань цього управління, його функцій у рамках організаційної структури та зв'язків з іншими задіяними підрозділами.

За результатами соціально-економічного аналізу ідентифіковано ряд економічних видів діяльності та сфер, для яких Полтава є ідеальним та найбільш перспективним місцем розташування. Однак, цей загальний аналіз повинен бути підтверджений **додатковим маркетинговим аналізом та аналізом місця розташування**, з тим, щоб представити всеосяжні та переконливі докази зацікавленім інвесторам.

Для того, щоб у міської влади була можливість пропонувати зацікавленим інвесторам/підприємцям місця, які безпосередньо придатні для здійснення підприємницької діяльності, необхідно ідентифікувати **земельні ділянки для окремих видів діяльності** та чітко закріпити цільове використання для них з точки зору законності використання земель та права власності (Ціль розвитку 1.1). Окрім цього, необхідно підготувати **програми застачення інвесторів** у Полтаву та сприяння підприємництву, що з'являється у місті, надання офісних приміщень на сприятливих умовах та полегшення адміністративних процедур. Крім того, такі програми підтримки включатимуть фінансування заходів, спрямованих на вдосконалення та розвиток м'яких факторів розташування, що одночасно матиме позитивні наслідки для поліпшення умов проживання жителів міста.

Реалізація всіх зазначених вище стратегічних заходів та заходів підтримки сприятиме укріпленню довіри з боку інвесторів та забезпечить прозорість усіх процесів з придбання та розвитку земельних ділянок для всіх зацікавлених сторін.

Запропонований мультифункціональний конгрес-центр і виставковий центр обслуговуватиме відповідні сектори Полтави і слугуватиме сполучною (зв'язуючою) платформою між Полтавою і великими містами, на які можливо розповсюдити вплив, та економічною і культурною діяльністю. Конгрес-центр може розташовуватися поза центром міста у північно-західній частині Київського промислового району або у східній частині, де також передбачається розвиток техно-бізнес парку.

Для того, щоб якомога ширше розповсюдити інформацію про потенціал і плани Полтави, місто має застосувати широкий спектр інструментів маркетингу. Це необхідно для інформування підприємців інших міст про унікальні інвестиційні можливості, про привабливість та переваги, а також про потенційні можливості Полтави. Оскільки маркетинг є доволі складною науковою, то рекомендується скористатися послугами професійної PR-компанії та/або висококваліфікованого спеціалізованого персоналу для майбутнього новоствореного структурного підрозділу Полтавської міської ради. Така агенція чи структурна одиниця повинна охоплювати усі маркетингові питання міста та приділяти увагу його індивідуальним особливостям.

Цей організаційний підхід вимагає гнучкої та безпосередньої координації і співпраці між відповідними підрозділами, що значно виходить за рамки звичайно прийнятих процедур. Щоб забезпечити необхідну посилену та ефективну співпрацю між управліннями та іншими установами, потрібно сформувати та впровадити нові процедури прийняття рішень.

Проекти/Заходи

5. Поточні заходи

Завдання:

- визначення політики управління економічних питань;
- визначення обсягів поточних та перспективних робіт;
- проведення аналізу невикористаних резервів;
- розрахунок необхідного персоналу управління;
- актуалізація посадових інструкцій;
- навчання персоналу відповідно до вимог;
- поліпшення координації та співпраці з відповідними підрозділами (зміни до посадових інструкцій).

Очікуваний результат:

- помітне зростання продуктивності, якості та ефективності діяльності управління;
- покращення комунікації та співпраці всередині виконавчого комітету Полтавської міської ради;
- швидке реагування на нестандартні запити та завдання;
- можливість виконувати важливі завдання в майбутньому.

6. Маркетинговий аналіз та розробка стратегії розміщення та розвитку нових бізнесів

Завдання:

- визначення цілей та завдань міської влади щодо розвитку економіки знань, зокрема, креативних індустрій;
- підготовка та проведення маркетингового аналізу та аналізу розміщення для всіх запропонованих секторів економіки, включаючи заплановані види туризму (див. Сфера розвитку «Туризм та культура»), торгово-виставкову і конгрес-діяльність;
- оцінка додаткових економічних секторів;
- визначення пріоритетів;
- визначення цільової аудиторії та інвестиційних джерел;
- визначення етапів реалізації проекту та повноважень;
- створення проекту програми просування нових секторів економіки;
- забезпечення керованого процесу співпраці між відповідними виконавчими органами Полтавської міської ради.

Очікуваний результат:

- доведені перспективи розміщення саме у Полтаві для окремих секторів економіки;
- переконливі аргументи та факти для залучення запланованих економічних секторів;
- інструмент для залучення національних та міжнародних джерел фінансування розвитку;
- підвищення шансів вдалого залучення інвестицій;
- поява нових бізнесів перспективних індустрій у місті за умов поступової реалізації стратегії;
- забезпечення прозорості та відкритості розвитку нових бізнесів.

7. Підготовка та впровадження програм економічної підтримки

Завдання:

- проактивне впровадження програми підтримки малого бізнесу:
  - надання професійних консультаційних послуг;
  - надання коворкінгових місць/простору;
  - надання (безкоштовно або за рахунок субсидій) площ для стартапів (на фіксований період часу);
  - полегшення та підтримка адміністративних та дозвільних процедур;
  - створення платформ для "молодих підприємців";
  - підтримка креативних підприємців (виконавче мистецтво, веб, музика, мода, кіно/ТВ, радіо, реклама, архітектура, комп'ютерні ігри): бізнес-ідеї, івент-менеджмент, анімація, технічні можливості та навички (оренда обладнання, приміщення), нетворкінг. Сучасне практичне навчання, зачленення менторів, коучів (включно груповий менторінг з запрошенням іноземних менторів) тощо;
- підготовка проекту та впровадження програми підтримки для середнього бізнесу:
  - забезпечення прозорості та полегшення дозвільних процедур;
  - надання професійних консультаційних послуг;
  - полегшення процесу пошуку та придбання земельних ділянок;
  - забезпечення пільг зі сплати за оренду (на фіксований період часу);
  - забезпечення належної твердої інфраструктури (доступність, електроенергія, вода, каналізація, інтернет тощо).

Очікуваний результат:

- підвищення попиту з боку інвесторів;
- безперешкодна співпраця між бізнесом та міською владою;
- взаємовигідна ситуація для всіх зацікавлених сторін та жителів міста.

8. Маркетинг міста

Завдання:

- прийняття рішення про відповідні форми проведення роботи з маркетингу міста: власний відділ ПМР/або комунальне підприємство/або договір з підрядником, який може виконати такі послуги;
- визначення завдань та повноважень (PR, залучення інвестицій на національному та міжнародному рівні, проведення міських заходів, менеджмент та маркетинг театральних і музичних виступів, інші культурні заходи, конференції та виставки тощо);
- брэндинг;
- створення та впровадження маркетингових стратегій та програм;
- сприяння просуванню міста серед інвесторів та просування продукції місцевих виробників на регіональній, національній та міжнародній ринки.

Очікуваний результат:

- позиціонування Полтави як місця для значних інвестицій, культурних заходів, існуючого рекреаційного туризму тощо;
- полегшення та підтримка процесу прийняття правильних рішень відповідними виконавчими органами;
- забезпечення економічного зростання, створення нових робочих місць, поліпшення рівня життя та привабливості міста.

9. Створення мультифункціонального торгово-виставкового центру та конгрес-центр

Завдання:

- аналіз ніш виставок в Україні та міжнародного досвіду;
- визначення (альтернативної) ділянки розміром приблизно 25 га з можливістю розширення;
- проведення переговорів з власниками ділянок;
- за необхідності розробка моделі розвитку та управління нерухомістю на умовах спільного володіння;
- створення відповідної форми управлінської компанії для виставкового центру (наприклад, державно-приватне партнерство, комунальне підприємство, ТОВ, асоційована компанія);
- розробка поетапного плану побудови виставкового та конгрес-центрів;
- створення доступності.

Очікуваний результат:

- значне покращення та розширення конгрес-бізнесу;
- ініціювання та організація постійних спеціалізованих виставок;
- суттєве збільшення попиту:
  - на тимчасове житло (розміщення у готелях тощо);
  - на гаспрономію;
  - у сфері відпочинку та розваг;
  - на роздрібну торгівлю та супутні послуги;
- ефект синергії для всіх існуючих конференц-закладів;
- посилення економіки міста;
- створення нових робочих місць.

Ціль розвитку 1.3:

Просування та розвиток диверсифікованого екологічного виробництва

Оглядта обґрунтування

Раніше промисловість Полтави характеризувалася великими промисловими підприємствами як з точки зору фізичних параметрів (габаритів), так і щодо обсягів виробництва. Вони, як правило, задовольняли потреби всього або принаймні більшої частини Радянського Союзу. Політичні зміни 90-их років минулого століття стрімко скоротили попит на їх товари через порушення стійких господарських зв'язків та переорієнтацію економіки на ринкові механізми функціонування, процеси глобалізації та переорієнтацію колишніх держав-членів на Захід.

Нешодавно промисловість міста зіштовхнулась із новими серйозними проблемами, що пов'язані із відривом від російських ринків збуту. Оскільки значна частина асортименту продукції була орієнтована на російські стандарти та попит, багато компаній, що залишилися, не змогли знайти нових ринків і/або за короткий час переорієнтувати свою продукцію і зараз знаходяться на стадії банкрутства.

Промисловість Полтави в даний час характеризується слабкою капіталізацією, застарілим обладнанням та засобами виробництва, непропорційно енергоефективними виробничими процесами, високою конкуренцією з боку імпортérів. Більшість промислових товарів не відповідають світовим стандартам при високих виробничих витратах, тому вони не є конкурентоспроможними, а існуючі виробничі процеси не відповідають у достатній мірі екологічним вимогам. Незалежно від застаріlostі обладнання та виробничих процесів, колишні та існуючі промислові підприємства були спроектовані для великих обсягів виробництва і їх габарити зараз абсолютно не відповідають попиту та потребам. Отже, будь-які зусилля щодо реабілітації та/або відновлення життєдіяльності колишнього виробництва були б марними та призведуть до економічного колапсу.

Очікуваний розвиток

Потенціалом Полтави є наявність вільних земель, що залишилися від колишніх промислових підприємств (браунфілди), із вдалим місцевозстановленням. Перевага розташування в регіоні та наявні ресурси дають можливість перспективного перезапуску економіки міста на сучасне екологічне виробництво та започаткування нових видів економічної діяльності. Полтава має великий шанс заснувати нові галузі виробництва, які відповідатимуть сучасним стандартам та вимогам, та передбачатимуть:

- ефективність виробництва;
- низький рівень забруднення повітря в межах прийнятих/міжнародних стандартів;
- мінімізацію негативного впливу на довкілля;
- ізоляцію та нейтралізацію токсичних відходів;
- низьке споживання енергії тощо.

Як результат, нові виробництва будуть конкурентоспроможними щодо міжнародних виробників.

З точки зору сучасного виробництва слід враховувати основні принципи оптимізації процесів додавання вартості з тим, щоб зберегти її в країні (або в регіоні), включаючи маржу прибутку з кожного виробничого етапу, створення великої кількості робочих місць, генерацію синергічних ефектів, створення допоміжних підприємств та постачальників тощо.

Оскільки такі стратегічні підходи є відносно новими в Україні, за наявності прозорої та чіткої національної політики стимулювання створення сучасних виробництв, можна припустити, що в країні найближчим часом будуть з'являтись державні та міжнародні фонди, за допомогою яких можна буде реалізовувати на місцях пілотні проекти.

За результатами аналізу були виділені наступні **сфери виробничої діяльності**, що є найбільш перспективними для Полтави:

- агропереробка (особливо харчова промисловість), у т.ч. органічні продукти;
- обробка деревини на основі сталого лісового господарства;
- прилади та обладнання для енергозбереження;
- устаткування та послуги в сфері газовидобувної та нафтової промисловості;
- переробка твердих відходів.

З огляду на пілотність виробничих процесів, орієнтованих на відповідальне ставлення до навколошнього середовища, слід прагнути впровадження виробництв **економіки замкнутого циклу**. В них обсяг відходів для знищування різко знижується, оскільки виробничі відходи одного виробничого процесу переробляються на інших виробництвах, які виробляють з цих відходів новий продукт. Такі виробництва добре узгоджуються з ідеєю ланцюгів доданої вартості. Переробка відходів є складовою економіки замкнутого циклу, а її впровадження - це важливий внесок у поліпшення навколошнього середовища та економію цінних та дефіцитних ресурсів.

Виробничі процеси повинні відповідати сучасним міжнародним стандартам задля унеможливлення небезпеки для здоров'я, захисту навколошнього середовища та мінімізації виснаження природних ресурсів. Отже, такі стандарти повинні бути введені у формі нормативних актів, дотримання яких необхідно відслідковувати та контролювати.

Збалансований економічний розвиток передбачає застосування принципів поєднання стійкого економічного зростання з соціальною та екологічною стійкістю, що і має стати метою розвитку міста.

Рекомендації розвитку

З метою залучення інвестицій у передбачені напрямки економічної діяльності на колишніх промислових територіях відповідні земельні ділянки мають бути виділені та оформлені у вигляді «організованих індустріальних зон». Оскільки такий підхід потребує значних попередніх інвестицій, слід спробувати переконати власників ділянок сформувати кластери з промислових або інших земель, що не використовуються, розвивати за підтримки міської влади такі зони для розміщення перспективних видів виробничої діяльності, про які згадувалось вище. Для реалізації передбачених заходів необхідно виконати техніко-економічне обґрунтування, яке б дало економічну оцінку життєздатності таких проектів та необхідних передумов.

Основні перспективні види діяльності, які можна розвивати в Полтаві

Харчова промисловість

Полтавська область має потужний аграрний сектор, а в самому місті розташовано багато підприємств харчової промисловості. Проте, сільське господарство все ще працює на традиційному рівні з низьким рівнем залучення передових технологій, отже, результати діяльності значно нижчі за потенційно можливі. Наявність у місті фахового вищого навчального закладу аграрного напрямку та ознак перспективного ІТ-кластеру дозволяє зробити припущення стосовно можливого розвитку аграрного виробництва з використанням інформаційних технологій, залученням сучасних знань та міжнародного досвіду, пілотування та просування нових можливостей в агропромисловому секторі (на кшталт точкового землеробства, вирощування нових культур для дієт нового тисячоліття (амарант, кеноа, льон тощо)). Полтава має можливість з самого початку зосередитись на виробництві високоякісних продуктів, які б не тільки конкурували із імпортованими продуктами, але могли експортуватися, оскільки відповідали б міжнародним стандартам та нормам якості. В харчовій промисловості органічні продукти харчування займають особливе місце на ринку. Цей ринок динамічно розвивається, оскільки попит на органічні продукти харчування на міжнародному рівні постійно зростає не тільки у країнах Західної Європи, але й у самій Україні. Реалізація продуктів на міжнародних та місцевих ринках дозволяє отримувати прибуток, перспективний для виробництва та експорту.

Енергоефективність та альтернативна енергетика

Оскільки енергетичний сектор змінюється в усьому світі, енергозбереження, рециклінг та розвиток виробництва відновлюваної енергії стають надзвичайно важливими темами. Для багатьох напрямків сфери виробництва та споживання енергії вже існують відповідні технології, але вони потребують вдосконалення та оновлення. Тут, як і в багатьох інших сферах, важливо організувати тісну співпрацю між науковою, дослідницькою роботою та економікою. До того ж впровадження альтернативних джерел енергії, а також енергозберігаючих заходів та/або устаткування може заощадити величезні державні та приватні кошти. Співпраця між науковою та економікою докладніше описана в Цілі 1.5.

Наявність у Полтавській області потужних регіональних нафтогазових родовищ, які, як передбачається, мають принаймні середньострокові норми прибутку, забезпечує можливості розвитку сфери послуг для обслуговування експлуатаційного та сервісного обладнання, яке може вироблятися та постачатися підприємствами Полтавської області, включаючи процеси логістики та технічні ноу-хау. Організація таких видів діяльності та реалізація їх спочатку на місцевих ринках надасть можливість у майбутньому розширити географічні горизонти та вийти на ринки всієї України, навіть якщо родовища області з часом будуть закриті.

Переробка відходів та нові перероблені будівельні матеріали

Інший перспективний вид діяльності - це переробка відходів. Для організації переробки відходів необхідно виділити землю в промисловій зоні, уникаючи конфліктів землекористування та конфліктів з іншими виробничими підприємствами поруч через технологічні нюанси, пов'язані із запахом, виділенням шкідливих газів. Крім того, рекомендується, щоб процес переробки твердих побутових відходів здійснювався комунальним підприємством або на базі державно-приватного партнерства. Правильна переробка відходів значно зменшить потребу в земельних ділянках, необхідних для їх захоронення, та може стати прибутковою вже в коротко-та середньостроковій перспективі. Відповідний проект запропонований у сфері розвитку «Довкілля та розвиток зелених зон».

У поєднанні з сільськогосподарськими відходами, переробкою деревини, переробкою промисловістю та наявними сировинними матеріалами в регіоні можливо випускати у великих масштабах екологічно чисті вторинні (перероблені) будівельні матеріали, що виробляються з відходів, що значно зменшило б витрати на будівництво. Всі матеріали, що випускаються, повинні відповідати стандартам, специфікаціям та нормам.

Окрім підтримки створення нових виробничих потужностей слід також підтримувати існуючі промислові підприємства, які (за необхідності) мають вдосконалювати існуючі виробничі лінії (або створювати нові) на основі розроблення комплексних та реалістичних техніко-економічних обґрунтувань та/або бізнес-планів.

Розвиток великомасштабних промислових виробництв найкраще здійснювати в західній частині Київського промислового району міста, де достатньо занедбаних промислових територій, які повинні бути рекультивовані або ревіталізовані. Менш масштабне харчове виробництво пропонується розмістити в Шевченківському районі на півдні (рис. 4.1.3.).

Рис. 4.1.3. Західна частина промислової зони Київського району

Проекти/Заходи

10. Підготовчий етап організації сучасної індустріальної зони на промислових територіях Київського району м. Полтава

Завдання:

- визначення та виділення відповідної території в місцях концентрації браунфілдів у Київському промисловому районі;
- визначення та підбір найбільш ефективної моделі розвитку;
- створення життєздатної бізнес-моделі та організаційно-правової форми господарювання;
- підготовка містобудівного, концептуального та детального плану території індустріальної зони;
- проведення досліджень ринку та аналізу місця розташування підприємств для таких сфер:
  - обробка деревини (від комплектуючих до меблів),
  - виробництво екологічних будівельних матеріалів (використання місцевих родовин), корисних копалин, утилізація перероблених матеріалів, іншого вторинного переробного матеріалу),
  - виробництво енергоефективних продуктів (наприклад, клапанів для термостатів, ефективних теплових пальників, термо-вікон тощо),
  - виробництво енергетичного устаткування для альтернативних /відновлювальних джерел (станцій вітрової енергії, біогазових станцій, гідроелектростанцій тощо),
  - постачання обладнання для нафтогазового сектору та його обслуговування;
- оцінка можливостей співпраці з постійними партнерами за кордоном;
- оцінка потенціалу використання технологій замкнутого циклу на виробництвах, що будуть розташовані на промисловій території (створення ланцюгів доданої вартості);
- маркетинг та залучення зазначених вище сфер бізнесу.

Очікуваний результат:

- відновлення економіки міста;
- збільшення робочих місць;
- збільшення надходжень від податків, що відповідно дозволить збільшити інвестиції в тверду та м'яку інфраструктуру міста;
- підвищення привабливості міста;
- забезпечення притоку населення.

11. Сприяння розвитку перспективних секторів з високим потенціалом

Завдання:

- вивчення можливості розвитку нових та існуючих підприємств наступних секторів:
  - агропереробка з акцентом на виробництво органічних продуктів харчування,
  - обробка деревини,
  - скло-будівельні матеріали.
  - прилади та обладнання для енергозбереження та відновлюваної енергетики,
  - устаткування та послуги в сфері газовидобувної та нафтової промисловості,
- детальний аналіз існуючих передумов;
- оцінка потенційного асортименту;
- оцінка специфічних вимог щодо місцевознаходження та інфраструктури;
- переговори з підприємцями;
- проведення маркетингових досліджень;
- маркетинг;
- брендинг.

Очікуваний результат:

- активізація економіки міста та регіону;
- збільшення можливостей із забезпечення робочими місцями;
- збільшення надходжень від податків, що відповідно дозволить збільшити інвестиції в тверду та м'яку інфраструктуру міста;
- підвищення привабливості міста;
- забезпечення притоку населення;
- формування іміджу міста Полтава як скологічно дружнього міста.

12. Доповнення до Плану дій сталого енергетичного розвитку міста в розділі "Промисловість"

Завдання:

- підроцінка та доопрацювання Плану дій сталого енергетичного розвитку Полтави до 2020 року в частині розвитку промисловості з урахуванням можливостей зеленої економіки;
- планування та реалізація скологічно орієнтованих проєктів;
- активізація діяльності інтегрованої постійно діючої робочої групи з екологічних питань у Полтаві, в т.ч. з промислового виробництва.

Очікуваний результат:

- введення чітких правил з якісними та кількісними обмеженнями щодо забруднення навколишнього середовища;
- підвищена готовність з боку інвесторів дотримуватися чітких правил та норм Плану дій (за рахунок партисипації);
- охорона навколишнього середовища Полтави.

Ціль розвитку 1.4:

Розвиток та просування в місті економіки знань та, зокрема, креативних індустрій

Огляд та обґрунтування

Зі зміною політичної системи, також змінювалася економічна система. Це, в основному, відбувалося на початку 90-их років минулого століття у Східній Європі та, як наслідок, поступово і в Україні. Падіння економіки в більшості країн Східної Європи відбувалося одночасно з появою «нової економіки», яка в основному базується на інформаційних технологіях та «економізації» творчої діяльності або їх поєднанні.

Креативні індустрії та економіка знань належать до «нової економіки». До креативної економіки відносяться такі види діяльності:

- радіо та телебачення;
- архітектура;
- преса та видавнича діяльність;
- реклама;
- програмне забезпечення/комп'ютерні ігри;
- виробництво фільмів та фотографія;
- дизайн;
- мода;
- образотворче та виставкове мистецтво, музика.

Зазначені види діяльності добре відомі. Найкраще вони розкривають свій економічний ефект, коли утворюються їх кластери та/або правильно формується ефект синергії, задовільняючи відповідним чином потреби цих сфер, і включаючи супутні послуги.

Економіка знань в усьому світі все ще знаходиться на стадії зростання, але всюди тісно пов'язана з комп'ютерним бізнесом та наукою. Саме творці «штучного інтелекту» керують зараз усіма процесами, які мають у своєму складі слово «smart», тобто «розумний». Від камер спостереження до автономно керованих авто, від виробництва роботів до біометричного розпізнавання обличчя, це все базується на результатах роботи підприємств економіки знань. Наразі економіка знань - це саме та економіка майбутнього, що має довгострокові перспективи.

Креативні індустрії та економіка знань можуть мати найбільш ефективний вплив на розвиток Полтави. Але необхідно докласти значних зусиль для застачення і розміщення цих видів діяльності у місті. Сектори нової економіки є найбільш вимогливими щодо наявності інфраструктурних передумов, сприятливого бізнес-середовища та факторів м'якого розташування. Тому надзвичайно важливим є проведення відповідних підготовчих робіт. Саме це має стати основним завданням, якому необхідно приділити увагу на належному професійному рівні як на підготовчих етапах, так і в процесі впровадження, оскільки для реалізації цих завдань мають бути задіяні декілька виконавчих органів Полтавської міської ради, що повинні бути ефективно скоординованими між собою.

Хід економічного розвитку не можна повернути назад і повернутись до часів минулої практики планової економіки. Тому впровадження згаданих вище змін є обов'язковим і необхідним для того, щоб зробити економіку Полтави конкурентоспроможною на міжнародному рівні, а також зберегти кількість населення та поліпшити рівень життя містян.

Полтава вже зараз має багато сприятливих факторів для розміщення та застачення підприємств креативної економіки та економіки знань.

Розміщення у місті компаній з висококваліфікованим та виагливим персоналом передбачає наявність таких складових:

- приемна атмосфера для роботи та життя;
- чисте гарне довкілля, яке включає незабруднене повітря і багато зелених насаджень;
- різноманітні пропозиції дозвілля, які задовольняють найвиагливіші вимоги;
- широкий спектр пропозицій рекреаційних, культурних послуг та відпочинку як в приміщеннях, так і на відкритому повітрі;
- вишукана гастрономія та роздрібна торгівля;
- різноманітне, унікальне та яскраве міське середовище, включаючи приведені до ладу історичний центр та вулиці, парки, якісні ресторани тощо.

Більшість із цих м'яких факторів розташування є безпосередньо або потенційно доступними, однак вони мають бути вдосконалені та постійно підтримуватися, як це описано переважно у Сфері розвитку «Посилення статусу Полтави як регіонального центру» та Сфері розвитку «Туризм та культура».

Очікуваний розвиток

Щоб уникнути моноструктурованого економічного розвитку, якому завжди може загрожувати економічний спад, слід започаткувати мікс різних економічних секторів з високим потенціалом розвитку, серед яких основними рушійними силами можуть бути креативні індустрії та економіка знань. Надзвичайно важливими передумовами для появи креативних індустрій та економіки знань є забезпечення двох твердих факторів розміщення, а саме:

- доступність відповідних земельних ділянок з можливістю подальшого їх розширення відповідно до індивідуальних потреб та різноманітних спеціалізацій;
- постійний доступ до швидкісного інтернету.

Усі інші тверді фактори розміщення відносяться до загальноприйнятих умов, які мають бути забезпечені відповідно до міжнародних стандартів.

Підприємства креативних індустрій та економіки знань дуже часто беруть свій старт з маленьких фірм або навіть з діяльності окремої людини. Тому спеціальні програми підтримки мають бути направлені саме на такі маленькі фірми/старт-апи. Подібна політика запобігатиме від'єзду молодих підприємців у інші міста України або навіть за кордон. Підприємства, що започатковуються, будуть різними за розміром та, відповідно, мати різні потреби у розміщенні. Для того, щоб мати гнучку можливість розміщувати у місті підприємства економіки знань, наполегливо рекомендується зарезервувати земельну ділянку, на якій можливо спроектувати та побудувати технопарк розміром близько 50 га з можливістю розширення. Структура парку має дозволяти виділяти в ньому окремі земельні ділянки розміром до 1 тис. м². Технопарк може бути легко поєднаний з офісним парком на території близько 100 га та мати можливість розширення для подальшого розвитку. Техно (бізнес)парк може бути розміщений у східній частині Київського промислового району, де цільове використання землі технопарку поєднувалося б з майбутнім розміщенням багатоповерхового житла та існуючою індивідуальною садибною забудовою.

Сектор креативних індустрій потребує більш творчого середовища, і кластери повинні розташовуватися в історичному центрі міста чи поблизу нього. Ідеальним місцем розташування є, наприклад, територія поруч з центральним ринком, Кадетський корпус у поєднанні з арт-центротом та/або район поруч з Білою Альтанкою, включаючи стару будівлю кондитерської фабрики.

Для задоволення вимог таких достатньо вибагливих індустрій жорсткі та м'які фактори розміщення мають бути забезпечені відповідно до того, як описано вище. Але забезпечення цих факторів в Полтаві буде не тільки сприяти появі в місті креативних індустрій, але й розвитку та появі інших сфер економічної діяльності та загальному підвищенню рівня життя жителів міста.

Розміщення екологічно чистого виробництва було описано вище. Крім того, пропонується створення багатофункціонального виставкового та конгрес-центр, який за попередніми оцінками може бути не лише підтримкою для «нової економіки», а й для всіх інших видів діяльності, що мають високу значимість та потенціал розвитку для Полтави. Крім тих видів діяльності, що описані вище, це також стосується таких видів діяльності, як туризм, культура, наука тощо. Ключові потенціали економіки в контексті розвитку різних видів туризму, що забезпечують диверсифікацію економіки, висвітлюються у сфері розвитку «Туризм та культура» та в описі роздрібної торгівлі у контексті формування центру в рамках сфери розвитку «Посилення статусу Полтави як регіонального центру».

Рекомендації розвитку

Отже, міська влада повинна здійснити фактичне планування розміщення технобізнес парку у співробітництві з власниками землі задля розвитку території. Наступним завданням є підтримка та просування креативних індустрій та економіки знань. Як зазначено у Цілі розвитку 1.2, це включає в себе активний маркетинг, а також програми підтримки у забезпеченні відповідних передумов, просуванні талановитих людей та старт-апів.

Оскільки сучасний світ все більше користується технологіями, стрімко зростає попит на високотехнологічні рішення та продукти. Полтава може стати привабливою для працівників перспективного сектору ІТ.

Наразі в ІТ-індустрії Полтави зайнято понад 1000 фахівців, у місті знаходяться офіси понад 30-и ІТ-компаній. Щорічно вищі навчальні заклади готують 250-300 майбутніх ІТ-спеціалістів. Щорічний ІТ-форум під відкритим небом згуртовує однодумців та має на меті створення ІТ-спільноти для обміну досвідом, навчання, допомоги початківцям у старті кар'єри. Це гарна передумова для активізації зусиль у напрямку консолідації існуючого потенціалу та формування в місті ІТ-клusterу.

Для того, щоб створити «ядро розвитку» в секторі креативних індустрій, визначені місця повинні бути підготовлені та запропоновані молодим творчим старт-апам, що мають проектні ідеї та обґрунтовані програми розвитку. Договори оренди мають укладатися відповідно до чинного законодавства на обмежений час, щоб подібну підтримку згодом могло отримати наступне покоління перспективних початківців.

Для того, щоб мати чітку політику розвитку та програму дій, рекомендується розробити «стратегію розташування та розвитку», особливо для секторів креативних індустрій та ІТ. Така стратегія повинна включати в себе заходи підтримки, спрямовані на залучення передбачених інвестицій, з одного боку, а з іншого – використання і просування наявних талантів, які існують у місті. Необхідним інструментом для інвестування в креативну та ІТ-галузі є інтенсивне нарощування м'яких факторів розташування. Про різні типи м'яких факторів більш детально роз'яснено в інших сферах розвитку.

Завдяки своєму геоекономічному розташуванню Полтава вже сьогодні є затребуваним місцем для проведення конференцій і форумів. Це свідчить про те, що конгрес-хол та виставковий центр, які запропоновані в Цілі розвитку 1.2, є ключовою вимогою для підтримки не тільки креативного та ІТ бізнесу, але також має ключове значення для всіх інших секторів. Конгрес-хол та виставковий центр будуть мати велике значення для економіки Полтави та стануть окремим економічним чинником.

Проекти/Заходи

13. Створення техно(бізнес) парку

Завдання:

- визначення відповідних територій для розвитку техно(бізнес) парку та житлової забудови³;
- проведення переговорів з власниками земельних ділянок;
- розробка відповідної моделі розвитку та управління;
- планування етапів розбудови;
- забезпечення доступності;
- маркетинг та брэндинг;
- розвиток територій відповідно до потреб та ринкових прогнозів;
- забезпечення співпраці між підприємствами економіки знань та вищими навчальними закладами, науковими інституціями⁴.

Очікуваний результат:

- резервування відповідних земельних ділянок, їх доступність;
- співпраця з приватними партнерами;
- створення точок зростання місцевої економіки;
- забезпечення новими робочими місцями;
- збільшення надходжень до бюджету міста;
- поступова диверсифікація економіки.

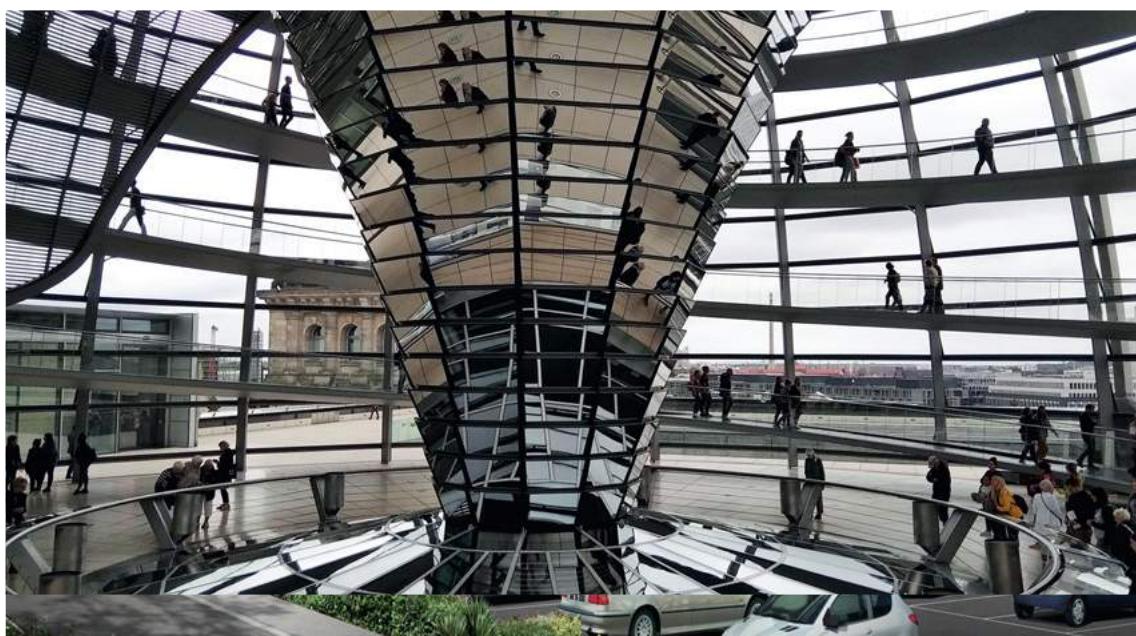
14. Розвиток сектору креативних індустрій

Завдання:

- визначення відповідної території для розміщення створення креативних кластерів;
- оцінка окремих об'єктів нерухомості щодо їх можливого редевелопменту, таких як: колишня комп'ютерська фабрика, територія центральної рибаку, Кадетський корпус;
- поєднання об'єктів креативних індустрій з креативними інституціями/центрими та місцями коворкінгу;
- забезпечення співпраці між підприємствами економіки знань та вищими навчальними закладами, науковими інституціями⁵.

Очікуваний результат:

- стала життєздатність центру міста;
- підвищення привабливості Полтави як місця для життя, туризму та інвестицій;
- створення нових робочих місць;
- зацікавлення великих інвесторів до сектору креативних індустрій.

³ Зміна цільового призначення землі, див. Ціль розвитку 1.1: Ревіталізація територій та інтеграція в структуру міста

^{4,5} Дин. Ціль розвитку 1.5: Забезпечення постійних та ефективних зв'язків між наукою, бізнесом та молодію

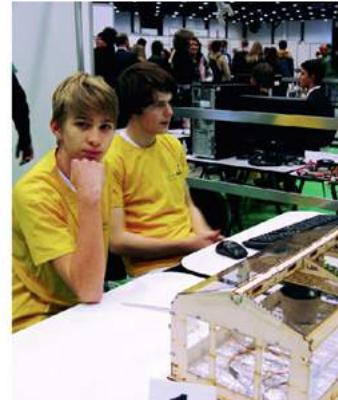
15. Підтримка в створенні ІТ-кластеру

Завдання:

- проведення дослідження та визначення основних стейкхолдерів;
- проведення регулярних зустрічей/круглих столів з метою заличення представників ІТ-індустрії до розробки нових видів бізнесу в аграрній сфері, енергетиці тощо;
- проведення спільних конференцій, хакатонів та інших заходів.

Очікуваний результат:

- заличення ІТ-бізнесу до міста;
- створення точок зростання місцевої економіки;
- створення нових робочих місць.

16. Сприяння розвитку творчих освітніх програм

Завдання:

- акцентування на творчих напрямках у навчальних закладах, розширення навчальних програм;
- підвищення рівня викладання творчих дисциплін у навчальних закладах міста;
- аналіз існуючих творчих програм (творчі гуртки та курси тощо) та їх оновлення згідно з сучасними тенденціями розвитку креативності;
- забезпечення доступності творчих гуртків / курсів для всіх вікових категорій населення;
- проведення мистецьких конкурсів.

Очікуваний результат:

- формування творчого покоління;
- забезпечення робочої сили творчих професій;
- доступність творчої освіти для всіх верств населення та вікових груп;
- поліпшення загального вигляду міста.

Ціль розвитку 1.5:

Встановлення постійних та ефективних зв'язків між наукою, бізнесом та владою

Оглядта обґрунтування

Розвиток економіки зазнає постійних змін через різноманітні причини: коливання ринків, поява інновацій, політичні зміни, макроекономічні тенденції тощо. Для успішного економічного розвитку в майбутньому Полтаві необхідно уникати політики monoструктурованої економіки та сприяти розумному поєднанню різних напрямків підприємницької діяльності з тим, щоб зробити економіку міста стійкою до коливань у окремих економічних секторах.

Щоб забезпечити стабільність та прозорість економічного розвитку міста, політика майбутнього Полтави повинна полягати в тому, щоб запобігти браку інформації про тенденції ринку, цикли інновацій та питання менеджменту.

Наявність достатньої кількості училищ та коледжів із широким спектром фахівців та значної частки населення з вищою освітою у місті, м'які фактори розвитку економіки забезпечують високий потенціал для встановлення співпраці між економікою, наукою та владою.

Наразі можливості вищих навчальних закладів дещо обмежені, що негативно впливає на якісні та кількісні результати. Якість переходу до вищого рівня економіки залежить від спроможності суспільства забезпечити розвиток за рахунок розбудови ефективної співпраці науки та бізнесу заради добробуту місцевої громади, спроможності направити країні досягнення науки на втілення їх в життя, створення більш якісного конкурентоспроможного місцевого продукту. В розвинутих країнах за сприяння місцевої влади активно створюються, заохочуються, залучаються та підтримуються відповідні дослідницькі інститути, експериментальні установи, наукові парки, які працюють на місцеву громаду.

Отже, необхідно стимулювати активну співпрацю науки з виробництвом, забезпечити міцний зв'язок між університетами та національною економікою за умов всебічної підтримки органами влади та місцевого самоврядування.

Очікуваний розвиток

Згідно із зазначенім вище, представники бізнесу, університетів та міської влади (у багатьох випадках спільно з обласною адміністрацією) мають відслідковувати інформацію щодо розвитку економіки та окремих ринків не лише Полтавської області, але і на регіональному, національному, і, за необхідності, на міжнародному рівнях. Результати таких досліджень покажуть тенденції розвитку різних ринків і можуть бути цінними та корисними для економіки міста та області. Це може бути інформація за наступними напрямками:

- оцінка можливостей працевлаштування щодо окремих економічних напрямків та секторів;
- існуючі та майбутні тренди в економічній діяльності;
- розвиток ринків;
- аналіз існуючих прогалин;
- переваги та вимоги розміщення різних видів діяльності.

Крім того, якість і рівень викладання відповідних дисциплін в університетах повинні бути поліпшені для тих сфер, що мають потенціал розвитку, а саме:

- оцінка потреб ринку праці;
- макро-, регіональна та міська економіка, агропереробка та створення ланцюгів доданої вартості;
- творчі дисципліни: образотворче мистецтво, мода, дизайн меблів та інтер'єрів, промисловий дизайн, реклама, зв'язки з громадськістю, маркетинг, програмне забезпечення та комп'ютерні ігри, виробництво фільмів та фотографія, архітектура, преса та видавництво;
- мехатроніка, розвиток програмування та обробки даних, штучний інтелект;
- енергоефективність, нафтогазове видобування та переробка, виробництво електроенергії.

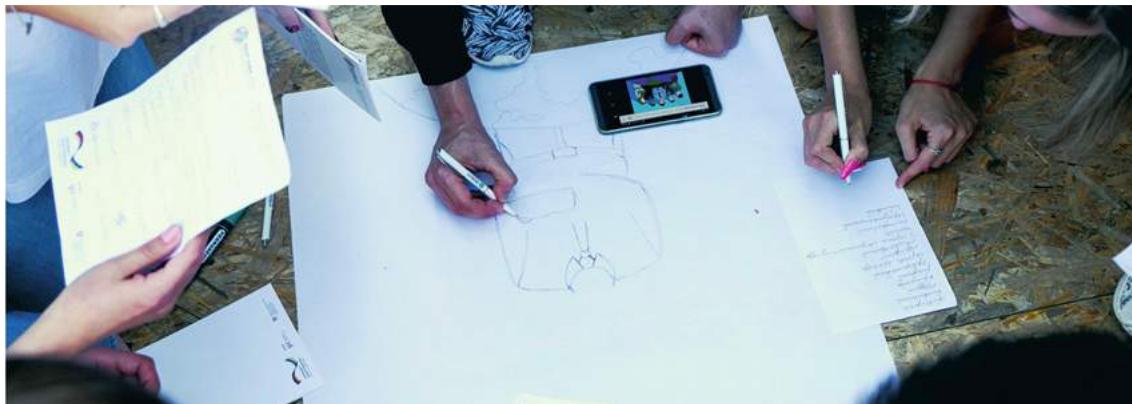
Поліпшення якості вищої освіти в цих напрямках значно збільшить переваги місця розташування для відповідних та очікуваних видів діяльності, та збільшить шанси Полтави на отримання інвестицій. У той же час кваліфіковані університети можуть служити професійними партнерами для економіки в галузях дослідження та розробок, а також за рахунок отримання сторонніх фінансових ресурсів. Для досягнення стійких зв'язків між науковою та бізнесом слід запроваджувати курси післядипломної освіти та впровадження Європейської системи професійного навчання протягом усього життя («Навчання протягом усього життя») (також в он-лайн формі).

Програми підготовки спеціалістів повинні бути адаптовані відповідно до потреб економіки (шляхом запровадження спеціальних курсів, адаптування існуючих або відкриття нових факультетів/спеціальностей), з урахуванням європейських стандартів.

Щоб досягти вищої якості викладання та рівня знань випускників відповідно до вимог сьогодення необхідно укласти значно більшу кількість угод про співробітництво з університетами Європейського Союзу. Це також допоможе гармонізувати стандарти навчання та профілі для різних професій. Така співпраця та обмін повинні включати запровадження професійного (практичного) навчання в рамках існуючих програм.

Рекомендації розвитку

Взаємозв'язок між наукою, бізнесом та владою потребує «інформаційних вузлів» або платформ, куди б одночасно спрямовувалася та обговорювалася інформація про наміри, попит, знання. Такі платформи можуть бути засновані у формі інститутів, асоціацій, постійних комітетів, які б пов'язували між собою відповідні сторони. Крім того, бізнес та промисловість повинні мати можливість укладати з університетами угоди щодо навчання, аналітичної роботи та розробок. Торгово-промислова палата першочергово повинна займатися питанням налагодження взаємозв'язків із зацікавленими сторонами у відповідному форматі.

Швидке вдосконалення відповідних факультетів ВНЗ з точки зору якості викладання може бути досягнуте шляхом активізації співпраці з міжнародними університетами/установами. Близькість до наукових інститутів та наявність висококваліфікованих випускників безпосередньо в місті дадуть Полтаві інвестиційних переваг. У разі організації роботи центру професійної підготовки за обраними професіями, місто буде в змозі запропонувати робочу силу з унікальною освітою та кваліфікацією.

Досвід розвитку інших країн показує ефективність створення незалежних дослідницьких інститутів, підзвітних відповідним міністерствам. Ці інститути забезпечують міністерствам відповідні результати найрізноманітніших досліджень, що є корисними в однаковій мірі для усіх громадян. Рішення стосовно розміщення таких інституцій знаходиться поза повноваженнями міністерств, а переважно, в науковому середовищі. Міська влада не може безпосередньо впливати на їх розміщення, проте Полтава повинна відстоювати інтереси міста за право розміщувати у себе такі інститути, які можуть бути розташовані разом з об'єктами, що мають відношення до економіки знань на колишніх промислових територіях Київського району.

Найважливішим фактором для створення ефективної платформи для організації співпраці між розробниками, виробниками та споживачами полтавських товарів, торгових марок, ІТ тощо. (розробка – впровадження інновацій) є створення конгрес-холу, об'єднаного з торгово-виставковим комплексом, як зазначено в Цілі розвитку 1.2.

Зараз в Україні склалася прогресивна тенденція до того, що великі компанії і установи проводять регулярні тренінги для своїх працівників. Оскільки доведено, що найбільш успішними серед таких тренінгів є ті, що проводяться в приємному оточенні не на робочому місці, то Полтава в цьому сенсі є ідеальним містом. Велика кількість зелених зон та загальне відчуття близькості до природи створюють ідеальну атмосферу для подібних заходів. Більше того, найбільшою перевагою Полтави є її вдале розташування на перетині шляхів між такими великими містами як Київ, Харків та Дніпро. Найкраще для функціонального розташування місць проведення тренінгів та конференцій використовувати північний схід Полтави недалеко від річки Ворскла, за межами охоронної берегової лінії.

Для того, щоб молодь могла відкривати себе та працювати за творчими напрямками, міська влада повинна забезпечити умови та підтримку центру креативності (творчості), у тому числі надати придатні для користування приміщення, мати перелік навчальних програм у сфері образотворчого мистецтва, музики, театру, кіно/фотографії тощо. Незалежно від дидактичного та освітнього аспектів ця ініціатива надасть молоді розуміння щодо творчих професій, формуванню яких у місті влада має приділяти окрему увагу.

Проекти/Заходи

17. Формування комунікаційної платформи «Наука - виробництво - влада»

Завдання:

- підтримка та координація роботи зацікавлених сторін, таких як:
  - обласна адміністрація,
  - університети,
  - підприємці,
  - торгово-промислова палата;
- створення постійно діючої робочої групи/комісії/асоціації;
- надання відповідних приміщень;
- створення та підтримка інтернет-платформи;
- регулярні координаційні сесії/круглі столи з представниками університетів, міською владою, обласною адміністрацією та відповідними сторонами в залежності від тематики;
- сприяння, підтримка та просування міжнародних зв'язків.

Очікуваний результат:

- посилення позицій Полтави як міста для розміщення нових бізнесів;
- популяризація Полтави як перспективного міста для інвестицій;
- підтримка існуючого рівня науки;
- поліпшення можливостей працевлаштування за відповідними кваліфікаціями;
- поліпшення якості викладання, збільшення кількості та розширення змісту дисциплін, посилення потенціалу ВНЗ;
- отримання університетами можливостей виходу на міжнародні стандарти роботи та залучення фінансування від третіх сторін;
- покращення процесу досліджень та отримання прикладних результатів.

18. Введення системи дуальної професійної освіти

Завдання:

- аналіз тенденцій ринку професійної освіти в Україні та потреб європейських країн;
- розробка та реалізація пілотного проекту для дуальної системи професійної освіти під визначені види спеціальностей;
- співпраця з обласною адміністрацією;
- залучення проектів професійної освіти від міжнародних дононорів;
- надання відповідних приміщень;
- відслідковування результатів, розповсюдження досвіду.

Очікуваний результат:

- посилення існуючих факторів розміщення;
- забезпечення ринку праці кваліфікованим персоналом;
- поліпшення конкурентоспроможності та сприяння сталості міської системи професійної освіти.

19. Залучення тренінгових закладів: Ініціювання створення сучасного багатопрофільного тренінгового центру

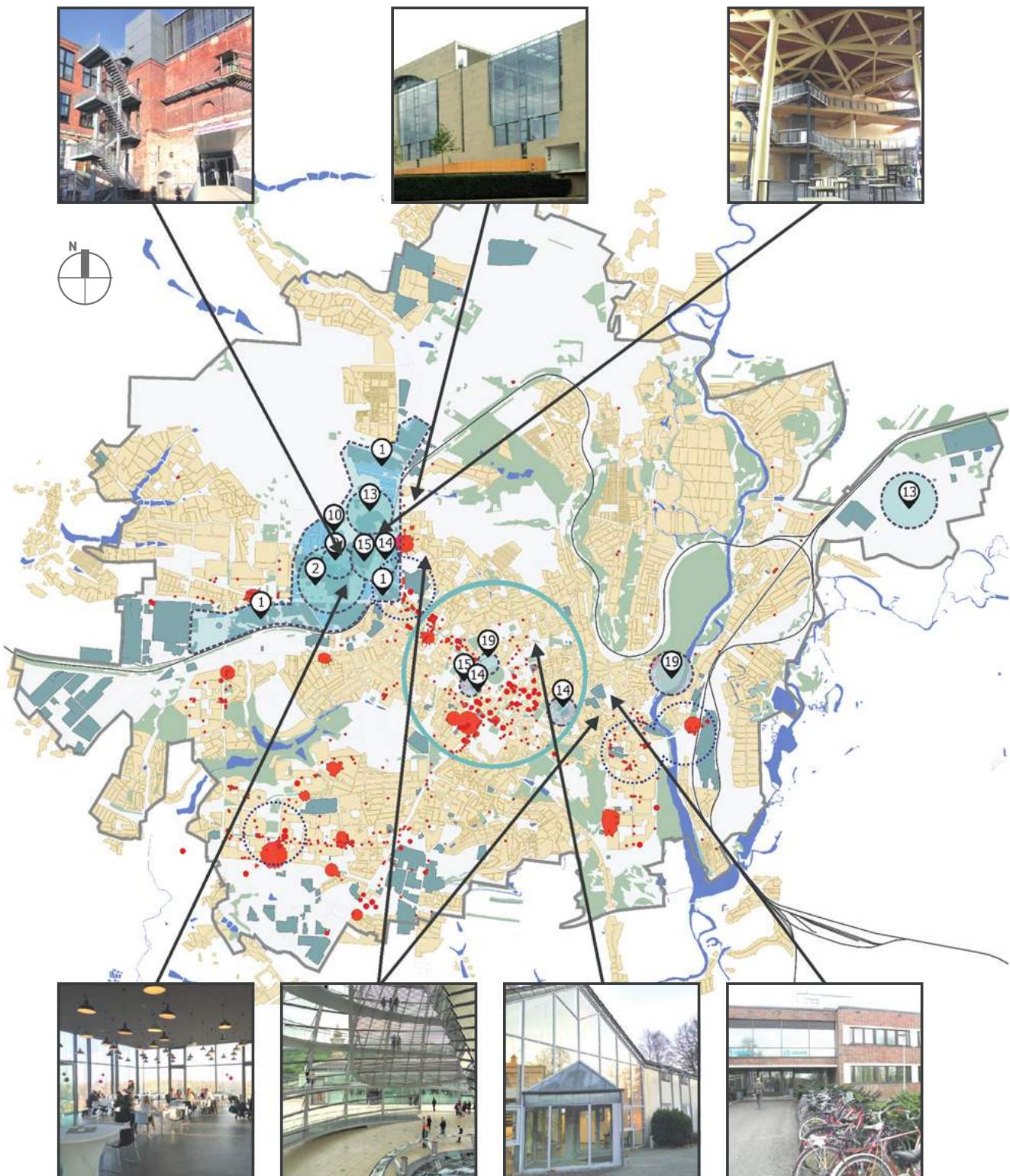
Завдання:

- визначення локації (локашій);
- розробка інвестиційного проекту та його просування;
- залучення та отримання інвестицій (у першу чергу, для секторів, описаніх у розділі 1.4);
- формування співпраці між тренінговими центрами, навчальними закладами та науковими інституціями.

Очікуваний результат:

- активна діяльність у сфері просвіти;
- можливості працевлаштування;
- поліпшення привабливості міста для розташування сучасних секторів економіки.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста		об'єкти зеленого фонду		підцентри районів		об'єкти торгівлі
	території житлової забудови		об'єкти водного фонду		залізниця		проекти
	території промислових підприємств		первинний центр міста		ринкові комплекси		заходи

ЦІЛЬ А: МІСТО З ДИВЕРСИФІКОВАНИМ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИМ ВИРОБНИЦТВОМ

ЦІЛЬ Б: МІСТО ПРИКЛАДНИХ НАУК, ОСВІТИ, ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ ТА КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ

ЦІЛІ РОЗВИТКУ

- 1 Ревіталізація територій та інтеграція в структуру міста
- 2 Стимулювання економічного розвитку
- 3 Просування та розвиток диверсифікованого, екологічного виробництва
- 4 Просування та розвиток та економіки знань, зокрема, креативних індустрій
- 5 Встановлення постійних та ефективних зв'язків між наукою, виробництвом та владою

ПРОЕКТИ ТА ЗАХОДИ

- 1 Зміна цільового призначення земель східної частини промислових територій Київського району відповідно до чинного законодавства
- 2 Планування та ініціювання забудови нового мікрорайону в східній частині промислової зони Київського району
- 3 Вирішення земельних конфліктів в структурі міста
- 4 Створення міської інформаційно-аналітичної системи управління містом Полтава з використанням GIS технологій
- 5 Посилення Управління з економічних питань виконавчого комітету Полтавської міської ради
- 6 Маркетинговий аналіз та розробка стратегії розміщення та розвитку нових бізнесів
- 7 Підготовка та впровадження програм економічної підтримки
- 8 Маркетинг міста Полтава
- 9 Створення мультифункціонального торгово-виставкового та конгрес центру
- 10 Підготовчий етап організації сучасної індустріальної зони на промислових територіях Київського району
- 11 Сприяння розвитку перспективних секторів з високим потенціалом
- 12 Доповнення до Плану дій сталого енергетичного розвитку міста в розділі промисловості
- 13 Створення Техно (Бізнес) парку
- 14 Розвиток сектору креативних індустрій
- 15 Підтримка в створенні IT-кластеру
- 16 Сприяння розвитку творчих освітніх програм
- 17 Формування комунікаційної платформи «Наука-Виробництво-Влада»
- 18 Введення системи дуальності професійної освіти
- 19 Залучення тренінгових закладів: ініціювання створення сучасного багатопрофільного тренінгового центру

КОНЦЕПЦІЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ «ПОСИЛЕННЯ СТАТУСУ ПОЛТАВИ ЯК РЕГІОНАЛЬНОГО ЦЕНТРУ»

Візитівкою будь якого міста є його центр – місце, яке визначає пульс території, ритм його життя, те, чим місто живе та дихає.

Полтава є обласним центром та культурним осередком, який щоденно притягує десятки тисяч відвідувачів із прилеглих територій. Це, в свою чергу, забезпечує надходження додаткових фінансових ресурсів до міста, а, отже, забезпечує його розвиток. Підтримка та активний розвиток саме центральних функцій міста є безперечною запорукою його успіху. Викили глобального світу спонукають міста конкурувати між собою за людей, ресурси, інвестиції, відвідувачів та жителів. Чим привабливішим буде місто для відвідування, проживання або ведення бізнесу, тим сильнішою є його конкурентна позиція в порівнянні з містами-сусідами та успішніше майбутнє його очікує. Тому саме зараз виникає нагальна потреба планування заходів з посилення статусу Полтави як регіонального центру. I, безумовно, це стосується поліпшення центру міста та його підцентрів. Саме центри з діловими вулицями та торговельними центрами формують ключову економічну, соціальну та культурну ідентичність будь-якого міста. В усіх відомих містах Європи ми пам'ятаемо саме їх центральну частину, а не решту 90% території міста. Саме у центрі, в першу чергу, знаходить своє відображення основні демографічні, соціальні та економічні тенденції з усіма їх можливостями та викликами.

Роздрібна торгівля залишається основою центрів, але її стабільність та можливість розвитку мають бути гарантовані. Форми роздрібної торгівлі зазнають постійних змін, спостерігається тенденція розміщення торговельних площ на територіях, що мають зручний доступ автомобільного транспорту. Рітейл-бізнес, спеціалізовані магазини та аутлети розширяються та переїжджають в приміщення за межами центру.

Додатково до цього виникає багато нових місць поза межами центру, що мають новий місіс функцій, а саме: роздрібна торгівля в поєднанні з громадським харчуванням, розвагами. З цим також пов'язана надто мінлива поведінка споживачів, що не має сталої прив'язки до певного бренду чи магазину, придбання товарів у дисконтних магазинах не залежить від доходу покупця. Крім цього, постійно зростають обсяги електронної купівлі, що відображається на зниженні товарообігу традиційної торгівлі. Маленькі крамниці в традиційних місцях, в яких працюють самі власники, зазнають постійного тиску, і стають менш важливими, що ставить під загрозу одночасно і сам центр, і центральні функції міста.

У результаті таких структурних змін без прийняття своєчасних контрзаходів купівельна спроможність зникне з міського центру та ділових вулиць. Зростаюче переміщення торговельних площ з центру призводить до розширення систем постачання та збільшення торговельних шляхів, що має відповідний вплив на навколоишнє середовище. Тому міські центри мають бути «захищені» та посилені з урахуванням їх багатофункціональності - роздрібної торгівлі, гастрономії, широкого спектру послуг, культури, відпочинку та проживання.

З метою зміцнення та розширення центральних функцій та посилення значимості Полтави як регіонального центру необхідно створити чітку ієархію центрів з чітко визначенням фізично розвинутим первинним центром. Розвиток центру міста має підтримуватися відповідними стратегічними заходами та нормативними актами. Всі існуючі (та заплановані) центри та підцентри мають стати привабливішими. Особливо рекомендуються реабілітувати територію Центрального ринку як цікавої принади міста. Для підтримання та підвищення привабливості міста та його центрів, зелені зони, як один з ключових м'яких факторів, мають бути під посиленою охороною, упорядковані та взаємопов'язані. Більш того, як підтверджено результатами досліджень у рамках проекту, для Полтави дуже важливими є відновлення вигляду міста та, водночас, реставрація, збереження та належний розвиток історичного центру міста.

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони

- Історичний центр міста є принадою.
- Центр зберігає «людський масштаб».
- Розмаїття центральних зон.
- Блокова забудова центру сприяє ущільненню та структуризації.
- Місто має значний фонд зелених насаджень та територій.
- Наявна значна територія для розширення та розвитку.

Слабкі сторони

- Розмитий первинний (основний) центр міста.
- Недовикористання центру.
- Непривабливі вторинні центри.
- Низька щільність забудови.
- Неправильно розташована торгівля та сфера послуг у центрі.
- Відсутня стратегія розвитку торгівлі.
- Незадовільний стан та розрізnenість зелених територій/зон.
- Незадовільне правове регулювання в сфері міського дизайну.
- Загроза нецільового використання зелених територій.
- Слабкий контроль за дотриманням чинного законодавства.
- Руйнування історичних будівель.
- Занедбані пусті приміщення в історичному центрі.
- Відсутність необхідних статистичних даних для якісного планування.
- Невідповідні розміри нових забудов.

Можливості

- Поліпшення національного законодавства.
- Створення унікального та привабливого центру міста.
- Збереження культурного надбання.
- Стимулювання економічного та демографічного зростання.
- Використання численних можливостей для розвитку міста з синергічним ефектом для різних напрямів економічного розвитку.

Загрози

- Незадовільна законодавча база.
- Зменшення привабливості у зв'язку з нехтуванням потенціалом розвитку/планувальними вимогами.
- Джентрифікація.
- Непропорційне зростання кількості транспортних засобів.
- Незадовільне правове регулювання, яке дозволяє розміщення об'єктів роздрібної торгівлі у віддалених частинах міста, знижуючи значимість та привабливість центру міста.

Підсумовуючи результати аналізу сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, прогнозів розвитку Полтави за основними соціально-економічними та демографічними показниками, визначені цілі розвитку цієї сфери, а саме:

- Ціль розвитку 2.1:** Створення чіткої ієрархії центрів;
- Ціль розвитку 2.2:** Поліпшення привабливості міста;
- Ціль розвитку 2.3:** Закріплення статусу Полтави як історичного міста (міста культурної спадщини) зі жвавим історичним центром.

Керівні принципи

Всі процеси, пов'язані з розвитком міста, від планування до реалізації заходів, повинні розглядатись через призму інтегрованості з іншими сферами розвитку. Наступні принципи мають бути керівними для посилення значимості Полтави як регіонального центру:

1. Чіткий ієрархично структурований поліцентричний розвиток міста;
2. Послідовно регульоване (відповідно до визначеної ієрархії) розміщення торговельних об'єктів та сфери послуг, привабливий і продуманий вигляд магазинів;
3. Задоволення потреб населення з прилеглих територій згідно з виникаючим та зростаючим попитом;
4. Забезпечення територій у відповідних локаціях для розміщення адміністративних послуг;
5. Привабливість центру міста та всіх підцентрів для всіх категорій населення, зокрема, для маломобільних груп, туристів й інших гостей;
6. Створення «міста коротких шляхів», забезпечення компактного пішохідного центру та пріоритету пішоходів у підцентралах міста;
7. Збереження історичного ландшафту та архітектурного обличчя міста, що відображається у масштабності і контексті забудови, фасадах будівель, фоні вулиць і публічних просторів;
8. Реабілітація історичної забудови лише в комплексному проєктуванні з дотриманням вимог до об'єктів культурної спадщини;
9. Цілісне розуміння вигляду центру міста як єдиного комплексного утворення, виокремлення потенціалу його територіальних і функціональних складових з позицій синергійності та системності;
10. Збереження, утримання та поліпшення зелених зон та парків у контексті впливу на формування вигляду міста та створення додаткової привабливості;
11. Функціональні та гарно спроектовані публічні простори;
12. Доступність, інклюзивність.

Ціль розвитку 2.1: Створення чіткої ієархії центрів

Огляд та обґрунтування

Центри задовольняють щоденні, середньострокові та довгострокові потреби жителів міста. Щоденні потреби мають задовольнятися мешканцями поруч з місцем проживання, а підцентри та головні центри мають пропонувати більше різноманіття послуг та товарів як для щоденного, так і періодичного користування. Критичним завданням міста, а особливо його первинного центру та підцентрів, є забезпечення центральними товарами та послугами довгострокового та середньострокового користування як власного населення, так і жителів прилеглих територій або віддалених районів. Центральність також включає забезпечення та створення нових робочих місць, формування унікальних виняткових принад, що приваблюють не тільки споживачів товарів та послуг, але й туристів та інвесторів завдяки забезпеченням м'яких факторів привабливості. А підвищення привабливості збільшує площину залишити від міста прилеглих територій та кількість населення, що постійно приїжджає до міста та генерує додаткові доходи в міський бюджет та суб'єктам підприємницької діяльності.

Привабливість міста має багато аспектів, на які можуть впливати прогнозоване планування та його втілення. Проте вирішальну роль у цьому відіграють якість, асортимент пропозиції товарів та послуг, територіальне розташування центру міста.

Згідно з проведеними дослідженнями Полтава має слабо окреслений основний центр та три підцентри (Київського, Подільського, Шевченківського районів), що фокусуються скоріше як торговельні осередки, ніж відповідно до привабливості та синергічного ефекту.

Оскільки всі основні центри обслуговують не лише власних мешканців, але й жителів з прилеглих територій, відповідно до ієархічного рівня, їхнє розташування має забезпечувати рівномірну доступність та пропозицію. Модель «європейського міста» на даний час знову використовується для планування міського розвитку, особливо в процесі редевелопменту територій у зарубіжних країнах. Таке місто має чітко виражений основний центр, який характеризується пропозицією довгострокових та/або високоякісних товарів і послуг.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- [Grey square] центр міста за зонінгом
- [Teal square] історичний центр міста, в межах якого пропонується залишити первинний центр
- [Yellow square] вторинні центри
- [Dark blue square] третинні центри
- [Light blue square] третинні центри, які формуються
- [Light teal square] частина, яка з'єднує первинний центр та підцентр -Київський-

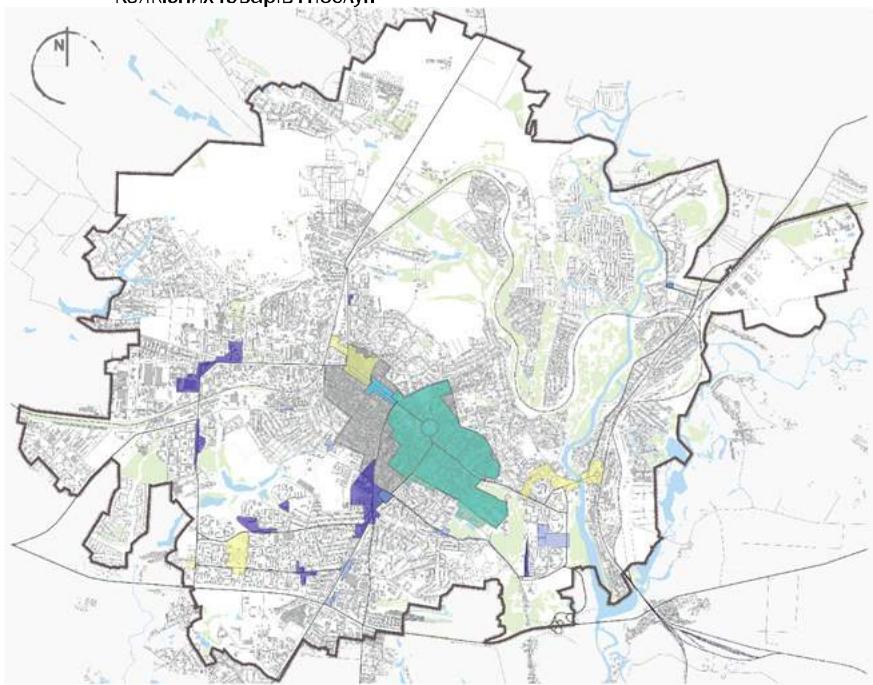

Рис. 4.2.1. Схема підцентрів Полтави

В Україні внаслідок змін економічних та політических систем чіткої структури сконцентрованої пропозиції таких послуг у центрах міст так і не виникло. Отже, основний центр у Полтаві, як і в багатьох інших містах, ледь окреслений.

Підцентри мають обслуговувати населення на рівні району/мікрорайону та виконувати функцію забезпечення середньострокових потреб. Okрім функції постачання, підцентри мають відігравати вирішальну та важливу соціально-комунікативну роль. Адже це місця для особистих зустрічей та масових зібрань, неформальний ринок інформації, місце активної соціальної діяльності та взаємодії, місце шопінгу та відпочинку – принаймні якщо вони правильно спроектовані. До того ж підцентри мають надавати ідентичності кварталу чи певній території. Такі характеристики породжують синергічні ефекти та створюють додаткові види економічної діяльності та привабливість. Чого поки що не має в Полтаві.

Рис. 4.2.2. Підцентр Київського району

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	зона підцентру
	основні транспортні зв'язки
●	зупинки громадського транспорту
	транспортні будівлі (вокзали, станції)
	основні пішохідні зв'язки
	торговельні зони
	рекреаційні зони
	адміністративна будівля і площа
	зони культурно-видовищних закладів
	заклади освіти

Рис. 4.2.2. Підцентр Київського району

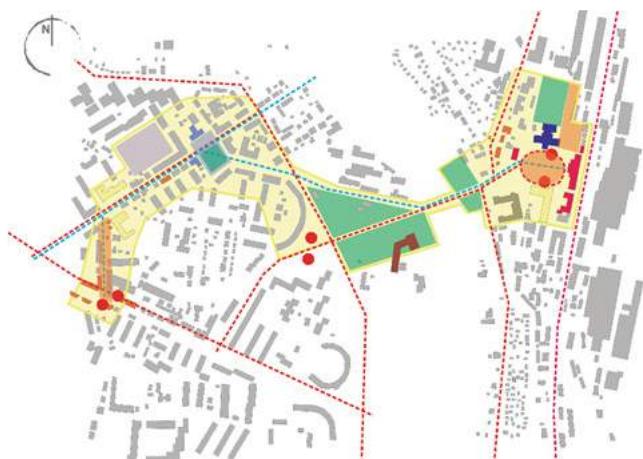

Рис. 4.2.3. Підцентр Подільського району/ Схема функціонального зонування

Рис. 4.2.4. Підцентр Шевченківського району

Хоча Полтава має значний потенціал для підвищення центральності та привабливості, цільове та організоване планування розвитку міста помітно відстae від вимог часу, призводячи до послаблення його центральних функцій, і, відповідно, до втрати значимості.

Очікуваний розвиток

Основне завдання цілі розвитку «Створення чіткої ієрархії центрів» – сформувати пропозиції щодо посилення центральності Полтави шляхом розвитку життєздатної поліцентричної міської структури з ієрархічним порядком, та зробити місто привабливим як для здійснення покупок, так і для туристів, інвесторів та кваліфікованого персоналу, що шукає роботу.

Створення чіткого основного центру повинно отримати потужну підтримку для того, щоб структура міста не лише отримала зрозумілі орієнтири, а й стала дійсно привабливою для жителів міста, відвідувачів та «користувачів». Основний центр має формувати ядро міста та бути компактним, тобто таким, що надасть можливість пересування пішки, порівняння та вибору товарів та послуг, спілкування, відпочинку та приємного проведення часу. Основний центр – це вітрина всього міста. Тому він повинен бути легко та швидко доступним як для власних мешканців, так і для жителів прилеглих територій міста.

Визначення розміру та меж первинного центру має бути виконано відповідно до прогнозованого рівня купівельної спроможності. Якщо територія первинного центру занадто велика, то вона не може бути в достатній мірі заповнена пропозицією товарів, втрачає свою щільність та інтенсивність. А надто малі рамки центру призведуть до «переливання» за межі і небажаного розпорошування торгових точок. Оскільки центральний ринок повинен відновити свої первісні функції центрального, то він має бути включений у розвиток первинного центру міста Полтава.

Щодо існуючих підцентрів міста, то складається враження, що вони з'явилися скоріше випадково, аніж були заплановані в рамках концептуального міського розвитку. Вони природньо виникли поруч із транспортними вузлами, такими як залізничні чи автобусні станції/адміністративні споруди. Але ці підцентри неоднорідні ні за своєю структурою, ні за проектуванням. Ім відчуто бракує привабливості, тут відсутні раніше згадувані соціальні компоненти, а звідси і відсутність бажаного ефекту синергії. Тому функціональне наповнення, дизайн та зовнішній вигляд центрів має бути значно поліпшено.

Рекомендації розвитку

Різнопланові центральні квартали

Територія центральної частини Полтави не є однорідним ансамблем, а складається з різних частин з різноманітними характеристиками. Унікальність усіх частин має бути посилаена та активізована для того, щоб утворити центр в цілому. З точки зору розвитку первинного центру необхідно виділити наступні частини:

- пішохідна зона – вулиця Соборності;
- парк «Корпусний сад» та ансамбль Круглої площа;
- Північно-західна частина вулиці Соборності;
- вулиця Пушкіна;
- Центральний ринок.

Кожна із зазначених п'яти частин міста повинна мати свій власний профіль та унікальні риси. Також має розвиватись відповідно до особливостей цільової аудиторії, що формує, відповідно, свій спектр пропозицій товарів та послуг (див. таблицю нижче).

	Пішохідна зона – вулиця Соборності	Корпусний парк – ансамбль Круглої площа	Вул. Соборності (п івнічно-західна частина)	Вул. Пушкіна	Центральний ринок
Опис	Модний туристичний напрямок	Історично важливе ядро міста	Жвава вулиця	Тиха територія зі змішаним використанням	Активна ринкова площа
Цільова аудиторія	Туристи та жителі міста	Жителі/туристи	Жителі округи/ жителі міста	Жителі округи/ жителі міста	Приїзжі/ мешканці
Рівень здійснення покупок	Середній/ високий	Середній/ високий	Середній	Середній/ низький	Високий/ середній/ низький
Тип товарів та послуг	Гастрономія гот елі, розваги, одяг, сувеніри, творчі товари	Адміністрація, готелі, заклади культури	Продуктові та господарські товари, одяг, товари щоденного вжитку, адміністрація, культура	Продуктові та господарські товари, одяг, товари щоденного вжитку	Продуктові та господарські товари, одяг, товари щоденного вжитку
Пілотні проекти	Вуличні меблі, освітлення	Реновація будинків та громадського простору	Громадський простір, вуличні меблі	Громадський простір	Реорганізація

Рис. 4.2.5. Пропозиції з розширення центру міста

A Пішохідна дорога – вулиця Соборності – висококласні ресторани та магазини

Нинішня пішохідна зона простягається від вулиці Європейської до вулиці Гоголя. Пропонується у першій фазі продовжити її до вулиці Конституції (включаючи Петровський парк). Потім розширити територію від (запропонованої) пішохідної зони вулиці Соборності з її прилеглими вулицями до вулиці Небесної Сотні, від вулиці Гагаріна на схід до вулиці В'ячеслава Чорновола на захід. Центральний ринок та територія навколо нього мають бути включені в цей первинний центр, тим самим поєднуючи два типи центральних функцій – функцію ринку та фешенебельної торгівлі.

У другій фазі територія первинного центру може бути розширенена відповідно до попиту та збільшення купівельної спроможності. Так, пропонується проводити розширення у напрямку вулиці Пушкіна для того, щоб встановити фізичний зв'язок з територією центрального ринку. Територія фешенебельних магазинів має розвиватися за умов місцевого регулювання розміщення магазинів та інших видів бізнесу на перших поверхах, що повинно більш жорстко регулюватися в нецентральних /неторгових зонах. Окреслена на схемі територія первинного центру має розвиватися згідно з власним обов'язковим генеральним та дітальним планів.

B Парк “Корпусний сад” та ансамбль Круглої площі

Проїжджа частина кола, яке переважно сформоване вулицею Соборності, характеризується надмірною шириною дороги, яка спокушає водіїв їхати швидко, та у часи пік має значну транспортну насиченість. Як наслідок, ця дорога спрацьовує як бар'єр між міськими структурами та парком, і перешкоджає легкому доступу до нього та користуванню.

Хоча в Корпусному саду не надаються жодні послуги центрального рівня та немає ніяких центральних закладів, більшість жителів Полтави сприймають саме його як центральну точку міста. Водночас, парком користуються лише як другорядним. Для того, щоб використовувати парк ефективніше та віддати належну данину унікальному історичному ансамблю, до парку має бути залучено більше людей. Тому в ньому необхідно розмістити більше загальнодоступних та часто відвідуваних громадськістю закладів. Додатково до цього відвідувачам має бути полегшений доступ до парку за рахунок зниження транспортного руху по колу, знизити швидкість з відповідними заходами, а також впровадити широкі переходи, на яких пішоходи будуть мати пріоритет руху.

Для того, щоб спонукати більше людей відвідувати Корпусний парк, функціональне наповнення приміщення Кадетського корпусу після закінчення його реновації повинно передбачати часте відвідування громадськості.

B Північно-західна частина вулиці Соборності

Цей відрізок вулиці Соборності чітко відокремлений від її східної частини, в першу чергу, Корпусним садом, потім відрізком, на якому розташована обласна адміністрація. Оскільки функції обласної адміністрації не передбачають активного потоку людей, а її прилегла територія при цьому значна, то цей відрізок вулиці є мало відвідуваним. Наступний відрізок у напрямку площі Зигіна складає приблизно 1.8 км і простягається до підцентру Київського району. Цей відрізок вулиці представляє собою мікс функцій та видів діяльності, включаючи:

- роздрібну торгівлю коротко- та середньостроковими товарами;
- бізнес та громадські послуги;
- гастрономію та готелі;
- заклади культури та дозвілля;
- житло.

Функціонально ця вулиця відповідає критеріям центральності, обслуговуючи значно більшу кількість населення, ніж те, що проживає на її території. Проте цій частині вулиці необхідно усунути значні недоліки, які в майбутньому можуть завадити її подальшому поліпшенню та розвитку. Основними недоліками є наступні:

- ця частина вулиці Соборності одна з найбільш насичених транспортним рухом вулиць у місті;
- міське середовище та дизайн непривабливі;
- для торгової вулиці ця вулиця надто довга та часто переривається нерелевантними функціями;
- розташування та якість підземних комунікацій не дозволяє здійснити значне перепланування;
- цей відрізок дороги на даний момент не має ні чіткого походження, ні явного призначення.

Тому стан та вигляд північно-західної частини вулиці Соборності має бути покращеним та розвиватися разом з підцентром Київського району. До того ж широка зелена смуга посередині вулиці повинна стати більш привабливою, бути обладнаною вуличними меблями та пропонувати вілку на тимчасовий основі гастрономію, видовищні заходи, товари ручної роботи і тому подібне.

Значимість цієї частини вулиці Соборності може зрости, якщо північно-східна частина Київського промислового району змінить своє цільове призначення на змішану територію, і за рахунок цього місто розшириться на північ (див. сферу розвитку «Диверсифікація економіки»).

G Житлова зона вулиці Пушкіна

Зараз вулиця Пушкіна представляє собою переважно житлову зону, але на ній також розташовані готелі, магазини. Відповідно до аналізу попиту та купівельної спроможності територія первинного центру має бути розширеня до цієї вулиці, а у другій фазі - від вулиці Гоголя до вулиці В. Чорновола, посилюючи зв'язок з територією Центрального ринку.

D Територія Центрального ринку

У зв'язку зі своєю видатною функцією, що включає центральність, економічний вплив та історичну цінність, територія Центрального ринку має бути реорганізована. Така реорганізація включає наступне:

- підготовку "розумного" плану дій, який передбачатиме функціональне та структурне збереження території, надасть концептуальні основи соціально прийнятних змін, реабілітаційних і реставраційних заходів, що мають бути поетапними, та, таким чином, сприятимуть продовженню діяльності ринку з найменшим втручанням в неї;
- переміщення на інші площі нерелевантних функцій, таких як оптова торгівля та виробничі види діяльності (в індустріальні зони, де розташована легка промисловість, на околиці міста);
- реставрацію старих будівель;
- відкриття внутрішніх дворів блокової забудови, що мають самовільне будівництво;
- ущільнення за рахунок створення на території внутрішніх дворів сучасних торгових центрів та творчих просторів з гастрономією та відкритими площацями, які б були створені відповідно до генерального та детального планів;
- інтеграцію в оточуючу тканину міста, включаючи поліпшення системи транспортного руху, доступності та міського пейзажу;
- поліпшення основного критого залу та побудову організованих тимчасових споруд зовні (прості спроектовані тимчасові конструкції (дерево та накриття).
- створення технічної інфраструктури та концепції управління відповідно до сучасних технічних стандартів.

Масштабні торговельні об'єкти та додаткові майданчики

Для масштабних об'єктів роздрібної торгівлі існують спеціальні контролюючі вимоги. Торгові площаці, що пропонують товари та послуги, які мають відношення до центру міста, мають розміщуватися в серці міста, аби стабілізувати та поліпшити міський центр. Об'єкти роздрібної торгівлі з асортиментом, що не є релевантним для центру міста, мають розташовуватися у великих торгових центрах або спеціалізованих магазинах за межами центру міста. Тому повинно бути на нормативному рівні затверджено, що торговельні об'єкти з асортиментом товарів, релевантних для центру міста, не можуть розміщуватися поза ним. Інакше купівельна спроможність буде виведена з центру міста з максимально негативним ефектом для привабливості, синергічного ефекту від туризму та дозвілля, культури та гастрономії.

Вулиця Маршала Бірюзова пропонується як місце для розташування торговельних центрів або промислова зона для легкої промисловості, і може служити для розміщення спеціалізованої роздрібної торгівлі, наприклад, меблевих магазинів, побутової техніки та господарських товарів, будівельних, садових магазинів тощо, які потребують транспортного доступу, і тому повинні бути розташовані не в центрі міста, але поруч.

Такий торговий центр можна було б найкраще розмістити на одному з численних браунфілдів, поруч з вулицею Маршала Бірюзова, де достатньо приміщень і місця для парковки, а також є легкий доступ.

Перевага сконцентрованого в одному місці розміщення торгових точок полягає здебільшого у тому, що клієнт отримує ширший вибір товарів та послуг одночасно. Це створює додаткову купівельну спроможність та знижує витрати на розвиток. Окреме дослідження має визначити територію для розміщення таких агломерацій об'єктів роздрібної торгівлі, сформулювати критерії та процедурні правила для них. Що стосується факторів розміщення торговельних агломерацій, з точки зору операторів ринку важливо розміщувати торговельні агломерації з урахуванням наявності та розміру земельної ділянки, потенціалу купівельної спроможності, наявності на ринку незаповненої спеціалізованої ніші, досяжності та доступності.

|| Розвиток підцентрів

Підцентри – це території міста, що пропонують широкий вибір магазинів та генерують синергічний ефект шляхом залучення офісів, медичних та оздоровчих послуг, готелів та певних культурних закладів. Вони націлені на обслуговування потреб населення району та його околиць. Зараз в місті Полтава є три визначених підцентри, що доповнюють первинний центр. Підцентри формуються для утримання та забезпечення рівномірного постачання (пропозиції) та створення спеціалізації згідно з ієархічною структурою. Підцентри мають розміщуватися у віддаленні від основного центру, щоб уникнути злиття, та собою доповнювати основний (первинний) центр міста.

Усі точки Полтави, поза основним центром, де сконцентровані торгівля та послуги, все ще потребують активних дій для їх посилення та розвитку як сталих та привабливих підцентрів. В усіх точках відсутня необхідна щільність, пропозиція товарів та послуг незбалансована, превалює низька якість громадських просторів. Тому при визначенні місцерозташування підцентрів Полтави в майбутньому потрібно враховувати наявність таких передумов як:

- визначена територія охоплення;
- районна влада та місця надання адміністративних послуг;
- хаб громадського транспорту для поліпшення доступності та зниження кількості індивідуальних моторизованих транспортних засобів;
- пропозиція товарів середньострокового попиту;
- пропозиція послуг культури та розваг середнього рівня.

Відповідно, потрібне поліпшення підцентрів міста в плані досяжності, привабливості та правильного міксу пропозиції.

Оскільки численні підцентри значною мірою залежать від наявної купівельної спроможності, то більшість з них дійсно отримають розвиток лише після того, як міська економіка здійснить значний ривокуперед.

Отже, для створення повноцінного рівномірного розподілу громадських та приватних послуг для населення та робочих місць недалеко від місць проживання, міська влада Полтави має забезпечити такі передумови як: земля, доступ до неї, визначення цільового призначення землекористування тощо.

Зіштовхнувшись з демографічною проблемою та екологічними викликами, важливо звернути увагу на короткі відстані між місцем проживання та місцями, де можливо зробити покупки та місцем роботи для того, щоб забезпечити надання базових послуг у пішій доступності.

Також вкрай важливо узбележити та посилити збалансовану та поліцентричну структуру товарів та послуг для розвитку сталого та жвавого міста. Тому в рамках окремого дослідження має бути визначено та сплановано місце розташування додаткових підцентрів, а самі підцентри сформовані у відповідності до поступово зростаючого попиту на них.

Території, що можуть функціонувати у якості підцентрів, наразі не мають ні дизайну, ні організованості, тому оскільки ми не спостерігаємо там ні концептуального, ні структурованого розвитку, то заклади з'являються в них скоріше навмання. Як передумова для сталого майбутнього розвитку необхідне систематичне дослідження та більш детальний план. Таке дослідження, по-перше, повинно прояснити, скільки підцентрів необхідно мати, та де вони повинні знаходитися. По-друге, мають бути визначені заходи для розвитку підцентрів, з планами дій, адаптованими до різних користувачів та цільових аудиторій. відповідних учасників процесу та проектувальних можливостей. І, нарешті, необхідна концепція, яка б надала чіткий дороговказ для майбутнього розвитку відповідно до:

- використання та функції (що має заохочуватися, а що забороняється);
- доступності (громадський транспорт, парковки, тротуари);
- привабливості та міського дизайну.

У короткостроковій перспективі запропоновані заходи мають фокусуватися на трьох основних територіях, які наразі виглядають як найбільш вдалі місця для поліпшення підцентрів, і це: підцентр Шевченківського району, підцентр Київського району та підцентр Подільського району. Для підцентрів Київського та Подільського районів має бути особливо враховані зв'язок з залізничними вокзалами, для інших територій - згадані вище критерії.

||| Типологія центрів різних рівнів

Для розвитку підцентрів протягом наступних 15 років необхідно застосовувати диференційований підхід. Наступна таблиця показує різну типологію центрів, що вони мають пропонувати жителям міста, та які райони міста повинні обслуговувати. Існуюча концентрація релевантної для центрів роздрібної торгівлі в Полтаві повинна сформувати майбутню структуру центрів. Потужність міського центру як основної зони забезпечення попиту, перш за все, пов'язана з територіальною щільністю та різноманітністю пропонованих товарів та послуг, що відповідають його ієрархічній функції постачання. Різні центри потребують різної типології та оснащення, що запропоновано в таблиці 2.

	Регіональний центр та основний центр міста	Вторинні центри	Локальні центри	Додаткові локації/ спеціалізовані ринки
Охоплення території	Полтава та область, прилеглі території	Шевченківський підцентр Київський підцентр Подільський підцентр	Задоволення щоденних потреб для житлових районів	Спеціально визначені території з відповідним цільовим використанням землі та умовами
Громадські послуги	Державні установи, обласна та міська влада, концертна зала міста	Районна влада, медичні, навчальні заклади	Навчальні заклади, дитсадки, диспансери, станції першої допомоги	відсутні
	Торговельні асоціації, навчальні та медичні заклади			
Культурні послуги	Театри, музеї, бібліотеки	Кінотеатри, місця для заходів, музеї, бібліотеки	Мало	відсутні
Приватні послуги та офіси	Представницькі офіси, флагманські магазини, різноманітні пропозиції у сфері фінансових та медичних послуг, магазини з роздрібною та дрібно-оптовою торгівлею, юридичні, ремісничі послуги.	Деякі з фінансових та медичних послуг, що межують з роздрібною торгівлею, юридичні та ремісничі послуги.	Основне забезпечення фінансових та медичних послуг, магазини роздрібної торгівлі, ремісничі послуги	Дрібно-оптові магазини
Гастрономія	Чисельні готелі, ресторани, кафе, закусочні усіх рівнів	Ресторани, кафе та закусочні усіх рівнів	Ресторани, кафе, закусочні	Достатня пропозиція для шопінгу в обідню перерву або перекусу
Купівельний мікс	Комплекс товарів релевантних для центру, менш ніж 15% їхніх, понад 50% одягу та електроніки, предмети розкоші, флагманські та мережеві магазини	Товари релевантні для центру, 20-30% продовольчі товари. 30-40% оляг та електротовари	Обмежена суміш пропозиції та конкуренція. 30-60% продовольчі товари, одні менші 30%	Товари, що не релевантні для центру міста: меблеві, садові центри, будівельні матеріали
Забезпечення щоденних потреб	Суміш пропозицій: домашня кухня, магазини делікатесів – ринки та супермаркети високого та середнього рівнів		Кулінарія приватного виробництва, ринки з товарами середнього та невисокого рівня, супермаркети	Відсутність великих супермаркетів. Невеликі постачальники в проміжках

IV Розвиток та розміщення роздрібної торгівлі

Центр міста Полтава, у доповнення до таких сфер як культура, соціальна сфера, адміністративні послуги тощо, є найбільш важливим комерційним центром регіону. Тому він має характеризуватися мультифункціональністю та зосередитись на отриманні синергічного ефекту від розташування роздрібної торгівлі, послуг, закладів культури та дозвілля тощо. В майбутньому і розвиток роздрібної торгівлі, типової для центру, має відбуватися виключно в напрямку центру. Привабливість територій для здійснення покупок визначається не лише кількісними показниками, але й різноманітністю напрямів й асортименту, операційними формами та розмірами, концептуальним змістом, якістю пропозиції товарів та послуг, що характерні для сучасного міста. Тільки завдяки збалансованому співвідношенню даних компонентів можливо зробити місця для здійснення покупок у Полтаві привабливими та утримати і посилювати центральність міста в довгостроковій перспективі. Роздрібна торгівля є рушійним фактором у розвитку міського центру. Більш того, розміщення точок роздрібної торгівлі та формування пропозиції відповідно до типу та якості місцевознаходження відіграють вирішальну роль у підвищенні привабливості центру та є запорукою економічному успіху.

Чи будуть центри різних рівнів життєздатними та стілами, значною мірою залежить від однорідності запропонованих товарів, які відповідають рівню центру. Це означає, що в первинному центрі, і тільки в ньому, мають пропонуватися високовартісні та довгострокові товари, а додатково до них середньострокові і базові товари (короткострокові товари або товари щоденого вжитку) для жителів власне центральної частини міста. Попит на товари середньої вартості та строковості має задовольнятися в підцентр-рах додатково до попиту на щоденні товари жителів, що проживають безпосередньо поруч. Товари для щоденного вжитку мають пропонуватися поруч з житлом у пішій доступності на відстані від 500 до 800 метрів.

Спеціальні роздрібні точки для великовагантних товарів, будівельні магазини тощо мають розташовуватися на міській периферії, з асортиментом, узгодженим та лімітованим до такого, що не створює конкуренції для товарів первинного центру та підцентрів.

Згідно з попередніми даними, Полтава до 2030 року потребує додатково 19550 м² торгових площ, з них:

- 6060 м² продовольчих торгових площ або додатково 26 продовольчих магазинів;
- 13490 м² непродовольчих торгових площ або додатково 48 непродовольчих магазинів.

Але для того, щоб чітко визначити кількість та якісну структуру асортименту товарів та стратегічні місця розміщення торгових точок в Полтаві відповідно до рівня центрів, має бути виконано детальне дослідження сектору роздрібної торгівлі, яке б приділило увагу ключовим показникам з точки зору оцінки оптимальної структури асортименту товарів та послуг, оптимального як для населення, так і для бізнесу, а саме:

- потреби всього населення міста (в динаміці);
- потреби населення прилеглих територій (в динаміці);
- доступність (та її поліпшення);
- купівельна спроможність (та її динаміка);
- оптимальне поетапне розміщення підцентрів;
- окреслення території первинного центру для першої фази.

Проекти/Заходи

20. Розширення пішохідної зони вулиці Соборності та формування первинного центру

Завдання:

- продовження постійної пішохідної зони до вул. Конституції, включаючи Петровський парк;
- вирішення питання персоналізовання транспортних потоків;
- вирішення питання доставки товарів;
- розширення тимчасової (у вихідні та свяtkові дні) пішохідної зони між вул. Конституції та Білою Алтайкою;
- благоустрій вулиці та робота з Петровського парку;
- чітке впровадження рекомендацій «Концепції торгівлі» щодо розвитку пішохідної зони вул. Соборності в якості первинного центру з фешенебельними магазинами (вл. Соборності та прилеглі вулиці) у першій фазі;
- миттєвий початок реабілітації території Центрального ринку (див. проект З “Реставрація та реабілітація території Центрального ринку”);
- прогнозування середньострокового та довгострокового розвитку первинного центру між запропонованою пішохідною зоною вул. Соборності та вул. Пушкіна, створенням зв’язку з Центральним ринком;
- покращення зв’язку між пішохідною зоною та парком «Корпусний сад»; компактний розвиток первинного центру та його поступове розширення у відповідності до формування купівельної спроможності населення;
- розвиток первинного центру в напрямку центрального ринку задля формування єдиного центру з закладами та послугами високої центральної значимості.

Очікуваний результат:

- чіткий, привабливий та сповнений життя первинний центр міста;
- ревіталізація центрального ринку, підвищення значимості первинного центру та внесок у унікальність та привабливість міста;
- заличення більшої кількості відвідувачів з прилеглих територій;
- поштовх для розвитку діяльності гастрономії, дозвілля, супутніх для них послуг та інших видів підприємницької діяльності.

21. Оновлення північно-західної частини вулиці Соборності

Завдання:

- поліпшити використання потенціалу громадських просторів шляхом розвитку:
  - Каштанової алеї, створення території, подібної до парку, обладнаної парковими меблями, тимчасовими, але привабливо спроектованими куточками з гастрономією та окремими торговими кioskами у закріплених за ними місцях;
  - облаштування не використовуваних відкритих просторів вздовж обох сторін даного відрізу вул. Соборності, як, наприклад, територія навпроти КП «Палац дозвілля» або площа перед Полтавським обласним центром естетичного виховання учнівської молоді Полтавської обласної ради (ОЦЕВУМ).
- прибрати тимчасові торгові павільйони та кioski та інтегрувати їх в лінію магазинів;
- розробити абсолютно новий вуличний дизайн для всієї вулиці, включаючи ринок, підцентр Київський та вул. Зіньківську;
- підвищити привабливість шляхом видалення невідповідної реклами та зміни оформлення вітрин та вивісок;
- поєднати даний відрізок вулиці з парком «Корпусний сад» шляхом покращення відрізу дороги між її кільцем та кінотеатром.

Очікуваний результат:

- створення жвавого відрізу вулиці на рівні підцентр, але такого, що пропонує можливість для проведення вільного часу, розваг, гастрономії додатково до торгівлі середньостроковими товарами;
- вул. Соборності, об’єднавши з підцентром Київського р-ну, збільшивши свою значимість щойно відбудеться інтеграція з північно-східною частиною промислової зони Київського району;
- жвава атмосфера навіть у час, коли магазини вже не працюють;
- зниження навантаження на запланований первинний центр.

22. Реставрація та реабілітація Центрального ринку

Завдання:

- окреслити межі території, що підпадає під реабілітацію;
- провести соціально-економічний аналіз території центрального ринку, клієнтів та цільових груп;
- взяти до уваги питання інтеграції внутрішніх дворів (блокової забудови) у діяльність ринку;
- розробити функціональну концепцію території ринку та концепцію міського дизайну;
- створити привабливу концепцію реабілітації для традиційної забудови;
- розробити концепцію технічної інфраструктури відповідно до сучасних технічних стандартів;
- підготувати концептуальний план реабілітації на основі визначення етапів реалізації для кожної окремої частини території ринку;
- створити управлінський та операційний плани;
- покращити та оновити основний критерій зал;
- реорганізувати транспортний рух та місця для паркування;
- розробити прості ринкові прилавки;
- розробити концепцію (заходи) щодо запобігання втрати торгових місць під пішими торговцями.

Очікуваний результат:

- ринок є привабливим місцем торгівлі та місцем зустрічі, де можна присміно проводити час як жителям міста, так і жителям прилеглих територій, відвідувачам та туристам;
- прилеглі до ринку території та вулиці інтегровані в загальну концепцію;
- транзитний рух мінімізовано, процес доставки та паркування організовано, а територія зручна як для пішоходів, так і для людей з обмеженими можливостями;
- плата за право продавати товари посильна для населення з низьким рівнем доходу;
- торговці, що бажали залишилися, не втратили свої торгові місця;
- впроваджено логічну та прозору систему оплати за торгові місця.

23. Розвиток сталої системи підцентрів

Завдання:

- оцінка та оптимізація місця розміщення існуючих підцентрів:
  - Шевченківський підцентр;
  - Київський підцентр;
  - Подільський підцентр.
- оцінка майбутнього розвитку підцентрів у розрізі їх якості та привабливості;
- визначення кількості, підходящого розміщення та прилеглих територій вторинних центрів;
- визначення заходів, що мають бути прийняті для розвитку підцентрів та формування їх сталості;
- забезпечення доступності для всіх користувачів;
- забезпечення відповідного резерву землі:
- підвищення привабливості та дизайн підцентрів **шляхом:**
- створення індивідуального дизайну з унікальними рисами для кожного центру;
- підтримка ефекту синергії та спільного розвитку територіального оточення;
- оптимізації доступності.

Очікуваний результат:

- існуючі та заплановані підцентри привабливі для задійснення покупок, проведення вільного часу та розваг;
- рівномірна та оптимізована структура асортименту товарів та послуг;
- чіткі директиви та регулятивні норми щодо розвитку підцентрів та їх функціонування, контроль за дотриманням цих вимог;
- правильно розподілені завдання між первинним центром та підцентраторами оптимізують загальну роботу системи роздрібної торгівлі.

24. Розробка комплексної концепції торгівлі

Завдання:

- класифікація товарів та послуг, що відповідають рівню центру;
- якісна та кількісна оцінка загального попиту на товари та послуги;
- оцінка структури попиту на товари та послуги за різними сегментами клієнтів за якістю та кількістю;
- прогноз динаміки розвитку вищезазначеніх показників попиту з урахуванням економічних прогнозів;
- окреслення конкретних меж, планування та реалізація першої фази розширення первинного центру відповідно до результатів аналізу попиту і купівельної спроможності;
- окреслення меж та планування другої фази розширення первинного центру;
- розроблення та запровадження системи правил видачі дозвільних документів на розрібну торгівлю та послуги з урахуванням рівня їх центральності.

Очікуваний результат:

- чітко окреслений та компактний первинний центр, що відповідає критеріям сучасного містообудування з точки зору планування, дизайну, особливих рис та ефективності;
- оптимізація розташування, розміру та пропозицій підцентрів;
- оптимізація асортименту товарів та послуг для населення;
- створено «місто коротких шляхів», зменшено попит на транспорт та поліпшено стан навколошнього середовища;
- підвищено привабливість та ініційовано інтерес для інвесторів.

25. Короткострокові проекти масштабних торговельних об'єктів та додаткових комерційних майданчиків

Завдання:

- розроблення чітких інструкцій та правил щодо створення та використання торгових площ для великомасштабної роздрібної торгівлі та забезпечення виконання цих правил;
- оцінка існуючого та майбутнього попиту за якісними та кількісними показниками;
- визначення, забезпечення та розвиток місця (місць), у т.ч. зони розширення.

Очікуваний результат:

- забезпечення доступної, стійкої пропозиції товарів та послуг довготривалого попиту як для жителів міста, прилеглих територій та всього регіону;
- запобігання неправильному розподілу міських функцій;
- захист міських центрів від недобросовісних конкурентів/негільового розвитку;
- зниження/обмеження транспортного руху в центрі міста.

Ціль розвитку 2.2:

Підвищення привабливості міста

Огляд та обґрунтування

Прагнути змінити центральну функцію та значення Полтави як сильного регіонального центру, місто має забезпечити певну свою унікальність, привабливість та стабільний економічний розвиток. Привабливість міста та міських центрів/підцентрів спрямована на створення та поліпшення м'яких факторів привабливості, які не тільки роблять місто привабливим місцем для перебування та проживання, але також є вирішальним критерієм для розміщення бізнесу та інвестицій.

Для того, щоб дійсно бути привабливим, місто має забезпечити сукупність різних функцій, наведених у згаданих вище керівних принципах, серед яких наступні аспекти найбільше впливають на посилення центральності:

- збереження та поліпшення вигляду міста;
- забезпечення впорядкованих та зв'язаних між собою зелених зон;
- благоустрій території міста;
- збереження та реабілітація історичного центру;
- дизайн міста.

Ці аспекти повинні розглядатись у поєднанні з іншими сферами розвитку та запропонованими цілями розвитку.

Полтава має виразний природний рельєф, який створює оригінальний ландшафт історичної частини міста. Акцентування природної топографії архітектурними домінантами сформувало "історичне обличчя" Полтави. Рядова історична забудова підпорядкована загальній ландшафтній композиції. Але дисонуюча багатоповерхова забудова в історичному центрі кардинально змінює силуети пагорбів, слугує перепонами при огляді ландшафту зі спеціально передбачених для цього майданчиків. Перелік видових точок і графічне позначення кутів огляду наведено нижче на рис.4.2.6, перешкоди для огляду з видових точок позначені на рис.4.2.7.

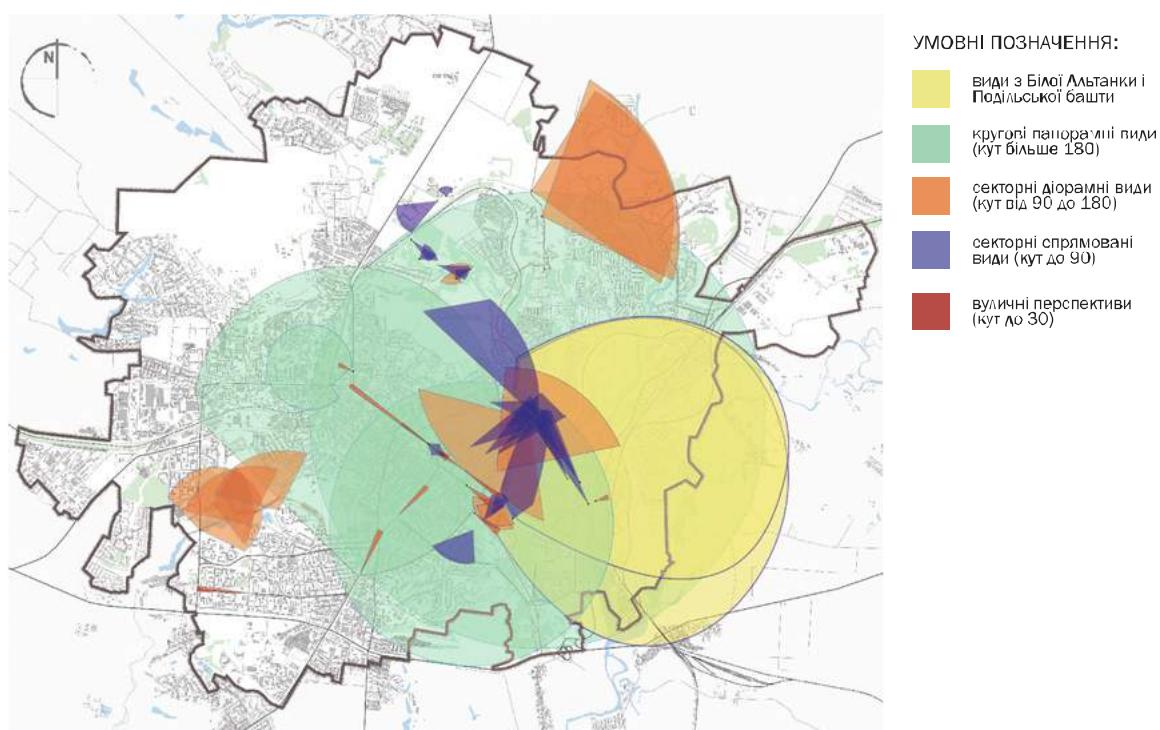

Рис. 4.2.7. Проблеми візуального сприйняття

Для підвищення привабливості міста необхідно посилити контроль щодо забудови в історичному ареалі, виключити з нормативних документів пункти, які дозволяють ігнорувати обмеження поверховості. Видові композиції Полтави часто неможливо розпізнати, через те, що візуальні вісі та панорами перекриваються завеликими конструкціями та елементами благоустрою – не простежуються перспективні і панорамні види вулиць. Благоустрій більшості оглядових майданчиків міста незадовільний, вони потребують реконструкції. Існують видові точки, які розкривають ефектні ракурси на природні та архітектурні об'єкти. Вони мають бути занесені до категорії оглядових майданчиків. Перспективи окремих центральних улиць перекриті тимчасовими спорудами або рекламними носіями. Якість візуального середовища суттєво знижується, що позначається на привабливості цих просторів, та впливає на економічні перспективи, особливо в контексті туризму.

Зовнішній вигляд Полтави досить часто погіршується в результаті непродуманих дій. Це пов'язане з самовільною, неконтрольованою реставрацією фасадів, зокрема історичних будівель, неконтрольованим розміщенням рекламних носіїв і тимчасових споруд, що здебільшого негативно впливає на візуальне сприйняття та порушує зовнішній вигляд міста. Все це загалом знижує культурну та естетичну цінність старого міста і, таким чином, «вбиває» привабливість історичної частини центру. Збережений історичний центр, який дбайливо підтримується, є невід'ємною частиною привабливості, бо саме він відображає унікальність та індивідуальні риси міста.

Більш того, в Полтаві є потреба в покращенні міського дизайну та благоустрою публічних просторів та зелених зон. Щоб стати по-справжньому привабливими, багато місць, парків та скверів, в тому числі, і в центрі міста, потребують осучаснення та поліпшення якості.

Полтава вражає великою кількістю зелених насаджень та зелених зон, які представлені парками, лісопарками, скверами, бульварами, озелененими смугами вулиць. Це характеризує місто та створює його позитивний «зелений» імідж. Проте дороги, що супроводжуються зеленими насадженнями, зелені насадження, прилеглі до приватних будинків, а особливо громадські зелені простори знаходяться під загрозою зникнення через недостатньо якісне утримання або вируби.

Більш того, існуючі зелені зони та офіційні зелені схеми не пов'язані між собою та утворюють, у значній кількості, ізольовані структури. Оскільки зелені зони є важливими не тільки для забезпечення добробуту громадян, але також і найважливішою особливістю міста з точки зору створення його іміджу, м'яких факторів розташування, додаткової привабливості для туризму та ін., тривожним є те, що спостерігається зменшення кількості зелених насаджень у місті, переважно на центральних вулицях та всередині дворів. Масивні вирубки дерев відбуваються у кварталах центральної частини міста, на вулицях Театральна, Пушкіна, Котляревського, Ляхова тощо.

Окрім того, значні території парків та лісопарків є занедбаними і потребують реконструкції. окрім зелені території недостатньо взаємопов'язані, в силу відсутності одної концепції розвитку зелених зон міста не відбувається ніякого скоординованого розвитку.

Очікуваний розвиток

Перш за все, для збереження міського ландшафту все будівництво в місті повинно відбуватися із чітким дотриманням існуючих правил та норм, зокрема: Правил забудови історичного центру Полтави¹, Історико-архітектурного опорного плану міста, Правил благоустрою м. Полтава, Настанови щодо проектування та розміщення об'єктів дизайну міського середовища і елементів благоустрою в межах зон охорони пам'яток архітектури і містобудування та інших документів. У доповнення, планувальні норми нового будівництва повинні враховувати оцінку впливу на навколоишнє середовище, включаючи візуальний та соціальний вплив. Ці правила повинні застосовуватися до всієї забудови в історичному центрі та поблизу нього, а також будівництва, що знаходиться поруч із природними заповідниками та/або рекреаційними зонами. Внаслідок цього, передбачені планом візуальні вісі повинні бути вільні від будь-яких перешкод та підтримані за рахунок утримання оглядових майданчиків у гарному стані, а також через будівництво нових, які будуть порекомендовані.

Взаємопов'язана система міських зелених насаджень, відкритих просторів міста та прилеглих територій як єдина комплексна зелена мережа міста Полтава слугуватиме не тільки поліпшенню навколоишнього середовища та біорозмаїття, а також вплине на загальну привабливість міста. В даній Концепції передбачено створення міської ландшафтно-рекреаційної зони «Водно-зелений діаметр Полтави» як безперервної мережі зелених зон міста, включаючи узбережжя річки Ворскла та Коломак. Відповідні заходи детально представлені в сфері розвитку «Довкілля та розвиток зелених зон».

З метою покращення зовнішнього вигляду Полтави, мінімізації негативних візуальних та функціональних впливів, необхідно переглянути існуючі правила та регламентуючі документи щодо будівництва та благоустрою, доповнити їх за необхідності відповідними змінами, а також забезпечити чітке дотримання та контроль виконання. Інакше Полтава може втратити значну частину своєї потенційної привабливості. Разом з цим, є нагальна потреба в більш інтенсивному благоустрої парків та зелених насаджень міста, а також реабілітації та покращенні, як мінімум, значних вулиць та площ, які мають потенціал привабливості з точки зору відвідувачів та бізнесу.

¹Див. також Ціль розвитку 2.3: Закріплення статусу Полтави як міста культурної спадщини зі збереженим історичним центром

Рекомендації розвитку

Збереження та покращення вигляду міста

Збереження історично сформованого ландшафту є важливою складовою концепції поліпшення вигляду міста. Тому він потребує догляду, утримання в належному стані та періодичних розчисток чагарників і прибирання. Це стосується і оглядових майданчиків. Існують видові точки, з яких розкриваються ефектні ракурси на природні та архітектурні об'єкти. Вони мають бути занесені до категорії оглядових майданчиків. Для цього необхідно розробити документацію, яка складалася б з переліку таких майданчиків, правил їх утримання та охоронних зон навколо. Таким же чином мають бути проаналізовані та захищені візуальні віси. Крім того, майбутній розвиток території повинен враховувати вплив на навколишнє середовище. Це має стати обов'язковим на нормативно-регулятивному рівні і повинно бути закріплено відповідними положеннями у місцевих нормативних актах, статутах громади тощо. Дотримання цих положень повинно чітко контролюватись та відслідковуватися.

Дотримання зазначених вище вимог, визначених нормативними документами, у поєднанні з охороною, реабілітацією та відновленням історичних територій та будівель має бути застосовано для оглядових точок, територій зі складним рельєфом (Соборний майдан, Панянський бульвар, майданчики на вулицях Стрітенська та Кричевського, парку "Перемога", площа Небесної Сотні).

Крім того, це має бути застосовано до будівель вздовж вулиць, площ, які мають архітектурні ансамблі, парків у рамках історичної забудови (вулиці центральної частини міста, зокрема, Соборності та Театральна, Кругла площа та площа Незалежності, вул. Небесної Сотні, вул. Пушкіна та Березовий сквер).

Усунення негативних візуальних ефектів (впливів)

Важливим є внесення змін до чинної нормативної документації, адже саме через її ігнорування допущено більшість дій, які знищують цілісне історичне середовище міста (дисонуючі забудови, знищення історичних об'єктів, неконтрольоване розміщення рекламних носіїв і тимчасових споруд). Корекція цих нормативних документів і суворий моніторинг дотримання їх вимог є необхідним і невід'ємним етапом при комплексній реконструкції центру. В результаті, коли ці дії будуть успішно впроваджені, центральна частина міста стане своєрідним взірцем для вторинних центрів, а ті, в свою чергу, – для решти територій.

Для того, щоб досягти гармонічного зовнішнього вигляду Полтави, необхідно вдосконалити відповідні існуючі регламентуючі документи та правила, а також забезпечити їх безперечне виконання. Це особливо стосується:

- змін фасадів будівель всіх типів;
- розміщення зовнішньої реклами на вікнах та фасадах;
- звільнення території від тимчасових споруд.

Що стосується тимчасових споруд, потрібно заборонити встановлення нових, натомість, замість них, відповідні місця торгівлі та надання послуг, які повинні бути розташовані та інтегровані в існуючі приміщення капітальних будівель з маленькими крамницями. Щоб уникнути негативних соціальних наслідків, існуючі тимчасові споруди, оскільки вони встановлювались з офіційного дозволу, повинні бути поступово інтегровані в існуючі об'єкти забудови.

Для покращення благоустрою первинного центру міста потрібно провести дослідження підцентрів та інших територій подібного цільового призначення та розробити відповідну програму покращення благоустрою міста з урахуванням першочергових пріоритетів. Міська влада вже сьогодні проводить активну роботу щодо реабілітації парків та зелених зон, отже, пропонується в короткостроковій перспективі зосередитись саме на первинному центрі міста. Це означає, що редевелопмент та розширення пішохідної частини вулиці Соборності та прилеглих до неї територій підлягають благоустрою в першу чергу.

У цій зоні знаходитьться Театральна площа, яка є одним з найважливіших відкритих просторів з точки зору центрального місця для публічних зборів, проведення масових заходів. Планується продовжити пішохідну зону вулиці Соборності до Сонячного парку, що так само підлягає пріоритетній реабілітації. Так як центральна частина міста є і буде «вітриною» міста, максимально ефективним буде розпочати програму покращення благоустрою саме з цих територій.

Проекти/Заходи

26. Закрілення оглядових майданчиків та візуальних вісей

Завдання:

- визначення існуючих та потенційних оглядових точок;
- розробка паспортів для оглядових точок та візуальних вісей;
- забезпечення доступу до оглядових точок;
- захист візуальних вісей від порушкод шляхом внесення відповідних пунктів до містобудівних та охоронних регулюторних актів.

Очікуваний результат:

- збереження історичного дизайну міста;
- утримання оглядових майданчиків та точок у історичному центрі міста;
- заличення більшої кількості туристів та відвідувачів;
- збереження та вдосконалення привабливості міста.

27. Усунення візуальних негативних ефектів

Завдання:

- аналіз нормативних документів місцевого рівня, розробка рекомендацій щодо внесення змін до документів, що регламентують зміни фасадів, розміщення реклами та тимчасових споруд;
- інвентаризація тимчасових споруд на території міста;
- інвентаризація всієї зовнішньої реклами та перевірка на відповідність встановленним регламентам;
- підготовка програми дій по усуненню візуальних негативних ефектів;
- виведення з центральних вулиць тимчасових споруд, встановлення нового регламенту для літніх майданчиків і зовнішньої реклами;
- впровадження ефективної програми моніторингу для визначення порушень.

Очікуваний результат:

- значне покращення привабливості міста;
- покращення місця для розташування бізнесів;
- покращення міського середовища;
- зростання числа відвідувачів, туристів.

28. Програма покращення благоустрою центральної частини міста

Завдання:

- дослідження ключових зон, таких як:
  - Театральна площа;
  - Сонячний парк;
  - Вулиця Пушкіна та Березовий сквер (як основний шлях до парку «Перемога» та Полтавського національного технічного університету);
- підготовка заходів щодо редизайну та реабілітації (можливо через проведення конкурсів щодо дизайну міського середовища);
- програма реалізації (план дій) на визначних вищіс територіях та реалізація лемопроекту на території Полтавського міського парку культури та відпочинку «Перемога».

Очікуваний результат:

- значне покращення привабливості центру міста;
- поліпшення якості життя;
- значне покращення якості місця;
- позитивний ефект для всього міста з точки зору сприятливого розташування.

Ціль розвитку 2.3: **Закрілення статусу Полтави як історичного міста (міста культурної спадщини) зі жвавим історичним центром**

Огляд та обґрунтування

Історична і культурна спадщина – це те, що вирізняє місто з-поміж інших, нагадує нам, хто ми є, розповідає про уроки минулого. У місті це безпосередньо проявляється в навколошньому оточенні: історичні забудові, ландшафтних зонах, та визначених місцях. Саме тому потрібно зберегти, правильно і повноцінно показати те відображення історії, яке дійшло до наших днів. Важливо забезпечити гармонійне співіснування новітньої забудови і архітектурної спадщини, витримати баланс між правильним позиціонуванням історичних частин міста і забезпеченням достатнього для сучасного міста рівня урбанізації. Історичні зони, забудова й елементи міста є дуже приємними, вони відображають унікальність міста, дозволяють відчути його історію і «душу». Туристів і місцевих мешканців завжди приваблюють міста, що мають свою власну історію, яка, головним чином представлена збереженою культурною спадщиною.

Полтава – місто з історією, яке пережило ряд визначних історичних подій, і з якими пов'язані імена видатних особистостей. Історія різними епохами накладена на сучасне місто і представлена порівняно багатою архітектурною спадщиною. Завдання міста – зосередити ресурси для збереження, правильно позиціонувати й експлуатувати спадщину. Проведений аналіз показує необхідність комплексної реставрації, благоустрою та ремонту пам'яток, об'єктів культурної спадщини. Інтеграція культурної спадщини в життя міста стосується не лише збереження фізичних артефактів, але також сприяє розвитку різних галузей економіки, активізації соціального життя та допомагає процвітанню міста в умовах змін. Сталий розвиток можна забезпечити завдяки використанню історичних кварталів, їх інтеграції в міську тканину.

Центри міста, а особливо основний (первинний) центр, будують Полтаву та визначатимуть її яскравість. Роздрібний сектор та відповідні послуги є ключовими елементами центру, але завжди розглядаються в поєднанні з факторами привабливості, такими як історичне оточення, культурне надбання, зелені насадження та відкриті публічні простори, привабливий міський дизайн. Як вже зазначалося вище, важливу роль в успіху міста та забезпеченні жвавого історичного центру відіграє організація та управління розвитком роздрібної торгівлі, яка потенційно впливає на структуру центру. Для цього потрібен диверсифікований та добре структурований асортимент товарів та послуг, які могли б розміститися в більш ущільненій забудові. З точки зору якості асортименту, ідентичність центру повинна бути зміцнена за рахунок ущільнення, а не завдяки розширенню, зокрема, шляхом профілювання факторів розвитку, таких як поліпшення якості перебування, різноманіття центру, жвавість, врахування історичних об'єктів та туристичного потенціалу.

Для створення справді активного і жвавого центру міста потрібна більша щільність. Ущільнення повинно поєднуватися з популяризацією змішаного землекористування, не конфліктного для центральних районів міста, а також за межами міських центрів. Ця нова концепція використовує модель старого традиційного життя європейського міста та зосереджується на щільності, багатофункціональністі, соціальному та культурному розмаїтті (визначення Комісії Європейських Співтовариств, 1990 р.).

Змішане землекористування та розвиток – суттєві умови для створення і утримання привабливого, живого та сталого міського середовища.

Місто Полтава має дуже низьку щільність населення. В історичному центрі міста щільність населення Полтави дорівнює в середньому 100 осіб на га. Відносно низькі показники щільності в центральних частинах населених пунктів не тільки неефективні та економічно не доцільні, але ще й суперечать принципам «компактного міста» та «міста коротких шляхів». Ці принципи виникли через необхідність зменшення індивідуального транспорту та потребу в поліпшенні якості міського життя. Отже, для Полтави повторне ущільнення може розглядатись як стратегічний орієнтир для подальшого просторового розвитку міста та вдосконалення її центрів.

Привабливість Полтави як туристичної принади можна підсилити різноманітністю якісних торгових об'єктів у історичному оточенні, особливостями сучасного дизайну та виставками митців. Багатофункціональний взаємозв'язок між різними видами послуг (гастрономії, дозвілля та культури) та роздрібною торгівлею у міському центрі сприяє привабливості міста. Розвиток центру та розвиток сектору роздрібної торгівлі можуть значно виграти від туризму. Культурні заклади та цікаві події можуть сприяти посиленню регіональної значимості міста та формуванню його іміджу вцілому чи певної частини.

Очікуваний розвиток

У майбутньому необхідно зберегти історичне надбання міста, створити привабливі будівлі, підвищити якість перебування туристів та жителів, а також зберегти його урбаністичне обличчя. Привабливість та цінність історичних будівель не повинна знижуватися через непродуману реконструкцію, недоречні нові будівлі, домінуючу рекламу або погано утримувану забудову. Необхідно фокусуватися на оцінці урбаністичної та архітектурної якості нових будівель. Магазини роздрібної торгівлі та інші об'єкти сфери послуг, які розташовані в історичній частині міста, мають чітко відповідати існуючим правилам забудови та критеріям.

Отже, «Правила забудови історичного центру міста Полтава», розроблені наприкінці дев'яностих років минулого століття та затверджені відповідним рішенням Полтавської міської ради в 2003 р., повинні бути переглянуті з точки зору відповідності часу, необхідності доповнень та змін. Дуже важливо забезпечити чітке дотримання, моніторинг та контроль виконання їх у будь-якому планувальному процесі міста. Більше людей і установ повинно бути залучено до заходів зі збереженням історичної спадщини. Життєво потрібні підвищення рівня обізнаності та пошук інноваційних схем реалізації та фінансування проектів з реконструкції центральної частини Полтави. Шляхом активного за участі суспільства, державного, приватного та громадського секторів, місто, як історичне так і сучасне, може бути краще оціненим та збереженим.

Термін «повторне ущільнення» або «пост-компактизація» в міському проектуванні означає використання просторів у вже існуючій забудові. Це може бути здійснено за рахунок використання найбільших за розмірами дворів у багатьох частинах центру міста. Здебільшого це застосовується в містах як альтернатива для розбудови приміських районів на незайманих землях. Відповідальне використання ресурсів включає в себе використання вільного простору та захист незайманих земель. Повторне ущільнення є бажаною формою будівництва у сенсі сталого розвитку, оскільки воно може не тільки використовувати існуючу технічну та соціальну інфраструктуру, але й відповідає критеріям та принципам компактного розвитку міста.

«Освоєння» пустуючих будівель, комерційних приміщень або цілих мікрорайонів молодими творчими особистостями створює креативні простори, що значно сприяє розвитку міста. «Уможливлення» тимчасового використання «вакантних» земель та приміщень відкриває великі можливості для розвитку малих культурних ініціатив. Це обов'язково повинно бути використано як гнучкий інструмент для просування культурних індустрій та уникнення появи пустуючих будівель у центрі міста. В той же час, і сприятиме розвитку нової, ситуативної урбаністики. Дуже корисним є той факт, що інструменти міського розвитку можуть бути використані спеціально для підготовки «вакантних» будівель та приміщень у якості недорогих студій, майстерень або робочих просторів, щойно створених галерей та крамниць для малого бізнесу у сфері культурної та креативної економіки.

Рис. 4.2.8. Публічні простори Полтави

Рекомендації розвитку

Для формування привабливого центру міста повинна бути розроблена належна нормативно-правова база, дотримання якої повинно бути обов'язково проконтрольоване, враховуючи вдосконалення/оновлення правил будівництва та дизайну (особливо для історичного частини міста) та розроблення правил оренди, що передбачає обов'язковість короткострокових договірів оренди та іншої форми здачі в оренду.

Необхідно провести дослідження, яке чітко визначило б нові правила для розвитку міського середовища. В результаті акцент має бути зроблено на видимі архітектурні особливості, використання інноваційних та експериментальних підходів та високоякісну архітектуру, що базується на типології забудови Полтави, історії міста та його ідентичності.

Це ж стосується і забезпечення розвитку та інтеграції громадського простору, а також транспортної інфраструктури в міському середовищі.

Історичні території міста, що мають культурну спадщину, часто потребують покращеного управління шляхом створення жорсткіших регуляторних правил. Якісний моніторинг забудови середовища поліпшує планування та проектування. У дослідженні повинні бути запропоновані заходи та завдання щодо управління та моніторингу територій з культурною спадщиною. Що, в свою чергу, сприятиме підвищенню впевненості жителів та інвесторів щодо захисту їх інвестицій у довгостроковій перспективі.

Для відновлення соціального виміру і функціонування історичного міста необхідно вдосконалювати та розвивати стратегічно заплановані та створені громадські простори. Розвиток громадських просторів у поєднанні з іншими центральними функціями значно сприяє жвавості, життєздатності та сталості історичного центру міста.

Необхідно встановити та визначити відповідні моделі управління процесами модернізації та утримання забудов, які належать до історично-культурної спадщини, будь це державно-приватне партнерство або інші місцеві управлінські рамкові угоди. Також треба створити механізми координації дій між різними учасниками. Запровадження спеціальних програм з модернізації, реконструкції та цільового фінансування можуть допомогти зберегти історичну спадщину.

Тому існує необхідність визначення методів та умов отримання грантів на утримання, ремонт або відновлення історичних будівель:

- органи місцевого самоврядування повинні працювати з громадянами та місцевими зацікавленими групами задля посилення загальних зусиль, спрямованих на сприяння та підтримку загального добробуту громади;
- для сприяння реабілітації та відновленню необхідно надавати фінансові стимули або заохочувальні гранти;
- слід організувати міждисциплінарну участь та «альянси» проєктувальників з іншими фахівцями у сферах, суміжних зі збереженням історичної спадщини;
- необхідно обрати стратегії впровадження, здатні захищати, посилювати та поширювати переваги культурних ресурсів для майбутніх поколінь.

Ущільнення, особливо в історичних кварталах міста, повинно здійснюватися найбільш продуманим способом, з розумінням історичного планування міста і принципів естетики.

З одного боку, слід визна-чити землю для нових (на пустих земельних ділянках) та вбудованих приміщень (ущільнення дворів), а також відповідну соціальну інфраструктуру, а з іншого - зробити детальний аналіз дворів у блоковій забудові, які недостатньо використовуються відповідно до стандартів і критеріїв, які повинні бути встановлені в нормативно-правових актах, що регулюють забудови історичного центру Полтави. Відповідно, буде створено та постійно поновлюватися кадастр земельних ділянок, що вільні або придатні для ущільнення. Потенційні зони ущільнення повинні бути позначені та паспортизовані, з вказанням кожної ділянки, її поточної щільності, дозволеної щільності та рекомендованої щільності, а також специфікації землекористування, запропонованої/дозволеної висоти будівлі, особливих умов для збереження історико-культурної спадщини міста, тощо. Наявність такого кадастру дозволяє швидко затверджувати заявки на ущільнення та мати безпроблемний розвиток.

Виходячи з того, що в схожих містах Західної Європи легко досягають показників міської щільності (брutto) 300-400 осіб на гектар, в історичному центрі Полтави можна легко досягти цільового показника щільності 200 осіб на гектар, без будь-яких обмежень для якості життя. В силу існуючої структури малоповерхової забудови, особливо в історичному центрі міста, досягнення більших показників щільності здається неможливим.

Архітектурна спадщина надає багатий матеріал для пояснення історичних традицій та порівняння форм, стилів та їх застосування. Сьогодні, коли візуальне сприйняття та безпосередній досвід «з перших рук» відіграють вирішальну роль у вихованні майбутніх поколінь, дуже важливо зберегти надбання різних періодів та їх основні досягнення. Ці живі докази минулого спадщини можуть бути збережені тільки тоді, коли необхідність їхнього захисту буде розумітися переважною більшістю людей, особливо молодшим поколінням, які будуть його майбутніми опікунами (Європейська хартія архітектурної спадщини - 1975). Отже, очевидною є потреба в підвищенні обізнаності щодо необхідності збереження історичних міст шляхом включення успадкованих цінностей та культурної значимості у їх широкому розумінні до стратегії збереження та розвитку міста.

Проекти/Заходи

29. Перегляд та оновлення «Правил забудови історичного центру міста Полтава»

Завдання:

- дослідження історичного центру міста згідно з сучасним статусом;
- оновлення паспортів для кожної прийнятної ділянки та зони ущільнення з доповненням відповідною інформацією щодо дозволених кількісних та якісних змін (максимальна висота, максимальна щільність, максимальний розмір ділянки, доступність, вентиляція, тощо) з огляду на сучасні взірці містобудування та міського планування;
- комплексна паспортизація фасадів будівель у центрі міста;
- затвердження оновлених правил;
- встановлення прозорої системи моніторингу.

Очікуваний результат:

- створення системи, яка забезпечує суворе дотримання правил планування міста;
- збереження обличчя історичного центру;
- забезпечення унікальності та привабливості міста;
- підвищення щільності;
- створення можливостей для нових робочих місць у центрі міста.

30. Створення кадастру земельних ділянок, що вільні або придатні для ущільнення

Завдання:

- виявлення вільних ділянок і забудованих місць, які підходять для наповнення і ущільнення;
- створення та обслуговування кадастру земельних ділянок, які вільні або придатні для ущільнення;
- розроблення вичерпних та детальних інструкцій щодо правил наповнення та повторного ущільнення з урахуванням історичної атмосфери, візуального впливу, житлового середовища тощо;
- створення паспорту для кожної доступної ділянки з відповідною інформацією щодо дозволених якісних та кількісних змін (максимальна висота, максимальна щільність, максимальна площа, доступність, вентиляція тощо).

Очікуваний результат:

- вища інтенсивність засвоювання, особливо в центрі міста;
- створення компактного центру міста;
- створення урбаністичного середовища, в т.ч. компактності пропозицій для дозвілля, розваг, культури та торгівлі;
- підвищення привабливості та жвавості центру міста.

31. Інтеграція культурної спадщини та старої забудови в міську тканину (включаючи проект 22 «Реставрація та реабілітація території Центрального ринку»)

Завдання:

- оцінка об'єктів культурної спадщини та підготовка індивідуальних, детальних паспортів їх стану, фасадів та елементів благоустрою навколо (вдалість їх розташування тощо);
- перегляд та вдосконалення правової бази, включаючи детальний та комплексний дизайн-код міста;
- визначення та аналіз інливідуальних, однорідних історичних мікрорайонів по всьому місті;
- дослідження окремих територій;
- підготовка всебічної та індивідуальної програми поетапного розвитку міського центру з пріоритетом збереження справжнього історичного середовища і його інтеграції в міську соціальну, економічну та фізичну структуру міста;
- визначення та реалізація функцій історичних мікрорайонів;
- поліпшення публічних просторів, що стануть більш привабливими і будуть приваблювати більше відвідувачів;
- структурно, функціонально та соціально взаємопов'язати «історичний дитинець» міста з центром.

Очікуваний результат:

- створення привабливого та неповторного міського центру та його найближчого оточення;
- функціональне та економічне використання об'єктів історичної спадщини;
- залучення інвестицій до історичного центру;
- забезпечення життєздатності та жвавості "старого міста";
- забезпечення сталості.

32. Використання порожніх будівель та магазинів

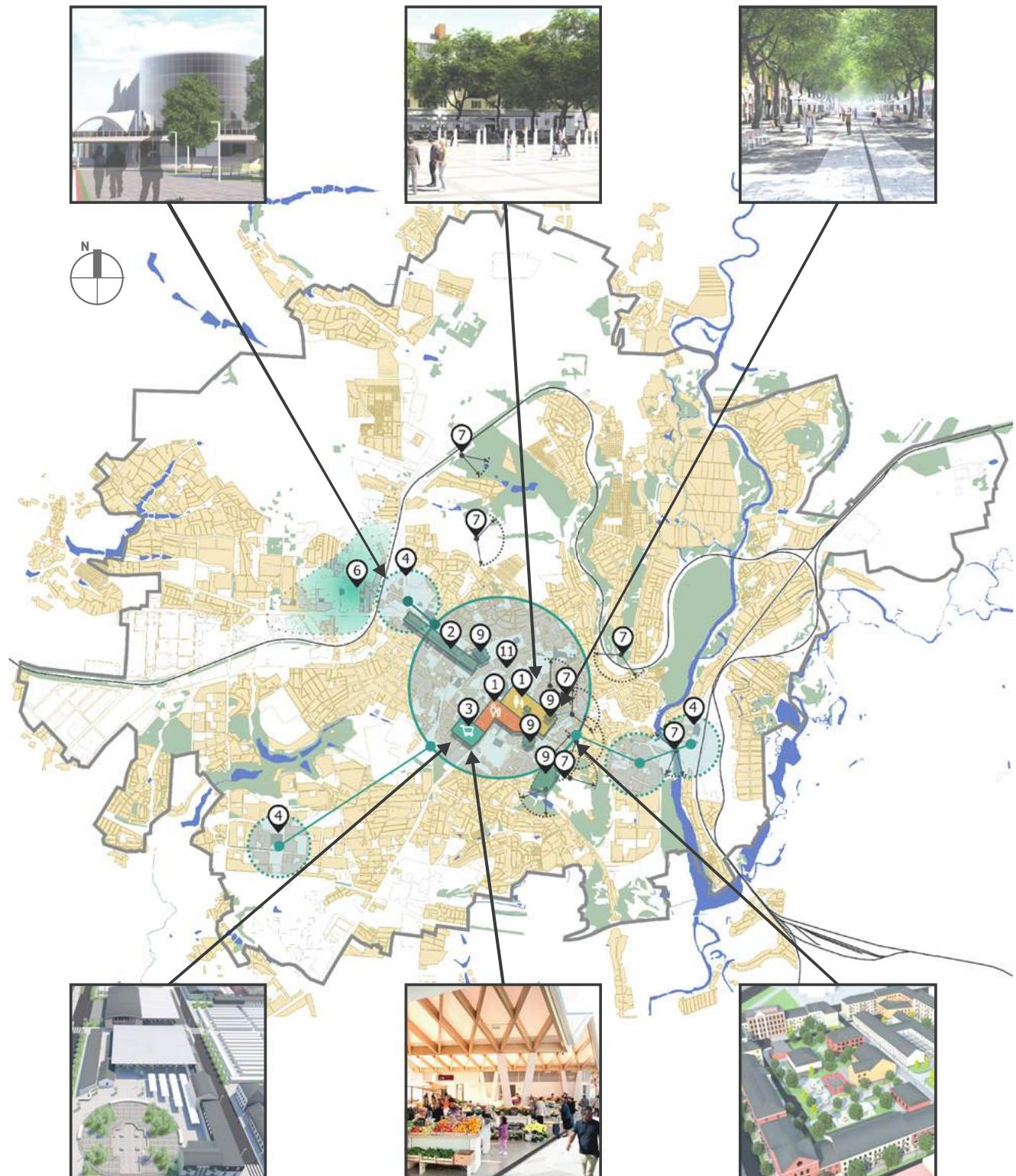
Завдання:

- створення (або визначення) організації, яка візьме на себе адміністрування короткострокової оренди порожніх приміщень з акцентом на просування креативних індустрій;
- підготовка та підтримка реєстру порожніх приміщень через визначену організацію;
- підготовка інтернет-платформи для менеджменту пропозицій та попиту щодо короткострокової та середньострокової оренди;
- підготовка стандартних юридичних договорів щодо короткострокової оренди;
- сприяння створенню партнерських відносин між різними учасниками/західницями сторонами.

Очікуваний результат:

- створення взаємовигідної кооперації між власником та користувачем;
- історичні споруди краще охороняються, використовуються і стають привабливішими;
- місця для творчих підприємців та митців активно пропонуються та просуваються;
- збороження активного життя в місті, особливо в історичному центрі;
- підвищення привабливості та жвавості центру міста.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста		об'єкти відомого фонду		залізниця		видові точки
	території житлової забудови		первинний центр міста		центральний ринок		проекти
	об'єкти зеленого фонду		вторинний центр міста		пішохідна частина		заходи

ЦІЛЬ В: МІСТО - ПОТУЖНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР І ОСЕРЕДОК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

ЦІЛІ РОЗВИТКУ

- 1 Створення чіткої ієрархії центрів
- 2 Підвищення привабливості міста
- 3 Закріплення статусу Полтави як міста культурної спадщини зі зважим історичним центром

ПРОЕКТИ ТА ЗАХОДИ

- 1 Розширення пішохідної зони вулиці Соборності та формування первинного центру
- 2 Оновлення північно –західної частини вулиці Соборності
- 3 Реставрація та реабілітація центрального ринку
- 4 Розвиток сталої системи підцентрів
- 5 Розробка комплексної концепції торгівлі
- 6 Короткострокові проекти масштабних торговельних об'єктів та додаткових комерційних майданчиків
- 7 Закріплення оглядових майданчиків та візуальних вісей
- 8 Усунення візуальних негативних ефектів
- 9 Програма покращення благоустрою центральної частини міста (Березовий сквер, парк «Перемога»)
- 10 Перегляд та оновлення «Правил забудови історичного центру міста Полтава»
- 11 Створення кадастру земельних ділянок, що вільні, або придатні для ущільнення
- 12 Інтеграція культурної спадщини та старої забудови в міську тканину
- 13 Використання порожніх будівель та магазинів

КОНЦЕПЦІЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ «ЖИТЛО ТА ЖИЛОВА ІНФРАСТРУКТУРА»

Тенденції розвитку сучасних міст в умовах глобалізації передбачають, в першу чергу, раціональне використання ресурсів. Важливою основою ефективного і стабільного використання ресурсів є компактна структура поселення (Лейпцизька хартія сталого європейського міста). Постійний ріст урбанізації означає все більше підвищення щільноти в містах, що вимагає компактності забудови, інфраструктури, збереження на високому рівні якісних характеристик середовища. Сучасне місто має людський масштаб, в якому «вся архітектура та інфраструктура орієнтується на пішоходів, структура вулиць, дизайн простору, багатство деталей та вражень надають задоволення від пересування пішки»¹.

Успішні міста ставлять людину в центр уваги та моделюють своє майбутнє за рахунок створення комфортних умов для людини. Отже, вони обирають стратегії, які дозволяють найкраще задоволити потреби нинішніх та майбутніх мешканців у комфорному та безпечному проживанні та пересуванні, забезпечені роботою, здоровому та привабливому середовищі, свіжому повітрі та чистій воді, повноцінному відпочинку. Місцеве самоврядування відіграє важливу роль та має великий вплив на створення комфорнішого простору для людини.

На стадії розвитку міст та громад орієнтують і Глобальні цілі сталого розвитку 2030. Соціальними основами сталого розвитку міста є доступність житла як базової потреби людини та комфортність умов життя. Згідно із затвердженими «Цілями сталого розвитку України» (Ціль 11), до 2030 року наші міста та громади повинні забезпечити доступність житла, а саме загальний доступ до достатнього, безпечного і недорогого житла й основних послуг.

Одна з визначених містом стратегічних цілей – це «Полтава 2030 - місто комфорного життя» (СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ Д). Стадій просторовий розвиток, за умов збереження та поліпшення оточуючого середовища, сприятиме становленню міста як екологічного еталону для України.

Житлова сфера є важливою складовою, яка, в свою чергу, суттєво впливає на розвиток усіх галузей економіки.

Отже, житло та житлова інфраструктура є однією з ключових сфер життя містян, які потребують розвитку з урахуванням потреб сьогодення та покращення з огляду на майбутнє міста.

Сфера розвитку «Житло та житлова інфраструктура» формується у просторі сельбищної зони міста. Природно-ландшафтні умови Полтави, багаті міські і приміські зелені насадження, достатні земельні ресурси створюють значний потенціал для сталого розвитку міста і його житлової сфери.

Важливим чинником для сфери розвитку «Житло та житлова інфраструктура» слід вважати показник середньої житлової забезпеченості. У Полтаві норма житлової забезпеченості у середньому становить $20,9 \text{ м}^2$, що є менше загальноукраїнської (на одного українця станом на 2016 рік припадало в середньому 23 м^2 житла). Зараз місто Полтава має екстенсивний характер забудови, про що свідчить щільність населення, яка становить у межах міста 2832,3 осіб на км^2 . Цей показник є нижче середньостатистичного для аналогічних по чисельності міст України (для порівняння, місто Житомир має щільність 4454,9 осіб на км^2 , а місто Вінниця – 5277,4 осіб на км^2). Земельні ресурси міста використовуються не ефективно. Місто має значний потенціал для ущільнення та інтенсифікації розвитку сфери житла.

Аналіз нинішнього стану вихідної ситуації, прогноз майбутнього з урахуванням демографічного аналізу, детальний SWOT-аналіз надають можливість висунути припущення, що основними стратегіями міста на майбутні десятиліття для повноцінного розвитку сфери «Житло та житлова інфраструктура» будуть ущільнення в межах існуючих територіальних ресурсів, що підвищить ефективність використання міських земель та концентрація зусиль на створенні комфортного, гідного житлового середовища.

«Житло та житлова інфраструктура» є інтегруючою сферою життєдіяльності міста, яка тісно пов'язана з такими сферами як мобільність, навколоишнє середовище та культура. Вона безпосередньо впливає на розвиток економіки, туризму та статусу міста як сильного регіонального центру, забезпечуючи м'які фактори привабливості території як для нинішніх, так і для прийдешніх мешканців та бізнесів, які можуть з'явитись у місті за умов створення якісних умов проживання.

¹ Філософія «міста людського масштабу», книга «Місто для людей». Ян Гейл, провідний світовий експерт з питань якості міського середовища та «старійшини» в розвитку міських публічних просторів

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони

Вигідно розташований у планувальному каркасі України поліфункціональний промисловий, науково-освітній і культурний центр.

Комфортні природно-ландшафтні умови, рясні міські і приміські зелені насадження.

Достатня кількість вакантних земель для розвитку житла на майбутні десятиліття.

Висока кількість зелених зон у житлових дворах.

Сприятливі умови для розвитку ландшафтно-рекреаційних зон у Подільському районі вздовж річки Ворска та її притоки річки Коломак.

Важливий з точки зору збереження історико-культурної спадщини потенціал Шевченківського району.

Високий потенціал для ущільнення використання земель.

Великі приватні інвестиції в житло.

Слабкі сторони

Низький рівень середньої житлової забезпеченості на одного мешканця в порівнянні з іншими містами.

Незадовільний дефіцитний попит на житло.

Суттєве зменшення щорічного вводу житла по місту в порівнянні з 90-ми роками.

Значний знос житлового фонду, що побудований у 1960-80 рр. та інженерних мереж.

Незадовільний рівень житлової інфраструктури.

Низький рівень благоустрою зелених зон житлового середовища.

Недостатній рівень забезпечення ігровими зонами та відкритими спортивними майданчиками в житлових районах міста.

Поганий стан прибудинкових ігрових майданчиків.

Недостатній рівень комфорності умов в місті.

Недостатній рівень базових сервісів поруч з місцем проживання.

Відсутність інвентаризації земель міста (на сьогодні лише 4242 га (40,9 %) від загальної площи міста), не встановлені і затверджені межі міста.

Тільки 380 га озеленених територій загального користування (парків, садів, скверів, бульварів) упорядковані (загальна площа 655 га).

Необґрунтоване навантаження на забудовників та інвесторів житла.

Значна частина дворового простору житлових районів зайнята господарчими спорудами та гаражами.

Можливості

Формування міста і прилеглих територій на основі єдиної планувально-просторової концепції – Великої Полтави.

Зростаючий попит на редевелопмент та ревіталізацію покинутих промислових територій: наявні покинуті промислово-комунальні зони можна перетворити на економічно та соціально важливі об'єкти.

Високий потенціал для сталого розвитку різних видів економічної діяльності за рахунок забезпечення ефективного землекористування в Київському районі.

Створення компактного міста коротких шляхів.

Асоціація України з ЄС уможливлює підвищення стандартів якості життя.

Загрози

Відсутність економічних, законодавчих та фінансових умов іпотечного кредитування.

37% земель міста (3858,2 га) несприятливі для освоєння за інженерно-геологічними умовами: відсутність фінансових можливостей для рекультивації та покращення стану таких земель.

Відсутність умов проведення прозорих, відкритих земельних аукціонів створює несприятливі умови для потенційних інвесторів.

Загальне погіршення економічного стану України.

Зниження купівельної спроможності населення та зниження попиту на житло.

Ціль розвитку 3.1: Забезпечення всіх верств населення доступним житлом;

Ціль розвитку 3.2: Забезпечення комфортного середовища проживання та життєдіяльності, зручної доступності соціальних послуг.

Керівні принципи

Вирішуючи проблеми з житлом та поліпшуючи умови життя горожан, в подальшому місто має керуватись наступними фаховими принципами, які уможливлюють досягнення поставлених стратегічних цілей:

1. Єдина концепція просторового планування – сучасне урбаністичне місто.
2. Компактне розміщення привабливого житла в міських районах.
3. Забезпечення раціональної системи розселення, раціонального взаємного розташування зон житлових та громадських будівель, промислових, оздоровчих та природоохоронних зон під час планування та розвитку міста (будівництва). Уникнення конфліктів землевживання.
4. Забезпечення привабливості та комфортності міста у всіх його частинах та для всіх громадян (районів).
5. Інтеграція нових житлових районів у міську тканину з урахуванням історичного середовища за умов збереження історико-культурної спадщини міста.
6. Контроль кількості поверхів і площі будівель у центральних історичних районах.
7. Врахування екологічних стандартів та принципів.
8. Формування підцентрів, заснованих на принципах «повної функції», доступності та інклюзивності.
9. Закріплення територій на основі їх розподілу у районах багатоповерхових забудов перед ОСББ, ЖБК.
10. Забезпечення кількісного та якісного рівня удосконалення зелених зон та публічних місць.

Ціль розвитку 3.1: Забезпечення всіх верств населення доступним житлом

Огляд та обґрунтування

Згідно з експертним дослідженням демографічної ситуації у місті Полтава, проведеним у рамках проекту GIZ, за прогнозними розрахунками на 2030 рік за оптимістичним сценарієм населення міста буде становити 280 тис. мешканців. За даними SWOT-аналізу в Полтаві спостерігається високий попит на житло, достатньо високі приватні інвестиції в житло, є тенденція до розвитку приватної забудові, що використовує завелику земельну ділянку. В той же час існує дефіцит житла, що пристосовано для маломобільних груп населення, незначна кількість доступного житла.

Основними типами житла для міста Полтава наразі є багатоквартирне (78%) та садибне (22%). Територія під житловою багатоквартирною забудовою складає 700,3 га, територія під садибною забудовою складає 2376,16 га.

Із загальної чисельності населення м. Полтава 287,1 тис. осіб (станом на 2017 р.) у багатоповерховому житловому фонду проживає 238,1 тис. осіб, а у садибному житловому фонду проживає 49,0 тис. осіб. Кількість садибних будинків – 15 905, при загальній кількості житлового фонду 1511,0 тис. м². Кількість квартир становить 139841, при загальній площі багатоповерхового житлового фонду 5178,5 тис. м².

Разом з тим, значний знос існуючого багатоквартирного житлового фонду і житлової інфраструктури, побудованих у 1960-70 рр. минулого століття, впливає на комфортність умов проживання населення та створює додатковий попит на житло. Спостерігається зростання попиту на заміну житла в короткостроковій та середньостроковій перспективі, погрішення стану будівель та прибудинкових територій. У окремих районах міста інженерні мережі мають знос понад 60%. За результатами проведеного попереднього дослідження кількість квартир у амортизованому жилому фонду, які потребують санації, складає понад 42 тис. квартир.

Основна аргументація необхідності забезпечення доступним житлом всіх верств населення до 2030 року - це низький рівень середньої житлової забезпеченості на одного мешканця міста (20,9 м²). При цьому у багатоквартирному фонду цей показник складає 19,5 м², а в садибному фонду – 27, 9 м². Згідно з українськими стандартами, такий норматив повинен складати на рівні 25 м². на одного мешканця.

Однією з основних проблем при будівництві житла, яка характерна в цілому для всієї України є відсутність економічних, законодавчих та фінансових умов іпотечного кредитування. Серед слабких сторін, які заважають активному розвитку сектору будівництва: завищені витрати на спорудження та допоміжні витрати, в 4% розмір пайової участі від загальної кошторисної вартості будівництва житлових будинків та обтяжливі технічні умови, що створюють необґрунтоване навантаження на забудовників та інвесторів житла.

Ці факти та проблеми свідчать про нагальні потреби міста визначити стратегії задоволення попиту для всіх цільових груп відповідно до оцінених потреб. Оцінка потреби у житлі включає: новий попит на житло з урахуванням попиту від додаткового населення, яке буде з'являтися між 2016 та 2030 рр.; дефіцитний попит з урахуванням непокритого попиту в минулі роки; попит на заміну житла, що містить необхідність заміни старого житлового фонду внаслідок його зношенності (ветхий житловий фонд).

При визначенні обсягів та структури житлового будівництва для міста Полтави на розрахунковий період до 2030 року були враховані такі фактори, як прогнозна чисельність населення міста (оптимістичний варіант), аналіз введення обсягів нового житлового будівництва за попередні роки; наявність територій, які можливо використати для забудови; кількість родин та одинаків, які є в черзі на отримання житла; пропозиції щодо проведення реконструктивних заходів.

Попит населення на житло можна кваліфікувати наявністю таких основних чинників як загальноміської черги, так і бажанням і можливостями мешканців покращити своє житлові умови. На квартирному обліку на поліпшення житлових умов перебуває понад 8 тис. сімей, ще 3611 осіб підлягають відселенню з аварійного житлового фонду.

В цілому, потреба в забезпеченні житлом в місті Полтава складає:

Потреба	Орієнтовна кількість
Загальноміська черга на поліпшення житлових умов	Приблизно 8 тис. квартир
Заміна житла (відселення з ветхого фонду)	Приблизно 1,7 тис. квартир
Поліпшення існуючого амортизованого житлового фонду	Приблизно 42 тис. квартир
Заяви на індивідуальне садибне будівництво	1400 ділянок

Формування попиту населення на житло напряму впливає на розвиток ринку житла. Ринок житла в Україні характеризується дуже високою часткою житла у приватній власності, незначною кількістю варіантів оренди та мінімальними обсягами іпотечного кредитування. Слід при цьому зауважити, що за 26 років незалежності в Україні так і не сформовано цивілізовану інфраструктуру ринку житла на відповідні законодавчі основі із своїми біржами, іпотекою, інформаційно-аналітичними ресурсами та структурами державного рівня, спеціалізованими страховими фондами тощо.

Очікуваний розвиток

Основним завданням для цієї цілі розвитку є розширення ринку доступного житла (власного та орендованого) для всіх категорій населення. Відповідне забезпечення нового, дефіцитного попиту і попиту на заміну житла. За результатами проведених проектних досліджень забезпечення всіх видів попиту на житло в місті Полтава з урахуванням перспективного населення міста орієнтовно буде складати:

Забезпечення попиту	Орієнтовна потреба
Нова багатоквартирна забудова (з урахуванням перспективної потреби)	16 тис. квартир
Приватна садибна забудова (з урахуванням перспективної потреби міста)	2460 ділянок
Санация амортизованого житлового фонду	42 тис. квартир

Забезпечення нового та дефіцитного попиту

В ході проектного дослідження було проведено роботи з виявлення потенційно можливих територій для нового будівництва (Рис.4.3.1).

Нові обсяги багатоквартирної забудови на розрахунковий строк будуть розміщені на площі приблизно 222,5 га (включаючи поняття «навколо-житловий простір», (включаючи поняття «навколо-житловий простір», тобто розміщення поруч з житлом об'єктів обслуговуючих сервісів, зелених насаджень загального користування із спортивними майданчиками та зон змішаного функціонального використання з комерційною, виробничою, громадською функцією):

- З них на вільних територіях орієнтовною площею 99,6 га буде розміщено багатоквартирне житло на наступних ділянках: мікрорайон 57 – 30,0 га; мікрорайон на території колишніх артилерійських складів – 50,0 га; мікрорайон «Левада -2», 1-а черга – 12,0 га; мікрорайон «Левада – 1», завершення будівництва – 5,0 га; район забудови по вул. Гожулянська, завершення будівництва – 2,6 га.
- На територіях, що потребують виносу об'єктів, орієнтовною площею 96,2 га (це стосується промислових територій Північно-Західної промзони, загальна площа якої близько 1070 га), на наступних ділянках: ділянка ПТМЗ – 10,9 га; ділянки по вул. Маршала Бірюзова (включаючи територію суконної фабрики та інш.) – 85,3 га.
- На територіях, що потребують містобудівної реконструкції орієнтовною площею – 26,7 га. З них це території район по вул. Європейська – Кагамлика – 6,28 га; район по вул. Степного фронту – Європейська – 11,91 га; район по пров. Суконосту – вул. Балакіна – 1,71 га; район по вул. Шевченко – вул. Сінна – 5,36 га; район вул. Шевченка – вул. Соборності – 1,33 га.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста
	межі адміністративних районів
	території багатоквартирної забудови
	території садибної забудови
	території нового багатоповерхового будівництва
	території іншого садибного будівництва

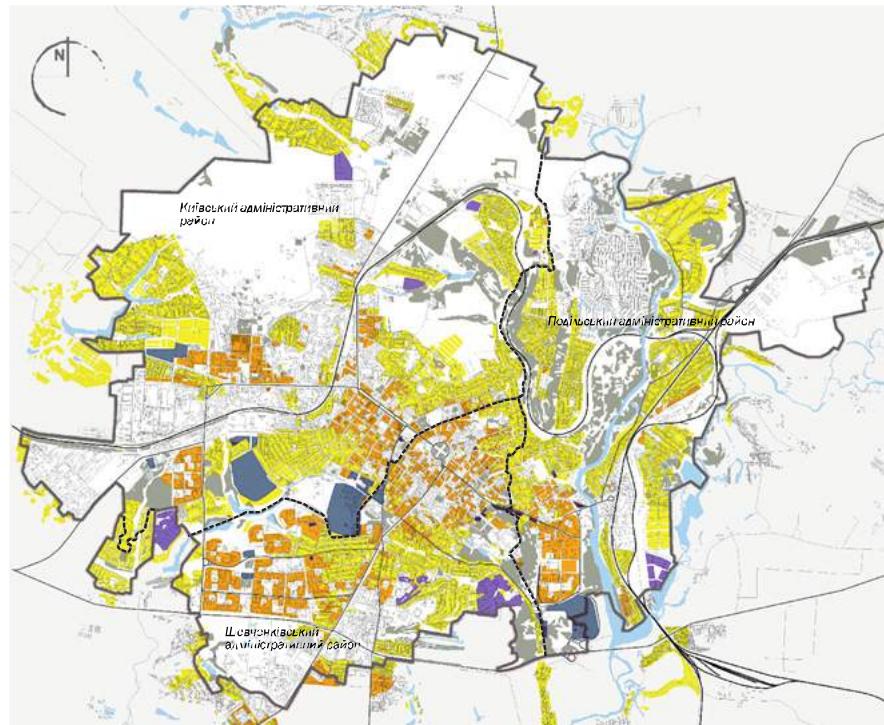

Рис. 4.3.1. Території нового будівництва

Площа для перспективного садибного будівництва буде складати орієнтовно - 246 га. У відповідності до нормативних вимог що до розміщення садибного будівництва передбачається що його розміщення має відбуватись на периферійних територіях міста. У межах міста задоволити таку територіальну потребу у повному обсязі не можливо. У межах міста можливо передбачити розміщення вул. Князя Ігоря Святославича (с.Лісок) – 7,5 га; вул. Січових стрільців (друга черга) – 1,5 га; вул. Пирятинська (друга черга) – 2,3 га. За межами міста, на приміській території передбачається Івонченський житловий масив садибної забудови орієнтовною площею - 234,7 га.

Будівельна галузь може побудувати до 2030 року у межах існуючого міста 16 тис. квартир, що буде відповісти очікуваним демографічним показникам. Отже, планується побудувати **нового житла** загальною кількістю 16 тис. квартир, виходячи із збільшення середньої житлової забезпеченості до рекомендованого, нормативного рівня 25 м² на 1 особу. Загальна кількість садибного будівництва з урахуванням існуючого та перспективного попиту передбачає освоєння 2460 ділянок.

Нове будівництво **багатоповерхового житла** планується на вільних територіях 57-о мікрорайону, мікрорайону на території колишніх артилерійських складів, мікрорайону «Левада – 1», (завершення будівництва), мікрорайону «Левада-2» (1-а черга), мікрорайону по вул. Гожулянська (таблиця 3).

Нове багатоквартирне будівництво

Територія	Площа, га	К-ть од. житла, квартира	Соціальне житло (80%)	Комерційне житло (20%)
Планувальний район по вул. Лазурна у складі 57-о мікрорайону та мікрорайону на території колишніх артилерійських складів:	80,0	9460	7568	1892
57-й мікрорайон	30,0	4200	3360	840
мікрорайон на території колишніх артилерійських складів (перша черга)	50,0	5260	4208	1052
Мікрорайон «Левада – 1». (завершення будівництва)	5,0	158	127	31
Мікрорайон «Левада-2» (перша черга)	12,0	2800	2240	560
Вул. Гожулянська	2,6	208	166	42
Всього:	99,6	12626	10101	2525

Нове будівництво **садибного типу (вілли)** у межах міста планується по вул. Князя Ігоря Святославича (с. Лісок) – 7,5 га; вул. Січових стрільців (друга черга) – 1,5 га; вул. Пирятинська (друга черга) – 2,3 га (таблиця 4).

Нове будівництво садибного типу у межах міста

Нове будівництво садибного типу (вілли) (у межах міста) ²	Площа, га	Кількість ділянок
вул. Князя Ігоря Святославича	7,5	63
вул. Січових стрільців (друга черга)	1,5	17
вул. Пирятинська (друга черга)	2,3	24
Всього:	11,3	104

²За умов зменшення розміру окремої земельної ділянки

Діючим генеральним планом міста передбачено територію під нову забудову садибного типу для забезпечення потреби населення в приватній забудові на територіях Івонченського масиву (278,3 га) та Тахтаулівського масиву (167,8 га) на землях Тахтаулівської селищної ради (таблиця 5). За умов реалізації концепції «Велика Полтава» визначені вище землі прилеглих територій стануть територіями «спільних інтересів», де буде використаний інфраструктурний потенціал міста та територіальний ресурс селищної ради. Крім того, є сподівання, що управління земельних ресурсів та земельного кадастру Полтавського міськвиконкому завершить землевпорядні роботи по встановленню межі міста. Таким чином, можливо буде вирішити питання включення суміжної території площею 234,7 га по Івонченському масиву (із загальної площею 278,3 га) у межі міста, що уможливить виконання запланованого.

Перспективне будівництво садибного типу (потенціал прилеглих територій)

Нове будівництво садибного типу (вілли) на прилеглих територіях	Площа, га	Кількість ділянок
Івонченський масив	234,7	2356
Всього:	234,7	2356

Забезпечення попиту на заміну житла

Території перспективної містобудівної реконструкції

Територія:	Площа, га	К-ть од. житла. квартира	Соціальне житло (80%)	Комерційне житло (20%)
район по вул. Європейська – Кагамлика	6,28	628	502	126
район по вул. Степного фронту – Європейська	11,91	1192	954	238
район по пров. Суконоструму – вул. Балакіна	1,71	172	138	34
район по вул. Шевченка – вул. Сінна	5,36	536	429	107
район вул. Шевченка – вул. Соборності	1,33	136	109	27
Всього:	26,59	2664	2132	532

Санація існуючого житлового фонду

Ще один варіант вирішення проблеми забезпечення житлом – санація існуючого житлового фонду, де значний знос будинків та інженерної інфраструктури до 60%. За попередніми розрахунками потреба в санації амортизованого житлового фонду та загальна кількість квартир, що підлягають санації, складає 42327. Отже, щороку потреба проводити санацію становитиме приблизно 3255 квартир на рік.

Необхідно провести містобудівну реконструкцію застарілого, аварійного житлового фонду та інженерної інфраструктури у центральних частинах та житлових районах з амортизованим фондом (Рис. 14). Реалізація реконструкції застарілого житлового фонду потребує детального дослідження реальної потреби в санації амортизованого фонду.

Виходячи із наявних сучасних можливостей місцевого бюджету міста Полтава, санація застарілого житлового фонду з амортизованими квартирами зможе приводити у відповідність сучасним вимогам приблизно лише 480 квартир на рік. Отже, місту необхідно вживати заходів щодо залучення позабюджетних коштів на проведення санації застарілого фонду та вести роботу зі стимулювання/мотивування мешканців до проведення модернізації та санації амортизованого житла за рахунок державних програм та власні кошти.

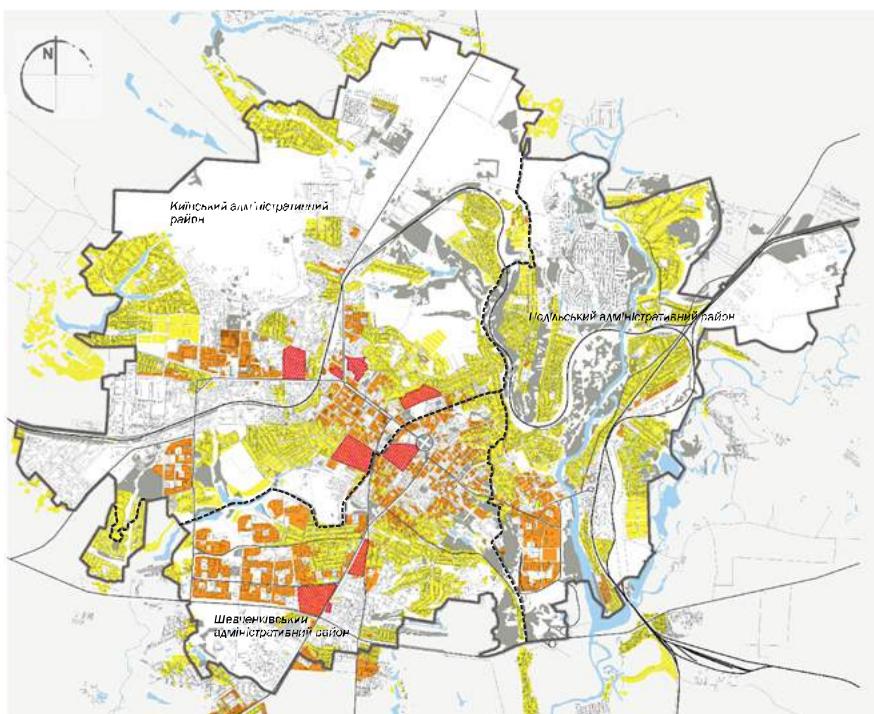

Рис. 4.3.2. Ділянки перспективної містобудівної реконструкції

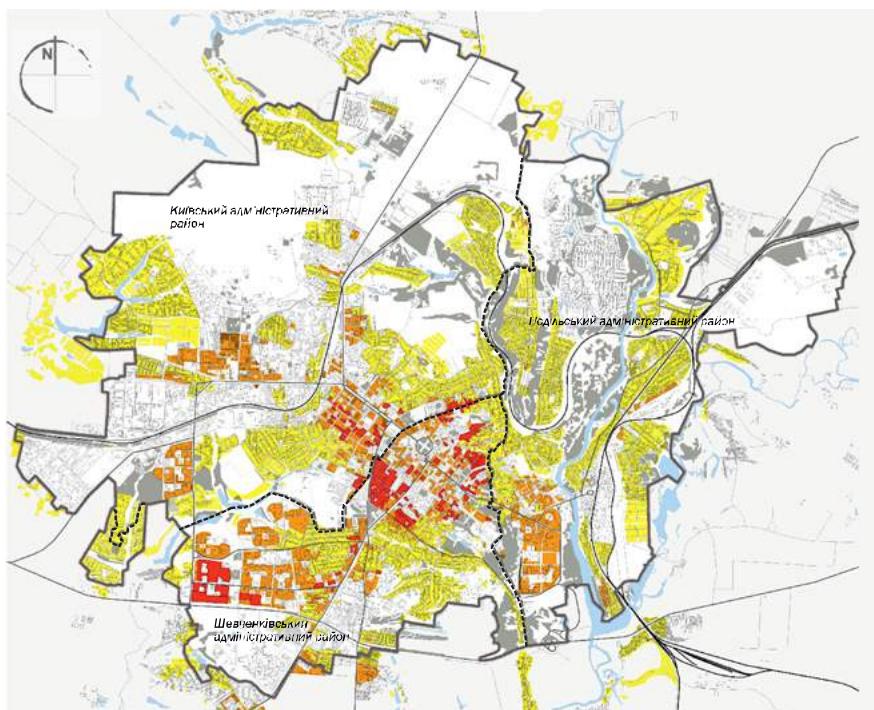

Рис. 4.3.3. Застарілий житловий фонд з амортизованими квартирами

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

межа міста	території багатоквартирної забудови	ділянки перспективної містобудівної реконструкції
межі адміністративних районів	території садибної забудови	застарілий житловий фонд з амортизованими квартирами

Ефективність використання земель

Завданням наступних років щодо забезпечення житлом стане підвищення ефективності функціонального використання земель міста та щільності використання території.

Необхідно зосередити увагу на пошуку нових можливостей **використання занедбаних територій та будівель**, включно для цілей розвитку житла та житлової інфраструктури з урахуванням світового досвіду ревіталізації та реновациї територій, який останнім часом починає активніше використовуватись і в Україні. Розбудова житлових кварталів у межах міста прибутоквіше з точки зору значної економії коштів на будівництво за рахунок використання існуючої інфраструктури, інженерних мереж, транспортного сполучення. Міському бюджету ревіталізація приносить фінансові плоди у вигляді відрахувань від нових бізнесів, які виникають на територіях колишніх промислових підприємств разом з житловими будниками. Саме там, де з'являється велика кількість людей, розвивається місцева економіка – відкриваються магазини, перукарні, кафе, розважальна інфраструктура тощо.

Такі можливості планується використати на територіях, що потребують виносу об'єктів, орієнтовною площею 96,2 га, а саме промислових територій Півчіно-Західної промзони (загальна площа якої близько 1070 га) на наступних ділянках: ділянка ПТМЗ – 10,9 га; ділянки по вул. Маршала Бірюзова (включаючи територію суконної фабрики та інш.) – 85,3 га.

Забезпечення попиту на житло за рахунок ревіталізації промислових зон

Території перспективної містобудівної реконструкції в промислових зонах

Територія:	Площа, га	К-ть од. житла, квартира	Соціальне житло (80%)	Комерційне житло (20%)
район по вул. Маршала Бірюзова – території суконної фабрики – житлова зона змішаного функціонального призначення	85,3	265	212	53
район промислової території ПТМЗ по вул. Зіньківській – житлова зона змішаного функціонального призначення	10,9	445	356	89
Всього:	96,2	710	568	142

Рекомендації розвитку

Для реалізації поставлених завдань необхідно провести якісні та кількісні дослідження потреб та попиту на житло за результатами яких мають бути розроблені пропозиції та внесені відповідні зміни до генерального плану міста. Планування та забудова міста мають бути спрямовані на забезпечення раціональної системи розселення, раціональне взаємне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних зон.

Уможливлення забезпечення всіх верств населення доступним житлом потребує першочергових заходів, які створюють сталу основу для подальшого впровадження в життя, а саме:

- проведення повної **інвентаризації міських земель**;
- визначення меж міста** у законодавчий спосіб;
- створення прозорого електронного реєстру **вільних земельних ділянок** міста;
- втілення механізму проведення **земельних аукціонів**.

Будівництво нового житла повинно орієнтуватись на нові національні стандарти та Єврокоди. Велику увагу при будівництві нового житла, а також модернізації та санації старого житлового фонду треба приділяти **енергоефективним технологіям будівництва та новим екологічним матеріалам**.

Детальні плани **розвитку територій** повинні бути розроблені з урахуванням прогнозованих потреб населення в забезпеченні житлом та орієнтирів на ущільнення забудови в межах міста. Проекти детальних планів цих територій визначать планувальну структуру окремих кварталів (мікрорайонів) Полтави та уточнювати положення генерального плану міста, визначати перспективні транспортні комунікації в межах окремих планувальних районів, червоні лінії, ємкість соціальної інфраструктури, підцентри житлових районів тощо.

Крім того, реалізація зазначених проектів надасть змогу закріплення забудованих житлових територій за ОСББ, впорядкування меж існуючих та формування нових резервних земельних ділянок для забудови. Мешканці матимуть змогу прийняти участь у обговоренні зазначених проектних рішень шляхом проведення громадських слухань згідно з чинним законодавством. За реалізації детальних планів територій буде передбачено **будівництво житлових квартир і садибної забудови (вілли)** для мешканців міста та формування відповідної житлової інфраструктури.

Згідно із підготовленими розрахунками та проведеним аналізом, потреба в житловому фонді на період до 2030 року становить 16020 квартир багатоповерхового житлового фонду та 2460 ділянок садибного будівництва (вілли). При забезпечені потріби слід керуватись державними нормами³. Багатоповерхове будівництво соціального житла буде становити орієнтовно 80%, а комерційне житло – 20%.

За результатами попередньо проведених у рамках проекту досліджень, будівельна галузь міста може здійснити будівництво соціального житла на території 57-о мікрорайону по вул. Половки (перша черга), житлового району по вул. М.Башкірцевої та вул. Гожуянської, як на вільних від забудови територіях.

Згідно зі зростаючими сучасними трендами забудови територій необхідно врахувати існуючі можливості «браунфілдів» промислово-комунальних зон для забудови під житло. Із розвитком східної частини промислової зони Київського району, як зони змішаного користування, тут можуть бути розміщені багатоповерхові житлові будинки (див. сферу розвитку «Диверсифікація економіки»).

³ В Україні житло за рівнем комфорту та соціальної спрямованості поділяють на дві категорії I та II (Будинки і споруди. Житлові будинки. Основні положення. ДБН В.2.2-15-2005). До першої категорії (комерційне) відносять житло з нормованими нижніми і ненормованими верхніми межами площа квартир та одноквартирних житлових будинків. До другої категорії (соціальне) відносять житло з нормованими нижніми і верхніми межами площа квартир та житлових кімнат. Поділ житла на елітне, бізнес-клас, економ-клас застосовується і не має державного нормативного підтвердження. Дані параметри юлогія девелопера міста різторами на ринку житла на свій розсуд.

З точки зору більш раціонального та компактного розселення населення, при розміщенні нової садибної забудови рекомендується зменшити розмір земельних ділянок в межах міста до 500 м², звернувшись з відповідною ініціативою по внесенню змін в законодавство України, що регулює земельне законодавство. Рекомендувати на майбутнє використовувати в місті блокований тип забудови (1-2 пов.) з закріпленням земельної ділянки розміром 250-300 м².

Дієвим інструментом для системного вирішення проблеми з житлом є розробка та прийняття відповідних **місцевих програм підтримки** для різних цільових груп користувачів та підготовка належних **місцевих нормативно-правових актів**, які сприятимуть активізації будівництва житла різних категорій. Необхідні місцеві програми з викупу земельних ділянок із застарілим житловим фондом, для подальшого використання цих територій під нове будівництво з відповідним обслуговуванням. Окрім будівництва нового житла вкрай потрібна міська програма покрокової санації існуючого жилого фонду. Комплексну реконструкцію застарілого та аварійного житлового фонду необхідно та доцільно провести за рахунок державних програм. Тому є потреба в підготовці відповідних пропозицій.

Необхідно підготувати проект рішення Полтавської міської ради щодо **зменшення необґрунтованого навантаження на кошториси забудовників та інвесторів** житла у нове будівництво та реконструкцію житлових будинків (розмір пайової участі розвитку міської інфраструктури від загальної кошторисної вартості нового житлового будівництва, технічні умови на підключення до міських інженерних мереж тощо). **Зменшення граничного розміру пайової участі** до 3% від загальної кошторисної вартості будівництва, житлових будинків та зменшення вимог при наданні технічних умов дозволить зняти необґрунтоване навантаження на забудовників та інвесторів житла і активувати будівельну галузь міста.

Будівництво на території, яка відноситься до більш вартісної, у центральній та історичній частині міста, і є історико-культурним спадком, повинно мати певні обмеження, відповідно до Правил забудови історичного центру та історико-опорного плану міста (затверджених рішеннями ПМР у 2003 та 2013 році відповідно). Ці питання більш детально розглядаються в контексті розвитку сфери «Посилення статусу Полтави як регіонального центру».

Розвитку підлягатимуть житлові зони з екстенсивним характером освоєння, території нового будівництва на вільних територіях та в районах містобудівної реконструкції, включаючи території промислового призначення, що неефективно використовуються (в основному, 57-ий мікрорайон, Артсклади, Левада – 2, район вул. Європейська та Кагамлика, Сінна, Київське шосе, житловий район по вул. Гожулянська).

Проекти/Заходи

33. Забезпечення попиту на нове житло: детальні плани окремих територій міста та нове будівництво

Завдання:

- уточнення детальних планів територій, що доповнюють положення генерального плану міста (ДБН Б.1.1-14:2012 «Склад та зміст детального плану територій») та забезпечують якісну соціальну інфраструктуру, наявність відповідних об'єктів сфери послуг у житлових кварталах;
- будівництво житла для всіх категорій населення відповідно до Концепції інтегрованого розвитку на основі детальних планів територій;
- визначення прибульників територій нової забудови для перспективних ОСББ;
- забезпечення відкритого доступу мешканців міста до інформації щодо перспектив розвитку житлового будівництва;
- створення прозорих умов для підключення до технічної інфраструктури міста (відкриті розрахунки підключення до мереж);
- відкрите формулювання містобудівних умов та обмежень для забудови окремих земельних ділянок, які розміщаються у вільному інформаційному доступі на сайті міської ради та онлайн платформі;
- моніторинг та прогнозування попиту.

Детальні плани окремих територій міста Полтава.

Нове багатоповерхове будівництво соціального житла та житла комерційного призначення на вільних територіях:

- планувальний район по вул. Лазурна у складі 57-о мікрорайону та мікрорайону на території колишніх артилерійських складів;
- мікрорайон «Левада-2» 1-а черга;
- територія по вул. Гожуянська.

Нове будівництво садибного типу (вілли):

- вул. Князя Ігоря Святославича;
- вул. Січових Стрільців (2-а черга);
- вул. В. Степанюка – вул. Сухомлинського.

Території перспективної містобудівної реконструкції:

- район вул. Європейська – Кагамлика;
- район вул. Степного фронту – Європейська;
- район пров. Суконостого – вул. Балакіна;
- район вул. Шевченка – вул. Сінна;
- район вул. Шевченка – Соборності, 6.

Території перспективної містобудівної реконструкції за рахунок ревіталізації промислових зон:

- район по вул. Маршала Бірюзова – території суконної фабрики, 7;
- район території ПТМЗ по вул. Зіньківській.

Очікуваний результат:

- забезпечення дефіцитного попиту, попиту на нове житло та попиту на заміщення житла для всіх верств населення;
- поліпшено житлові умови мешканців міста: значно покращено житлову забезпеченість мешканців міста Полтава до нормативних рекомендацій – 25 м² на особу, забезпечено попит на соціальне житло, скорочено загальноміську чергу пільгових категорій;
- оприлюднені наміри міської влади щодо подальшого використання територій міста, у тому числі вільних територій, територій перспективної містобудівної реконструкції, а також занедбаних промислових зон;
- створено прозорі умови ведення будівельного бізнесу, що, в свою чергу, поліпшило реалізацію житлових програм доступного соціального житла;
- житлове середовище привабливе та присмне для проживання, забезпечує відповідний рівень обслуговування.

34. Підготовка місцевих програм комплексної санації застарілого та амортизованого житлового фонду

Завдання:

- інвентаризація ділянок містобудівної реконструкції та санації житлової забудови;
- проведення технічного дослідження з визначення обсягу амортизованого житлового фонду з метою проведення якісної повноцінної санації;
- санация квартир амортизованого житлового фонду згідно з результатами дослідження;
- редевелопмент малогабаритних квартир у квартири-студії;
- визначення прибудинкових територій реконструйованої забудови для існуючих ОСББ;
- розробка програм з підвищення енергоефективності забудови та окремих квартир застарілого амортизованого житлового фонду;
- бюджетування та план реалізації;
- створення структури/організації, яка забезпечить внески на спільне несення витрат власниками квартир амортизованого житлового фонду.

Очікуваний результат:

- отримано повний реєстр ділянок для містобудівної реконструкції та санації;
- визначено обсяги амортизованого житлового фонду;
- підготовлено базу для якісної санації застарілого амортизованого житлового фонду;
- визначено терміни та умови реалізації програм;
- створено організаційний механізм спільного несення витрат для забезпечення санації житлової забудови.

35. Підготовка місцевих програм фінансування будівництва доступного (соціального) житла

Завдання:

- провести інвентаризацію вільних земельних ділянок у місті, які мають необтяжливі умови підключення до інженерних мереж;
- визначити пільгові категорії громадян міста, які мають потреби в соціальному житлі;
- визначити джерела фінансування програм у місцевому бюджеті, залучити позабюджетні кошти відповідно до чинного законодавства.

Очікуваний результат:

- визначено пільгові категорії громадян міста, які мають потреби в соціальному житлі;
- проведено інвентаризацію вільних земельних ділянок та інших місць, які можна використати під забудову соціального житла;
- визначено джерела фінансування забудови соціального житла, залучено всі можливі кошти для реалізації програм;
- пільгові категорії громадян, які потребують поліпшенні житлових умов, забезпечені доступним житлом.

36. Нормативно-правові акти з формування інфраструктури ринку житла та державного іпотечного кредитування (програми «Житло для молодих», «Житло для учасників АТО», «Полтавський дім», тощо)

Завдання:

- підготувати належні нормативно-правові акти місцевого рівня відповідно до чинного законодавства, які сприяють формуванню цивілізованої інфраструктури житла;
- зменшити непрямі витрати на об'єкти будівництва шляхом встановлення аргументованого відсотку для розвитку соціальної та технічної інфраструктури;
- розробити міські цільові програми для відповідних категорій користувачів, як, наприклад, «Житло для молодих», «Житло для учасників АТО», «Полтавський дім», з можливістю подальшої адаптації до державних іпотечних механізмів.

Очікуваний результат:

- на рівні міста прийнято відповідні нормативно-правові акти, які сприяють формуванню цивілізованої інфраструктури житла;
- зменшено непрямі витрати на об'єкти будівництва, що робить нове житло доступнішим, а відповідно, доступнішим для інших категорій користувачів;
- розроблено цільові міські програми, які уможливлюють всім категоріям громадян листуп до фінансування та отримання доступного житла;
- населення задоволило потреби в поліпшенні умов житла.

37. Пілотний проект «Демонстраційний екологічний житловий будинок за стандартом «Пасивний дім»

Завдання:

- розроблення проекту «Демонстраційний екологічний житловий будинок за стандартом «пасивний дім» з снігопогодбами не більше 15 кВт/м² за рік;
- будівництво демонстраційного екологічного житлового будинку за стандартом «пасивний дім»;
- експлуатація будинку в режимі миттєвого моніторингу енергопотреб будинку, демонстрація результатів на відповідному сайті;
- популяризація моделі (наочання, круглі столи, проведення екскурсій для інвесторів, будівельників, мешканців) тощо.

Очікуваний результат:

- підготовлено модельний проект;
- побудовано демонстраційний будинок за стандартами пасивного будинку;
- організовано експлуатацію демонстраційного будинку у режимі миттєвого моніторингу енергопотреб будинку;
- проаналізовано ефективність моделі та продемонстровано потенційним інвесторам, будівельникам, мешканцям, ЗМІ;
- навчено архітекторів, будівельників, інвесторів, мешканців основам екологічного будівництва та особливостям стандарту «пасивний дім»;
- модель відтворена в місті та спонукас до будівництва таких будинків.

38. Пілотні проекти для доступного житла: «Доходні будинки», «Енергоефективні кампуси», будинки економ- та смарт- класів

Завдання:

- розробка пілотних проектів з метою розширення типологічних ознак доступного житла: «Доходні будинки», «Енергоефективні кампуси», будинки сконом- та смарт- класів;
- визначення соціально-економічних показників для розробки відповідних проектів доступного житла (кількісних та якісних);
- розробка демонстраційного проекту для відпрацювання моделі та подальшого поширення на території міста.

Очікуваний результат:

- розроблено пілотні проекти моделей доступного житла для подальшого поширення на території міста;
- розроблено демонстраційний проект для відпрацювання моделі. Результати пілотного проекту поширено та прийнято до реалізації;
- моделі і проекти стануть прикладом для поширення практики будівництва сучасних форм доступного житла на території міста.

Ціль розвитку 3.2: **Забезпечення комфорного середовища** **проживання та життєдіяльності, зручної** **доступності соціальних послуг**

Оглядта обґрунтування

Головним фактором комфорного проживання людини в місті є житлові умови та житлове середовище з точки зору якості міського дизайну, естетики та рівня благоустрою. За визначенням ВООЗ поняття житла не обмежується стінами будівлі, а виходить за її межі та включає не тільки прибудинкову територію, а також житловий район з усіма установами обслуговування. Досвід інтегрованого розвитку міст Європи свідчить, що особливо надійною є концепція, що поєднує в собі житло, робочу діяльність, освіту, постачання і організацію дозвілля в міських кварталах.

Сучасне планування населених пунктів має на увазі такий розподіл території та соціальної організації, при яких створюються сприятливі умови для життя, здоров'я, громадської та професійної діяльності населення, відпочинку, спорту, виховання і освіти дітей.

Людина з її потребами знаходиться в центрі планувальних процесів розвитку місцевості. Отже, просторовий розвиток міст повинен враховувати ступінь провітрювання території, вільне проникнення сонячної радіації, наявність відкритих просторів і зелених насаджень, правильне розміщення окремих об'єктів, що попереджує забруднення промисловими викидами і унеможливлює розвиток шуму, забезпечення зручних шляхів сполучення між окремими частинами міста.

Якісне житлове середовище передбачає доступність усіх послуг на пішохідній відстані поряд з домівкою, мобільність, наявність впорядкованих зон для відпочинку та повноцінної рекреації поряд з житлом, якомога більше зелених зон, парків та сучасних відкритих громадських просторів для проведення сімейного дозвілля, наявність повного спектру послуг в зоні проживання.

Одним із важливих показників комфорtnих умов житлового середовища є наявність **першинного обслуговування, задоволення базових потреб** людини та відповідні форми сервісів поруч з місцем проживання. Серед таких форм обслуговування: забезпеченість місцями у дошкільних та шкільних закладах, доступність закладів охорони здоров'я, задоволення потреб у товарах щоденного споживання поряд з житлом. Визначені в ході аналізу **життєдіяльності міста проблеми недостатнього рівня комфорtnості умов у місті, недостатній рівень базових сервісів** поруч з місцем проживання вимагають від міста системного підходу до вирішення таких проблем та обґрутовують доречність і вчасність розробки стратегічної концепції якісного розвитку сфери житлового середовища на майбутнє.

Важливою складовою при планувальній організації житлових районів та територій зелених насаджень загального користування є **ігрові зони, фізкультурно-спортивні споруди**. При цьому слід враховувати використання наявних спортивних майданчиків шкіл, вищих учбових закладів та інших установ. З часу будівництва мікрорайонів 60-70-их років та житлових районів 80-90-их років минулого століття значна кількість обладнання **дитячих майданчиків** застаріла, і наразі 217 таких майданчиків потребують заміни. Прибудинкові ігрові майданчики потребують значних обсягів реконструкції та принципового **новлення**. У житлових дворах приблизно 58% обладнання дитячих майданчиків потребує ремонту та приблизно 21% небезпечні, потребують заміни.

Проведений аналіз ігрових спортивних майданчиків, спортивних зон у місті Полтава свідчить про їх недостатню кількість, у сельських районах міста рівень забезпечення ігровими зонами та відкритими майданчиками районного значення незадовільний і становить всього 10,2 %. Раніше відкриті майданчики, території спортивного призначення для широких верст населення у місті стають частково закритими для мешканців, а деякі «закриті» для мешканців прилеглих жилих районів як приватна власність, наприклад: стадіон «Динамо»; стадіон «Локомотив».

За наявного природно-ландшафтного потенціалу в місті не розвинута інфраструктура рекреаційного відпочинку та «зеленого туризму», не впорядковані зелені території загального користування. Загальна площа озеленених територій загального користування (парків, садів, скверів, бульварів) у Полтаві становить 655 га, з них тільки 380 га упорядковані. Кількість зелених зон, що знаходиться поблизу житла, умовно перевищує нормативні вимоги 6,7 м² на одного мешканця та становить 12,5 м², але благоустрій цих зон залишається на неналежному рівні.

Результати громадського форуму «Інтегрований розвиток міста» (червень 2016 р.) та дослідження, проведене Полтавським НТУ влітку того ж року вказують на те, що 72,8% респондентів задоволені навколошнім середовищем та зеленим оточенням, майже 40% респондентів вважають зелені зони міста фактором привабливості, але більш ніж п'яти частин громадян не задоволені станом благоустрою житлових дворів, тротуарів, майданчиків відпочинку, місцевих проїздів тощо.

На території житлових районів садибної забудови для багатьох вулиць характерна відсутність цілісної системи зелених насаджень і газонів, майже відсутні пішохідні тротуари, велодоріжки. окремі зелені зони міста, які входять до деяких житлових районів мало пов'язані між собою. Стан багатьох зелених зон житлових мікрорайонів потребує ландшафтної реконструкції та благоустрою. Значна частина дворового простору житлових районів міста, що будувалась у минулі роки, захаращена господарчими спорудами та гаражами. Неестетично виглядають прибудинкові двори в підцентрах міста.

Транспорт та мобільність мають важливе значення при просторовому розвитку житлових районів міста Полтава. Мешканці міста реалізують свої мобільні потреби у транспортних послугах, використовуючи автомобілі, які потребують як паркування при користуванні соціальною інфраструктурою міста, так і постійного паркування (цилодобового). Проблема паркування у місті Полтава, як у багатьох міст України, полягає у відсутності загального бачення та системного підходу до цієї проблеми.

Серед проблем, які спонукають місто до швидкого реагування та знаходження оптимальних рішень для визначення просторового розвитку також визначаються: неконтрольована (хаотична) забудова, нехтування встановленими нормами, наявність територій з низькою щільністю освоєння, певна ізольованість районів (територіальна, транспортна, соціальна) та нерівномірність доступності обслуговування.

Очікуваний розвиток

Отже, поліпшення якості житлового середовища в наступному повинно передбачати наповнення житлової інфраструктури відповідними сервісами. Надання послуг потребуватиме дотримання національних стандартів та норм, орієнтуватись на стандарти надання послуг у суспільстві сервісної економіки, а саме якість обслуговування, індивідуальний підхід, задоволення потреб громадян. До послуг, які людина отримує в житловому середовищі, належать освітні послуги (дошкільні навчальні заклади, школи), сервіси центрів соціального обслуговування, послуги ЦНАПів, торгівельно-обслуговуючі центри, туристичні послуги, медичні послуги, ігрові майданчики, зелені зони тощо.

Необхідно визначити місцерозташування для дефіцитних додаткових об'єктів соціальної та сервісної інфраструктури з урахуванням потреб населення за умов збалансованого розподілу між районами.

Враховуючи перспективну чисельність населення на 2030 р. у загальній кількості 280 тис. осіб та беручи до уваги перспективні райони нового будівництва (57-ий мікрорайон та мікрорайон на місці артскладів), при максимально допустимих радіусах обслуговування для ЗНЗ I та II ступеня – 750 м, а ЗНЗ III ступеня – до 2 тис. м (дод. 6.3 ДБН 360-92), **виникає необхідність нового будівництва загальноосвітніх шкіл** на загальній площі 4,8 га. Розрахункова чисельність навчальних закладів буде складатись відповідно до техніко-економічних показників забудови нових житлових районів.

Що стосується **забезпечення попиту на місця в дошкільних навчальних закладах**, з урахуванням можливих позитивних демографічних тенденцій на перспективу місту необхідно буде мати додатково 1800 місць. За останні 5 років збільшення населення у віці 1-6 років у середньому складало 1,8% на рік. Отже, слід прогнозувати, щоб у майбутньому місця у ДНЗ міста були в наявності відповідно до зростаючого попиту, за умови відсутності скорочення наявних місць.

Стосовно медичних послуг, слід враховувати, що здійснюється реформування мережі **лікувальних закладів** у цілому. В області передбачено формування чотирьох госпітальних округів, враховуючи лікувальні об'єкти і міста Полтава.

Планується **створення інтегрованих майданчиків багатоцільового призначення** з відповідним рівнем трансформації від фізкультурно-спортивного призначення до тихого відпочинку (на місці захаращених територій під гаражами та господарчими спорудами). Виходячи з нормативних вимог щодо розрахунків на 1 тис. осіб, кількість місць у спортивних школах разом з відкритими майданчиками при них становить у місті 91% від норми. Стосовно відкритих ігрових зон та спортивних споруд районного і загальноміського значення, нормативна потреба складає 211 га, а наразі вони займають всього 21,5 га, тобто майже 10% від загальної потреби, тож додатково потребує забезпечення ще понад 90%.

Міське озеленення має бути використане як стабільний ресурс для просторової організації житлового середовища та рекреації. **Зелені зони та публічні простори підлягають поліпшенню** як активні місця громадського відпочинку (в тому числі прибудинкові території, набережна у районі мікрорайону «Левада» тощо), отже, повинні бути відповідно облаштовані. Житлові райони міста мають бути гармонійно інтегровані в міський простір. Особливої уваги потребує зовнішній вигляд міста, покращення дизайну середовища. Детальні пропозиції див. Сфера розвитку «Посилення статусу Полтави як регіонального центру», цілі «Розвиток центру міста, розвиток привабливих підцентрів та зовнішній вигляд міста».

Концепція привабливих підцентрів міста повинна передбачати **розгалужений спектр соціальних послуг за місцем проживання**. Первінний центр та вторинні підцентри обслуговування населення мають орієнтуватись на підвищення пішохідної доступності та обов'язково враховувати вимоги інклюзивності.

Рекомендації розвитку

Для забезпечення комфорного середовища та життєдіяльності, в першу чергу, необхідно прийняття та запровадження на державному рівні стратегічних планів покращення умов проживання та просторового розвитку територій. Є потреба на державному рівні вжити зміни до нормативно-правових документів, що регулюють просторовий розвиток міст. Концепції інтегрованого розвитку є таким інструментом, що дозволить ефективно планувати такі процеси системно та довгостроково.

Пропонується розробка **сучасної моделі обслуговування населення** Полтави та прилеглих територій на основі концепції перспективного просторового розвитку міста «Велика Полтава» з урахуванням процесів створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) за умов більш чітких законодавчих механізмів.

На місцевому рівні необхідна розробка загальноміської програми, що визначає житлову політику м. Полтава у розрізі врахування **наповнення житлової інфраструктури відповідними сервісами**. окремо необхідно підготувати пропозиції щодо загальноміської програми розвитку громадського простору з багатофункціональним використанням з урахуванням навантаження на міську мережу обслуговування.

Модель змішаного функціонального використання (поєднання «житло» - «обслуговування» - «робочі місця») повинна стати основою зонування. Створення публічного простору повинно відбуватись на основі міської матерії «Архітектури комунікацій», що передбачає обслуговування поряд з житлом (соціальні та торгівельно-обслуговуючі сервіси).

Полтава володіє найціннішим ресурсом для комфорного життя: зеленими насадженнями та водними ресурсами. Заходи, пов'язані з озелененням міста, упорядкуванням зелених зон та створенням відкритих громадських просторів детальніше представлені в сферах «Посилення статусу Полтави як регіонального центру» та «Довкілля та розвиток зелених зон».

До площи окремих ділянок озелененої території житлового кварталу входять також майданчики для відпочинку, дитячих ігор, пішохідні доріжки, якщо вони займають не більше 30% загальної площи ділянки.

У житлових дворах формально такі майданчики існують відповідно до нормативних вимог. Але їх якість не відповідає вимогам сучасних житлових просторів. У обмежених умовах реконструкції потрібно створювати **інтегровані майданчики багатоцільового призначення** з відповідним рівнем трансформації.

Перспектива покращення якості зелених зон у структурі багатоповерхового житла буде полягати у визначені та закріпленні прибудинкових територій при організації кондомінумів (створенні ОСББ). Наразі визначення та закріплення прибудинкових територій при створенні ОСББ відбувається на незначній території міста, що складає 8-10% від загальної площи багатоповерхової забудови 700 га. Отже, з метою якісного управління житловим фондом рекомендується **створення ОСББ в існуючих житлових зонах з закріпленням за ними земельних ділянок прибудинкових територій**. Прибудинкові території мають високий потенціал для розвитку, адже наразі вони є об'єктами різних державних та місцевих проектів та програм благоустрою (наприклад, Бюджет участі у м. Полтава).

Місто потребує розвитку велоінфраструктури, інклюзивної архітектури та благоустрою вуличного простору. Велоінфраструктура міста може стати одним із головних чинників розвитку «зеленого туризму» та створення об'єктів спорту, відпочинку в зелених зонах, сприятиме зв'язкам первинного та вторинних центрів, робочих місць з туристичними напрямками (дестинаціями).

Для підвищення комфорності проживання та забезпечення доступу до соціальних послуг поряд з житлом необхідна **оптимізація маршрутів** громадського транспорту відносно під центрів. Потребує вирішення проблем паркування в місцях проживання. Вирішення зазначених проблем буде представлене в секторальному плані - Плані сталої мобільності Полтави, який наразі місто розробляє спільно з компанією Dornier у рамках проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні».

Зазначені нижче дії, заходи на виконання поставлених завдань з поліпшення житлового середовища та формування якісної житлової інфраструктури в Полтаві на майбутнє десятиліття, мають упроваджуватись на сельбищних територіях міста та прилеглих до міста територіях, в існуючих та нових житлових районах/мікрорайонах міста Полтава.

Проекти/Заходи

39. Розробка концепції привабливих підцентрів міста з розгалуженим спектром соціальних послуг за місцем проживання: забезпечення попиту на дитячі освітні заклади, ігрові майданчики, спортивні споруди, благоустрій зелених зон прибудинкових територій та просторів громадського використання

Завдання:

- розробити концепцію розвитку привабливих підцентрів міста з розгалуженим спектром соціальних та комерційних послуг за місцем проживання з урахуванням перспективних потреб;
- забезпечити реалізацію концепції шляхом задоволення попиту населення на відповідні послуги;
- створити публічний простір на основі міської матерії «Архітектури комунікацій», забезпечивши належне обслуговування поряд з житлом (соціальні та торгівельно-обслуговуючі сервіси);
- забезпечити попит на інтегровані майданчики багатошільового призначення з відповідним рівнем трансформації від фізкультурно-спортивного призначення до тихого відпочинку (на місці захарашеніх територій під гаражами та господарчими спорудами);
- забезпечити попит на дитячі освітні заклади на території підцентрів міста;
- розробити та впровадити інтегровану міську програму «Від зелених дворів до міста «Екологічного еталону України», що забезпечить благоустрій зелених зон прибудинкових територій та просторів громадського використання.

Очікуваний результат:

- місто пропонує комфортне середовище для проживання, відвідування, роботи та відпочинку; гармонійне, компактне, затишне;
- публічний простір забезпечує обслуговування поряд з житлом на основі міської матерії «Архітектури комунікацій»;
- населення міста забезпечно розгалуженим спектром соціальних послуг за місцем проживання;
- забезпечено попит на інтегровані майданчики багатошільового призначення;
- забезпечено попит на сучасні якісні дитячі освітні заклади;
- зелені зони прибудинкових територій та просторів громадського використання упорядковані та приваблюють жителів.

40. Організація паркувальних місць, гаражів та автостоянок в умовах житлової забудови

Завдання:

1 етап:

- провести інвентаризацію відкритих автостоянок, паркувальних місць, вбудованих гаражів та автогаражних кооперативів блоксів гаражів (включно металевих) на території міста;
- встановити занедбані території під гаражами, що не мають відповідного оформлення прав користування земельними ділянками;
- розробити у складі генерального плану міста окремий розділ з відповідними графічними та текстовими матеріалами;
- визначити місця розташування перспективних парковок, у тому числі багатоповерхових у складі генерального плану міста;

2 етап:

- встановити обмеження для цілодобового зберігання транспортних засобів у дворовому просторі житлових будинків, заборону використання об'єктів обслуговуючої, торгівельної інфраструктури без паркувальних місць (вимоги ДБН-360-92**);
- вирішити питання будівництва багатоярусних парковок в умовах житлової забудови шляхом розробки окремих проектів, які будуть профінансовані спільно міським бюджетом та бізнесом;
- створити систему паркування в житлових кварталах із забезпеченням паркування для маломобільних груп населення;
- інтегрувати систему паркування в житлових кварталах в загальноміську систему управління паркуванням.

Очікуваний результат:

- у складі генерального плану міста підготовлено розділ «Розміщення парковок, автостоянок та гаражів у місті»;
- поліпшиться стан використання територій міста, як комунальних територій, так і житлових дворів;
- наявність нового сервісу для мешканців, такого як міський навігатор вільних паркувальних місць;
- наповнення міського бюджету від сплати за оренду земельних ділянок під гаражі та паркування;
- внесення змін до «Правил благоустрою території міста Полтава».

41. Закрілення територій за створеними та перспективними ОСББ: ефективне управління житловим середовищем

Завдання:

- провести розподіл територій житлових кварталів та мікрорайонів;
- сприяти більш активному створенню ОСББ як обов'язкової формі управління житловим середовищем;
- забезпечити ефективне управління житловим середовищем.

Очікуваний результат:

- території житлових кварталів та мікрорайонів розподілені і закріплені за створеними та перспективними ОСББ;
- житлове середовище отримає ефективного відповідального менеджера в особі ОСББ, який забезпечить утримання житлового простору в палежному стані та уможливить формування культури відповідального власника на рівні будинків.

42. Оснащення територій енергоекспективним освітленням

Завдання:

- модернізувати систему освітлення територій міста з метою зниження витрат на енергопотреблення та покращення безпеки населення;
- провести розрахунки потреб міста в енергоекспективному освітленні та інвентаризацію об'єктів;
- проєсти заміну освітлення згідно зі сформованими планами.

Очікуваний результат:

- території міста забезпечені якісним ефективним освітленням;
- створено безпечно вуличне середовище, яке додас комфорту громадянам та відвідувачам міста;
- суттєво знижено витрати міста на освітлення, заощаджені ресурси можна використати на розвиток території та задоволення соціальних потреб громади;
- безпечно енергоекспективне вуличне освітлення – успішний крок до сталості в майбутньому.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста		об'єкти водного фонду		території нового садибного будівництва		середній навчальний заклад
	території житлової забудови		застарілий житловий фонд з амортизованими квартирами		залізниця		дошкільний навчальний заклад
	об'єкти зеленого фонду		ділянки перспективної містобудівної реконструкції		первинний центр міста		проекти
	території багатоквартирної забудови		території нового багатоповерхового будівництва		підцентри районів		заходи

ЦІЛЬ Д: МІСТО ДЛЯ КОМФОРТНОГО ЖИТТЯ

ЦІЛІ РОЗВИТКУ

- 1 Забезпечення всіх верств населення доступним житлом
- 2 Забезпечення комфортного середовища та життєдіяльності, зручної доступності соціальних послуг

ПРОЕКТИ ТА ЗАХОДИ

- 1 Забезпечення попиту на нове житло: детальні плани окремих територій міста та нове будівництво
- 2 Підготовка та реалізація місцевих програм комплексної санації застарілого та амортизованого житлового фонду
- 3 Підготовка місцевих програм фінансування будівництва доступного (соціального) житла
- 4 Нормативно-правові акти з формування цивілізованої інфраструктури ринку житла та державного іпотечного кредитування (програми «Житло для молодих», «Житло для учасників АТО», «Полтавський дім», та ін.).
- 5 Пілотний проект «Демонстраційний екологічний житловий будинок за стандартом «Пасивний дім»
- 6 Пілотні проекти для доступного житла: «Доходні будинки», «Енергоефективні кампуси», будинки економ та смарт класів
- 7 Розробка концепції привабливих підцентрів міста з розгалуженим спектром соціальних послуг за місцем проживання: забезпечення попиту на дитячі освітні заклади, ігрові майданчики, спортивні споруди, благоустрій зелених зон прибудинкових територій та просторів громадського використання
- 8 Організація паркувальних місць, гаражів та автостоянок в умовах житлової забудови
- 9 Закріплення територій за створеними та перспективними ОСББ: ефективне управління житловим середовищем
- 10 Оснащення територій енергоефективним освітленням

КОНЦЕПЦІЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ «ТУРИЗМ ТА КУЛЬТУРА»

Туризм та культура в житті сучасних міст світу відіграють все більше значення для розвитку місцевої економіки, і є важливими м'якими факторами розташування, створюючи привабливість, що впливає на інші сфери життєдіяльності міста. Культурне надбання конвертується в якісний продукт, який із задоволенням купують як місцеві мешканці, так і відвідувачі, а також інвестори, зацікавлені вкладати кошти в перспективні, жаві та цікаві місця. Туризм став серйозною складовою місцевої економіки багатьох країн світу. Майже будь-який вид життедіяльності людини зараз можна трансформувати у відповідний туристичний сегмент, будь це пізнавальний або культурний туризм, історичний, сімейний, зелений та екологічний, діловий та оздоровчий, подієвий та спортивний, гастрономічний та етнічний тощо.

Мешканці Полтави, формулюючи єдиний погляд громади на своє майбутнє, побачили Полтаву-2030 як місто, яке буде визнаною національною платформою збереження української культурної спадщини та розвитку сучасного мистецтва, привабливим туристичним напрямом з широким спектром пропозицій на будь-який смак: від гастрономічних забаганок до комплексного оздоровлення всієї сім'ї, від ділових зустрічей до змістового дозвілля. І для цього у Полтаві є потужний потенціал, який місто повинно використати якомога якісніше.

Полтава є одним з найвідоміших та найстаріших українських міст, що прославилося своєю неординарною історією, перлинами найцінніших пам'яток світового значення. Це важливий культурний центр з унікальним духовним спадком, в якому збережена велика кількість цінних об'єктів культурної спадщини, пам'яток місцевого та національного значення.

Місто славиться своєю гостинністю та смачною національною кухнею. Має високу місткість готелів та аналогічних закладів розміщення. Це зелене місто з розкішними парками і великою кількістю зелених насаджень. Якість питної води та повітря в Полтаві є одними з найкращих в Україні.

Ці сильні сторони підкріплюються рядом зовнішніх факторів, які надають можливості використання існуючого потенціалу: місто вдало розташоване географічно посеред трьох міст-мегаполісів – Києва, Харкова, Дніпра. Воно знаходиться поруч з великою кількістю туристичних об'єктів та курортів у радіусі 100 км (Миргород, Решетилівка, Опішня, Сорочинці). Наразі в країні активно розвивається та стає популярним внутрішній туризм. Недарма Полтава включена у національні туристичні маршрути. розвиток яких стимулюється державою.

Але, незважаючи на те, що Полтава має велику кількість об'єктів культурної спадщини як національного, так і світового рівня, система використання та популяризації цієї спадщини недостатньо розвинена та поки що не враховує успішний сучасний світовий досвід та світові тренди. Існуючий потенціал використовується туристичною галуззю безсистемно, екскурсійне обслуговування та музейні експозиції застарілі. Існує ряд труднощів інфраструктурного, кадрового, маркетингового та фінансового характеру.

В той же час, туризм та культура змінюються разом зі світом, наразі вони стають одними із провідних напрямків повноцінного життя територій, а туристична індустрія - невід'ємним елементом споживчих моделей та соціальної поведінки значної частини населення. Туризм та культура все частіше виступають вагомим фактором, не тільки з економічної точки зору, але й стабілізують всі соціально-економічні процеси, забезпечуючи приплів грошових коштів у бюджет міста, створюючи робочі місця, стимулюючи виробництво товарів і продуктів, покращуючи інфраструктуру та комунікації. До того ж вони впливають не тільки на економічний та соціальний розвиток, а й на духовний розвиток населення, культурне і патріотичне виховання, формують престиж міста. В той же час якісний розвиток туризму та культури потребує розвитку відповідної комфортної та професійної туристичної інфраструктури, покращення дизайну міста.

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони

Багата історія та значна кількість історичних та культурних об'єктів.

Колоритна та унікальна місцева кухня.

Збережений історичний центр міста.

Наявність місць для проведення заходів.

Висока місткість готелів та аналогічних закладів розміщення.

Близькість до місць із зимовими видами відпочинку.

Велика кількість приватних стоматологічних кабінетів.

Сприятливе навколошне середовище, велика кількість зелених зон.

Вдале географічне розташування міста посеред трьох міст-мегаполісів.

Наявність туристичних об'єктів у радіусі 100 км (Миргород, Решетилівка, Опішня, Сорочинці).

Попит на культуру вище за пропозицію.

Наявна культурна інфраструктура (будівлі, розташування тощо).

Високий потенціал для розвитку культурного центру.

Потенціал для посилення фактору привабливості Поля Полтавської битви.

Розташування міста посеред трьох культурних центрів країни.

Історія культури/майже бренд, колиска української культури.

Класична українська мова (батьківщина літературної української мови).

Слабкі сторони

Відсутня чітка стратегія розвитку туризму.

Недостатній догляд за місцями відпочинку.

Відсутність відповідних статистичних даних по кількості та структурі туристів, що приїжджають до міста.

Відсутність навігації в місті та якісних інформаційних (промо) матеріалів.

Відсутність системного маркетингу та брендінгу міста.

Дефіцит кваліфікованого спеціалізованого персоналу, в тому числі управлінського.

Відсутні значущі регіональні або національні заходи, фестивалі тощо.

Історичний центр міста застічено реклами та тимчасовими спорудами.

Новобудови в центрі або близько до центру міста непропорційні.

Відсутність інклюзивного підходу до закладів.

Застаріла матеріально-технічна база закладів культури, поганий стан активів, зубожіння музеїв, повільні темпи реконструкції.

Недостатня увага заходам/закладам для молоді.

Невідповідність бібліотек сучасним тенденціям та трендам.

Відсутність брендінгу та маркетингу міста, популяризації закладів культури.

Загалом типовий спосіб організації виставок та культурних заходів, екскурсій.

Попит на театри перевищує пропозицію.

Малий бюджет культури та туризму та відсутність диверсифікації джерел фінансування.

Відсутність фінансування на просування молодих артистів, запрошень на гастролі тощо.

Можливості

Активний розвиток та популяризація внутрішнього туризму в Україні.

Включення Полтави у національні туристичні маршрути, розвиток яких стимулюється державою.

Зростання патріотичних настроїв, самоідентичності та самосвідомості серед мешканців України.

Популярність бізнес-конференцій, семінарів та тренінгів «на візі» за межами великих міст.

Наявність об'єктів у регіоні, які придатні для розвитку індустриального та промислового туризму (ГЗК, АПК, тощо).

Розвиток зеленого та еко-туризму в регіоні.

Вступ України до Євросоюзу.

Тренди на здоровий спосіб життя, велнес, мода на молодість.

Притік вимушено переміщених осіб зі Сходу України.

Залучення зовнішніх джерел фінансування, грантів.

Бюджетна децентралізація.

Ринок збути культурного продукту в Полтавській області.

Членство в національних та міжнародних культурних профільних асоціаціях.

Залучення національних культурних продуктів.

Створення нових сучасних закладів культури та дозвілля.

Зростаючий попит на продукти культурних індустрій у світі.

Загрози

Падіння туристичного потоку через військовий конфлікт на Сході України.

Падіння туристичного потоку внаслідок погіршення економічного стану країни.

Відсутність загальнодержавної підтримки розвитку туризму на місцях.

Зниження культурних потреб населення.

Скорочення населення.

Масова культура переважає класичну.

Отже, проведений за правилами інтегрованого планування детальний SWOT-аналіз дозволив виявити проблемні зони та окреслити можливі орієнтири для якісної трансформації цієї сфери:

Проблемні зони:

Невідповідність стану галузі сучасним тенденціям.
Недовикористання існуючого потенціалу.
Відсутність чіткої туристичної пропозиції для конкретних цільових груп.
Низька якість туристичної інфраструктури.
Незадовільний стан/брак якісних місць для відпочинку та спорту.
Низька якість дозвілля.

Орієнтири для трансформації:

Розвиток перспективних видів туризму (ціль розвитку 4.1) та забезпечення потреб різних цільових груп.
Використання переваг культурної спадщини міста (ціль розвитку 4.2).
Розвиток оздоровчого та реабілітаційного туризму (ціль розвитку 4.5).
Забезпечення місць відпочинку і спортивних майданчиків/споруд (не тільки в центрі міста) (ціль розвитку 4.3).
Організація регулярних заходів регіонального та національного рівня (максимально у відповідних напрямках туризму) (ціль розвитку 4.4).

Для успішного досягнення стратегічних цілей сфера розвитку «Туризм та культура» передбачає використання інтегрованого підходу та взаємний зв'язок з іншими секторами та сферами, серед яких: освіта та економіка, привабливі центр і підцентри міста, культурний потенціал міста, прилеглі території, вдосконалення зелених зон та громадських просторів.

На основі результатів SWOT-аналізу розроблені стратегічні та оперативні цілі, а з них високремлені наступні основні цілі розвитку для сфери розвитку «Туризм та культура»:

Ціль розвитку 4.1: Розвиток перспективних видів туризму.

Ціль розвитку 4.2: Використання переваг історико-культурної спадщини.

Ціль розвитку 4.3: Забезпечення доступних та привабливих місць для якісного відпочинку і занять спортом.

Ціль розвитку 4.4: Організація регулярних заходів регіонального та національного рівня.

Ціль розвитку 4.5: Розвиток оздоровчого туризму та послуг реабілітації.

Керівні принципи

1. Покращення об'єктів та відповідних інституцій з урахуванням сучасних стандартів щодо їх презентації/просування, кількості та якості.
2. Забезпечення управлінської та організаційної інфраструктури туристичної сфери (від номерного фонду до паркувальних місць) для успішного розвитку туризму як сектору економіки.
3. Розвиток туризму з точки зору інтегруючого зв'язку зі сферами міського дизайну та міського ландшафту, роздрібної торгівлі та гастрономії, історичних пам'яток та місць сімейного дозвілля тощо.
4. Фокус на привабливість, цікавість, унікальність туристичних продуктів міста Полтава.
5. Врахування сучасних напрямків туризму, що динамічно розвиваються, цікавих як для жителів міста, країни, так і для іноземних туристів (діловий, оздоровчий, культурний, історичний, спортивний, подієвий, еко/зелений, активний, міський, сімейний, гастрономічний, рекреаційний тощо), чітко орієнтованих на відповідні цільові групи.
6. Забезпечення туристичної інфраструктури у міру розвитку попиту на різні напрямки туризму з синергетичним ефектом.
7. Забезпечення потреб різних цільових груп туристів та видів туризму.
8. Посилення розвитку та надання якісних спортивних послуг та забезпечення доступу до спортивних об'єктів для широких верств населення, сприяння проведенню організованої та неорганізованої спортивної діяльності рівномірно.
9. Збереження, підтримка та відновлення культурної спадщини.
10. Збереження, впорядкування та відновлення зелених зон.
11. Забезпечення, захист та розвиток зон відпочинку в межах міста та на прилеглих територіях.
12. Значне розширення міжгалузевої культурної діяльності з точки зору різноманітності, якості та кількості, забезпечуючи використання існуючих та нових об'єктів для різних цільових груп громадян та відвідувачів усіх вікових категорій та соціальних прошарків.
13. Забезпечення інклузивності: вільний доступ до об'єктів туристичної, спортивної та культурної інфраструктури всім верствам населення, включаючи маломобільні групи населення, людей з інвалідністю, жінок та чоловіків, дітей тощо.
14. Максимальне використання потенціалу міжмуніципального співробітництва та міжнародних можливостей для успішного розвитку туризму та культури.

Ціль розвитку 4.1: Розвиток перспективних видів туризму

Огляд та обґрунтування

Полтава - чарівне старовинне місто з великим історико-культурним потенціалом, який відображенний у монументах, архітектурних пам'ятках, музеях та меморіалах. У місті знаходиться 269 об'єктів культурної спадщини, пам'ятки місцевого, національного значення, функціонують 67 закладів культури, відпочинку та мистецтва, 7 музеїв, 14 музеїв у складі підприємств та навчальних закладів, 6 закладів естетичного виховання, міський та районні будинки культури, КП «Палац дозвілля», 17 бібліотек, 4 кінотеатри, 2 театри обласного значення, обласна філармонія, 7 торгівельно-розважальних центрів сімейного типу, 5 нічних клубів. Місто знане розсипом найцінніших пам'яток історії та архітектури, серед яких: Полтавський краєзнавчий музей імені Кричевського, музей-садиба Котляревського, Поле Полтавської битви, художній музей ім. Ярошенка, ансамбль Круглої площи і т.п. У місті функціонують близько сотні закладів культури, відпочинку та мистецтва різних форм власності. Більш того, в ньому є багато парків і зелених насаджень.

Місто вигідно відрізняється спокійним ритмом життя, багатством скверів, парків і найрізноманітніших зелених зон, таких як: парк «Корпусний сад», Сонячний парк, парк Слави, парк культури і відпочинку «Перемога», Березовий сквер, Дендропарк, ботанічний сад, узбережжя річки Ворскла та Коломак тощо. Полтава має широку та розгалужену мережу об'єктів, які фактично або потенційно привабливі для туристів. Серед відвідувачів та мешканців міста популярність мають Біла Алтайка, музей-садиба Івана Котляревського, полтавська архітектура, місцеві церкви, велика кількість зелених зон, парки та сквери, а також місцева кухня та привітні місця.

Враховуючи існуючий потенціал, Полтава може «приміряти» та розвивати сучасні популярні види туризму, що, в свою чергу, при впровадженні стратегічного підходу може зробити значний прямий та непрямий внесок у економіку міста і принести широкий спектр джерел доходу. У зв'язку з цим увесь малий бізнес, роздрібна торгівля, сфера послуг, виробництво різноманітної автентичної місцевої продукції, сувенірів та товарів мистецтва можуть отримати додаткову вигоду від зазначених видів туризму. За умови застосування правильної політики (стратегічний підхід, брендінг, маркетинг міста) широке коло жителів міста та прилеглих територій можуть отримати переваги від такого розвитку.

Очікуваний розвиток

Успішний розвиток туризму в Полтаві значною мірою залежить від інновацій, різноманітності пропозицій, відкриття нових напрямків, залучення та утримання (повернення) відвідувачів. Тому потрібно вивчати, впроваджувати та розвивати перспективні види туризму.

Ідея цієї цілі розвитку полягає у визначенні найбільш перспективних для Полтави видів туризму та розробці відповідних пропозицій у «эречному» сучасному форматі, щоб якомога більше відвідувачів залишалися в місті довше, витрачали тут більше грошей та бажали повернутись до нього знов і знов.

Відповідно, місто повинно *розвивати сучасні види туризму для різних цільових груп*, такі як: оздоровчий, діловий, подієвий, гастрономічний, сімейний, активний тощо. Місцева влада повинна створити відповідні умови для розвитку місцевого бізнесу в даних сферах та залучення проєктів/ініціатив та інвестицій, у тому числі приватних. Потрібно мати доцільний гармонійний мікс традиційних та альтернативних видів туризму, а не занадто покладатися на окремі з них.

Полтава повинна також розглядати можливість впровадження тих напрямків, які зараз не здаються пріоритетними (наприклад, стоматологічний туризм для відвідувачів із сусідніх країн). Місто повинно бути активним та відкритим для того, щоб тоді, коли прийде час, бути готовим та спроможним задовольнити потреби цієї цільової групи (включаючи стандарти, знання іноземних мов, допоміжний персонал, транспорт тощо).

Безумовно, для залучення та утримання відвідувачів місто повинно *розвивати відповідну туристичну інфраструктуру та сервіси*, щоб забезпечити доступ до визначних пам'яток, а також належний рівень проживання, харчування та інші послуги, яких туристи потребують, з урахуванням потреб та можливостей різних цільових груп. Унікальна історія, культура, навколоішне середовище міста є головними туристичними пам'ятками. Потрібно *покращувати стан існуючих громадських рекреаційних об'єктів та місць відпочинку, створювати нові*, щоб забезпечити привабливість та конкурентоспроможність міста.

Необхідно докласти певних зусиль для того, щоб знайомство з містом, особливо за межами центральної частини, не було складним - потрібні відповідний інформаційний супровід, навігатори (вивіски), (в тому числі пішохідних, вело- та автобусних маршрутів), підсвічування цікавих пам'яток, безпечна атмосфера тощо.

Рекомендації розвитку

Для того, щоб успішно конкурувати з іншими містами України, Європи, світу та місто повинно мати чітку стратегію розвитку визначених видів туризму для залучення інвестицій. Для цього потрібно розробити та впровадити відповідну довгострокову **стратегію та програму дій** з амбіційним баченням розвитку туризму в місті.

Більше того, для того, щоб туризм став важливою стійкою складовою економіки міста (за охопленням та дохідністю), його слід розглядати саме з економічної точки зору, з огляду на потенціал, попит та пропозицію для різних видів туризму, прогнозувати, аналізувати тощо. Потрібно впроваджувати відповідний механізм, включаючи статистичний аналіз, маркетинг, моніторинг та контроль тощо.

Для підвищення ефективності туризму як сектору економіки необхідно **посилити інституційну та технічну спроможність управління культури**, що дозволить відділам управління виконувати свої функції відповідно до європейських й світових стандартів та з урахуванням успішного досвіду. Можна **створити профільний структурний підрозділ в складі комунальної організації «Інститут розвитку міста»**. спеціалісти якого матимуть відповідні знання та досвід реалізації стратегій та програм, та візьмуть на себе функції просування інтересів та іміджу міста. В той же час, фахові управління міської ради будуть забезпечувати адміністративно-контрольні функції та створення/дотримання відповідних інституціональних умов, сприятливих для розвитку туризму та культури.

Ця робота повинна бути підкріплена відповідною маркетинговою та медіа-стратегією міста, в основу якої ляжуть унікальні та характерні риси Полтави, та яка буде яскраво демонструвати ці переваги.

Також така стратегія допоможе успішно конкурувати за інвестиції, професійні, економічні, культурні, туристичні потоки та сприятиме формуванню позитивного іміджу міста.

Діловий туризм наразі має найбільшу можливість для зростання в короткостроковій перспективі. Відповідно повинні бути **забезпечені відповідні об'єкти для ділового туризму** (бізнес-центри, конференц-зали), а також готелі, харчування, розваги, відпочинок тощо.

Інші привабливі теми, пов'язані з розвитком в місті туризму та культури, охоплюють мистецтво, спадщину, спорт, природу. Повинні бути **розроблені та впроваджені Программи розвитку мистецтв та ремесел** (оскільки мистецтво та ремесла підтримують ідентичність міста, створюють гармонійне та сприятливе середовище для туристів та мешканців, а також підтримують опосередковано запропоновані міри щодо розвитку креативних індустрій). Можна **створити центр сучасного мистецтва** (центри сучасного мистецтва є доволі новим явищем в Україні, вони ще не дуже поширені, але представляють цікаві наскрізні можливості, дозволяючи поєднати такі питання як розвиток мистецтва та культури, вирішення проблем браунфілдів, ревіталізації територій). У збережжя **rічок** Ворсکла та Коломак можна було б облаштувати **для спортивного туризму та активного відпочинку** (адже спортивний туризм представляє висококонкурентну нішу в нашій країні). Слід також організувати **мережу туристичних велосипедних та пішохідних маршрутів** (про що детальніше буде йтись у сферах розвитку «Посилення статусу Полтави як регіонального центру» та «Поліпшення мобільності»).

Проекти/Заходи

43. Розробка стратегічної Комплексної програми розвитку туризму „Полтава туристична – 2030”, забезпечення її реалізації

Завдання:

- сприяння перетворенню туризму на дієвий сектор економіки з акцентом на сучасні трендові напрямки через розробку та реалізацію Комплексної програми розвитку туризму на період до 2030 року;
- забезпечення промоції та системного маркетингу сучасних популярних видів туризму та туристичного іміджу Полтави (маркетингова та медіа-стратегії міста);
- забезпечення об'єднання зусиль органів влади, представників туристичного бізнесу, інших галузей економіки та інститутів громадянського суспільства для популяризації Полтави в країні та світі, формування іміджу Полтави як привабливого для туризму міста;
- створення конкурентоспроможних туристичних продуктів на засадах системної маркетингової діяльності, спримованої на чітке позиціонування різних видів туристичних продуктів, адаптованих до вимог і очікувань споживачів;
- створення програм обміну фаховим досвідом, навчання, підвищення кваліфікації працівників культури, туризму, відповідних бізнесів, громадськості;
- забезпечення міжмуніципального та міжрегіонального, міжнародного співробітництва та обміну досвідом в сфері туризму.

Очікуваний результат:

- підвищено значення туризму для міста, туристична промисловість забезпечує економічні, культурні та соціальні переваги місту Полтава та його мешканцям;
- створено позитивний імідж Полтави як туристично-привабливого міста;
- налагоджено ефективне публічно-приватне партнерство/співробітництво в сфері туризму;
- Полтава в ТОП-10 найпривабливіших міст для туристів в Україні;
- забезпечені ефективне і комплексне (економічне, соціальне, екологічне та інноваційне) використання наявного туристичного потенціалу;
- на момент завершення реалізації стратегії кількість туристів до Полтави перевищує 2 млн. га рік.

44. Створення комплексної туристичної інформаційної мережі (TIM)

Завдання:

- інвентаризація всіх потенційних об'єктів туристичної інформаційної мережі та вибір оптимальних форм комунікації;
- встановлення об'єктів TIM (туристичних інформаційних центрів (центр, підцентри), інформаційних пунктів, систематизованої одної бази об'єктів культури, туризму, спорту, дозвілля, календар подій тощо);
- забезпечення ефективної комунікаційної платформи для якісного функціонування туристичної інформаційної інфраструктури, яка об'єднує зусилля всіх гравців туристичного ринку та влади заради розвитку індустрії;
- означування туристичних об'єктів, забезпечення логістичної навігації;
- вдосконалення існуючої онлайн платформи «Полтава туристична», її популяризація.

Очікуваний результат:

- створення привабливого, комфортного, безпечної середовища для туристів і місцевих жителів шляхом покращення зовнішньої та внутрішньої комунікаційної доступності туристичних об'єктів міста;
- підвищення рівня комфорту, доступності та безпеки для туристів, місцевих жителів;
- покращення якості туристичних послуг та продуктів;
- забезпечення зростання туристичного потоку.

Ціль розвитку 4.2:

Використання переваг історико-культурної спадщини

Огляд та обґрунтування

Полтава – одне з найстарших міст України віком понад 1100 років з багатим історико-культурним спадком і безліччю цікавих місць, пронизаних духом історії. За кількістю історико-культурних пам'яток Полтава посідає третє місце в Україні. Унікальноті їй надають 150 історико-культурних пам'яток, у тому числі Державний історико-культурний заповідник «Поле Полтавської битви», який входить до міжнародної організації військово-історичних музеїв під егідою ЮНЕСКО, включений до всесвітнього туристичного маршруту.

Але багато з об'єктів знаходяться в нездовільному стані, мають застарілу матеріально-технічну базу. Більше того, місто поступово втрачає частину цінностей, а тим самим також імідж та привабливість. Так, наприклад, швидко втрачається архітектурне обличчя через недбайливе відношення (наприклад, засилля вивісок та рекламних плакатів на фасадах історичних будівель). Місту бракує активних дій та належної фінансової підтримки захисту та реставрації, збереження історичної спадщини (пам'яток, будівель). Будівля Кадетського корпусу, невід'ємна частина ансамблю Круглої площі, напівзруйнована. Старовинні будинки зносять замість реновації та відновлення, а на їхньому місці зводять безлікі нові будівлі.

Музеї здаються непривабливими для мешканців та туристів міста (так, за результатами опитування, проведеного в 2016 році, 73% опитаних полтавців не відвідують музеї взагалі). Підходи до підготовки музейних експозицій зазвичай неадекватно застарілі, це, здебільшого незмінні експозиції; періодичні змінні виставки майже не використовуються. Культурні заклади використовуються неповноцінно (наприклад, будинки культури, співоче поле тощо).

Взагалі, інформації про культурну спадщину Полтави недостатньо, а її подача не завжди приваблива. Отже, існує потреба актуалізувати культурну спадщину міста для сьогодення та розглядати її як цінний ресурс для розвитку міста, зміцнення української ідентичності тощо.

Очікуваний розвиток

Культурне надбання міста є безперечною додатковою вартістю території, що сильно впливає на привабливість міста для містян та відвідувачів.

Настав час для Полтави переосмислити роль та функціонування закладів культури, їх бачення, форми роботи, комунікаційну взаємодію. Вони повинні змінитися для того, щоб задовільняти потреби сучасного життя.

Належна та сучасна туристично-культурна інфраструктура має важливе значення для економічного успіху та конкурентоспроможності туризму в Полтаві. **Покращення якості інфраструктури історико-культурної спадщини, поліпшення вигляду міста, кращий благоустрій парків та публічних просторів** дозволить туристам відвідувати бажані пам'ятки та місця відпочинку та забезпечить необхідні зручності.

Заклади культури мають покращувати свою привабливість для туристів та мешканців міста. Потрібно підвищити рівень менеджменту, додати комерційної спрямованості. Закладам культури необхідно розвивати нові підходи до збереження культурної спадщини, її презентації /дизайну, маркетингу, використання ІКТ тощо.

Щоб вижити в цифрову епоху і залишатися привабливими, заклади культури повинні бути більш інноваційними, пропонувати новітні послуги, використовувати сучасні технології, безумовно, зберігаючи культурно-історичну цінність, та інтегруючи її в сучасне життя. Потрібно **модернізувати заклади культури, розвивати сучасні формати**, як для закладів, так і для заходів, які вони проводять.

Що стосується таких важливих та цінних об'єктів історичної спадщини як Поле Полтавської битви, Краєзнавчий музей, Музей дальній авіації. То для підвищення інтересу та притоку туристів до нього потрібна модернізація музеїв, осучаснення, щоб зробити їх насправді привабливими для туристів та доступними з точки зору транспортного сполучення.

Рекомендації розвитку

Культурно-історична спадщина Полтави щороку приваблює тисячі відвідувачів. Забруднення атмосфери, урбанізація, недбалість, соціально-економічне навантаження негативно впливають на цю спадщину. Полтава повинна забезпечити її захист та поважне ставлення. Для цього потрібна співпраця культурних менеджерів, архітекторів (планувальників) міста, постачальників туристичних послуг, влади, неурядових організацій. Необхідно **роздобути відповідну програму захисту культурної та історичної спадщини**, щоб поліпшити розуміння цінності культурної спадщини міста, забезпечити дбайливе ставлення до неї з боку громади та туристів.

Для підвищення обізнаності про культурну та історичну спадщину необхідний ефективний та професійний **маркетинг об'єктів культурної та історичної спадщини**, щоб просувати їх туристам цільовими сегментами ринку.

Диверсифікація діяльності та багатофункціональність стають ефективними способами забезпечення життєздатності та розвитку об'єктів історико-культурної спадщини. Вони повинні бути привабливими, конкурентоспроможними і, отже, багатофункціональними. Заклади повинні дбати про розширення своїх традиційних функцій (проводити дослідження, освітні програми, використовувати простір для проведення корпоративних заходів, зустрічей, презентацій тощо).

Багатофункціональне використання тісно пов'язане з встановленням партнерських відносин, оскільки об'єднання зусиль дозволяє зміцнити та розширити туристичні продукти та надати туристам нових ідей для відвідування, стимулюючи їх повернутися до міста.

Потрібно **покращувати організаційну базу**. На даний час професіонали в сфері культури повинні бути багатопрофільними працівниками, здатними виконувати різні ролі (безумовно, залишаючись фахівцями в своїй сфері). Ім потрібно забезпечити постійне професійне вдосконалення (короткі лекції, семінари, презентації, навчальні тури, вебінари, тренінги, онлайн курси тощо). Необхідно також запроваджувати нові навички, такі як маркетинг, партнерство між державним та приватним секторами, цифрові послуги, 3D, соціальні медіа, проектний менеджмент тощо.

Знання, консультаційну підтримку, успішний досвід та додаткове фінансування можна було б отримувати з інших країн. Полтава має **встановлювати зв'язок із світовими організаціями, включаючи донорів**, у сфері культури (наприклад, з програмою ЄС «Творча Євро-па»). Вона повинна активно використовувати можливості спільної роботи, визначати та налагоджувати співпрацю з відповідними мережами (наприклад, мережею європейських музейних організацій, мережею Europeana), а також можливості, які надає Європейський рік культурної спадщини 2018 (та подібні можливості в подальшому).

Проекти/Заходи

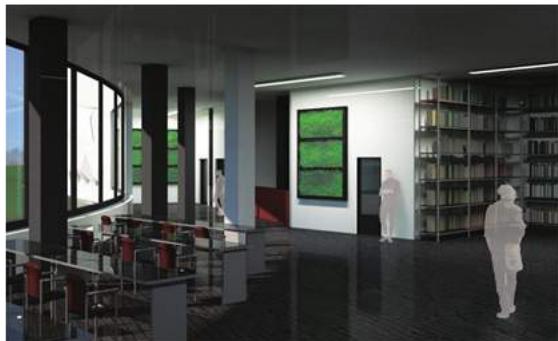
45. Бібліотеки як мультифункціональні громадські простори

Завдання:

- вивчення успішного досвіду, визначення нових форм та функцій, які можна застосувати для бібліотек міста Полтава;
- перетворення звичайних бібліотек на сучасні багатофункціональні громадські простори - простори для заохочення інтелектуального, творчого та соціального обміну та розвитку;
- оцінка можливості створення місць для коворкінгу в бібліотеках;
- забезпечення вільного доступу до інформації, культури та ідей, свободи вираження поглядів, культурного розмаїття, спілкування та нетворкінгу (для людей будь-якого віку - не тільки читальні зали, а й простори, обладнані комп'ютерами, цифровими медіа-ресурсами, а також просторами для проведення виставок та заходів).

Очікуваний результат:

- бібліотеки Полтави - нові центри міської діяльності, що формують атмосферу міста;
- забезпечено простір та можливості для культурного/творчого розвитку та самореалізації для всіх віков/для всієї родини.

46. Розробка та реалізація концепції розвитку сучасних музеїв та інших культурних об'єктів

Завдання:

- підготовка концепції розвитку музеїв Полтави на основі аналізу існуючих сучасних тенденцій та місцевих можливостей;
- модернізація та осучаснення музеїв та інших культурних об'єктів міста, в тому числі за допомогою міжнародних кураторів;
- впровадження та розвиток сучасних форм організації культурного дозвілля для різних цільових груп;
- створення дизайну мережі музеїв Полтави;
- помітне посилення культурно-розважальної пропозиції для різних цільових груп.

Очікуваний результат:

- впровадження ключових м'яких факторів привабливості міста;
- створено сучасні, функціональні, комфортні музейні простори, що відповідають світовим трендам та стандартам;
- поширено музейну аудиторію;
- посилено соціальну функцію музеїв, які відкривають нові можливості для туристів та місцевих жителів.

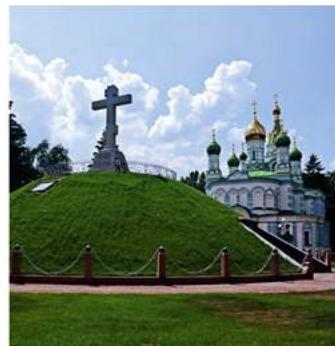
47. Створення єдиного історично-природничого комплексу: Дендропарк – Поле Полтавської битви

Завдання:

- розробка планів розвитку узгодженої зони двох ділянок (з урахуванням залізничного сполучення);
- покращення концепції Поля Полтавської битви та створення нових об'єктів та компонентів (наприклад, відсо-звукові інсталляції);
- подальше удосконалення та реконструкція Дендропарку;
- розміщення об'єктів дозвілля та відпочинку;
- забезпечення взаємної інтеграції обох об'єктів в єдину туристичну дестинацію.

Очікуваний результат:

- створення привабливих, унікальних особливостей та об'єктів;
- привабливе місце дозвілля та культури;
- залучення більшої кількості відвідувачів;
- збалансований розвиток обох об'єктів.

48. Створення нових культурних просторів у постіндустріальних приміщеннях (наприклад, кондитерської фабрики)

Завдання:

- визначння відповідних об'єктів для впровадження проскуту;
- реновация покинутих об'єктів промислової спадщини в арт-центри - багатофункціональні мистецькі центри (забезпечення приміщень для проведення засідань, галерей, виставкових майданчиків, кінозалів, майстерень, рекреаційних закладів, ресторанів, відкритого простору тощо);
- створення платформи для обміну думками (натхнення, виробництва, тестування, демонстрації, продажу тощо) для культурних та творчих працівників;
- сприяння професійному розвитку (семінари, вебінари, запрошенні спікерів тощо) та заохочення інноваційного співробітництва;
- забезпечення простору та надання підтримки розвитку культурного та креативного бізнесу.

Очікуваний результат:

- створено нові арт-простори, послуги та продукти (а також міське середовище);
- визначено мережу креативних практиків міста та можливості їх співпраці;
- створено нові можливості та заходи для мешканців та відвідувачів міста.

Ціль розвитку 4.3:

Забезпечення доступних та привабливих місць для якісного відпочинку, заняття спортом

Оглядта обґрунтування

Неважаючи на велику кількість парків та скверів, місця відпочинку в Полтаві фактично відсутні. На вулицях важко знайти вуличні меблі (лавочки), навіть в тих місцях, де спостерігається скучення людей, які відпочивають, – у пішохідній зоні по вул. Соборності, на Театральній площі з боку центрального фасаду театру, вулиці Соборності від Театральної площі до Соборного майдану тощо.

У місті формально є достатня кількість різних спортивних об'єктів різної форми власності (стадіони, футбольні поля, веслувальні бази, тенісні корти, стрілецькі тири, басейни тощо), в тому числі 434 прибудинкових дитячих та 198 спортивних майданчиків. Але проблема в тому, що деякі з них стають важкодоступними (закритий або дорогий доступ, мова йде про комерційні приватні заклади), а громадські спортивні майданчики, поля та інші заклади спорту знаходяться в поганому фізичному стані. Оновлення потребує понад 70% наявної інфраструктури. До того ж, в основному, спортивні заклади зосереджені в центральній частині міста (Шевченківський район).

Полтаві бракує безпечних умов і місць для розвитку сучасного вуличного та аматорського спорту. Їх розвиток є хаотичним, головним чином все робиться кустарно, без будъякого систематичного підходу. Дітям, підліткам та молодим людям бракує місць для проведення дозвілля, немає умов для змістовного дозвілля.

Знов таки, неважаючи на, здавалось би, велику кількість громадських місць, у місті мало саме відкритих публічних просторів – доступних, комфортних, безпечних, учіversальних. Деякі парки, сквери, береги річок, внутрішні двори знаходяться у занедбаному стані. Тому міський простір є скоріш транзитом для мешканців та відвідувачів, ніж місцем для відпочинку, дозвілля, спілкування, творчості, яким він повинен бути.

Очікуваний розвиток

На додаток до туристичних пропозицій, зосереджених на культурній та історичній спадщині та природних ресурсах, слід розвивати нові напрямки туризму в Полтаві, такі як спорт та рекреація. Головною ідеєю цієї розвитку є захист та вдосконалення існуючих споруд, які використовуються для спорту та відпочинку, а також заохочення подальшого розвитку нових об'єктів, покращення умов та доступності таких об'єктів у межах та поза межами центру міста для всіх.

Все більше людей залучаються до спорту та активних форм відпочинку в цілому в Україні та, зокрема, в Полтаві. Наявність відповідних споруд для заняття спортом та відпочинку є ключовим елементом забезпечення добробуту, належної якості життя місцевих мешканців та туристів. Тому необхідно **вдосконалювати існуючі об'єкти** в центрі міста та районах, реставрувати та модернізувати близько 600 зношених ігрових і спортивних майданчиків, облаштовувати громадські простори відповідними вуличними меблями та різноманітними об'єктами благоустрою.

Місця для відпочинку та спортивних заходів повинні бути доступні будь-де в місті, доступними для різних вікових груп та інклюзивними. Щоб спорт та відпочинок були доступними для всіх, **спортивні та рекреаційні активності мають бути децентралізовані** також за межами центру Полтави. Необхідно вивчити всі можливості, особливо в тих частинах містах, де бракує відповідних майданчиків та споруд, облаштовувати **нові місця для активного відпочинку**, професійного **спорту та змістового дозвілля, тематичні парки**, в тому числі задіяти Корпусний парк, Парк „Перемога”, Дендропарк, облаштувати Прирічковий парк, об'єднати об'єкти в мережу тощо. Наразі розпочато демонстраційний проект реконструкції парку Перемога з орієнтацією на сучасні стандарти якісного дозвілля, який передбачає створення комфорtnого громадського простору для всіх і кожного. Саме таких сучасних місць для відпочинку та повноцінного дозвілля має ставати в Полтаві з кожним роком більше, в усіх куточках міста.

Рекомендації розвитку

Наявні місця для проведення масових видовищних та спортивних подій (Театральна площа, стадіон «Ворсика» ім. О. Бутовського, парк культури та відпочинку «Перемога», платформа «Твій простір» біля музучилища) мають бути реконструйовані та розширені відповідно до потреб місцевих мешканців та відвідувачів міста (включаючи різні цільові групи /різні види туризму) для проведення заходів у критих спорудах та на відкритому повітрі. Відкриті громадські простори повинні бути «активовані»: стати доступнішими для широкої аудиторії, в тому числі, маломобільних груп населення та людей з інвалідністю, ніж деякі заклади спорту та відпочинку (включаючи комерційні). Сучасні громадські простори будуть «притягувати» більше містян та сприятимуть соціальній інтеграції та інклюзивності (доступністі для всіх і в рівній мірі). Додаткові або нетрадиційні майданчики та об'єкти (як-от скелезайніння, катання на ковзанах, йога, паркур тощо) будуть особливо привабливими для молоді. Для задоволення попиту на великі споруди (такі як, наприклад, льодова аrena) потрібно заохочувати публічно-приватні (або приватні) партнерські проекти.

Потужним туристичним магнітом для залучення нових відвідувачів міста може стати **тематичний парк розваг, створений на основі унікальності та історико-культурних особливостей міста**. Створення такого парку допоможе привабити інвесторів, покращити економіку міста, збільшити туристичний потік, вплинути на імідж міста.

Світовий досвід демонструє, що молода індустрія розваг акумулює мільярди доларів і є значною частиною економіки більшості країн. Саме сучасні тематичні парки стають базою розвитку цієї індустрії, складають серйозну конкуренцію традиційним дестинаціям, стають туристичними магнітами та джерелом значних доходів для своїх інвесторів. (Мова йде не тільки про всім відомий Дісней Ленд, але й про „суперанглійський“ парк Елтон Тауерс у Великій Британії, тематичний парк Баккен, що є прикладом датської народної культури та пропонує своїм гостям особливу атмосферу Європи XVI століття, коли цей парк був створений, парк «Астерикс» у Франції, що у розважальній формі розповідає історію галів та її героїв, парк Пхукет-Фантазія, основними темами якого є культура і традиції Таїланду).

Для місцевої політики стосовно збереження, реконструкції та розширення спортивних і рекреаційних місць та об'єктів потрібна відповідна **Програма рено-вації існуючих та створення нових громадських просторів**. Така програма покаже напрями розвитку, визначить заходи щодо вдосконалення інфраструктури та задоволення визначених потреб.

Для безпечної, довговічного та ефективного використання цих просторів та об'єктів потрібно належне управління. Потрібно передбачити скординований менеджмент всіма майданчиками, об'єктами, елементами інфраструктури (з урахуванням їх різного підпорядкування, форм власності, розмірів), щоб забезпечити єдине (комплексне) управління експлуатацією, просуванням туристичних пропозицій тощо.

Проекти/Заходи

49. Створення сучасних мультиспортивних локацій (організація профільних тематичних парків)

Завдання:

- розвиток та популяризація спорту, здорового способу життя серед місцевого населення та відвідувачів міста та забезпечення містян комфорним проживанням;
- організація місця для активного та здорового відпочинку, змістового дозвілля всіх верств населення;
- розвиток сучасних, актуальних видів спорту, залучення до спортивних активностей дітей, підлітків та молоді;
- створення беззпечних умов під час зайняття спортом.

Очікуваний результат:

- створено сучасні мультиспортивні локації загального користування, доступні для всіх верств населення;
- підвищено рівень фізичної та загальної культури жителів міста;
- забезпечено безпечний та корисний простір для занять спортом у вільний час та здорового способу життя для дітей, підлітків та молоді.

50. Парк розваг «Полтава Ленд» (організація тематичного парку розваг)

Завдання:

- вивчення досвіду тематичних парків для сімейного відпочивку та розваг;
- проведенню дослідження доцільності тематик, місця розміщення тощо;
- виділення території (із внесенням змін до генплану в разі потреби);
- організація і проведення міжнародного конкурсу на розробку концепції тематичного парку.

Очікуваний результат:

- визначено тематику створення парку розваг, основану на історично-культурних особливостях міста Полтава;
- отримано сучасні, інноваційні, перспективні ідеї, на основі яких буде сформована остаточна концепція тематичного парку для міста Полтава.

Ціль розвитку 4.4: Організація регулярних заходів регіонального та національного рівня

Огляд та обґрунтування

Туристи та гості Полтави приїжджають до міста в пошуках пам'яток, емоцій, нового досвіду, яскравих подій. Полтава пропонує величезну кількість окремих різноманітних подій - великі та малі традиційні заходи, фестивалі, конкурси, урочистості тощо; музичні, театральні, історичні, культурні заходи. Серед відомих подій та фестивалів - Полтавська Галушка, фестиваль виконавських мистецтв «Полтавська битва», набирає обертів «Майстерня міста». Але все ж таки в цілому якість дозвілля в місті залишається низькою. Нажаль, фестивалі не стають відомими за межами міста та і втрачають попит у самому місті. Заходи плануються без врахування туристичного потенціалу. Вони часто схожі один на одного (як і на події в інших містах України), економічно недоцільні, часто несумісні з міськими пріоритетами.

Дозвілля в Полтаві, в основному, характеризується широкою пропозицією громадського харчування, але цікавих активностей відбувається недостатньо. Відвідувачі часто описують перебування навіть у центрі міста як «нудне». Ті цікаві та привабливі заходи, що відбуваються час від часу в місті, організовуються непослідовно, переважно громадськістю, без участі влади (вуличні музиканти чи художники, які виставляють свої роботи та малюють портрети, арт-простори, виставки, велопробіги тощо).

Незважаючи на наявність привабливих подій, важко знайти інформацію про них. Хоча місто має спеціалізований веб-портал «Полтава туристична» (<http://www.tourism.poltava.ua>), та деякі інші portali, інформація про події є фрагментарною, неповною та випадковою.

Очікуваний розвиток

Хоча в Полтаві заходи проводяться дедалі активніше, потрібно використовувати стратегічний підхід для реалізації їх повного туристичного потенціалу. Потрібно провести **аналіз та відбір існуючих подій, відновити традиційні, залучати заходи національного рівня** (книжкові ярмарки, музичні фестивалі, спортивні заходи) та **створювати нові якісні**. Особливу увагу слід приділити промоції заходів для залучення більшої кількості відвідувачів (і/або нових) до міста з урахуванням визначених пріоритетних напрямків туризму (діловий, культурний, спортивний, оздоровчий тощо). Важливо не просто проводити великі заходи, але налаштувати проведення низки скоординованих регулярних заходів у всьому місті, інформація про які є доступною та просувається належним чином.

Наявність відповідних місць для проведення заходів є важливим елементом, без чого будь-яка подія просто неможлива. Потрібно облаштовувати **відповідні майданчики для заходів**, які можуть бути використані для проведення різноманітних івентів - фестивалів, концертів, конференцій, форумів, зустрічей, спортивних заходів, церемоній тощо.

Вони можуть бути розташовані в центрі міста, в парку культури та дозвілля «Перемога» (культурні, спортивні заходи), Дендропарку (події, пов'язані з ландшафтним дизайном, парками та садами, навколошнім середовищем), постіндустріальних зонах (для графіті, креативних індустрій). Існує потреба в належному конгрес-центрі (торгівельно-виставковому центрі) для проведення ділових заходів. Для забезпечення таких місць важливо налагодити співпрацю між різними зацікавленими сторонами, включаючи власників об'єктів, постачальників послуг громадського харчування, транспорту, забезпечення безпеки громадського порядку тощо.

Рекомендації розвитку

Для досягнення цілі та забезпечення якісного розвитку туризму, рекреації та розваг на території Полтави треба проаналізувати існуючі місця (криї та відкриті) та визначити ті, яких бракує, а також вільні ніші та нові тренди стосовно подій, їх формату, об'єктів, місць проведення. Серед існуючих об'єктів для проведення заходів - музеї, театри, галереї, університети, готелі, бізнес-центри, спортивні центри, стадіони, об'єкти культурної спадщини, торгові центри тощо. Аналіз повинен визначити місця проведення заходів (існуючі та необхідні), беручи до уваги визначені напрямки туризму, які зможуть приймати відповідні цільові групи (і підходити для них). Місця проведення заходів та їх облаштування, безумовно, впливають на сприйняття та оцінку подій. Необхідно докласти зусиль **для благоустрою та покращення** згаданих вище існуючих та **розширення кількості об'єктів для проведення різноманітних заходів у галузі культури, спорту, дозвілля**.

Щоб забезпечити поінформованість та сприяти залученню учасників подій, а також покращувати імідж Полтави, потрібний **маркетинг заходів** на різних рівнях (у тому числі через соціальні мережі, сайти та онлайнові платформи, мобільні додатки тощо).

Полтава має пропонувати та проводити різноманітні заходи для різних вікових груп. Слід враховувати їх потреби та вимоги, наприклад, зацікавленість у різних форматах/порі року та часі проведення/місцях (криї з усіма зручностями чи «пленер»), вартості квитків (і інших витрат, таких як розміщення, харчування, транспорт тощо). Слід зауважити той факт, що дорослі більше подорожують для покращення здоров'я, в той час, як молодь подорожує більше ніж будь-яка інша вікова група, та частіше вирушає в розважальні поїздки.

Проекти/Заходи

51. Розробка та впровадження концепції «ПОЛТАВА ФЕСТ»

Завдання:

- покращення існуючих та створення (щорічних) регулярних подій;
- визначення пріоритетних напрямків розвитку подієвого туризму;
- розвиток подієвого туризму для залучення та утримання туристів і професійних спільнот;
- підвищення кількості (систематизація) тематичних заходів, що проводяться в м. Полтава;
- забезпечення об'єднання зусиль органів державної влади, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, інших галузей економіки та інститутів громадянського суспільства для проведення відповідних заходів.

Очікуваний результат:

- визначено пріоритетні напрями розвитку подієвого туризму в м. Полтава та ключові заходи;
- підвищено професійний рівень івент-менеджерів м. Полтава;
- вдосконалено наявну та побудовано нову інфраструктуру для проведення тематичних заходів відповідно до міжнародних стандартів;
- широке використання публічно-приватного партнерства у сфері подієвого туризму;
- покращення якості життя.

52. Мобільні платформи культурного зростання

Завдання:

- ідентифікація зацікавлених стейкхолдерів і розроблення дорожньої карті для активізації культурних заходів. тісна співпраця з творчою молоддю;
- визначення та організація місць для проведення різноманітних заходів за рахунок мобільних (портативних) платформ (структур) для організації заходів та активностей під відкритим небом;
- облаштування малих та великих сцен під відкритим небом (біля театру ім. М. В. Гоголя, в підцентрі міста, громадських просторах, парках тощо);
- забезпечення просторів для тимчасових виставок.

Очікуваний результат:

- надано нові враження відвідувачам;
- відкриття культури для більш широкої аудиторії (у тому числі для маргінальних та депресивних територій);
- створення ефективного та доступного способу апробування (пілотування) інновацій (тестування нових подій).

Ціль розвитку 4.5: Розвиток оздоровчого туризму та послуг реабілітації

Огляд та обґрунтування

Оздоровчий туризм є новим поняттям для Полтави, але не для інших міст та країн. Оздоровчий туризм набирає популярності, оскільки все більше людей віддають перевагу цьому виду туризму та подорожують в пошуках отримання високоякісного лікування, реабілітації, профілактики за нижчою ціною. Експерти стверджують, що цей напрямок туризму бурхливо розвивається та має великий вплив на розвиток регіону/міста, так званий ефект множення на всі супутні сектори економіки.

Оздоровчий туризм може надати Полтаві новий імпульс для розвитку в довгостроковій перспективі (місто Мошонмадьярова – "стоматологічна столиця" Угорщини є хорошим прикладом розвитку оздоровчого туризму в Східній Європі та популяризації стоматологічних та ортодонтичнихтурів для мешканців західноєвропейських країн). У місті Полтава та поруч з ним функціонує доволі багато установ санаторного лікування, закладів оздоровлення і відпочинку. На території міста знаходиться Полтавський обласний санаторій для дітей з порушенням опорно-рухового апарату. Крім державних установ в місті працює 35 приватних медичних лікарень та кабінетів, які надають широкий спектр послуг, включаючи діагностичні та лікувальні, 90 приватних стоматологічних кабінетів. Високий показник стоматологічних закладів у Полтаві пояснюється наявністю у місті Української медичної стоматологічної академії, яка випускає висококваліфіковані кадри.

Унікальною відмінністю Полтави є присутність в місті протезно-ортопедичних виробництв (стоматологічні протези, засоби реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями та вадами опорно-рухового апарату тощо). Зокрема, в Полтаві працює казенне експериментальне протезно-ортопедичне підприємство, яке виготовляє протезно-ортопедичні вироби будь-якої складності. До того ж на базі підприємства відкриті реабілітаційне відділення та реабілітаційне відділення стаціонару первинного та складного протезування і ортезування.

Враховуючи демографічні прогнози, а саме, що населення світу старіє, потреби збереження здоров'я та підтримки фізичного стану набувають актуальності, а в майбутньому будуть посилюватись, Полтава може використати наявний потенціал та привернути увагу саме наявністю умов для відтворення, покращення стану здоров'я осіб різного віку.

Тож місто має передумови стати центром оздоровлення та реабілітації.

Очікуваний розвиток

Полтава має хороші шанси скористатись існуючими можливостями, створити перспективи розвитку оздоровчого туризму, та доповнити туристичні пропозиції унікальними можливостями оздоровлення, лікування та реабілітації. Це не лише надасть економічні та соціальні переваги, але й допоможе підвищити рівень медичних послуг, що надаються мешканцям Полтави - феномен, який відбувається в інших містах, які розвивають цей вид туризму.

Для просування міста Полтава як центру оздоровлення треба постійно розвивати існуючу інфраструктуру. Потрібно **створити потужний реабілітаційний центр та надавати підтримку розвитку хоспісів, паліативних закладів, геріатричних, реабілітаційних, санаторних центрів тощо.**

Для створення належного середовища та розробки відповідних пропозицій важливим є партнерство державного та приватного секторів. Послуги, що надаються цими установами, можуть поєднуватися з відповідними конференціями, форумами (наприклад, національна виставка «Медicina та здоровий образ життя»), семінарами, навчальними курсами, фітнес або пригодницькими програмами тощо.

Щоб стати центром оздоровчого туризму, Полтава повинна також розвивати імідж «міста здорового способу життя» та сприяти створенню середовища (а точніше культури), в якому Полтава буде сприйматися туристичним центром, в якому велика увага приділяється здоров'ю (фізичному та психічному) як туристів, так і місцевих мешканців. Потрібно **підвищувати культуру здорового способу життя та здорового харчування**. Туристичні пропозиції повинні сприяти розвитку здорових звичок, просувати місцеві якісні продукти харчування (включаючи органічні продукти), пропонувати програми з фізичної активності, програми здорового харчування (включаючи освітні програми, табори для боротьби з ожирінням дітей тощо), фізичні та психоемоційні вправи, антистресові та фітнес програми, програми зі зниження ваги, програми «назад до природи» тощо.

Рекомендації розвитку

Для активного розвитку оздоровчого туризму та послуг реабілітації необхідні певні передумови, в першу чергу, ґрунтовний галузевий аналіз потенціалу та організаційна робота з налагодження галузевої кооперації фахівців, суміжних галузей та влади. Основними факторами успіху є наявність відповідної місцевої політики, співпраця, спілкування та промоція.

Слід провести комплексну роботу із застачення всіх зацікавлених сторін. Треба мати спільне бачення та стратегію стосовно того, в яких напрямках рухатися вперед, а також що і як саме розвивати - **необхідно розробити місцеву стратегію розвитку оздоровчої (медичної) сфери**.

Полтава має необхідні «вихідні матеріали» – об'єкти, спеціалістів, природні та культурні ресурси – для формування спільніх стратегічних оздоровчих туристичних продуктів (пропозицій) на основі наявних ресурсів, унікальних чинників та потенціалу майбутнього зростання. Потрібно **створювати ланцюжки замкненого циклу послуг**, поєднуючи повний спектр послуг, заходів, ресурсів та суміжних секторів економіки.

Ланцюг поставок для оздоровчого туризму є особливо складним завдяки численним задіянім послугам та продукції. Важливо, щоб всі гравці цього ланцюжку (постачальники послуг) розуміли, що вони залежать один від одного - не тільки надаючи свої послуги, але й створюючи імідж Полтави як центру оздоровчого туризму. Успіх буде залежати від належного планування, координації та співпраці. Відповідно слід заохочувати співпрацю та розвиток відносин між потенційними партнерами та ключовими гравцями. Необхідно забезпечити співпрацю між профільними навчальними, державними та приватними організаціями.

Для підвищення обізнаності про Полтаву як центр здоров'я та реабілітації важливе значення матимуть **інформаційно- популяризаційні кампанії та маркетинг**. Полтава має просувати не просто довгий перелік універсальних послуг, а зосередити увагу на розвинені, унікальні та визнані спеціалізації (такі як стоматологічні послуги, протезування, реабілітація людей з обмеженими можливостями та вадами опорно-рухового апарату тощо).

Проекти/Заходи

53. Створення багатопрофільного реабілітаційного центру

Завдання:

- створення інвестиційної групи, об'єднання зацікавлених сторін;
- визначення місця розташування та підтримка при виділенні землі;
- просування Полтави як центру оздоровлення та реабілітації;
- аналіз комплексу реабілітаційних послуг (різних напрямків реабілітації, включаючи серцево-судинну, психологічну, вертебрологічну реабілітацію тощо) та пов'язаних медико-санітарних послуг для їх надання централізовано (в одному місті);
- розробка концепції багатопрофільного реабілітаційного центру.

Очікуваний результат:

- розвинуту інституційну інфраструктуру оздоровчого туризму в м. Полтава;
- підвищено якість медичних послуг для мешканців (у довгостроковій перспективі).

54. Розробка та виконання програми «Популяризації здорового полтавського стилю життя»

Завдання:

- розвиток іміджу Полтави як міста «здорового способу життя»;
- підвищення обізнаності про важливість здорового способу життя;
- популяризація активних занять та відпочинку, здорового харчування;
- організація ряду заходів, активностей, конкурсів для пропаганди здорового способу життя.

Очікуваний результат:

- покращено прагнення мешканців м. Полтава вести здоровий спосіб життя;
- підтримано створення сприятливих умов для ведення здорового способу життя для мешканців Полтави та гостей міста.

55. Розробка комплексних «оздоровчих» маршрутів в Полтаві

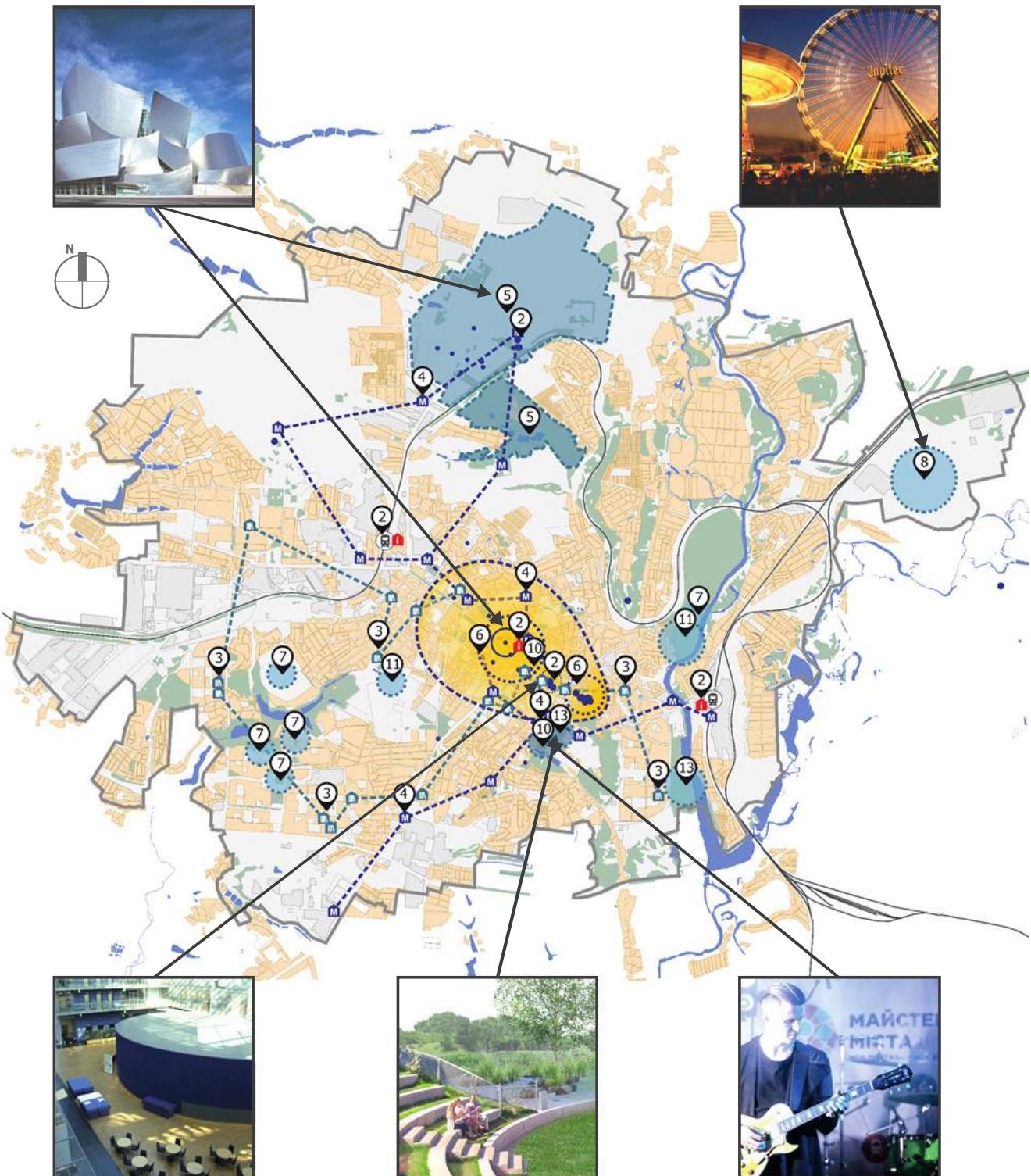
Завдання:

- дослідження можливостей нових та інноваційних концепцій оздоровчого туризму (медичного, велнес, spa);
- розробка нового скіпиру пропозицій, пов'язаних із оздоровчим туризмом;
- розробка комплексних «оздоровчих» маршрутів (лікування, реабілітація, профілактика, велнес, SPA, дієтологія тощо).

Очікуваний результат:

- посилено імідж Полтави як центру оздоровчого туризму; залучено різних гравців оздоровчого туризму до ланцюга поставок та ланцюту вартості;
- залучено нових відвідувачів до міста та забезпечені регулярний приток іншової групи клієнтів до міста.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

межа міста

об'єкти
водного фонду

бібліотека

території
житлової забудови

окремі об'єкти
культури та пам'ятки

історичний центр

музей

залізниця

залізничний
вокзал

проекти

заходи

ЦІЛЬ Г: МІСТО – ПРИВАБЛИВИЙ ТУРИСТИЧНИЙ НАПРЯМ, ЦЕНТР РЕКРЕАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

ЦІЛІ РОЗВИТКУ

- 1 Розвиток перспективних видів туризму
- 2 Використання переваг історико-культурної спадщини міста
- 3 Забезпечення доступних та привабливих місць для якісного відпочинку і заняття спортом
- 4 Організація регулярних заходів регіонального та національного рівня
- 5 Розвиток оздоровчого туризму та послуг реабілітації

ПРОЕКТИ ТА ЗАХОДИ

- ① Розробка стратегічної комплексної програми розвитку туризму "Полтава туристична 2030", забезпечення її реалізації
- ② Створення комплексної туристичної інформаційної мережі (TIM)
- ③ Бібліотеки як мультифункціональні громадські простори
- ④ Розробка та реалізація концепції розвитку сучасних музеїв та інших культурних об'єктів
- ⑤ Створення єдиного історично - природничого комплексу: Дендропарк – Поле Полтавської битви
- ⑥ Створення нових культурних просторів в постіндустріальних приміщеннях (наприклад, кондитерської фабрики)
- ⑦ Створення сучасних мультиспортивних локацій (організація профільних тематичних парків)
- ⑧ ПАРК РОЗВАГ – ПОЛТАВА ЛЕНД (Організація тематичного парку розваг)
- ⑨ Розробка та впровадження концепції «ПОЛТАВА ФЕСТ»
- ⑩ Мобільні платформи культурного зростання
- ⑪ Створення багатопрофільного реабілітаційного центру
- ⑫ Розробка та виконання програми з популяризації „здорового полтавського стилю життя”
- ⑬ Розробка комплексних «оздоровчих» маршрутів в Полтаві

КОНЦЕПЦІЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ «ДОВКІЛЛЯ ТА РОЗВИТОК ЗЕЛЕНИХ ЗОН»

Сучасна Полтава – це місто із значним природно-ресурсним потенціалом, вигідним економіко-географічним положенням, раціональним містобудівним плануванням території та відомою історико-культурною спадщиною, що у комплексі визначає вагомий екологічний потенціал та, відповідно, створює привабливі передумови реалізації стратегії інтегрованого розвитку міста.

Полтава майбутнього – це екологічний еталон та історико-культурна перлина України, місто з еко-орієнтованою економікою та зеленими технологіями.

Екологічний потенціал міста має вагомий вплив на усі стратегічні цілі його розвитку, однак найбільш впливовою його роль є в рамках таких цілей, як «Місто з диверсифікованим екологічно чистим виробництвом», «Місто прикладних наук, освіти, економіки знань, та, зокрема, креативних індустрій», «Місто – привабливий туристичний напрямок, центр рекреації та реабілітації» та «Місто для комфорного життя». Екологічний потенціал міста є сприятливим для запровадження засад екологічно орієнтованого виробництва та споживання, покращення, розвитку територій та об'єктів рекреації й відпочинку, удосконалення зелених зон та впорядкування публічних просторів, доступних для всіх жителів, покращення мобільності та поліпшення екологічної ситуації.

Для успішного використання наявного екологічного потенціалу в рамках Концепції інтегрованого розвитку міста здійснено детальний експертний аналіз та прогнозування його перспективних змін (результати SWOT-аналізу). Дані аналітичні напрацювання враховують важливі результати експертних оцінок екологічного стану міста, виконані в попередні роки, й результати проведених еколого-соціологічних опитувань.

У ході систематизації зазначених вище етапів у рамках роботи тематичної групи виділені найактуальніші екологічні проблеми, характерні для міста Полтави в останні роки й ті, що мають найбільший оптимізуючий синергічний ефект.

Вирішення цих питань потребує чітко визначених стратегічних дій, які забезпечать Полтаві в майбутньому збереження довкілля, наявного природного потенціалу та покращення екологічної ситуації. Отже, концепція сфери розвитку «Довкілля та розвиток зелених зон», перш за все, буде орієнтована на: створення сучасної інформаційної системи контролю за екологічним станом міста; виділення пріоритетних екологічних цілей та їх ефективне інтегрування в соціальну та економічну складову розвитку міста; формування базису для розробки місцевих екологічних планів дій та, у свою чергу, підвищення рівня і якості екологічного управління й екологічної свідомості мешканців.

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони

Достатня забезпеченість міста водними ресурсами.

Наявність значного природно-рекреаційного потенціалу.

Вся територія міста охоплена послугами із збирання твердих побутових відходів (ТПВ).

Розташування на території міста державного історико-культурного заповідника "поле полтавської битви".

Слабкі сторони

Недосконалість існуючої системи екологічного моніторингу в місті.

Збільшення рівня забруднення атмосфери в місті.

Недостатність (неповнота) контролю якості питної води.

Відсутність дієвої системи збирання, сортування та переробки твердих побутових відходів.

Незадовільний експлуатаційний стан існуючих систем водозабезпечення й водовідведення.

Незадовільний експлуатаційний стан існуючої системи збору й очищення ливневих вод.

Недостатній рівень очищення стічних вод та відсутність переробки відходів очищення стоків.

Неefективність заходів щодо збереження й розвитку зон озеленення та рекреації в місті.

Низький рівень екологічної просвіти та інформування населення міста.

Можливості

Наявність базового каркасу системи державного моніторингу стану довкілля.

Наявність дієвих цільових фондів охорони навколо-лишнього середовища на міському, обласному, національному та міжнародному рівнях.

Наявність розроблених й затверджених на регіональному рівні програм екологічного спрямування.

Сформовано територіальне об'єднання «полтавський субрегіон» навколо міста Полтави з метою ефективного вирішення питань в сфері поводження з відходами.

Підвищення рівня зашківаленості громади в подальшому розвитку міста.

Наявність сталого іміджу Полтави як «екологічно чистого» міста.

Загрози

Відсутнія на державному рівні дієва інтегрована національна система екологічного моніторингу та інформування.

Послаблення природних процесів очищення атмосфери міста.

Збільшення температури повітря міського середовища у зв'язку із зміною клімату.

Зниження стійкості водних об'єктів до зовнішніх впливів.

Низький рівень державної підтримки громадських процесів і заходів екологічного спрямування.

Відсутність ефективного регіонального та міжмуніципального співробітництва в екологічній діяльності.

Таким чином, у рамках концепції сфери розвитку «Довкілля та розвиток зелених зон» визначено відповідні цілі розвитку, які забезпечать досягнення стратегічних цілей вищого рівня:

Ціль розвитку 5.1: Створення інформаційно-аналітичної системи екологічного моніторингу та управління в місті.

Ціль розвитку 5.2: Збереження та розвиток зелених насаджень, водоохоронних та природно-рекреаційних зон міста та їх елементів.

Ціль розвитку 5.3: Розвиток системи збирання, сортування, перероблення та запобігання утворенню твердих відходів.

Ціль розвитку 5.4: Розвиток екологічної просвіти та підвищення рівня екологічної культури населення міста.

Керівні принципи

Щоб досягти бажаної мети – стати екологічним еталоном України, місто Полтава повинне керуватись наведеними нижче принципами при плануванні та реалізації будь-якої діяльності:

1. Досягнення високої якості життя й комфорту людей у міському середовищі;
2. Попередження небезпечних ситуацій та прояву факторів ризику для життя й здоров'я людей;
3. Забезпечення інфраструктури для підтримки належного рівня захисту навколишнього середовища;
4. Координація зусиль органів влади, державних природоохоронних установ, промадських і наукових організацій, навчальних закладів, ЗМІ та місцевої громади при плануванні та прийнятті екологічно значущих рішень;
5. Розвиток та використання екологічного потенціалу міста, спрямований на посилення іміджу міста як «екологічного еталону» України;
6. Впровадження адаптованих до європейських стандартів методик контролю стану та якості компонентів довкілля;
7. Застосування ресурсо- та енергозберігаючих технологій в усіх сferах життєзабезпечення міста (енергетика, промисловість, транспорт, житло, комунальні послуги, містобудування тощо);
8. Збереження, підтримка та відновлення природного зеленого каркасу міста;
9. Орієнтир на виховання екологічно обізнаної та активної громади міста;
10. Врахування урбаністичної структури міста для розвитку екологічного/зеленого туризму та рекреаційних зон відпочинку населення;
11. Врахування змін температурного режиму міського середовища при прийнятті рішень щодо розвитку міста в різних секторах;
12. Розвиток міжмуніципального співробітництва стосовно поводження з відходами;
13. Прагнення підвищення життєздатності міського середовища та його спроможності й готовності протистояти та/або адаптуватися до можливих наслідків (кліматичних змін, перевантаження міської інфраструктури, виснаження ресурсів надмірного техногенного навантаження тощо);
14. Розширення доступу громадськості до екологічної інформації та набуття екологічних знань.

Ціль розвитку 5.1: Створення інформаційно-аналітичної системи екологічного моніторингу та управління в місті

Огляд та обґрунтування

Одним з обраних принципів реалізації екологічної політики в Україні є посилення ролі екологічного управління в системі державного управління з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), яка зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку. Базовими інструментами впровадження даного принципу є моніторинг стану й контроль за параметрами довкіля та еколо-інформаційна діяльність.

На даний час моніторинг екологічного стану міста не є регулярним й проводиться за обмеженим переліком окремих показників, що не дозволяє здійснювати об'єктивну оцінку поточного екологічного стану й прогнозувати вплив екологічних факторів на розвиток міста. Відповідно, інформаційна система контролю за параметрами та об'єктами навколишнього середовища фактично відсутня, потребує створення за принципом «з нуля» та кардинальної зміни підходів щодо її створення.

Причиною такої ситуації в даній сфері є відсутність цільової програми комплексного екологічного моніторингу й контролю за станом міста, основними завданнями якої повинно стати:

- досягнення високого рівня інформаційного забезпечення державного та громадського контролю за екологічним станом міста з прогнозуванням його змін;
- надання рекомендацій виконавчим органам щодо вирішення на-
гальних екологічних проблем, зокрема зменшення обсягів викидів,
стічних вод, утворення відходів й запобігання шкідливим впливам,
які мають враховуватись при прийнятті поточних управлінських
рішень та при розробці стратегії розвитку міста;
- створення системи раннього попередження та оперативного реа-
гування на зміни стану навколишнього середовища.

Очікуваний розвиток

Створення інформаційно-аналітичної системи екологічного моніторингу та управління в місті передбачається за наступними цільовими діями (завданнями):

1. Розробка програми та організація незалежної системи інформаційного забезпечення, моніторингу й лабораторного контролю за параметрами та об'єктами навколишнього середовища:
  - якістю повітря й рівнем парникових газів;
  - екологічним станом поверхневих водних об'єктів;
  - гідрогеологічною ситуацією та якістю питних вод;
  - кількісними та якісними параметрами системи водозабезпечення й водовідведення, зокрема ефективністю очищення стічних вод;
  - цільовим використанням та рівнем забруднення ґрунтів;
  - кліматичними параметрами;
  - шумовим впливом на середовище.
2. Організація системи раннього попередження та оперативного реагування на зміни стану об'єктів і параметрів навколишнього середовища.
3. Створення дієвої системи управління станом довкіля.

Рекомендації розвитку

Інформаційно-аналітична система екологічного моніторингу та управління повинна охоплювати територію усього міста та прилеглих до нього приміських зон, концентруючись на найбільш вагомих об'єктах та зонах з точки зору їх впливовості на загальну екологічну ситуацію та умови життедіяльності мешканців.

Контроль якості повітря, рівня парникових газів та прийняття управлінських рішень з цього питання першочергово повинні здійснюватись:

- 1) вздовж основних навантажених автомагістралей міста;
- 2) на межі санітарно-захисних зон (СЗЗ) діючих промислових підприємств міста;
- 3) у зонах щільних житлових забудов;
- 4) в усіх паркових зонах міста.

Контроль екологічного стану поверхневих водних об'єктів та прийняття управлінських рішень повинні охоплювати водні об'єкти на території міста та прилеглих приміських зон, зокрема, р. Ворскла в межах міської території та ставки на території Дендропарку, парку культури та відпочинку «Перемога», Пушкарівської балки.

Контроль гідрогеологічної ситуації, якості питних вод та прийняття управлінських рішень з цього питання повинні проводитись:

- 1) у зонах санітарної охорони п'яти водозаборів міста;
- 2) на п'яти водозаборах безпосередньо перед подачею у систему водогонів міста;
- 3) безпосередньо у місцях подачі води населенню («крани домівок»).

Контроль кількісних та якісних параметрів системи водозабезпечення та водовідведення міста, зокрема, ступеня очищення стічних вод та прийняття управлінських рішень з цього питання повинні охоплювати зворотні води після очищення на Затуринських і Супрунівських очисних спорудах та води зливової каналізації міста.

Контроль цільового використання й рівня забруднення ґрунтів та прийняття управлінських рішень з цього питання повинні здійснюватись: у зонах житлових будов, у паркових зонах, на межі санітарно-захисних зон промислових об'єктів і підприємств, у водоохоронних зонах, у межах природно-заповідних територій.

Контроль кліматичних параметрів та прийняття управлінських рішень з цього питання повинні здійснюватись із охопленням усієї території міста, першочергово в житлових масивах та зонах відпочинку населення (паркові та рекреаційні зони).

Контроль за шумовим впливом на середовище міста та прийняття управлінських рішень з цього питання повинні здійснюватись першочергово вздовж головних автомагістралей та в паркових зонах, що опоясуються автомагістралями.

Проекти/Заходи

56. Створення інформаційно-моніторингового центру та незалежної лабораторії контролю стану довкілля в місті

Завдання:

- організація незалежної системи інформаційного забезпечення моніторингу й лабораторного контролю за параметрами та об'єктами навколошнього середовища міста із задіянням гіс-технологій (пересувний пост спостережень, мобільна лабораторія екологічного контролю);
- розробка програми моніторингу екологічного стану міста за основними напрямами та забезпечення її ефективного впровадження;
- забезпечення координації діяльності усіх державних, громадських та приватних організацій, що здійснюють моніторинг стану довкілля в місті;
- розробка екологічного паспорту міста;
- проведення інформаційно-просвітницької діяльності скологічного спрямування;
- підвищення ефективності управління станом довкілля в місті.

Очікуваний результат:

- регулярний якісний та кількісний моніторинг екологічного стану міста дозволяє контролювати ситуацію, відслідковувати вплив на навколошнє середовище, передувати погрішенню екологічної ситуації та швидко реагувати в разі надзвичайних ситуацій;
- створено умови для сталого поліпшення екологічної ситуації в місті: дієва науково-громадська організація поєднує у своїй структурі незалежну лабораторію, контакт-центр, експертну раду, тематичний web-ресурс тощо;
- громада міста активно зачуна до процесу прийняття екологічно значущих рішень;
- підвищено обізнаність громадян міста про стан довкілля та можливості його збереження та поліпшення.

57. Розробка програми контролю шумового впливу та його мінімізації на середовище міста

Завдання:

- проведення дослідження шумового забруднення середовища;
- створення карти шумового забруднення середовища;
- розробка плану заходів щодо мінімізації шумового забруднення середовища;
- реалізація пілотного проекту із здійсненням шумозахисних заходів.

Очікуваний результат:

- організована система регулярного контролю за рівнем шумового впливу на середовище міста на базі мобільної лабораторії екологічного контролю;
- створено умови для зниження шумового забруднення середовища: визначені зони шумового «комфорту» і «дискомфорту», рекомендації щодо режиму функціонування зон із найбільшим ступенем шумового «дискомфорту»;
- запроваджено програму руху автомобільного транспорту «зелена хвиля» в межах міста, особливо в зонах шумового «дискомфорту»;
- підвищення комфортоності перебування та проживання.

58. Розробка плану адаптації міста до змін клімату

Завдання:

- збір і систематизація даних за основними кліматичними характеристиками середовища міста;
- проведення біокліматичної оцінки умов проживання населення в місті в різni сезони року;
- оцінка рівня кліматичної вразливості середовища міста;
- інформаційна кампанія серед населення щодо безпеки й наслідків впливу високих температур та потреби застосування адаптаційних заходів;
- розробка плану заходів з адаптації середовища міста до змін клімату.

Очікуваний результат:

- створено банк кліматичних даних для міста Полтава;
- планування нових і реконструкція існуючих зелених зон міста в Стратегічному плані розвитку м. Полтава (до 2025 року) з урахуванням їх кліматичної резистентності та асиміляційних властивостей;
- визначено потребу у створенні додаткових «зон холоду» та надано відповідні пропозиції з їх облаштування у вигляді штучних водойм та фонтанних комплексів;
- розроблено пілотний проект системи крапельного зрошення зеленої зони міста (парк «Корпусний сад») у теплий період;
- створено додаткові укриття (тенти) для відвідувачів в зонах відпочинку міста для підвищення рекреаційної безпеки у періоди високих температур;
- населення міста поінформоване про наслідки змін клімату та місцеві можливості адаптації.

59. Інвентаризація, організація збору й очищенння ливневих стічних вод та визначення напряму їх цільового використання

Завдання:

- проведення інвентаризації джерел утворення й відведення ливневих стічних вод;
- здійснення обстеження техніко-експлуатаційного стану міської системи ливневої каналізації;
- проведення лабораторного контролю та оцінки складу ливневих стічних вод;
- розробка та реалізація проекту реконструкції системи збору й очищенння ливневих стічних вод із визначенням напрямів їх подальшого цільового використання;
- вибір оптимального варіанту цільового використання очищених ливневих стічних вод та забезпечення його реалізації.

Очікуваний результат:

- проведено скіпсерну оцінку джерел утворення ливневих стічних вод, їх кількісного і якісного складу та техніко-експлуатаційного стану міської системи ливневої каналізації та розроблено відповідні рекомендації;
- розроблено проект реконструкції системи збору й очищенння ливневих стічних вод та запропоновано можливі напрями їх подальшого цільового використання;
- підготовлено техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) запропонованих напрямів подальшого використання ливневих стічних вод з вибором оптимального варіанту;
- впроваджено проектні рішення щодо реконструкції системи збору й очищенння ливневих стічних вод та їх подальшого цільового використання за обраним варіантом.

Ціль розвитку 5.2: Збереження та розвиток зелених насаджень, водоохоронних та природно- рекреаційних зон міста та їх елементів

Огляд та обґрунтування

У межах міста відбувається максимальне перетворення природних ландшафтів під впливом господарської діяльності людини. В різних зонах міста, які визначаються за основними типами землекористування – історичний центр, сельбищна зона, промислова, транспортна, зелена, рекреаційна, водогосподарська, приміська – ступінь перетворення природних елементів та концентрація техногенних об'єктів суттєво відрізняються. Таким чином, у межах м. Полтава утворився складний урбанізований ландшафтний комплекс.

З метою забезпечення сталого розвитку території та екологічно збалансованого принципу природокористування в місті частково створена просторова структура природного екологічного каркасу, який включає території та об'єкти ПЗФ - 207,36 га, водні об'єкти – близько 94 га, прибережні захисні смуги – близько 355 га, ліси ДЛФ - 61,13 га, зелені насадження загального користування, рекреаційні території тощо. Однак «зелений каркас» міста потребує постійного збереження й оновлення, що буде сприяти значному покращенню умов проживання, оздоровленню міського середовища та підвищенню його екологічної стійкості до техногенних навантажень.

Одним із факторів, що першочергово негативно впливає на стан природно-рекреаційних, водоохоронних зон та озеленення міста є зміни клімату (різкі сезонні та добові перепади температур повітря; посилення циркуляції атмосфери над містом: зменшення періодичності опадів, але посилення їх інтенсивності; збільшення засушливого періоду). Кліматичні фактори відображаються на різних секторах міста. Інтенсивність цього впливу потребує вивчення й постійної оцінки. Проблема це нова, а, виходячи з низької ефективності (або навіть відсутності) поточних заходів щодо зниження темпів зміни клімату, це питання буде тільки загострюватись.

Очікуваний розвиток

Для збереження зеленого фонду Полтава має підготувати реєстр усіх зелених зон, державних та приватних, з переліком основних рослин за зонами, а також з урахуванням інвентаризації дерев. Зазначені раніше правила планування мають включати охорону цих територій, а також окремих рослин та дерев діаметром понад 40 см. Вказаний вище реєстр повинен містити території, які можуть і/або повинні бути перетворені в зелені або громадські простори, такі, як надмірно широкі перехрестя, дороги з насиченим рухом, озеленення вздовж доріг, а також ділянки землі, що дозволили б з'єднати численні зелені плями та ізольовані території. Такі заходи необхідні, щоб захистити біорізноманіття флори та фауни, а також створити цілісну зелену мережу для прогулянок, пішохідних екскурсій та пересування велосипедом.

На основі реєстру зелених насаджень повинна бути розроблена інтегрована концепція сталого озеленення всього міста Полтава, яка б передбачала з'єднання всіх існуючих зелених елементів, привабливих як для відвідувачів, так і для місцевих мешканців.

Таким чином, повинні бути визначені додаткові території, які підлягають поліпшенню та розвитку, як, наприклад, відкріті землі між мікрорайонами (частина Пушкарівської балки, територія колишніх артилерійських складів, територія Левади-2), резервні території кварталів, санітарно-захисні смуги непрацюючих підприємств та території цих підприємств (наприклад, завод «ПТРЗ», «Хіммаш», ставки поблизу 22-го заводу «Знамя»).

На основі офіційної схеми існуючих зелених зон міста планується створення їх взаємопов'язаної мережі, яка об'єднує між собою зелені зони міста та заміські зелені масиви, а також запропоновані рекреаційні зони вздовж річок Ворскла та Коломак (рис. 4.5.1). Окрім позначених офіційно затверджених зелених зон у цю схему додано території сільськогосподарських полів, які входять до меж міста (дослідне поле і територія Поля Полтавської битви), оскільки вони мають реальний рекреаційний потенціал і можуть частково використовуватися за цим призначенням, не змінюючи основної функції.

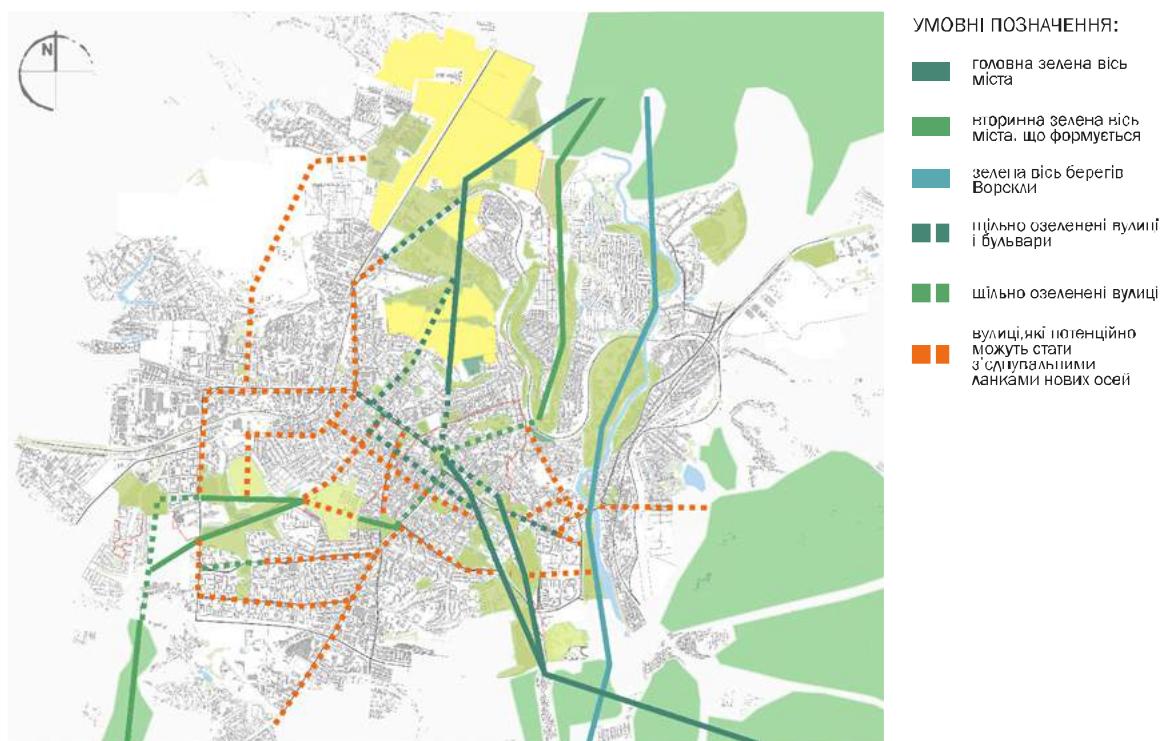

Рис. 4.5.1. Зв'язок зелених зон

До створення сприятливих кліматичних умов у місті належить забезпечення зон утворення холодного повітря. Цього можна досягти шляхом утримання в межах міста та особливо навколо нього великих вільних площ (луків, сільськогосподарських угідь, пасовищ у північній частині Полтави тощо), де може утворюватися холодне повітря. Крім того, потрібно взяти до уваги повітряні коридори, що надходять у місто з цих територій, щоб забезпечити достатню циркуляцію повітря та надходження свіжого повітря в забудовані райони.

Ключовими завданнями для реалізації даної цілі розвитку визначені наступні:

- інвентаризація та винесення меж у натуру об'єктів зелених насаджень, водоохоронних та природоохоронних рекреаційних зон;
- наукові дослідження стійкості зелених насаджень до змін клімату;
- розробка програми збереження і розвитку зелених насаджень, об'єктів природно-заповідного фонду, природно-рекреаційного потенціалу та її реалізація;
- розвиток дендропарку – пам'ятки садово-паркового мистецтва загального значення «Полтавський міський парк»;
- благоустрій та організація озеленення на територіях колишніх та діючих промислових підприємств;
- створення стійких до впливів зовнішнього середовища зон міста;
- підвищення рівня використання потенціалу та ролі КП «Декоративні культури» ПМР.

Розвиток зелених насаджень, водоохоронних та природно-рекреаційних зон повинен здійснюватись у межах усієї території міста та прилеглих до нього приміських зон, зокрема, в межах:

- зон вуличного озеленення та парків міста;
- території дендропарку «Полтавський міський парк»;
- території Гришкиного лісу (м.н Половки);
- зони вздовж річки Ворскла біля мікрорайону Левада;
- зони між мікрорайонами Половки і Сади-1 з облаштуванням каскаду ставків;
- території урочища Триби;
- околиць с.Вакуленці, с.Яківці, с.Гожули, с.Розсошенці;
- території Щемилівського кар'єру (колишнього цегляного заводу);
- території міського звалища ТПВ у районі с.Макухівка Полтавського району (після його закриття та рекультивації).

Рекомендації розвитку

Базовими підходами, спрямованими на розвиток зелених насаджень, водоохоронних та природно-рекреаційних зон міста, є наступні:

- оптимізація зелених насаджень у місті відповідно до етіології їх місцеворостання і стійкості до біогенних та антропогенних факторів, зокрема, кліматичних факторів, та встановлення відповідних екологічних зв'язків;
- зонування та картографування території міста за рівнем стійкості зелених насаджень;
- картування біотопів як оселищ біорізноманіття в умовах міста і прилеглих територій;
- зонування, упорядкування та облаштування зон Полтавського міського парку відповідно до вимог чинного законодавства й винесення його меж у натуру;
- оптимізація колекційного блоку дендрофлори Полтавського міського парку;
- створення нових, упорядкування та розширення існуючих газонних зон на території міста із посухо-стійких та районованих трав'яних сумішей;
- формування нових водоохоронних та природно-рекреаційних зон, необхідних для оздоровлення повітряного басейну, закріплення ґрунтів від ерозії на крутосхилих берегах та організації повноцінного відпочинку населення міста;
- упорядкування та благоустрій садово-паркових зон на територіях колишніх і діючих промислових підприємств;
- організація регулярного зваження зелених насаджень міста у спекотний період;
- організація вертикального озеленення міста;
- організація заходів із профілактики і оздоровлення зелених насаджень, підданих орто- та мікоінвазіям;
- здійснення координації вище перелічених напрямів робіт інформаційно-моніторинговим екологічним центром (ІМЕЦ).

Проекти/Заходи

60. Інтеграція та взаємозв'язок зелених зон: комплексна міська програма збереження та розвитку «зеленого каркасу» міста

Завдання:

- детальний лікісний та кількісний аналіз зелених зон та зеленого фонду; інвентаризація зелених насаджень загального користування та водних об'єктів і систем на території міста й приміських зон (створення «зеленого реєстру» (кастру);
- розробка комплексної інтегрованої концепції «Зелене місто», що передбачає серед іншого підготовку відповідних юридично зобов'язуючих документів з урахуванням:
  - створення взаємопов'язаної зеленої мережі;
  - виділів і типів зелених насаджень;
  - повітряних коридорів та зон створення холодного повітря;
  - правової бази для захисту та підтримки зеленого фонду.
- розробка комплексу заходів із збереження, оновлення й розширення мережі зелених насаджень міста та охорони природних об'єктів і зон;
- розробка пілотних проектів створення об'єктів природно-заповідного фонду на відповідних територіях;
- скспектрія оцінка та техніко-економічне обґрунтування ландшафтної реконструкції й благоустрою існуючих та недіючих парків й скверів. зокрема, навколо промислових підприємств, із розробкою пілотних проектів.

Очікуваний результат:

- збереження й розширення мережі зелених насаджень загального користування та охорони природних об'єктів і зон;
- озеленення, благоустрій та реконструкція садово-паркових об'єктів та природних зон;
- поліпшення якості повітря та умов проживання;
- значне покращення привабливості міста;
- покращення умов для туризму, дозвілля, рекреації та оздоровлення мешканців та відпочиваючих міста.

61. Розвиток території річки Ворскла та притоки Коломак

Завдання:

- визначення зелених зон поблизу річок Ворскла та Коломак;
- визначення та закріплення природоохоронних та резервних територій;
- зміна цільового призначення землі на зелені зони інших визначческих територій;
- розробка концепції розвитку зеленого простору - зеленого поясу вздовж обох берегів річки Ворскла на першому етапі;
- розробка та реалізація детального плану «Прирічкового парку» на Ворсклі;
- розвиток зелених зон території притоки Коломак відповідно до попиту на другому етапі.

Очікуваний результат:

- захист цінних та привабливих зелених зон;
- підкреслення зеленого іміджу Полтави та підвищення привабливості міста;
- створення унікальних місць для відпочинку та активної діяльності;
- зменшення транспортного руху завдяки цільовому розвитку за принципом наближеності до цільових груп;
- забезпечення достатнього зеленого фонду для подальшого розвитку міста.

62. Розвиток дендропарку – пам'ятки садово-паркового мистецтва загального значення «Полтавський міський парк»

Завдання:

- збереження паркового насадження, заснованого у 1962 році на місці історичних подій (Полтавської битви) і розбудованого за колекційними та ботаніко-географічними принципами;
- зонування, упорядкування та облаштування зон Полтавського міського парку відповідно до вимог чинного законодавства;
- винесення меж Полтавського міського парку у натуру;
- оптимізація колекційного блоку дендрофлори Полтавського міського парку;
- благоустрій рекреаційних зон міського парку;
- розміщення на території парку інформаційно-наочних та екологічно-агітаційних приладів, що спрямовують відвідувачів парку на бережливе перебування у природі та пропагування ідей екологічного туризму;
- створення «Візит-центр» на території Полтавського міського парку та організація його роботи.

Очікуваний результат:

- збереження існуючого біорозмаїття парку;
- упорядковано та облаштовано для відвідування зони на території парку;
- популяризація та розвиток екологічного туризму, просування послуг, що формують екологічно-дружнє ставлення (експурсії екостежинами, ско-гіди, прокат велосипедів, промоція та продаж екологічно чистої продукції місцевих виробників тощо);
- «Візит-центр» на території міського дендропарку – активний осередок екологічної просвіти та формування еко-відповідальної культури серед населення міста.

Ціль розвитку 5.3:

Розвиток системи збирання, сортування, переробки та запобігання утворенню твердих відходів

Огляд та обґрунтування

У місті Полтава проблеми твердих побутових відходів (ТПВ) є одними із неоднозначних і складних для вирішення з екологічної та соціально-економічної точки зору. Щорічно утворюється близько 600 тис. м³ ТПВ, які вивозяться на звалище, а їх накопичений обсяг перевищує 3 млн. тонн, що спричиняє значний негативний вплив на усі компоненти довкілля й погіршує умови проживання людей у найближчих селах. Тому міське звалище ТПВ за своїм екологічним станом не повинне приймати відходи, а потребує професійного закриття й проведення технічної та біологічної рекультивації.

Станом на 01.01.2017 100% населення охоплено послугами із збирання та видалення ТПВ становить 100%. У ролі основного перевізника виступає КП «КАТП-1628». Фактичне вивезення відходів на 40-50% більше від передбачених норм (договорів).

Важливою проблемою у місті залишаються негабаритні відходи, які спричиняють утворення несанкціонованих звалищ у районі розміщення контейнерних майданчиків. Вивіз негабаритних відходів здійснює КП «КАТП-1628» шляхом організації роботи вантажних автомобілів з вантажниками. Вирішення даного питання потребує запровадження планової системи збору від населення негабаритних відходів, а також предметів побуту, відпрацьованих електротоварів та небезпечних відходів.

Більшість із ресурсоцінних матеріалів, що входять до складу ТПВ, вивозиться на міське звалище й лише частково відсортуовуються (металобрухт, склобій, макулатура, полімери). Обсяги вивезення ресурсоцінних компонентів ТПВ контролюються недостатньо.

Сортування відходів не є централізованим на міському звалищі ТПВ та здійснюється вручну з залученням сторонніх фізичних осіб-підприємців на договірній основі.

Залишається неконтрольованим процес відділення із загальної змішаної маси небезпечних відходів та їх відокремлене зберігання й подальше перероблення.

Не здійснюються дослідження із встановлення морфологічного складу твердих побутових відходів, що утворюються в місті, та його сезонна зміна.

Очікуваний розвиток

Налагодження ефективної системи управління відходами потребує узгоджених активних дій з боку влади, бізнесу, громади, кожного громадянина. Наступні кроки стануть ключовими для розвитку системи збирання, сортування та перероблення твердих відходів у майбутньому:

- розробка стратегії та програми поводження з твердими побутовими відходами для міста Полтава на період до 2030 року й створення системи моніторингу за їх реалізацією;
- створення адміністративно-організаційної системи поводження з відходами на базі муніципального співробітництва;
- удосконалення системи поводження з твердими відходами, включаючи небезпечні, медичні, будівельні відходи, та впровадження роздільного збирання ресурсоцінних фракцій відходів;
- визначення нової території під полігон твердих побутових відходів;
- професійне закриття та рекультивація діючого міського звалища ТПВ.

Розвиток системи збирання, сортування та перероблення твердих відходів повинен здійснюватись у межах усієї території міста та прилеглих до нього приміських зон, крім того, залучати:

- територія обласного тубдиспансеру (для перероблення медичних відходів);
- майданчик діючого міського звалища на території Полтавського району поблизу с.Макухівка;
- ділянка поблизу с.Минівка, с.Кашубівка, с.Портнівка на території Полтавського району (попередньо встановлена й запланована під будівництво субрегіонального сортувально-переробного комплексу).

Рекомендації розвитку

Розвиток системи ефективного управління відходами в місті Полтава рекомендується здійснювати шляхом:

- організації муніципального співробітництва в сфері поводження з відходами;
- створення публічно-приватного партнерства для ефективного вирішення питань у сфері поводження з відходами;
- створення муніципального комунального підприємства для вирішення питань поводження з відходами;
- оптимізаційного аналізу рішень щодо вибору сортувально-переробних технологій;
- будівництва сортувально-переробного комплексу (СПК) твердих побутових відходів;
- організації системи моніторингу за станом ґрунтів, підземних вод та атмосферного повітря в районі розташування закритого звалища відходів;
- організації навчально-підготовчої роботи серед представників комунальних підприємств посадових осіб органів місцевого самоврядування, громадських активістів тощо з питань поводження з ТПВ.

Проекти/Заходи

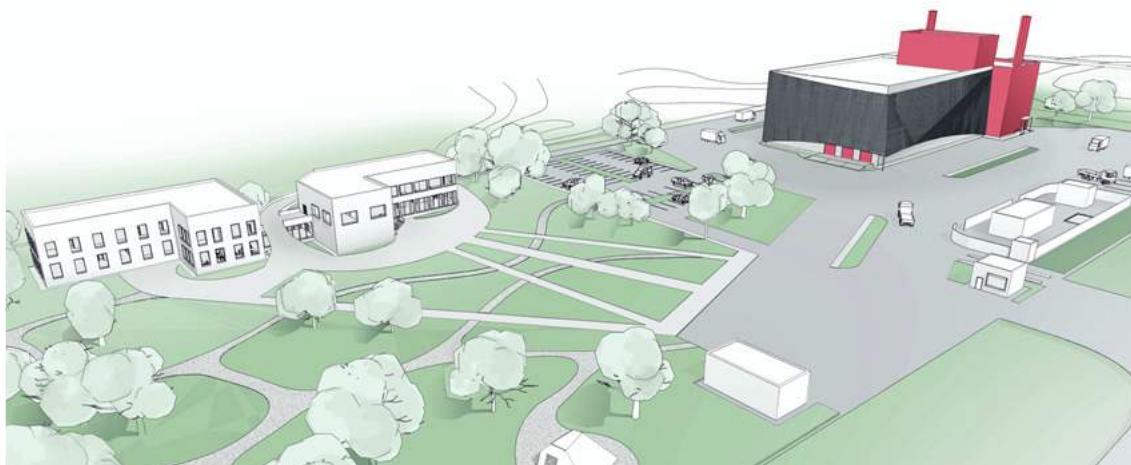
63. Організація системи раціонального поводження з твердими побутовими відходами

Завдання:

- розробка «Дорожньої карти» реалізації «Субрегіональної стратегії поводження з відходами у Полтавській області¹ для міста Полтава;
- створення координаційно-сконцертової ради при міській раді м. Полтава з питань управління відходами;
- визначення морфологічного складу та обсягів утворення твердих побутових відходів;
- оцінка варіантів організації системи збирання й сортування твердих побутових відходів;
- впровадження системи роздільного збору твердих побутових відходів;
- укладання угод, договорів щодо співпраці товариществ інвесторів і торгівельних мереж, які реалізують продукцію на території міста, з міською радою (уповноваженим комунальним підприємством) стосовно збирання відходів тарі й пакувальних матеріалів;
- техніко-економічне обґрунтування варіантів переробки відходів за типом матеріалів та їх ресурсною цінністю;
- визначення земельної ділянки, на якій буде розташовуватись сортувально-переробний комплекс твердих побутових відходів;
- розробка проекту будівництва сортувально-переробного комплексу твердих побутових відходів;
- поетапне будівництво сортувально-переробного комплексу твердих побутових відходів.

Очікуваний результат:

- надано техніко-економічне обґрунтування (ТЕО) рішень з організації системи збирання, сортування, подальшої переробки відходів за типом матеріалів та їх ресурсною цінністю;
- проведено ряд громадських консультацій та широке обговорення серед громади міста;
- створено систему роздільного збору ТПВ, зокрема, розгорнутий мережу приймальних пунктів вторинної сировини із заличенням торгівельних організацій;
- створено систему співробітництва, яка дозволить отримання додаткових надходжень у міський бюджет за рахунок продажу вторсировини;
- знижено навантаження на міське звалище ТПВ за рахунок зменшення обсягів залишкових відходів, що підлягають видаленню;
- розроблено проект будівництва сортувально-переробного комплексу ТПВ на визначеній та узгоджений у законодавчому порядку земельній ділянці та розпочато його поетапне впровадження.

¹ GIZ «Суб-регіональна стратегія поводження зі сміттями у Полтавській області» [1], підготовано GFA, 2016

64. Організація системи збирання і переробки небезпечних та великогабаритних відходів у межах міста

Завдання:

- організація системи збирання, перероблення, утилізації або знищенню небезпечних відходів;
- розробка схеми збирання, переробки й цільового використання крупногабаритних будівельних відходів;
- створення дієвої системи інформаційного контролю за рухом небезпечних відходів;
- розробка проектної документації та впровадження установки знешкодженню рутувміщуючих відходів;
- організація системи перероблення медичних відходів;
- проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення.

Очікуваний результат:

- створено мережу пунктів на території міста та центр із збирання небезпечних відходів на околиці міста;
- створено на території полтавського сортувально-переробного комплексу технологічну ланку з перероблення небезпечних відходів із виученням ресурсоцінних фракцій та ділінку із подрібненням крупногабаритних будівельних відходів для можливості їх подальшого цільового використання;
- відновлено роботу установки по переробці медичних відходів;
- населення проінформовано про можливості та функціонування системи збирання та перероблення небезпечних відходів та заоочено до дотримання встановлених правил.

65. Професійне закриття та рекультивація діючого міського звалища ТПВ з подальшим моніторингом його стану

Завдання:

- розроблення та реалізація циклу робіт із закриття та рекультивації діючого міського звалища (с.Макухівка Полтавський район);
- розробка проектної документації з рекультивації міського звалища (с.Макухівка Полтавський район);
- організація системи моніторингу стану міського звалища й прилеглих територій до і після його закриття;
- проведення інформаційно-просвітницької діяльності серед населення міста й Полтавського району.

Очікуваний результат:

- техніко-економічне обґрутування робіт із закриття та рекультивації діючого міського звалища (с. Макухівка Полтавський район), проектна документація рекультивації та експертна оцінка рішень з раціонального використання території звалища ТПВ (після його закриття);
- системний моніторинг стану довкілля в районі впливу звалища ТПВ з регулярним інформуванням громадськості через тематичний веб-ресурс «Довкілля Полтавщини»;
- підвищення рівня інформованості громади міста й сіл навколо звалища ТПВ щодо закриття та рекультивації звалища через широку інформаційно-просвітницьку кампанію;
- створено механізм популяризації екологічної інформації щодо стану звалища ТПВ серед мешканців міста й прилеглих сіл.

Ціль розвитку 5.4:

Розвиток екологічної просвіти та підвищення рівня екологічної культури населення міста

Огляд та обґрунтування

Стратегічною ціллю № 1 Національної екологічної політики на період до 2020 року є «Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості». В межах Полтавської області протягом останніх 10 років дана ціль належить до пріоритетів регіональної екологічної політики, що обумовило формування дієвих громадських організацій та формування активного молодіжного екологічного руху, створення умов у вищих навчальних закладах області для підготовки фахівців-екологів, видання спеціалізованої серії випусків «Екологічної бібліотеки Полтавщини», активного заличення науковців, академічної спільноти та потенціалу студентів-екологів до розробки регіональних програм екологічного спрямування.

Однак, у рамках міста Полтава даний напрям діяльності є другорядним, що не узгоджується із статусом Полтави як обласного центру й не створює місту позитивний екологічний імідж.

Очікуваний розвиток

Підвищення рівня культури населення можливе за умов системного підходу. Отже, потрібно створити багаторівневу систему екологічної інформаційно-просвітницької діяльності для всіх верств населення та відвідувачів міста. Це можливо здійснити шляхом:

- організації експертної оцінки екологічної ситуації; організації системи інформування населення про стан довкілля в місті;
- організації системи підвищення кваліфікації посадовців щодо питань управління природоохоронною діяльністю;
- розробки програми екологічного виховання дітей й підлітків.

Рекомендації розвитку

Розвиток екологічної просвіти та підвищення рівня екологічної культури повинні здійснюватись серед всього населення міста із охопленням жителів приміських зон. Ключовими групами повинні бути студентська та шкільна молодь, педагоги, представники громадських організацій різного спрямування, представники органів місцевого самоврядування та державної влади.

Розвиток екологічної просвіти та підвищення рівня екологічної культури населення міста рекомендовано здійснювати шляхом:

- створення структури незалежної інформаційно-моніторингової діяльності та експертної екологічної ради;
- створення служби «Швидкої екологічної допомоги»;
- організації співробітництва наукових установ, вищих навчальних закладів, громадських організацій, державних природоохоронних установ для формування системи професійної підготовки посадовців щодо питань управління природоохоронною діяльністю;
- організації волонтерського руху соціально-екологічного спрямування;
- реалізації програми екологічного виховання дітей і підлітків;
- організації просвітницької роботи серед населення та інформаційних кампаній щодо поводження з ТПВ;
- створення «Візит-центру» на території Полтавського міського парку для централізованого проведення в новому екологічних подій міста.

У приміщенні «Візит-центру» необхідно передбачити розміщення інформаційного офісу для відвідувачів та обладнаної сучасної конференц-зали, постійні експозиції та змінні тематичні виставки (фотовиставки, коренепластики, поробок із природного матеріалу тощо), експозиції під відкритим небом (історична, метрологічна тощо); кімнати екологічного просвітництва дітей та простір для відпочинку (літній майданчик біля «Візит-центру»).

Візит-центр передбачає маршрути екологічної стежки від нього до Дендропарку з інформаційними стендами та флагштоками; стоянку для автотранспорту поряд, яка облаштована необхідними зручностями для людей із інвалідністю, візними пристосуваннями для цієї категорії відвідувачів.

Проекти/Заходи

66. Створення системи екологічного виховання та просвіти в місті

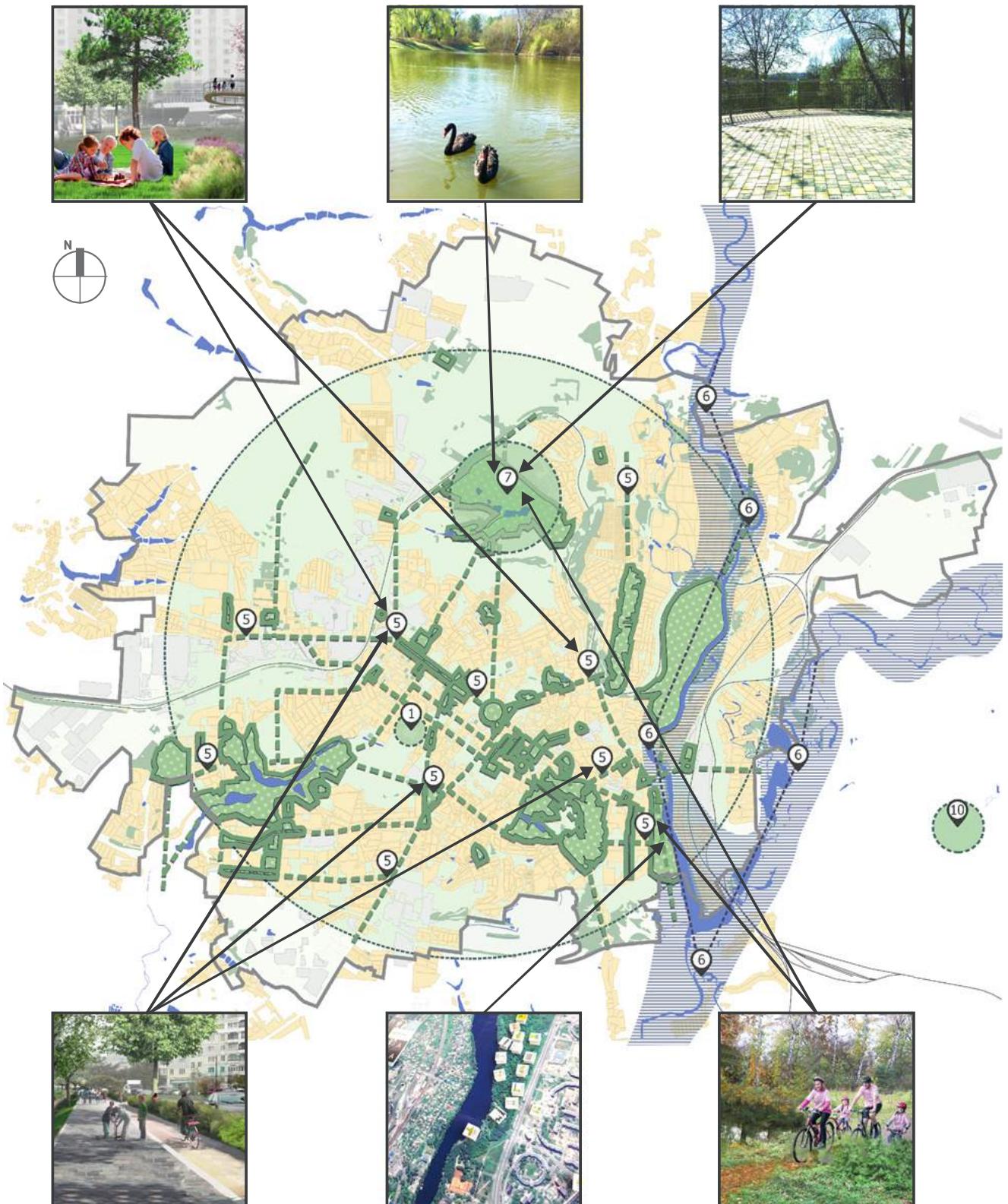
Завдання:

- організація співробітництва освітніх та наукових установ, громадських організацій, державних природоохоронних органів, європейських партнерів з питань екологічного виховання й просвіти;
- розробка комплексної програми екологічного виховання, що передбачає три складові:
  - 1) програму різновідмінного виховання дітей й підлітків;
  - 2) програму заходів з екологічної просвіти молоді;
  - 3) програму екологічної підготовки/допідготовки вчителів, вихователів і волонтерів - реалізаторів програми;
- розвиток волонтерського руху соціально-екологічного спрямування; популяризація інформації про стан довкілля міста серед населення;
- створення гарячої лінії та служби швидкого реагування на екологічні події в місті й приміських зонах (служби «Швидкої екологічної допомоги»);
- організація системи екологічного виховання, просвіти та підготовки в місті за рахунок проведення навчально-освітніх заходів, інформаційно-просвітницьких заходів й акцій, створення цілеспрямованого волонтерського руху.

Очікуваний результат:

- підвищено рівень екологічної культури всіх верств населення;
- підвищено рівень відповідальності мешканців міста до оточуючого середовища та їх активності в заходах щодо збереження довкілля;
- створена система сколигічного виховання спонукає кожного до дбайливого ставлення до довкілля та сприяє покращенню середовища в майбутньому.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

межа міста

об'єкти зеленого фонду

території житлової забудови

території промислових підприємств

об'єкти водного фонду

зелені зони міста

«Зелений каркас» міста

залізниця

проекти

заходи

ЦІЛЬ Д: МІСТО ДЛЯ КОМФОРТНОГО ЖИТТЯ

ЦІЛІ РОЗВИТКУ

- 1 Створення інформаційно-аналітичної системи екологічного моніторингу та управління в місті
- 2 Збереження та розвиток зелених насаджень, водоохоронних та природно-рекреаційних зон міста та їх елементів
- 3 Розвиток системи збирання, сортування, перероблення та запобігання утворенню твердих відходів
- 4 Розвиток екологічної просвіти та підвищення рівня екологічної культури населення міста

ПРОЕКТИ ТА ЗАХОДИ

- 1 Створення інформаційно-моніторингового центру з незалежною лабораторією контролю стану довкілля в місті
- 2 Розробка програми контролю шумового впливу та його мінімізації на середовище міста
- 3 Розробка плану адаптації міста до змін клімату
- 4 Інвентаризація, організація збору й очищенння ливневих стічних вод міста та визначення їх цільового використання.
- 5 Інтеграція та взаємозв'язок зелених зон Полтави: комплексна міська програма збереження та розвитку «зеленого каркасу» міста
- 6 Розвиток території річки Ворскла та притоки Коломак
- 7 Розвиток дендропарку – пам'ятки садово-паркового мистецтва загального значення «Полтавський міський парк»
- 8 Організація раціональної системи поводження з твердими побутовими відходами
- 9 Організація системи збирання і перероблення небезпечних та крупно габаритних відходів в межах міста
- 10 Професійне закриття та рекультивація діючого міського звалища ТПВ з подальшим моніторингом його стану
- 11 Створення системи екологічного виховання та просвіти в місті

КОНЦЕПЦІЯ СФЕРИ РОЗВИТКУ «ПОЛІПШЕННЯ МОБІЛЬНОСТІ»

Транспорт є однією з базових галузей національної економіки, ефективне функціонування якої є необхідною умовою для забезпечення обороноздатності, захисту економічних інтересів держави, підвищення рівня життя населення. На сьогодні галузь транспорту в цілому задовільняє потреби національної економіки та населення у перевезеннях, проте рівень безпеки, показники якості та ефективності перевезень пасажирів, енергоефективності, техногенного навантаження на навколишнє природне середовище не відповідають сучасним вимогам.

Серйозними проблемами міського пасажирського транспорту Полтави є значний знос основних виробничих фондів, зокрема рухомого складу, недостатній обсяг інвестицій, необхідних для оновлення та забезпечення інноваційного розвитку матеріально-технічної бази галузі, обмеженість бюджетного фінансування та амортизаційних відрахувань, недосконалість механізму компенсації пільгових перевезень, низький рівень безпеки перевезень та доступності транспортних послуг для деяких верств населення, зокрема осіб з інвалідністю та маломобільних груп, а також малозабезпечених громадян. Ось чому дуже важливо сьогодні не допустити "знецінення" громадської думки про міський транспорт загального користування та сприяти вживанню комплексних заходів щодо його відродження відповідно до реалій життя і попиту населення, переходу до європейських стандартів та більш високого рівня організації.

Негативні соціально-економічні наслідки невпорядкованості пасажирських перевезень у місті (надмірна велика частка транспортної складової у собівартості продукції, низький рівень надання транспортних послуг, прогресуюче старіння транспортних засобів, багаторазове підвищення тарифів на проїзд, тощо) зумовлюють необхідність вирішення цієї проблеми на рівні держави та органів місцевого самоврядування.

Програма поліпшення мобільності Полтави повинна, перш за все, передбачати: підвищення якості транспортного обслуговування та організації роботи перевізників різних форм власності, залучення додаткових інвестицій, формування конкурентоздатного середовища, виконання соціальних обов'язків держави перед населенням, забезпечення доступності транспортних послуг для всіх верств населення, зокрема осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

В цій ситуації не обійтися без проведення комплексного реформування всієї системи надання послуг пасажирського міського транспорту Полтави.

Громадський пасажирський транспорт є одним з важливих елементів транспортної системи та забезпечує перевезення пасажирів автобусами та електротранспортом, які працюють на маршрутах загального користування. Переход до європейських принципів діяльності транспорту, таких як доступність транспортних послуг, якість транспортних перевезень, скорочення аварійності, ризиків і загроз безпеки, зменшення забруднення довкілля, щонайбільшою мірою стосується саме діяльності громадського пасажирського транспорту, який забезпечує перевезення пасажирів у Полтаві.

Мета поліпшення мобільності Полтави - наближення міста до європейських стандартів, підвищення рівня життя полтавців, підвищення рівня сталої міської мобільності, покращення організації обслуговування пасажирів, втілення в життя інноваційних проектів, які сприятимуть створенню більш комфорtnого середовища.

Потенціал мобільності міста має вагомий вплив на усі стратегічні цілі розвитку міста, однак найбільш впливовою його роль є в рамках чотирьох цілей, пов'язаних з новими видами економіки, посиленням регіонального центру, підвищенням туристичної привабливості міста та створенням умов для комфорного життя.

Концепція «Поліпшення мобільності» невід'ємно формується на секторальних потребах в покращенні або створенні транспортної та пішохідної інфраструктури, які визначені іншими сферами розвитку, та враховує особливості локацій ключових проектів відповідно сферам розвитку.

Концепція сфери «Поліпшення мобільності» окреслює першочергові теми та узагальнені попередні пропозиції, рекомендовані для розвитку на майбутні роки. Уточнення та конкретний план заходів будуть представлені в секторальному плані – Плані сталої мобільності, який наразі розробляє для Полтави консалтингова фірма *Dornier Consulting International GmbH* в рамках проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні».

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони

Вигідне географічне розташування в системі міжнародних, національних, регіональних транспортних шляхів

Компактність міста

Екологічна і естетична привабливість міста

Високий попит на екологічні види міської мобільності

Високий попит на громадський транспорт внутрішніх та зовнішніх поясів міста

Достатня інфраструктура

Близько 90% мешканців міста проживає в радіусі 500 м від зупинок громадського транспорту

Широкі профілі вулиць мають високий потенціал до більш ефективного розподілу простору між всіма його користувачами (в тому числі пішоходами, велосипедистами, малими бізнесами, місцевими жителями)

Високий рівень озеленення, в тому числі біля доріг (широкі алеї, бульвари, парки, сквери)

Наявність пішохідної зони в центрі міста

Слабкі сторони

Незадовільний технічний та “моральний” стан вулично-дорожньої мережі

Проблеми транспортної логістики

Погана організація роботи та благоустрою зупинок громадського транспорту

Застарілий автопарк громадського транспорту

Часткова підтоплюваність територій при фрагментарній реконструкції та ремонті дорожнього покриття вулиць та доріг міста

Виникнення місць концентрації ДТП через недостатню організацію дорожньо-транспортного руху та конфліктні ситуації

Низька швидкість сполучення по вулично-транспортній мережі

Недостатня кількість екологічного транспорту

Нерівномірність забудови міста

Несприятлива економічна ситуація (інфляція, брак бюджетних коштів, зростання вартості робіт та матеріалів)

Неврегульованість відносин між громадою міста, громадськими організаціями та адміністрацією міста.

Відсутність централізованої системи збору статистики та моніторингу процесів, пов’язаних з мобільністю та безпекою дорожнього руху

Функції управління транспортною системою лежать на різних суб’єктах, між якими немає координації

Використання перевізниками автобусів малого класу, як найбільш прибуткових

Неефективна мережа маршрутів громадського транспорту з суттєвим дублюванням маршрутів

Можливості

Розвиток міста як транспортного вузла

Відновлення туристичного та промислового потенціалу

Міжнародні фінансові установи готові кредитувати інфраструктурні проекти у сфері транспорту в українських містах - залучення інвесторів

Оптимізація земельного фонду

Переведення пасажирського транспорту на звідженний газ покращить екологічну ситуацію у місті

Розвиток велосипедної та покращення пішохідної інфраструктури можуть суттєво знизити рівень користування приватним авто та громадським транспортом завдяки компактності міста

Закон про паркування, що вступає в дію з вересня 2018 року, дає органам місцевого самоврядування більше повноважень в сфері регулювання паркування

Оновлення державних будівельних норм у сфері будівництва, ремонтів та реконструкцій вулиць дозволить проектувати безпечніші вулиці та ефективніше використовувати вуличний простір

Загрози

Несприятлива демографічна ситуація (збільшення кількості пільгових категорій)

Ризики територіальних змін, розширення територіальних меж міста призведе до збільшення вимог до транспортної мережі

Без належного фінансування, швидких термінів виконання та реалізації проектів з модернізації транспортної складової транспорту місто не матиме можливості сформувати безпечну та інвестиційно привабливу зону на своїй території

Негативний приріст населення, який знижуватиме самоокупність громадського транспорту

Подальше зростання рівня автомобілізації населення без пропозиції з боку міста альтернативних опцій пересування призведе до погіршення дорожньої ситуації

Реалізація концепції мобільності в сфері інтегрованого розвитку має на меті скорочення негативних впливів на якість повітря і використання міського простору на основі скорочення споживання палива та викидів забруднюючих речовин, використання більш ефективних режимів руху. Необхідність запобігання та уникнення транспортних наслідків, шкідливих для навколошнього середовища, потребує розробки дій, що, перш за все, будуть орієнтовані на екологізацію транспортної інфраструктури, а саме: зменшення рівня загазованості повітря та транспортного шуму; популяризацію громадського транспорту та вело руху, підвищення екологічності громадського транспорту, збільшення озеленення на вулицях міста для формування безперервної системи озеленення.

Детальний експертний аналіз наявного потенціалу мобільності та прогнозування перспективних змін з урахуванням результатів проведених мобільно-соціологічних опитувань та експертних оцінок стану мобільності міста, виконаних в попередні роки, дозволять використати його найкращим чином.

Отже, проведений аналіз дозволив сформулювати відповідні цілі розвитку для вирішення означених в аналізі найсуттєвіших проблем міста:

Ціль розвитку 6.1: Підвищення доступності до соціально важомих об'єктів.

Ціль розвитку 6.2: Підвищення якості громадського транспорту.

Ціль розвитку 6.3: Створення умов для всіх форм мобільності.

Ціль розвитку 6.4: Екологізація транспортної інфраструктури міста.

Керівні принципи

Щоб досягти цілей в сфері мобільності, місто в своїх стратегічних планах та поточній роботі повинно сконцентрувати всю свою діяльність, орієнтуючись на наступне:

1. Підвищення якості транспортного обслуговування населення.
2. Ефективність, безпека та екологізація транспортної системи.
3. Пріоритетність врахування інтересів усіх учасників дорожнього руху.
4. Баланс між зовнішнім вантажним і пасажирським транспортом.
5. Оптимізація дорожньої мережі та її ефективне використання.
6. Розвиток громадського транспорту.
7. Розвиток інтелектуальної транспортної системи.
8. Розвиток зон немоторизованого руху.
9. Розвиток і впорядковування парковок.
10. Планування міста людського масштабу з високою щільністю забудови.
11. Управління попитом на переміщення, за рахунок заходів, що відповідають одній зі сфер «унікнути – змінити - покращити».
12. Використання комплексного підходу до вирішення транспортних проблем.
13. Збалансування економічних інтересів з потребами екології та забезпеченням якості життя.

Ціль розвитку 6.1:

Підвищення доступності до соціально вагомих об'єктів

Огляд та обґрунтування

На вулицях Полтави часто порушений баланс між усіма користувачами (приватними авто, громадським транспортом, пішоходами, велосипедистами, малим бізнесом, ресторанами та жителями вулиці). Це проявляється в тому, що простір вулиць враховує потреби лише кількох типів користувачів, ігноруючи потреби інших. В першу чергу, це стосується потреб пішоходів.

Окремі групи користувачів потребують особливих умов для безпечноного пересування містом. Це - люди з інвалідністю (10% населення Полтави) та маломобільні групи населення (особи з тимчасовими порушеннями опорно-рухового апарату, особи похилого віку, вагітні жінки, батьки й матері з дитячими візочками, діти дошкільного віку). Для таких груп населення важливим елементом комфорту є безбар'єрність. Забезпечення безбар'єрності пішохідного простору для маломобільних груп населення і людей з інвалідністю є гострою проблемою міста.

Спостерігається недостатня транспортна та пішохідна доступність рекреаційних та туристичних об'єктів, зокрема, дефіцит паркувальних місць для індивідуального транспорту біля соціально-вагомих об'єктів (в т.ч. Критий ринок), громадських закладів (в т.ч. історичний центр міста) та транспортних вузлів міста.

Проблемний рух пішоходів та маломобільних груп населення спричинений різними чинниками, серед яких: наявність небезпечних перехресть для всіх учасників руху, недостатня кількість засобів для безбар'єрного руху пішоходів та маломобільних груп населення, недостатня кількість засобів інформаційного забезпечення (в тому числі звукового) для пішоходів та маломобільних груп населення на вулично-дорожній мережі (в т.ч. на зупинках громадського транспорту).

Існує багато проблем і для вело транспорту. Рух вело транспорту по місту ускладнений в силу таких проблем як: відсутність окремих смуг для руху велотранспорту в місті, недостатня кількість велопарковок біля громадських закладів, недостатня кількість пунктів мультимодальності.

У зв'язку з присвоєнням ПОКП «Аеропорт-Полтава» статусу міжнародного потребує вдосконалення його пішохідна інфраструктура. Має бути вирішена проблема з недостатньою транспортною доступністю.

Очікуваний розвиток

Доступність є однією з важливих рис сучасного міста, комфортного для життя. Зручність, комфортність середовища пов'язані з легким та відкритим доступом до будь-яких місць, необхідним мешканцям в будь-який час: будь-то відпочинок, робота, навчання, відвідання магазинів, ринків, користування транспортними вузлами тощо. Покращення доступності до соціально вагомих об'єктів можна розділити на наступні групи:

- покращення інфраструктури рекреаційних та туристичних маршрутів;
- покращення зв'язності транспортної інфраструктури;
- можливість поєднувати різні види транспорту (мультимодальність) та зручно, безперешкодно здійснювати пересадку (транспортні вузли);
- розвиток та впорядкування паркувальних місць для індивідуального транспорту (включаючи впровадження системи контролю та керування за паркувальними місцями).

Важливим елементом доступності є **влаштування безбар'єрного простору для учасників пішохідного руху та маломобільних груп населення**. Забезпечення безбар'єрного доступу передбачає влаштування засобів для безбар'єрного руху маломобільних груп населення. Потрібно створити засоби інформаційного забезпечення для пішоходів та маломобільних груп населення на вулично-дорожній мережі (в т.ч. на зупинках громадського транспорту). Існує необхідність облаштування якісних захищених пішохідних доріжок, зв'язаних в єдину мережу. Для забезпечення безпеки руху важливо провести відповідні дослідження та провести реорганізацію небезпечних перехресть.

В місті великим попитом користується вело транспорт, але є потреба в поліпшенні умов для більш активного та безпечної використання велосипедного руху. Потрібне **влаштування безбар'єрного простору для учасників вело руху**, яке передбачає наступне:

- облаштування зв'язаних та безпечних велосипедних маршрутів велотранспорту за рахунок різних форм інфраструктури, зокрема виділених велосипедних доріжок, смуг руху велосипедистів та велопішохідних територій (в залежності від умов руху і геометрії території);
- влаштування велопарковок біля громадських закладів;
- створення умов для мультимодальних поїздок: облаштування громадського транспорту обладнанням для перевезення велосипедів, створення системи громадського велопрокату та переходлюючих паркінгів (авто – громадський транспорт, вело-громадський транспорт, вело-приміський громадський транспорт).

Локалізація дій

Основні рекреаційні та туристичні об'єкти м. Полтава, громадські заклади:

- 📍 Соборний майдан;
- 📍 Дендропарк;
- 📍 Парк «Перемога»;
- 📍 Гришкин ліс;
- 📍 Музей авіації і космонавтики;
- 📍 ПОКП «Аеропорт-Полтава»;
- 📍 Територія громадських закладів;
- 📍 Дороги на підході до міста;
- 📍 Ботанічний сад Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка;
- 📍 Літературно-меморіальний музей В. Г. Короленка;
- 📍 Критий ринок та інші ринки міста;
- 📍 Об'єкти туристичних маршрутів «Полтава історична», «Полтава літературна», «Музейне містечко «Поле Полтавської битви»»;
- 📍 Вулично-дорожня мережа міста Полтави (в т.ч. історичний центр міста);
- 📍 Транспортні вузли міста, залізничні та автовокзали міста;
- 📍 Прирічкова територія (Прирічковий парк).

Рекомендації розвитку

Для того, щоб досягти бажаного розвитку, необхідно передбачити та впровадити певні організаційні заходи та реалізувати інфраструктурні проекти. Соціально вагомі об'єкти мають бути доступними для всіх категорій учасників руху, дорожнього та пішохідного. Отже, засобами транспортної та пішохідної доступності повинні бути облаштовані туристичні об'єкти, щоб підвищити привабливість та поширити доступ до таких місць відвідувачам в перспективі. Створення різних туристичних маршрутів вихідного дня (експурсійні, пішохідні, велосипедні маршрути) сприятиме правильній організації процесу користування відповідною інфраструктурою.

Потрібно створення інтегрованої мережі безперервного та безбар'єрного пішохідного руху. Для дослідження та подальшої реорганізації небезпечних перехресть необхідно організувати відповідну службу. Впровадження єдиної інформаційної системи для учасників громадського руху, в т.ч. для маломобільних груп населення, сприятиме якісному контролю ситуації та можливостям ефективно керувати процесом. Така система може містити мобільний додаток та інформаційне табло на транспортних об'єктах, в т.ч. інтернет-сайт з інформацією про безпечні місця пересування, з графіками руху громадського транспорту та інформацією про транспорт, пристосований для маломобільних груп населення. Необхідна розробка та впровадження відповідної програми мультимодальності.

Повинно бути передбачено облаштування наземних і підземних переходів, пішохідних доріжок та входів до громадських закладів засобами безбар'єрного руху маломобільних груп населення, облаштування пішохідних переходів пандусними спусками. При чому, слід віддавати пріоритет створенню наземних пішохідних переходів у одному рівні з тротуаром.

Обов'язково потрібно вирішити проблему з паркуванням. Рекомендується створення концепції контролю та керування паркувальними місцями для індивідуального транспорту (в структурі виконавчого комітету Полтавської міської ради та/або комерційної організації). Потрібно створити зони платної парковки в історичному центрі міста. Організація процесу передбачає будівництво паркінгів для тимчасового й постійного зберігання автомобілів, позавуличних парковок (в т.ч. переходоплюючих).

Створення безперервної інтегрованої міської вело мережі повинно передбачити облаштування громадських закладів велопарковками, впровадження системи громадського велопрокату.

Для поліпшення доступності до таких об'єктів як ПОКП «Аеропорт-Полтава», необхідно облаштувати його відповідними засобами транспортної доступності та пішохідної інфраструктури та забезпечити функціонування експрес-маршрутів транспортного зв'язку з аеропортом.

Проекти/Заходи

- Створення єдиної інформаційної системи для учасників громадського руху
- Розробка концепції міського громадського транспорту
- Розробка програми мультимодальності міста Полтава
- Програма транспортного благоустрою рекреаційних та туристичних об'єктів
- Рекреаційні та туристичні маршрути вихідного дня (експкурсійні, пішохідні, велосипедні маршрути)
- Зона платної парковки в історичному центрі міста
- Позавуличні парковки для тимчасового зберігання автомобілів (в т.ч. перехоплюючих)
- Будівництво паркінгів постійного зберігання автомобілів (див. відповідний проект сфери «Житло та житлова інфраструктура» «Розміщення парковок, автостоянок та гаражів у місті»)
- Концепція контролю та керування паркувальними місцями для індивідуального транспорту
- Розробка інтегрованої веломережі в місті Полтава (включно будівництво велопарковок біля громадських закладів, система громадського велопрокату)
- Служба для дослідження та подальшої реорганізації небезпечних перехресть
- Спільно з полтавською обласною адміністрацією ралізація програми розвитку та підтримки ПОКП «Аеропорт-Полтава»
- Проект експрес-маршрутів транспортного зв'язку з ПОКП «Аеропорт-Полтава».

Ціль розвитку 6.2: Підвищення якості громадського транспорту

Огляд та обґрунтування

Робота громадського транспорту орієнтована на задоволення потреб користувачів і характеризується щільністю і розгалуженістю маршрутної мережі. У місті існує велика кількість дублюючих маршрутів, що призводить до перевантаження транспортної мережі, негативно впливає на комфорт пасажирів, швидкість транспортного потоку, безпеку дорожнього руху та навколишнє середовище.

Серед проблем у сфері громадського транспорту, що спричиняють дискомфорт користувачам і створюють негативний імідж, виокремлюються декілька видів (організаційного, технічного, та економічного характеру).

Економічні показники операційної діяльності на всіх маршрутах відрізняються. Відсутність балансу між платоспроможним попитом на послуги та витратами на їх надання, висока собівартість послуг з перевезення пасажирів, відсутність системи обліку пільгових пасажирів, незручність оплати за транспортні послуги готівкою призводять до необхідності перегляду економічної моделі роботи системи громадського транспорту в місті. Є потреба у впровадженні системи безготівкової оплати за транспортні послуги.

Недостатня якість зупинок громадського транспорту, недостатня кількість засобів інформаційного забезпечення на зупинках громадського транспорту, наявність транзитного руху на території міста, перевантаження існуючих автовокзалів, недотримання графіків руху громадського транспорту та неорганізованість роботи перевізників різних форм власності вимагають упорядкування системи роботи міського громадського транспорту. Ускладнюють якісне упорядкування відсутність досконалої системи контролю за рухом громадського транспорту та незадовільний стан моніторингу за кількістю та складом транспортних засобів на маршрутах громадського транспорту, дотриманням графіків його руху. Всі вищезазначені проблеми вимагають швидких рішень в плані приведення до ладу громадського транспорту Полтави.

Використання громадського транспорту є одним з найефективніших засобів пересування містом, проте, якщо якість громадського транспорту не покращується, то при поліпшенні фінансового положення громадяні схильні використовувати автомобіль як альтернативу. Надмірне використання автомобільного транспорту призводить до погіршення екологічної ситуації та нераціонального використання простору і, як результат, заторів. Задля уникнення негативних наслідків від зсуву попиту в бік індивідуального транспорту, необхідно прийняти ряд заходів з покращення якості громадського транспорту.

Очікуваний розвиток

Відповідно до європейського стандарту¹ якість перевезень поділяється на наступні складові:

- Наявність громадського транспорту (Н);
- Доступність громадського транспорту (Д);
- Наявність та достовірність інформації (І);
- Час на здіснення переміщення (Ч);
- Якість обслуговування клієнтів (Я);
- Комфорт перевезення (К);
- Безпека (Б);
- Вплив на довколишнє середовище (ДС).

Задля покращення якості громадського транспорту необхідно реалізовувати дії в кожній складовій якості перевезень. Заходи, які мають бути спрямовані на покращення, мають включати:

1. Облаштування регіональними автостанціями на підходах до міста для формування вторинних центрів міста – Н
2. Реорганізація існуючої схеми руху громадського транспорту – Н, Ч
3. Моніторинг за дотриманням графіків дорожньо-транспортного руху, а також контроль за кількістю транспортних засобів на маршрутах громадського транспорту – І, Н, Я
4. Оптимізація кількості транспортних засобів на міських та приміських маршрутах – Я, Д, Ч
5. Підвищення фінансової ефективності реалізації послуг на перевезення – Я
6. Можливість мультимодальності в місті – К, Д
7. Організація роботи перевізників – К, Н, Д
8. Облаштування зупиночних пунктів – Д, Я
9. Оновлення рухомого складу – Я, К, Б, ДС
10. Впровадження системи електронної оплати – Я
11. Впровадження системи інформування пасажирів – І
12. Організація пересадкових вузлів – Ч, Я, Д

Локалізація дій

📍 Автовокзали на підходах до міста:
Зінківський напрямок
Харківський напрямок
Київський напрямок.

📍 Перехрестя (основні локації):
бул. Європейська – Харківського та Київського шосе.

Рекомендації розвитку

Базовими підходами, спрямованими на підвищення якості громадського транспорту, є наступні:

- Створення центральної диспетчерської служби, яка забезпечить встановлення систем GPS на транспортні засоби громадського транспорту, валідацію процесу перевезення, контроль мобільності міста, контроль дотримання кількості транспортних засобів на маршрутах громадського транспорту та графіків їх руху громадського транспорту. Передбачити для цього окремий структурний підрозділ у складі відділу з питань транспортних перевезень та зв`язку виконавчого комітету Полтавської міської ради або надати такі повноваження ТОВ «ТрекСервісКонтроль».
- Створення єдиної платіжної системи, яка забезпечить баланс між платоспроможним попитом на послуги та витратами на їх надання, введення проїзних абонементів на місяць, що діють на всіх маршрутах та у всіх видах рухомого складу (дозволяють пасажиру здійснювати вільну пересадку без додаткової оплати), введення смарт-карточок для більш комфорного проїзду з можливістю поповнення рахунку та SMS-квитків (сплата проїзду за допомогою мобільного телефону), систематизув облік пільгових пасажирів та запропонув введення пільгових купонів для їх комфорного проїзду.
- Влаштування безпечних зупинок громадського транспорту з урахуванням потреб маломобільних груп населення та естетично привабливих зупинок з урахуванням етнічних особливостей міста. Облаштування зупинок громадського транспорту засобами інформаційного забезпечення (карти маршрутів та культурних об'єктів міста + розклад). Створення зайдних карманів на зупинках громадського транспорту.
- Будівництво автовокзалу Кременчуцького напрямку; перехрестя в двох рівнях (вулиця Європейська – Харківськета Київське шосе).
- Створення нової концепції приміського громадського транспорту.
- Облаштування транспортних вузлів міста пунктами прокату авто- та велотранспорту.

Проекти/Заходи

- Програма створення Центральної диспетчерської служби з контролю мобільності Полтави
- Програма впровадження систем GPS на транспортні засоби громадського транспорту та валідації процесу перевезення
- Єдина платіжна система громадського транспорту міста Полтава, підконтрольна Центральній диспетчерській службі
- Програма облаштування зупинок громадського транспорту
- Будівництво автовокзалу Кременчуцького напрямку
- Будівництво дворівневої розв'язки (в рамках проекту реконструкції дороги М-03 / Е 40 Київ-Харків в межах міста Полтава)
- Концепція приміського громадського транспорту.
- Перепрофілювання приміського автовокзалу на вул. Шевченка в центральну диспетчерську службу.
- Пункти прокату авто- та велотранспорту на транспортних вузлах міста.

Ціль розвитку 6.3:

Створення умов для всіх форм мобільності

Огляд та обґрунтування

Основною засадою розвитку сталої мобільності в містах є створення умов, що є комфортними для всіх мешканців і гостей міста. Це, в першу чергу, вимагає приділення рівномірної уваги всім користувачам міського простору. Аналіз ситуації в Полтаві показав, що причинами некомфортних умов для мобільності різних користувачів є декілька чинників, серед яких: велика кількість маршрутів громадського транспорту з високим рівнем дублювання, незадовільний стан вулично-дорожньої мережі та її завантаженість транспортом, проблемний рух та конфліктні ситуації на перехрестях завантажених транспортом вулиць, наявність місць відстою маршрутних транспортних засобів у центральній частині міста, відсутність виділених смуг руху громадського транспорту, відсутність можливості дистанційного керування рухом транспортного потоку, незбалансоване використання простору для руху і паркування тощо. Посилують проблемний стан конфліктні ситуації у часи-пік на зупинках громадського транспорту через велику кількість одночасно прибуваючих маршрутних транспортних засобів малої та середньої місткості, необлаштованість міської інфраструктури, придатної для людей з обмеженими можливостями.

Велика інтенсивність руху транспорту на магістральній мережі міста, перевищення норми в 2-3 рази на вулицях Шевченка, Пушкіна, Балакіна, В. Козака, Лисенка, Глібова унеможливило безпечний рух велосипедистів і пішоходів. Мала ширина профілю завантажених транспортом магістралей, неможливість розширення через брак територіальних ресурсів спричиняють конфлікт використання простору між автомобілями, велосипедистами і пішоходами. У місті відсутня якісна і безпечна велосипедна інфраструктура. Незадовільним є стан пішохідної інфраструктури.

Очікуваний розвиток

Задля забезпечення умов для всіх форм мобільності, а саме пішоходів, велосипедистів, користувачів громадського транспорту, таксі та індивідуального транспорту, необхідно сконцентрувати увагу на таких показниках, як скорочення часу пересування, підвищення комфорту пересування та безпека руху. Завданнями розвитку умов мобільності для всіх є:

- Влаштування безбар'єрного простору для руху громадського транспорту;
- Використання автобусів великої місткості на головних маршрутах громадського транспорту;
- Влаштування окремих смуг для руху маршрутних транспортних засобів;
- Перерозподіл маршрутів громадського транспорту, які частково дублюються;
- Покращення стану вулично-дорожньої мережі:
  - Підвищення безпеки учасників вулично-дорожньої руху;
  - Покращення синхронізації роботи світлофорних об'єктів по головних вулицях міста;
  - Надання пріоритету громадському транспорту.
- Облаштування безпечної та комфортої велосипедної інфраструктури;
- Облаштування безпечної та комфортої пішохідної інфраструктури.

Локалізація дій

- 📍 Вулиці (основні локації):
Європейська;
Степового Фронту;
Мазепи;
Велико-Тирнівська;
Маршала Білозєра;
Соборності;
Небесної сотні;
Шевченка;
Героїв-Чорнобильців;
Ново-Базарна;
Пушкіна;
Балакіна;
В. Козака;
Лисенка;
Глібова;
Лазурна.
- 📍 Вулично-дорожня мережа міста Полтави;
- 📍 Зінківський переїзд;
- 📍 Перехрестя (основні локації):
перехрестя вул. Соборності, М. Білозєра, Зінківська;
перехрестя вул. Раїси Кириченко та Європейська;
перехрестя вул. Європейська та шосе Київ-Харків;
перехрестя вул. Сінна та Шевченка;
перехрестя вул. Сінна та Пушкіна;
перехрестя вул. Сінна та Соборності;
перехрестя вул. Європейська та Небесної сотні;
перехрестя вул. Миру та Б. Хмельницького.
- 📍 Нові житлові мікрорайони міста (57-го мікрорайон, територія мікрорайону «Артсклади» та інші).

Рекомендації розвитку

З метою створення якісних умов для всіх форм мобільності рекомендується розробити та забезпечити впровадження нової концепції міського громадського транспорту, яка передбачатиме розробку нової мережі маршрутів для руху громадського транспорту відповідно до принципів транзитно орієнтовного розвитку, обмеження швидкості руху в центральній частині міста, перенесення місць відстою маршрутних транспортних засобів з центральної частини міста на кінцеві зупинки громадського транспорту в периферійних районах, оновлення рухомого складу громадського транспорту, створення окремих смуг для вело руху, руху маршрутних та таксомоторних транспортних засобів, перенесення місць очікування приміського громадського транспорту з району Критого ринку на зупинки маршруту «Кільцевий», розподіл маршрутів на головні, що з'єднують між собою основні райони міста, та другорядні (підвізні) маршрути, що з'єднують периферійні райони з основними районами. Графік руху громадського транспорту повинен бути оптимізований.

Необхідне створення відповідної програми **обслуговування вулиць та доріг** та забезпечення регулярного моніторингу якості її виконання. Рекомендується створити моніторинговий відділ якості виконання програми обслуговування вулиць та доріг міста Полтава (у структурі поліції, міськвиконкому, або автономний).

Поліпшенню мобільності сприятиме будівництво багаторівневої розв'язки в рамках реалізації проекту реконструкції дороги М-03/Е 40 Київ-Харків в межах міста Полтава.

Автоматизація процесів управління рухом є важливою складовою якісного обслуговування, отже, впровадження єдиної інформаційної системи для учасників громадського руху, в т.ч. для маломобільних груп населення, суттєво вплине на умови мобільності в місті. Важливо також забезпечити впровадження дистанційного керування рухом транспортного потоку, створення адаптивного регулювання на перехрестях, синхронізувати світлофори для оптимізації руху транспортного потоку.

Проекти/Заходи

- Програма обслуговування вулиць та доріг міста Полтава
- Програма розвитку автоматизованої системи управління рухом в місті Полтава
- Програма однорівневих розв'язок на проблемних перехрестях, основні локації:
  - перехрестя вул. Миру та Б. Хмельницького;
  - перехрестя вул. Соборності, М. Бірюзова, Зінківська;
  - перехрестя вул. Раїси Кириченко та Європейська,
  - перехрестя вул. Європейська та Небесної сотні.

Ціль розвитку 6.4: Екологізація транспортної інфраструктури міста

Огляд та обґрунтування

Транспорт є одним із найбільших виробників забруднюючих речовин в атмосферу. Відповідно до даних головного управління статистики Полтавської області найбільша частина викидів забруднюючих речовин - це вуглекислий газ. Тому найбільша кількість заходів, запропоновані у Плані сталого розвитку енергетики до 2020 року, спрямована на їх зменшення. Високий стан загазованості м. Полтави від транспорту спричиняють велика кількість негромадського транспорту в центральній частині міста, незадовільний технічний стан громадських транспортних засобів, недостатня кількість рухомого складу тролейбусів для обслуговування транспортної системи, відсутність переходоплюючих паркувальних місць на межі центральної частини міста та периферії, наявність транзитного зовнішнього руху на території міста у зв'язку з відсутністю об'їзної дороги. Більш того, не встановлені екологічні вимоги до транспортних засобів, що працюють на маршрутах громадського транспорту. Озеленення вулиць в нинішньому стані недостатньо для покращення ситуації, і поява безперервної системи озеленення міста могла б сприяти уникненню забруднення повітря.

Серед позитивних тенденцій потенціалу екологічного транспорту можна відмітити високий попит на користування велосипедами, високу частку зелених насаджень в місті, наявність пішохідної зони в центрі міста, наявність електрифікованої мережі громадського транспорту.

Отже, існуючий потенціал потребує посилення задля оптимального задоволення потреб та вирішення визначених проблем.

Очікуваний розвиток

Поліпшення мобільності нерозривно пов'язане зі стадієм розвитком міського техногенного та природного середовища. Задля підвищення екологічної сталості транспортної системи міста Полтава необхідно провести відповідні заходи, пов'язані з реорганізацією центральних вулиць з пріоритетом пішохідного та вело руху, збільшенням озеленення на вулицях міста для формування безперервної системи озеленення, організацією обізних шляхів навколо міста задля зменшення інтенсивності транзитного зовнішнього руху на території міста тощо.

Екологізація транспорту передбачатиме проведення оновлення рухомого складу з високими показниками екологічності (тролейбуси, автобуси Евро-5 і вище), зменшення паркувальних місць довготривалого зберігання автомобілів мешканців периферійних районів та гостей центру в центральній частині міста, влаштування переходоплюючих паркувальних місць на межі центральної частини міста та периферії, формування безперервної мережі велосипедної інфраструктури.

При поліпшенні мобільності обов'язково потрібно витримувати баланс економічних інтересів з потребами екології та забезпеченням якості життя. Полтава майбутнього – це місто з розвинutoю інфраструктурою та диверсифікованим екологічним виробництвом, креативними індустріями та економікою знань, місто, де кожен мешканець зможе реалізувати свої можливості та побудувати комфортне життя.

Реалізація визначених дій дозволить сприяти стадіям споживання ресурсів, забезпечити чисте повітря, стимулювати здоровий спосіб життя, створити умови для комфорtnого пішохідного руху для всіх категорій населення (зокрема для маломобільних груп), для туристів й інших приїжджих, покращити транспортну та пішохідну доступність до житлових будинків міста, соціально важливих об'єктів міста, рекреаційних та туристичних об'єктів.

Локалізація дій

- 📍 Центральна частина міста, основні локації:
вул. Соборності;
частина вул. Європейська).
- 📍 Громадський транспорт;
- 📍 Вулично-дорожня мережа міста Полтави;
- 📍 Приміські дороги на підходах до міста.

Рекомендації розвитку

Для того, щоб поставлені цілі були досягнуті, важливо зосередитись на розробці та забезпеченні **впровадження відповідних програм**, таких як: програма з підвищення екологічності громадського транспорту, програма **безперервної системи озеленення міста**, програма з формування **безперервної інтегрованої вело інфраструктури**.

Серед першочергових заходів потрібно ввести **обмеження руху транспортних засобів на центральних вулицях** з пріоритетом пішохідного та вело руху с святкові та вихідні дні. Увагу треба приділяти як зменшенню рівня загазованості повітря, так і зменшенню транспортного шуму.

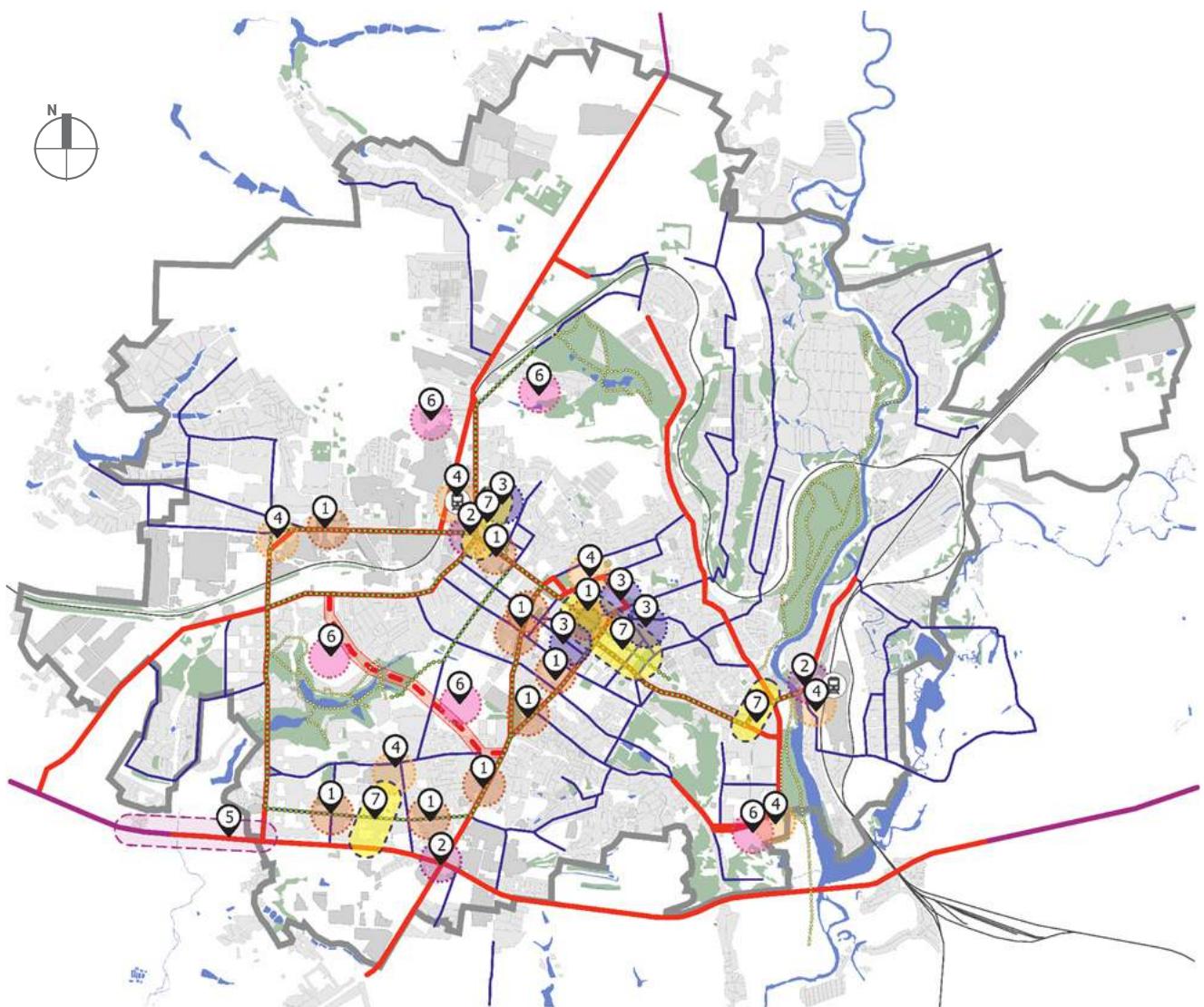
Нова Концепція громадського транспорту повинна передбачати оновлення рухомого складу громадського транспорту, розробку нової вулично-дорожньої мережі для руху громадського транспорту та регулярний контроль за виконанням технічного огляду громадських транспортних засобів.

Для уникнення погіршення ситуації з забрудненням повітря необхідно побудувати об'їзну дорогу. Покращенню ситуації сприятиме реалізація проекту **ре-конструкції дороги М-03 / Е 40 Київ-Харків** в межах міста Полтава (будівництво багаторівневої розв'язки).

Для посилення довгострокового ефекту потрібна активна популяризація громадського руху, велоруху.

Проекти/Заходи

- **Програма контролю за обмеженням руху транспортних засобів на центральних вулицях з пріоритетом пішохідного та вело руху в святкові та вихідні дні (в структурі поліції)**
- **Програма безперервної системи озеленення міста** (див. проекти та заходи сфери «Довкілля та розвиток зелених зон»)
- **Програма з формування безперервної інтегрованої велоінфраструктури**
- **Будівництво об'їзної дороги.**

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

	межа міста		об'єкти зеленого фонду		зоннішні автодороги		магістральні вулиці районного значення
	територія житлової забудови		об'єкти водного фонду		магістральні вулиці загальноміського значення		залізниця
					проектна магістральна вулиця загальноміськ. значення - вул.Лазурна		залізничний вокзал

ЦІЛЬ Д: МІСТО ДЛЯ КОМФОРТНОГО ЖИТТЯ

ЦІЛІ РОЗВИТКУ

- 1 Підвищення доступності до соціально вагомих умов
- 2 Підвищення якості громадського транспорту
- 3 Створення умов для всіх форм мобільності
- 4 Екологізація транспортної інфраструктури

ПРОЕКТИ ТА ЗАХОДИ

- 1 Вирішення проблеми пересування для пішоходів, велосипедистів та моторизованого транспорту
- 2 Вирішення транспортних питань переважно для моторизованого транспорту
- 3 Багаторівневі парковки
- 4 Організовані паркувальні місця
- 5 Створення привабливого шатлу до аеропорту
- 6 Новий/поліпшений громадський транспорт, для територій, що розбудовуються
- 7 Території, що мають стати дружніми до пішоходів та велосипедистів
- 8 Пропоновані магістральні та рекреаційні веломаршрути

ПРИОРИТЕТИ

- Підвищення привабливості громадського транспорту
- Розвиток і впорядкування паркувального простору міста
- Збір та аналіз даних про місто та створення інтелектуальної транспортної системи
- Розвиток велосипедного руху
- Розвиток пішохідного простору і безбар'єрності
- Підвищення рівня безпеки руху

5

НАЦІОНАЛЬНИЙ
БАНК
УКРАЇНИ

РЕАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ
ІНТЕГРОВАНОГО РОЗВИТКУ

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ

Концепція інтегрованого розвитку «Полтава 2030» є документом, який має стати керівництвом для майбутніх дій міської влади та всіх зацікавлених сторін. Концепція сфокусована на основних напрямках розвитку Полтави протягом наступних 12 років, вона описує ключові сфери, в яких будуть відбуватись зміни, формулює пріоритетні цілі та пропонує рушійні імпульсні проекти. Але міський розвиток – це безперервний динамічний процес і якісні зміни не завжди відчути відразу, тому що ефект від впровадження тих чи інших заходів або проектів, націлених на досягнення стратегічних цілей, можна відчути скоріше в середній та довгостроковій перспективі. Досягнення поставлених в Концепції цілей буде успішним тільки за умов урахування та впровадження всіх наданих рекомендацій з розвитку.

Представленій документ описує розвиток міста виходячи з сьогоднішньої перспективи і визначає заходи та проекти, що матимуть найбільший вплив на якісний розвиток міста. У майбутньому можуть з'являтися нові проекти на підтримку або підсилення запланованих цілей розвитку. Слід пам'ятати, що всі проекти є важливими та взаємопов'язаними. Вони не є автономними, незалежними один від одного. Проекти та заходи тісно переплітаються та представляють єдиний комплекс дій, направлених на реалізацію спільної візії та обраних цілей майбутнього розвитку міста. Цілісний інтегрований підхід забезпечить оптимальні умови для успішного розвитку. Серед проектів та заходів є такі, що повинні надати нового імпульсу для розвитку міста в довгостроковій перспективі, як з урахуванням місцевої специфіки та інтересів громадян, так і з огляду на сучасні тренди розвитку міст, унікальні можливості використання потенціалів Полтави, переваги географічного розташування міста між потужних мегаполісів (Київ, Дніпро, Харків). Це амбіційні проекти, проекти на перспективу, які пропонують рішення у відповідь на сучасні та майбутні виклики, враховують національні та світові тренди, перспективи нової економіки. Отже, важливо реалізовувати короткострокові, середньострокові та довгострокові проекти та заходи безперервно та послідовно.

Не всі проекти, включені до Концепції, можуть бути впроваджені до 2030 року. Деякі потребують значно більше часу, однак, передумови для їх здійснення повинні бути створені в короткостроковій та середньостроковій перспективі, щоб забезпечити безконфліктний та стійкий розвиток Полтави. Перевагу потрібно надавати не миттєвим рішенням, а системному підходу, новим, інноваційним можливостям. Важливо реалізовувати не тільки найбільш популярні проекти, але й ті, що менш помітні, але створюють необхідні передумови для перспективного розвитку міста. В процесі реалізації поставлених завдань потрібно конкретизувати запропоновані рекомендації відповідно до існуючих умов місцевої політики та належних управлінських компетенцій. Важливо забезпечити послідовну реалізацію запропонованих заходів та проектів в усіх сферах розвитку, щоб уможливити збереження цілісності взаємозалежних впливів, спрямованих на досягнення оптимальних результатів для розвитку міста в цілому. І тоді поступово з реалізацією відповідних запланованих заходів місто буде становитися таким, яким представляється в спільному сформульованій візії.

Впровадження Концепції вимагає постійного міждисциплінарного спілкування, чіткої координації та залучення всіх зацікавлених сторін – представників влади, комунальних та громадських організацій, установ, приватних компаній і всіх жителів міста. Партиципативність (активна участь громадян) залишається головною запорукою підтримки та успішного виконання Концепції. Дуже важливим є продовження налагодженого діалогу з міською громадою. Отже, потрібно передбачити відповідну керуючу структуру, яка стане основою для ефективної координації та впровадження Концепції, моніторингу її виконання тощо. Це може бути створення нового структурного підрозділу виконавчого комітету Полтавської міської ради, зміцнення та розширення повноважень існуючих підрозділів або передача функцій зовнішній організації. Також можливо використати підхід, який вже підтвердив свою ефективність при розробці Концепції інтегрованого розвитку «Полтава 2030» – створення робочої (міждисциплінарної) групи за участі спеціалістів різних структурних підрозділів міської ради, вищих учибових закладів та організацій-партнерів спільно з комунальною організацією „Інститут розвитку міста”.

Безумовно, наявність коштів має особливе значення для здійснення заходів та проектів Концепції інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030». В умовах, коли всі міста світу стикаються з обмеженістю місцевих бюджетів, фінансування реалізації проектів, включених до складу Концепції, передбачає залучення коштів з бюджетів всіх рівнів, а також залучення позабюджетних ресурсів. Саме Концепція інтегрованого розвитку створює важливу базу для отримання інвестицій, національних та міжнародних програм фінансування та допомоги, оскільки діє глибоке обґрунтування передбачених проектів. З метою максимального впровадження передбачуваного розвитку вона пропонує залучення позабюджетних коштів для фінансування заходів і проектів (напр., кошти Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Північної екологічної фінансової корпорації НЕФКО, програм співробітництва у сфері енергоефективності, енергозбереження та екології Е5Р, програм Demo Environment, Danida Market, Creative Europe тощо). Європейська комісія та пов'язані з нею європейські інститути є крупними міжнародними донорами. Існує безліч можливостей отримання від них фінансування, але отримання коштів та освоєння цих фондів потребує відповідного формування спроможності персоналу (навчання) створеної/вповноваженої організаційної структури для реалізації Концепції «Полтава 2030» та налагодження співпраці з міжнародними організаціями, фондами, програмами та проектами.

Для активного просування своїх інтересів на міжнародному рівні Полтаві потрібно встановлювати мережеві контакти зі світовими організаціями (наприклад, з мережами європейських музеїв організацій, Europeana, ICLEI (Місцеві влади за стабільний розвиток), Творчі міста ЮНЕСКО, Eurocities тощо), а також використовувати інші можливості (такі як зв'язки з містами-побратимами (існуючими чи новими), участь в Європейському році культурної спадщини 2018, залучення до мережі університетів, які вирішують проблеми міст WC2, міжнародного комітету зі збереженням індустріальної спадщини TICCIH, Ліги історичних міст, об'єднання гастрономічних міст Délice, мережі здорових міст Європи, подання заявок на звання «Молодіжна столиця Європи», тощо) для того, щоб постійно мати доступ до найкращого світового досвіду, використовувати ноу-хау та знаходити нові джерела підтримки.

Окрім використання фінансування з місцевого та державного бюджету, міжнародних джерел пріоритет потрібно надавати приватним інвестиціям. Щоб залучити інвесторів саме до Полтави, на додаток до переконливої і ґрунтовної концепції інтегрованого розвитку треба забезпечити сприятливі інвестиційні умови та привабливе міське середовище. Від того, наскільки активно місто демонструє себе світу та просуває свої інтереси в зовнішньому середовищі, залежить його майбутнє.

Отже, пізнаваність та імідж Полтави є важливими важелями успіху. Вони допоможуть місту привернути до себе увагу, ефективніше лобіювати свої інтереси, зацікавлювати потенційних інвесторів та залучати інвестиції, отримувати додаткові ресурси для розвитку. Для формування відповідного іміджу потрібен стратегічний маркетинг міста, який дозволить демонструвати, що Полтава є перспективним, привабливим, відкритим, надійним містом для бізнесу та гідного життя.

Концепція інтегрованого розвитку міста «Полтава 2030» – це початок тривалого й непростого процесу. Ряд програм і проектів вже почали реалізовуватися (як то створення туристичного інформаційного центру, затвердження та реалізація Програми розвитку парків, скверів і бульварів Полтави на 2018-2020 роки; розроблення дизайну проекту по капітальному ремонту пішохідної частини вулиці Соборності тощо). Продовжується співпраця з німецькою урядовою компанією «Deutsche Gesellschaft fur Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH». Так, в рамках проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» було розпочато підготовку інфраструктурного проекту та реалізацію демонстраційного проекту (реконструкція міського парку відпочинку «Перемога»), підписано Протокол про спільну реалізацію Міської цільової програми розвитку інформаційної системи містобудівного кадастру Полтави на 2017-2020 роки. За підтримки проекту готується План сталої мобільності міста Полтава до 2030 року, тощо. Але ще багато чого треба зробити для того, щоб досягти поставлених цілей, щоб Полтава розвивалася як динамічне, компактне, стійке, економічно сильне, привабливе, зелене, комфортне місто. Концепція дає поштовх пошуку нових інноваційних підходів та рішень, вивченю успішного досвіду інших міст країни та світу, збагаченню новими знаннями та ідеями, об'єднанню зусиль всіх і кожного для спільногомайбутнього.

Отже Концепція інтегрованого розвитку Полтави може бути успішно впроваджена тільки за умови стратегічного партнерства влади, громади та бізнесу. Кожен партнер має знайти своє місце та зробити свій внесок в трансформацію міста, щоб надати новий імпульс зростанню, покращити добробут містян, підвищити конкурентоспроможність міста, робити його стійким.

Будуємо місто разом. Моя Полтава – мое майбутнє.

6

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

КОПІЯ

ПОЛТАВСЬКА МІСЬКА РАДА

вул. Соборності, 36, м. Полтава, 36000, тел. (0532) 56-29-47, 56-20-08,
тел./факс (05322) 2-24-84, e-mail: cancelar@rada-poltava.gov.ua

РОЗПОРЯДЖЕННЯ МІСЬКОГО ГОЛОВИ

29. 11. 2017

№ 79-р

Про затвердження у новій
редакції складу робочої групи
щодо реалізації у м. Полтава
проекту «Інтегрований розвиток
міст в Україні»

Для успішного розвитку міста, реалізації стратегічних завдань, удосконалення інфраструктури економічного розвитку, сприяння ефективного розвитку і використання потенціалу м. Полтава, з метою застосування підходів інтегрованого розвитку міст у відповідності до європейських принципів та цінностей, викладених у Європейській хартії сталого розвитку міст (Лейпцизька хартія), реалізації проекту німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) «Інтегрований розвиток міст в Україні», враховуючи зміни, що відбулися в складі робочої групи щодо реалізації у м. Полтава проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» та керуючись п.20 ст.42 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»:

1. Затвердити у новій редакції склад робочої групи щодо реалізації у м. Полтава проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» (додається).
2. Визнати такими, що втратили чинність розпорядження міського голови від 14.03.2016 № 21-р «Про внесення змін до розпорядження міського голови від 16.02.2016 № 09-р «Про створення робочої групи щодо реалізації у м. Полтава проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні» та розпорядження міського голови від 12.05.2016 № 53-р «Про внесення змін до розпорядження міського голови від 14.03.2016 № 21-р «Про створення робочої групи щодо реалізації у м. Полтава проекту «Інтегрований розвиток міст в Україні».

3. Контроль за виконанням розпорядження покласти на заступника міського голови з питань діяльності виконавчих органів, керуючого справами виконавчого комітету Полтавської міської ради Н.Сук.

Міський голова

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження
міського голови

29.11.2017 № 49-р

Склад
робочої групи щодо реалізації у м. Полтава проекту «Інтегрований
розвиток міст в Україні»

Левченко Юрій Анатолійович	Директор комунальної організації «Інститут розвитку міста» Полтавської міської ради, голова, уповноважена особа для співробітництва з GIZ
Деркач Оксана Антонівна	секретар міської ради
Шевченко Михайло Володимирович	перший заступник міського голови
Борисенко Ольга Петрівна	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів
Лямін Андрій Юрійович	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів
Таращевська Світлана Казимиривна	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів
Нікіпелов Віталій Юрійович	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів
Сук Наталія Олександрівна	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів, керуючий справами виконавчого комітету Полтавської міської ради
Вадімов Вадім Митрофанович	Головний фахівець з аналізу, дослідженъ та управління проектами КО «Інститут розвитку міста» Полтавської міської ради
Верига Ігор Орестович	Начальник управління звернень громадян, організаційної роботи та загальних питань, заступник голови
Трегубов Юрій Олександрович	Начальник Полтавського міського управління земельних ресурсів та земельного кадастру
Кречко Дариса Миколаївна	Начальник управління культури
Котов Сергій Олександрович	Начальник управління охорони здоров'я
Чумак Тетяна Миколаївна	Начальник бюджетно-фінансового управління

Шевельов Микола Анатолійович	Начальник управління з питань містобудування та архітектури, головний архітектор міста
Марталішвілі Леся Анатоліївна	Начальник управління освіти
Ромас Олена Миколаївна	Начальник управління у справах сім'ї, молоді та спорту
Рак Володимир Якович	Начальник інспекції по контролю за благоустроєм, екологічним та санітарним станом міста
Стопка Олена Володимиривна	Начальник відділу «Центр надання адміністративних послуг» управління адміністративних послуг
Сябро Юрій Миколайович	Начальник відділу з питань транспортних перевезень та зв'язку
Сінельник Сергій Володимирович	Начальник управління житлово-комунального господарства
Курнакова Нatalія Олександрівна	Начальник управління майном комунальної власності міста
Волік Володимир Петрович	Начальник управління економічних питань
Бойко Юрій Олександрович	депутат міської ради (за згодою)
Гаєвий Тимофій Вікторович	депутат міської ради (за згодою)
Глазов Олександр Миколайович	депутат міської ради (за згодою)
Ямщиков Вадим Вікторович	депутат міської ради (за згодою)
Козиренко Дмитро Сергійович	голова ради координаторів громадської організації «CITI LAB» (за згодою)
Вербовкін Дмитро Миколайович	член громадської організації «CITI LAB» (за згодою)

Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів, керуючий справами виконавчого комітету Полтавської міської ради

Н.Сук

ПОЛТАВСЬКА МІСЬКА РАДА
36000, м. Полтава, вул. Соборності, 36, тел. (0532) 56-29-47
<http://rada-poltava.gov.ua>, cancelar@rada-poltava.gov.ua

Додаток до розпорядження міського голови

29.11.2017 № 79-р

с. 2 з 2

